POVIJEST
SV. FRANJE ASIŠKOGA

I. DIO.

LAV LE MONNIER.

POVIJEST

SV. FRANJE ASIŠKOGA

S FRANCUSKOGA PREVEO

FRA ARKANĐEO BRKOVIĆ,

TAJNIK FRANJ. BOSANSKE PROVINCIJE.

II. IZDANJE.

IZDALA HRVATSKA KNJIŽARA, ZAGREB.

ZAGREB.
TISKARA C. ALBRECHT.
1918.

ORDINARIATUS ARCHIDIOECESIS ZAGREBIENSIS.

Nr. 4111.

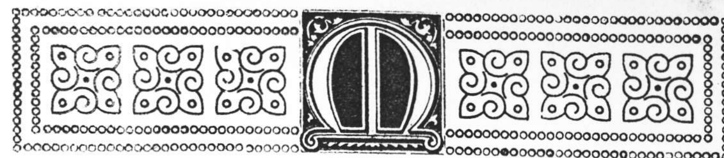
NIHIL OBSTAT.

P. Vendelinus Vošnjak,
censor.

IMPRIMATUR.

Datum Zagrebiae, die 7. Septembris 1917.

Dr. Dominicus Premuš, m. p.
Epp. Cons. Vicarius Generalis.

TEBI NEOSKVRNJENA DJEVICE MARIJO PRESLAVNA ZAŠTITNICE REDA SERAFSKOGA, PRIGODOM 50-GODIŠNJICE PROGLAŠENJA ČLANKOM VJERE **TVOJE PREDIVNE ODLIKE, NEOSKVRNJENOGA** NAIME **TVOGA ZAČEĆA,** SMJERNO PRIKAZUJE OVO SVOJE DJELO I STAVLJA GA POD MOĆNU TVOJU MAJČINU ZAŠTITU.

NEVRIJEDNI

PREVODILAC.

NJEGOVOJ SVETOSTI

PAPI LAVU XIII.

SVETI OČE!

Asiški je siromah bio uvijek mio papama. „On je svijetlio u hramu Božjem kao jutarnja zvijezda usred magle“, *reče Grgur IX., kad ga je proglasivo svecem. I nasljednici su toga časnoga starca isto tako slavili i cijenili njegov dobrotvorni utjecaj u Crkvi.*

I Vaša Svetost kao da je još od mladih nogu baštinila tu pobožnost svojih prethodnika. „Diveći se od Naše mladosti sv. Franji, naučili smo se častiti ga osobitim štovanjem.“ *To ste nam izjavili u jednom od onih Vaših apostolskih pisama, koja privlače upravo svako srce.*

Kad ste za naše dobro i utjehu pozvani, da upravljate našim dušama, ostadoste vjerni osjećajima svoje mladenačke dobe. Obratili ste se k njemu, te i nas kao otac, koji je siguran za duše svojih sinova, Vašim primjerom k njemu povukli.

Sveti Oče! Ova povijest, što je objelodanih, izašla je upravo iz toga uvjerenja. Njezina je svrha, da jasno pokaže, kako je naš svetac bio divan stvor Božji i kako je vršio spasonosnu zadaću u Crkvi i građanskom društvu svoga vremena. Čast njezina Vama na svaki način pripada, pa stavljajući jê pred Vaše noge, čini mi se, da Vam prikazujem nešto, što upravo Vama pripada, te će biti moja najveća nagrada, ako je Vaša svetost odobri i blagoslovi.

Ja sam Vaš najzadnji sin, te ne mogu da govorim, kako bi trebalo, o blagoj srčanosti i bistroj

mudrosti, kojom prolazite kroz ova burna vremena, nego vršeči svoju dužnost i zadovoljavajući svoje srce izrazom najvećega štovanja prama Vašoj osobi i visokom dostojanstvu, jesam

Vaše Svetosti

ponizni i poslušni sluga

LAV. LE MONNIER,
župnik sv. Ferdinanda.

PISMO

NJEGOVE SVETOSTI

PAPE LAVA XIII.

Našem dragomu sinu Lavu Le Monnieru, župniku u Parizu.

LAV XIII., PAPA.

Preljubljeni sine! Pozdrav ti i apostolski blagoslov!

Ne čudimo se, što ste i Vi napisali povijest sv. Franje asiškoga, premda su već toliko puta mnogi kušali, da je vjerno prikažu i potomstvu ostave. Jer je s jedne strane život toga svetog muža tako bogat čudesima, tako obilan krepostima, da pruža upravo neiscrpivo gradivo; dok su s druge strane pronađeni mnogi spomenici, koji su starima bili nepoznati. Vama pak čestitamo, što ste u izvrsnom i odličnom djelu pokazali svoju darovitost i očitovali svoju pobožnost prema Franji, ocu i zakonodavcu. Tim radije Vam dajemo to svjedočanstvo, što radi osobite Naše pobožnosti prema tomu sluzi Božjemu običajemo smatrati za veoma sretan dogođaj sve, što uzdržaje i povećaje njegovu slavu.

Primite, dragi sine, kao zalog nebeskih milosti, apostolski blagoslov, koji Vam od srca podjeljujemo.

Dano u Rimu kod sv. Petra, dne 19. ožujka 1890., Našega papovanja godine trinaeste.

LAV XIII. PAPA.

PISMO

PREČ. OCA BERNARDINA DE PORTUGRUARO,
VRHOVNOGA STARJEŠINE FRANJEVAČKOGA REDA.

RIM, 15. kolovoza 1889.

Velečasni gospodine župniče!

Budući da dosada nijesam mogao da sam pročitam Vašu **Povijest sv. Franje**, *to sam povjerio jednomu našem generalnom definitoru, preč. ocu Marcelinu iz Civezze, kojega dobro poznate i cijenite njegova povjesnička djela Njegov je sud najljepša pohvala za Vaše krasno djelo, pa Vam ga s veseljem saopćujem.*

„Po Vašoj sam želji," tako mi on piše, „pročitao novu **Povijest sv Franje**, *od veleč. gosp. Le Monniera, pariškoga svećenika. Pravo velim* novu *povijest, jer to zaslužuje njegovo djelo, jer se mnogo osvrtao na prva vrela i proučavao ih, kako to nije nitko prije njega učinio.*

Pisac je doista prekrasno oslikao život sv. Franje i današnjem svijetu jasno pokazao divne ustanove toga odličnog čovjeka. Božje nakane i njegovo nadahnuće, koje je Franju pratilo kroz cijeli život, te vjernost, kojom je odgovarao tom nadahnuću, razne promjene onoga sveopćeg crkvenog pomlađivanja, koje je najznamenitiji događaj srednjega vijeka: to je neporediva slika, što nam je svom povjesničkom točnošću podaje krasno djelo veleč. gosp Le Monniera

„Ta je povijest trajni spomenik, podignut na čast sv. Franji. Ona će preći na potomstvo s povjesničkim djelima Chavina Malanskoga i Fridrika Ozanama, koji su vrlo dobro rasvijetlili pjesničku stranu asiškog patrijarhe i njegovoga reda",

Moja je vruća želja, velečasni gospodine, da se što više rasprostrani Vaše djelo, a dosta je, da se ono samo upozna, i odmah će ga svatko veoma cijeniti, a izdanja će brzo jedno za drugim slijediti.

Zahvaljujući Vam na usluzi, koju ste učinili Crkvi i redu, molim da primite moje najsrdačnije osjećaje prema Vama u Isusu.

FRA BERNARDIN DE PORTUGRUARO,
vrhovni starješina franjevačkog reda.

RIJEČ
HRVATSKOME IZDANJU.

Dvanaesti vijek bijaše na izmaku (1181.). Crkvom tom vjernom zaručnicom Isusovom, drmahu silni talasi; u narodu se bila ugasila svaka iskra pobožnosti; krivovjerstva su razdirala kršćanstvo; ćudoređe nije više trpjelo uzda: raskoš, gizda, razuzdanost iz dana u dan sve više prodiraše u narod, a sablazan se bila uvukla i u samo svetište. Pape se nijesu više mogli srčano boriti proti ćudorednoj iskvarenosti. „Ali utjelovljena Riječ, koja je nadvladala smrt i pakao, bješe davno obećala, da će neprestano pomagati svojoj Crkvi i bdjeti nad njezinim besmrtnim sudbinama. Čas očaja, to je čas, kad Bog očituje svoju moć, kada spasava ono, što se misli, da je izgubljeno“.[1] Pa baš u to kobno doba XII. vijeka „Krist u svom velikom milosrđu pogleda svoje ruke i noge, što smo ih mi na križ prikovali, i iz toga pogleda ljubavi rodiše se dva čovjeka, koji spasiše Crkvu: sv. Franjo i sv. Dominik.“[2]

Njihov je život jedna od najljepših strana u povijesti katoličke Crkve, ali ta strana još nije dobro poznata. Još je povijest velikoga svijetla trinaestoga vijeka, povijest naime sv. Franje asiškoga nekim tminama zastrta, pa treba još nešto učiniti, da to svijetlo Umbrije, što rekoh? to svijetlo cijeloga svijeta bude posve jasno, da se potpuno upozna oruđe, kojim se onda dobri Bog poslužio, neka oživi u narodu pravi kršćanski duh, neka zabludjeli ljudi izađu na pravi put savršenstva, a srca prirasla za zemaljska dobra od njih se otkinu i prionu za vječno i neprolazno blago.

A koje je to oruđe, kojim se u tu svrhu posluži sv. Franjo? To je sv. siromaštvo. Na njem on zasnova

---

[1] Léopold de Chérancé: Saint François d' Assise.
[2] Lacordaire: Vie de saint Dominique.

svoj novi red i na taj način odlikova stalež onih ljudi, kojih je najviše na svijetu, koje svijet najviše prezire, a vladama i državnicima prouzrokuju veliku glavobolju. On je pokazao, da se dade na zemlji postići mir, štovanje i sreća bez bogatstva, i ublažio je mržnju siromaha proti bogatašima, podučivši ih, da ne budu zavidni. On je utišao onaj već od vijekova trajući boj između ubogih i imućnih, te je čvršće pritegnuo rasklimani vez sloge u kršćanskom svijetu i tim zasvjedočio, da nema mudrijega nauka, kako da se svijet upravlja, nego je nauk asiškoga luđaka, koji je pravo o sebi prorekao: da će jednom zavladati svijetom. Jer dok nije Plato našao ni pedeset obitelji kod Grka, koje bi njegovu namišljenu državu oživotvorile, Franjo je u nepotpunih jedanaest godina našao više od pet tisuća duša, koje su se skučile pod teški jaram njegovih pravila. On je kao prosjak proputovao zemlje, hraneći se tuđim kruhom i bio sličan onim dičnim siromasima, kojima Bog ne udijeli ni kuće ni kućišta, a pribrao ih je u svoju službu, da uče, krijepe i spase narode[1].

Evanđeoska riječ, koja je preporučivala siromaštvo, zasnova red Manje braće, red doista apostolski, jer je odabran, da propovijeda Evanđelje ne samo u kršćanskim, nego i u nevjerničkim zemljama, da duše, što sjede u tminama smrti, probudi iz njihova dubokog sna i pokaže im put spasa.

Odmah iza prvoga zasnova Franjo i drugi red, da se po ženama uzmognu promicati nedokučivi ciljevi Božji. Po primjeru Franjinu Klara sa svojom sestrom slijedi put savršenstva, da svojim revnovanjem i besprimjernom samozatajom izvodi čudesa, kakovim se svijet ni danas ne može dovoljno nadiviti.

Ali je i svijetu bila potrebna pokora, a svi ljudi i žene nijesu mogli napustiti svoga doma, obitelji i svetih dužnosti. Franjo se međutim i za njih

[1] Šavor: Život sv. Franje Serafskoga. — Ozanam: Les Poètes franciscains en Italie.

pobrinu, te sastavi pravila, po kojim bi imali živjeti oni, koji istina ostaju u svijetu, nu ipak žele da izbjegnu njegovim pogiblima, pa da i u svijetu uživaju slasne plodove samostanskoga mira i zadovoljstva. Svetac se ufao, da će po ovim pravilima biti sagrađen čvrst bedem proti iskvarenosti bezbožnikâ, i da će ona postati živa učiona za bogumile kreposti Tako postane treći ili pokornički red, veoma znamenit po čovječje društvo.

Cilj je velikoga sluge Božjega bio taj, da Crkvi pribavi dobre i marne djece, a nebu svetih duša. A da je taj cilj potpuno postigao, jasno nam svjedoči sama povijest. Tri franjevačka reda nesamo da su služila Crkvi, nego su i katoličkomu svijetu dala junakâ, kojih je kreposti i čudesa priznala apostolska stolica i dopustila, da se u Crkvi javno štuju. Ti su sveci dika velike franjevačke obitelji, koju danas svojim moćnim zagovorom štite i brane od ljudskoga samosilja i nepravednih napadaja.

Od trinaestoga pa do našega XX. vijeka mnogi su se učenjaci trsili, da pokažu svijetu veliku uslugu, koju mu je Franjo učinio, koliko je svojim redovničkim zadrugama koristio Crkvi i pojedincima. Kroz vijekove marljivo su se istraživali podaci, što su dugo počivali u prašini, pa je upravo tim povjesničkim podacima zahvaliti, da nam je danas dobro poznata uzvišena Franjina osoba i divna njegova djela.

Od mladosti svoje odan sv. Franji, čiji su sinovi u našoj domovini krv svoju prolijevali za obranu katoličke vjere, uvijek sam rado pratio, štogod se je nova o njem na svijetlo iznosilo, neumorno listao razne njegove životopise i međusobno ih poređivao, ali mi se od svih najbolje sviđa od veleč. gosp. Lava Le Monniera napisano djelo: *Histoire de Saint François d'Assise*, jer doista nijedno dosele djelo o sv. Franji nije tako svijesno i kritično izrađeno, pa čim sam se upoznao s francuskim jezikom, veselo se latih pera, da ga prevedem u mili nam hrvatski jezik. Na to me još

više potače i zaslužena pohvala tê povijesti, što je izašla u *Acta Ordinis*, kad je prevedena u engleski jezik.

Pisac doista zavrijeđuje svaku pohvalu, jer nije žalio truda, da dobro prouči prve Franjine povjesničare; a da mu djelo bude što savršenije i potpunije, mnogo se je osvrtao na svjetsku i crkvenu povijest srednjega vijeka, a to je tako potrebno, da je jedno bez drugoga posve krnje. Pisac se nije zavodio za kojekakvim pričama i gatkama, nego što kaže, jasno povjesnički dokazuje. Deset je godina marno radio na svom djelu, a kroz to vrijeme s velikim trudom i troškom obašao sva znamenitija mjesta i knjižnice u Italiji, gdje je znao, da bi mogao naći historičkih podataka za svoje djelo, koje je dosele najboje o sv. Franji. To je mnijenje najglasovitijih povjesničara.

Mi od srca hvalimo našemu bratu po trećem redu, što nas je ovlastio, da njegovu povijest u hrvatskom ruhu možemo pokloniti našemu narodu, neka ima pravi pojam o velikom preustrojitelju svoga vijeka. Gledali smo, da se ni za dlaku ne udaljimo od izvornika, neka djelo ostane u onoj istoj svojoj ljepoti, u kojoj ga je francuski narod s oduševljenjem primio.

SARAJEVO, dne 8. prosinca. na blagdan bezgriješnoga začeću bl. dj. Marije, 1904.

FRA ARKANĐEO BRKOVIĆ,
urednik „Serafskoga Perivoja".

PREDGOVOR.

Uvjeren sam, da svijet još dobro ne poznaje sv. Franje, pa me to i potaklo, da napišem njegov život i u ovom predgovoru istaknem razloge, koji su me doveli do toga uvjerenja. Odobri li ih čitatelj, nadam se, da će me većim pouzdanjem pratiti u ovom teškom poslu, što sam ga poduzeo.

Još nijesu istekle ni pune dvije godine iza Franjine smrti, a već je izašao prvi njegov životopis. Tomu bijaše povod papa Grgur IX., koji želeći, da se što bolje proslavi njegov vjerni prijatelj, povjeri tu zadaću vještom piscu Tomi Celanskomu. Namjesnik je Isusov u tom izboru bio sa svakoga gledišta vrlo sretan. Toma je naime više godina uz Franju proživio, u svem ga kao svoj najmiliji uzor vjerno slijeidio, svaki njegov čin dobro poznavao, svaku njegovu riječ duboko u svoje srce zasađivao i brižno je čuvao; zato se i nalazi u njegovu djelu opazaka, što ih je samo pažljivi i pronicavi duh mogao učiniti. Njemu nije bilo dosta, što je svojim vlastitim očima vidio ili sam čuo, nego je točno istraživao i ono, što se zbivalo za njegove nenazočnosti. Ta on sam svjedoči u predgovoru, kako se mnogo obazirao i na svjedočanstva svečenih drugova, da tako ni najmanja sitnica ne umakne njegovu peru. Bez sumnje je Toma još za Franjina žtvota počeo sakupljati i točno bilježiti razne činjenice, jer je želio, da i potomcima otkrije vjernu sliku i pravi značaj svoga svetog oca. Toma je doista bio vjerodostojan očevidni svjedok i izvrstan pisac, s kojim se malo koji može usporedtti.

Ako je taj vrsni povjesničar znao ispitivati stvar, umio ju je i oslikati, kako nam to svjedoči prekrasna i divna pjesma DIES IRAE, što je izašla

iz njegova pera.[1] Milinu i veličanstvenost toga remek-djela naći ćeš na mnogim mjestima u Franjinom životopisu. Ovdje ćemo navesti samo dva primjera, da pisca unaprijed preporučimo onima, kojima je mila ljepota i uzvišenost. Kad je povjesničar pripovijedao, kako je Franjo otkrio hinjenu svetost nekoga brata, ovako zaključuje. Treba se uvijek čuvati svake osobitosti, koja nije ništa drugo, nego lijepa propast.[2] A govoreći na drugom mjesto o svečevim odnošajima naprama Bogu prikazuje ga, kako svim srcem i dušom promatra o Bogu i njegovim svojstvima, te ovako završuje. To nije bio čovjek, koji moli, već kao da je on sama molitva.[3] No budući se taj pisac često udaljuje od predmeta i ne slijedi pravoga kronološkog reda, zato se ne može uvrstiti među povjesničare prvoga reda. Međutim, kad se hoće pripovijediti kakav važan događaj ili živo predočiti kakovo duševno stanje, on tada nadvisuje mnoge ljetopisce svoga vremena.

Celanu možemo potpuno vjerovati, jer on sam veli u početku svoga djela, želim opisati slavni život našega sv. o. Franje, u čem će mi istina biti vođom i učiteljicom. Ne ću sve reći, jer nije nikomu poznato sve, što je on činio i naučavao, nego ću, koliko mogu, pripovijedati, što sam iz njegovih usta čuo ili doznao od vjerodostojnih svjedoka, kako mi je i slavni papa Grgur zapovijedao."[4] Pa se Tomina tvrdnja, to uvjeravanje i izrazita čednost opažaju u cijelome njegovom djelu, koje kad čitaš, čini ti se, da imaš pred sobom nepristrana i iskrena pripovjedača, te već po tom u piscu prepoznaješ čestita muža, dapače samoga sveca. On je doista bio krepostan redovnik, te ga i franjevački pisci ubrajaju među blažene, a svećenstvo u Celanu, rodnom mu

[1]) Isp. Dam fizo da Magliano: Storia di S. Francesco e dei Francescani. Vol. II., pag. 290. — [2]) II. Cel., pag. 157. Ed. rom. 1806. — [3]) II. Cel., pag., 197. — [4]) I. Cel., pag. 1.

mjestu, slavi njegovu svetkovinu, dok se u Tagliacozzu, gdje je umro, u ponedjeljak iza Uskrsa njegovi ostaci izlažu javnomu štovanju. U njemu dakle imamo ugledna i vjerodostojna svjedoka. Neki misle, da su pisci srednjega vijeka bili lakovjerni ljudi, ali to se ne može nikako reći o Tomi, jer je on bio posve slobodna duha. Tako on na primjer o ozdravljenju bjesomučnih osoba posve otvoreno kaže: „Ta vrste ljudi često se veoma vara, zato o tome ukratko, te predjosmo na važnije stvari."[1]

Celano je dovršio svoje djelo prije god. 1230., jer ne spominje ništa o prenosu tijela sv. Franje, koji se obavio baš te godine, a budući da je pisano po zapovijedi velikoga pape Grgura, prozove se legendom Grgura IX. Ova brzo urodi očekivanim plodom. Ivan Ceperano, prvi papin tajnik, skrati je u manje djelo,[2] a u samom redu neki brat strane narodnosti, koga mnogi s Waddingom drže, da je bio Englez imenom Kant, prevede u heksametru. Ali se ni jedan ni drugi nije držao Tomine povijesti, jer su i oni sami dobro poznavali Franjin život, pa su navodili ili po koji novi događaj, ili se već u pripovijedanim stvarima držali boljega kronološkog reda. Osobito je čudna stvar što je baš pjesnik na mnogim mjestima točan, zato je učinio mnogu uslugu kronologiji Franjina života.[3]

Brzo se opazilo, da su ti prvi životopisi nepotpuni. Pisci su, istina, nastojali, da im djela budu što savršenija, ali kraj sve njihove dobre volje ostalo je ipak nekoliko praznina, koje je trebalo ispuniti. Što je više Franjo iza svoje smrti pokazivao svoju moć u nebeskoj slavi, to je svakome bratu bilo draže da navede po koju riječ, što ju je sam od sveca čuo, ili da pripovijeda događaj, koji je svojim očima vidio. Te zanimive stvari trebalo je po-

[1] I. Cel., pog. 113. — [2] Ovo je ostalo u rukopisu. — [3] Cristofani, učeni povjesničar gra a Asiza, prvi god. 1882. izda tu divnu pjesmu.

bilježili, da se ne zaborave Sabravši se dakle državnici god. 1244. na opću skupštinu u Genovi odrede, da više ne treba s tim čekati. Izaberu fra Krescencija za generala raspravljahu s njim o životopisu sv. utemeljitelja. Zatim odrede trojicu njegovih prvih učenika: Rufina, Anđela Tankretskoga i Leona, da popune, što se je Tomi Celanskomu potkralo. Nu ipak se je njegovo djelo veoma cijenilo, pa ga opet zamole, da doda prvoj svojoj povijesti, što mu bude palo na pamet. Kako se vidi, izbor je s obje strane bio sretan.

Djelo trojice drugova izađe prije Celanova. Ono počima pismom upravljenim iz Grećija 10. kol. 1246. na vrhovnoga starješinu reda. Pisci svjedoče, da su samo ono napisali, što su svojim očima vidjeli ili čuli od vjerodostojnih svečenih drugova. Oni tvrde, da nijesu imali namjere pisati neprekidnu povijest, već samo ono sabrati, što se potkralo peru prvih povjesničara.[1] Treba međutim priznati, da su učinili bolje, nego su obećali. Mjesto da zađu u sav svečev život, bavili su se skoro samo njegovom mladošću, vješto nizali događaje i strogo se držali kronološkoga reda. Upravo se u tome sastoji njihova osobna zasluga. Jednom mi časni kardinal Guibert prizna, da ga noviji životopisi sv. Franje nijesu toliko zanimali. „Našao sam," reče, jasnih i znamenitih događaja, ali nema među njima nikakove veze. Ta je pogrješka dolazila odatle, što ti pisci nijesu nikako ili su posve malo čitali povijest trojice drugova. Ja ću navesti samo jedan primjer. Uzmemo li najglasovitije novovijeke pisce: o. Challippa i Chavina Malanskoga, vidjet ćemo kod njih, da sv. patrijarha hodočasti u Rim k sv. Petru i da se odmah na izlazu iz crkve pridružuje prosjacima, što stoje na pločniku pred crkvom, da s njima moli prolaznike za milostinju. To je od Franjine strane nenadano, vanredno i veoma ganutljivo djelo, te velika poniznost; ali je mnogo bolje protumačeno u povijesti trojice drugova Uz njih je Franjo iz važnih razloga mislio postati prosjakom, ali je prije htio sam sebe iskušati i vidjeti, ima li u sebi jakosti za tu tešku krepost. Odatle onaj njegov put u Rim, gdje bi bio većma slobodniji, jer ga tu nitko nije poznavao. Tim su nam oni mnogo ljepše prikazivali svečevu namisao i osnovu.

[1] Vita s. Francisci. Pisauri, 1831.

Domalo dođe braći u ruke i drugo Celanovo djelo, kajemu je naslov: DRUGI ŽIVOT SV. FRANJE. Tim on nije mislio sastavljati potpuni životopis i ponavljati činjenice, što ih je već pripovijedao. Stoga je to djelo u svakom pogledu novo. izuzevši nekoliko stranica posvećenih mladim svečevim danima, Toma se samo nato ograničio, da objelodani do onda neizdane crtice iz Franjina života, pa ih razređuje po predmetima, na koje se odnose. To je gotovo isto ono, što se u životopisu svetaca XVIII. vijeka zvalo knjigom kreposti. Celano otvoreno ispovijeda kako se boji, da nije potpuno riješio svoju zadaću, premda se mnogo mučio i istraživao. On ne opetuje obećanja da će biti iskren, kojim je počimao prvi „Život". ali se njegova iskrenost u ovom drugom djelu na svakoj stranici i u svakom retku lako opaža. Njegovo je pripovijedanje sada dostojanstvenije, te pobuđuje u čitatelju veće pouzdanje nego prvo djelo. Zato nas je vanredno začudilo, kad se pred nekoliko godina učeni profesor haleškog sveučilišta gosp Karlo Müller, usudio jednom prilikom napisati, da je Toma hotimice lagao.[1] Odmah smo

[1] Die Anfänge des Minoritenordens, str. 181. Friburg, 1885. Od svih tužba učenoga profesora samo ćemo jedno uzeti u pretres. On prekorava Celana, da u tom Drugom životu nije ništa spomenuo o buni, što ju je fra Ilija bio podigao. Istina je, da povjesničar ne navodi njegova imena i da se je držao na oprezu, jer je još ta rana krvarila, pa nije htio, da je iznosi na javnost. Ali on na dvadeset mjesta govori o Iliji, makar i ne spominjao njegova imena te je dosta i letimice prolistati njegovu povijest, da se o tom uvjeriš. Dapače kojiput se čestiti Celano teško i uzdržaje. Vidite na primjer str. 233.: Ubi

pomislili, da nije vrijedno biti doktorom, ako ne znamo valjano prosuditi čovjeka, Po našem pak sudu — to će reći i svaki čovjek, koji zdravo misli i dobro čita — Toma je bio veoma čestiti pisac.

Franjin se dakle životopis pomalo popunjavao i usavršavao ozbiljno istraživanim i strogo prosuđivanim podacima. Pojam je o svecu bivao svaki dan sve bistriji jer se htjelo, da ni najmanja sitnica ne ode u zaborav, te se natjecalo, tko će iznijeti koju novu crticu o tako obljubljenom svecu.

Zadnja zbirka, koja je također jamčila za veoma dobar uspjeh, bi počela god. 12F0. Sv. Bonaventura bude izabran za vrhovnoga starješinu reda god. 1257. On još u to doba nije bio ni svetac, koga štujemo, ni naučitelj, čija je nauka mila Crkvi; ali se već glas o njegovim krepostima i učenosti nadaleko raznio. Braća su veliku nadu stavljala u njegovu upravu, i u tom se nijesu ni najmanje prevarila. On Izda iza tri mjeseca okružnicu na svoje podložnike, u kojoj živo ustaje proti mlitavosti, što je bila zavladala u nekim samostanima, a ujedno osuđuje prekomjernu strogost neke braće. Nakon dvije godine pokaza istu umjerenost i stalnost u zbirci ustanova reda, poznatoj pod imenom „ARLEŠKE USTANOVE“, jer su priopćene braći na skupštini držanoj u gradu Arlesu. Ovi uvidješe, da su našli ujedno krotkoga i srčanog vođa, pa ga zamole, neka učini novu uslugu redu i napiše život sv. Franje, koji je po njihovu sudu morao biti zadnji životopis. Bonaventura je bio u svojoj četvrtoj godini čudesnim zagovorom sv. Franje oslobođen od smrti. „Smatrao bih se“, veli on sam, „nezahvalnim, da nijesam učinio, što su me zamolili.“[1] Zato se čvrstom voljom dade na posao.

sunt qui sua benedictione . . . i 239.: Tam ampli gregis pastorem nullum, fili, sufficientem Intueor. Proti kome su, molim vas naperene te riječi? Može se pače reći, da je Celano u ovom drugom djelu najviše pred očima imao onoga, koji mu se činio protivnikom Franjine misli. — [1] S. Bon. in vita s. Franc. Edit. Von der Burg., pag. 315.

„Iza blaženoga Celana svetac poče pisati o svecu,“ veli sv. Toma akvinski. To djelo izađe godine 1263. pod imenom NOVA LEGENDA, koja sastoji iz dva različita dijela. U jednom sv. Bonaventura navodi neizdane događaje, što ih je našao marljivim istraživanjem u samom gradu Asizu, a u drugom u kratko spominje, što su već napisali njegovi prethodnici, osobito Celano, koga malone doslovno navodi.

Ta dva dijela nemaju jednake važnosti. U prvom pisac svaki potez potvrđuje vjerodostojnim svjedočanstvima, dok se u drugom treba višeput obratiti na izvornik, a to stoga, što sv. naučitelj ne uskraćuje samo prve povjesničare, već i u onom, što pridržaje, malo mijenja pripovijest, koju ima pred očima. To je katkad samo prosti ukus. Celano na primjer živo opisuje božićnu svetkovinu, što ju je Franjo pod konac svoga života slavio u jednoj šumici kod Grećija, pa pokazajući svečevo stanje u toj prilili, veli plakao je od veselja i bio shrvan pobožnošću: pietate contritus. „Sv. Bonaventura navodi povjesničara, ali mjesto pietate contritus, meće pietate planus — pun pobožnosti, opću riječ mjesto riječi, koja živo izrazuje svečevo duševno stanje Zašto to? Teško je pogoditi pravi uzrok. Govoreći Toma na drugom mjestu o svečevoj molitvi tvrdi, da je u najsavršenijem Biću vješto otkrio razne prizore, te lako išao od jednoga prizora do drugoga: respondebat judici — odgovarao je suncu, supplicabat patri — molio oca, colloquebatur amico — razgovarao s prijateljem, collubedat sponso — igrao se sa zaručnikom. Sv. Bonaventura navodi tu rečenicu, ali izostavlja dvije zadnje riječi: colludebat sponso. Ovdje se vidi uzrok, što je potaknuo sv. naučitelja, da izostavi tu stavku, koja mu se vrlo smjelom činila, jer je mislio, da je to previše rečeno. Sv. Bonaventura kraj svih svojih odličnih svojstva nije bar onaj čas imao smjelosti, koju imaše pisac DIES IRAE. Na drugim mjestima ne izostavlja samo po koju riječ, već po čitave rečenice. Tako na primjer Celano razborito i

oprezno spominje veliku žalost i duševni nemir, koji je Franjo osjetio u sebi pri koncu svoga života, što su se neka braća počela udaljivati od pravoga duha siromaštva.[1] Uzalud ćeš to tražiti kod sv. Bonaventure. Ali ne treba iz toga zaključivati, da je on baš htio biti nejasan u svom djelu. Sveti je naučitelj nastojao da strogo ujedini tadanje redovnike i one, koji su popustili u svojoj prvotnoj revnosti, pa je mislio, da mu to ne bi pošlo za rukom, kad bi u svečevu životopisu naveo koju riječ ili činjenicu, što bi mogla podati oružje kojoj od dviju stranaka. On je radio samo za to, da uzdrži mir i slogu među braćom, koja su bila povjerena njegovoj upravi.[2]

Nakana je možda bila dobra i plemenita, ali je svakako povijest nešto pretrpjela. Da su prvi životopisi ostali u svačijim rukama, zacijelo ne bi bilo ni pola zla. Ali uzroci, što su zaustavljali pero sv. naučitelja, naskoro dovedoše braću do misli, da se ne će nikada umiriti dusi, ako se pusti, da drugi iznesu na javnost ono, što je sv. Bonaventura htio mramorkom prešutjeti. Zato odluče, da zabrane čitati staru legendu, kako se zvala, t. j. djelo Calanovo, trojice drugova i njihovih pokraćivača, pa na općoj skupštini u Parizu god. 1266. izdadu slijedeću naredbu: „Opća skupština zapovijeda pod posluh, da se unište sve legende o sv. Franji, što su prije pisane, te ako bi ih i izvan reda braća gdje našla, neka ih gledaju ukloniti, budući da je ona, što ju je nedavno izdao vrhovni starješina reda, sastavljena po svjedočanstvima onih, koji su živjeli s našim sv. ocem, te dobro poznavali njegov život i djela.“[3]

Ta kobna naredba postane odmah zakonom u redu. Našlo se je doduše na nekim mjestima nekih protivnika. Dapače kronika XXIV. generala svjedoči, da se po zapovijedi generala de Oddo još poslije mnogo vremena čitala „Stara legenda“ u blagovaonici avig-

[1] Cel., pag. 248. et. seq. — [2] Aualecta franciscana, tom. II., praef. XXII. — [3] Apud Celano, introductio, pag. XI.

nonskoga samostana.[1] To je morala biti iznimka s nekakvoga posebnog uzroka. Ali općenito govoreći volja se skupštine ispunila. Stari pisci, kad se dopustilo, da se mogu uzdržati ali ne čitati, budu spremljeni u prašinu različnih knjižnica i tako se tu zaboraviše, da se skoro pet vjekova za njih nije ni znalo. Još im je živjelo samo ime i ništa drugo. Ali dođe vrijeme, kad se promijeniše prilike, te se rado počeše navoditi ta imena, premda ni najsvjesniji, kao Wadding, nijesu ni čitali njihovih djela, već ih navodili samo za nakit.

Osta dakle sam sv. Bonaventura, koji je za neko vrijeme udovoljavao radoznalosti mnogobrojnih Franjinih prijatelja. Njegovo je djelo imalo prekrasnih mjesta. Što je crpio od svojih prethodnika, što je doznao svojim istraživanjem, zatim pobožna latinština srednjega vijeka, njegov dobri glas naučitelja i odlične mu kreposti podavahu novoj legendi osobiti čar i velik ugled. Ali se domalo počeše i u njegovu djelu jasno opažati neke praznine. Sv. naučitelj nije slijedio kronološkoga reda, jer se — čudna stvar! — bojao, da kronologija ne uvede kakav nered u njegovu povijest.[2] Zato je, izuzevši svečevu mladost i smrt, kao i Celano u svom drugom životopisu, sve razvrstao u neke opće stavke, koje nijesu drugo do glavne svečeve kreposti. Taj se umjetni red nije sviđao osobito u XIV. vijeku, te stali pitati, kako su se događaji uistinu zbivali. A kad se već jednom uzbudila ta radoznalost, tako su se živo stavljala pitanja, da im je svakako trebalo naći odgovor. Ali jer nije bilo valjanih dokaza niti se znalo, gdje bi se mogli naći, stadoše se pisci pozivati na predaje reda.

[1] Gerardo de Oddo bijaše izabran za generala god. 1319. — Prekršaj naredbe začaran bez sumnje onim, što je slušao, prepisa mnogo stranica, te upletavši pripovijesti, što su već postojale, sastavi iz svega toga povijest, koju nazva starom legendom, kao Celanovo djelo. Iz te je legende predaja crpila sve, što je znala o prvim piscima. Isp. Papini. Storia di S. Francesco, tom. II., pag. 243. — [2] S. Bonav., pag. 316.

Ne treba odmah osuđivati predaje, jer se ona izjednačuje s pisanim svjedočanstvom doklegod ostane u prvoj svojoj tačnosti, a i onda je vrijedna kad ju vrijeme malo preinači. Tada je ona kao kukolj s dobrim zrnjem; ali uvijek dođe vrijeme, kad se može lako istrijebiti kukolj. Tako je bilo i za povijest sv. Franje. Tradicionalni su spomenici te povijesti vrlo, te se ne mogu upotrijebiti prije, nego se ozbiljno i zrelo pretresu i prosude. Njihove se netačnosti lako opažaju, jer su neprestano u protuslovlju s prvim povjesničarima, dapače kojiput više iskvaruju svečevu sliku, negoli jasno predočuju. Ali treba ipak priznati, da su i one dosta razbistrile Franjinu povijest u vrijeme, kad su se pojavile, a i danas bi izgubio veliku pomoć, tko bi ih posve zanemario. Dapače i same njihove pogrješke odaju povjesničaru priliku, da dobro promisli. A budući da su pisci pisali na mjestima, gdje su se zbivali događaji, često popunjaju pređašnju pripovijest najvjerojatnijim načinom. Stoga se ne ustručavam reći, da sam ih mnogo proučavao. Više sam ih čitao, nego navodio, ali bih se nezahvalnim pokazao, kad ne bih priznao, da im mnogo dugujem. Od tih pak djela, što se osobito na predaji temelje, tri su vrijedna, da ih posebice spomenem, jer ukratko predočuju sve ostale, a to su: Fioretti, Knjiga sličnosti i Kronika manje braće.

„*Fioretti ili Cvjetići sv. Franje*" potječu iz polovice XIV. vijeka, a općenito se drži, da ih je napisao neki član odlične porodice Marignolli. Ivan od sv. Lovre, koji je god. 1354. postao biskupom u Bisinjanu. Naslov knjige otkriva piščevu namjeru. On je iz svečeva života izabrao crte, koje su mu se najbolje sviđale i pripovijedao ih je u dosta kratkim poglavljima. Sve se te pripovijesti ugodno razvijaju i veoma su umjetno povrstane, te odišu velikom pobožnošću. Barem su s te strane zadojene franjevačkim duhom, pa ih čovjek s nasladom čita. Mnogi misle, da nije nitko bolje ni jasnije predočio Franjin

vijek i srce; ali je to pretjerano, jer ne treba smesti s pameti, da u mnogim od tih pripovijesti ima očitih pogrješaka; dok druge, koje se više temelje na povjesničkim činjenicama, tako iskvaruju i preinačuju svečeva djela i riječi, da im posve oduzimaju pravu njihovu ljepotu, a kojiput ni najistinitije nemaju prave povjesničke treznosti.[1] To su velike mane, zamjerne pogrješke. Samo se to može dopustiti, da je pisac mnogo zaslužio kod sv. Franje. Ljubio ga je i druge na ljubav prema njemu poticao. To je dosta, da mu iskažemo počast, i u našem djelu dva tri puta navedemo svjedočanstvo, kad vidimo, da se slaže s poviješću.

Zlatna knjiga ili Sličnosti blaženoga i serafskoga oca Franje sa životom Gospoda našega Isusa Krista, takav je naslov djelu, za koje god. 1309. na asiškoj skupštini zamoli odobrenje glasoviti bogoslov Bartol Pizanski. Odmah se na prvi pogled opaža glavna pogrješka toga djela. Pobožni je pisac htio učiniti i zbilja je učinio jednu tezu, koja ovako glasi: život našega Gospoda Isusa u svemu je sličan životu sv. Franje. Ta je misao u cijeloj knjizi, koja ima dva stupca, te je u prvom jedan potez iz života našega Spasitelja, na primjer: Jesus prophetis cognitus — Isus poznat prorocima, a u drugom ista crta iz života sv. Franje: Franciscus

[1] Evo samo jedan primjer: Celano pripovijeda, da je Isus rekao Franji pri koncu njegova života: Si tota terrae moles et machina mundi aurum esset pretiosum, et tibi, pro his quae pateris duris molestiis, omni dolore sublato, daretur in praemium thesaurus gloriae tantae, cui praedicta auri comparatio nulla esset, nonne gaudens libenter sustineres quae sustines? A pisac Fioretti-a ovako prevodi te riječi „Franjo! odgovori mi: kad bi sva zemlja bila od zlata, sva mora, vrela i rijeke draga mast, sve planine, brda i stijene od dragog kamenja, pa kad bi znao za drugo blago, koje je vrijednije od svih tih stvari, koliko je zlato od zemlje, draga mast od vode, drago kamenje od planine i pećine, i da tvoja bolest zaslužuje to blago, ne bi li morao biti zadovoljan i veseo?" Sve je to lijepo, ali nije točno povjesnički. Na taj se način nižu pripovijesti u cijeloj knjizi.

a prophetis declaratur — Proroci navješćuju Franju. Svakiput moram doći do zaključka: potpuna sličnost. To je pobjeda a priori (iz početka), koja je tako mila filozofima, a tako mrska pravim povjesničarima. Zato i jest ta knjiga, koja je isprva bila primljena s najvećim oduševljenjem, izgubila svaku vrijednost, a danas se čovjek gotovo podsmjehuje, kad se o njoj govori. Ima doduše i u njoj lijepih podataka, te sam i ja dosta iz nje naučio, a među ostalim ovako: Poznato je, kako svi noviji povjesničari pripovijedaju, da se je sv. Franjo kao i naš Spasitelj rodio u štalici. Ja sam kod našega pisca tražio tu lijepu sličnost, koje prijašnji povjesničari nijesu poznavali, pa će možda čitatelju biti čudno, da je ni kod našega Bartola nijesam našao. Kroz sto i sedamdeset godina iza Franjine smrti niti je Bartol Pizanski niti itko drugi znao, da je po zapovijedi jednoga anđela svečeva mati u vrijeme porođaja prenešena u štalu. To bi bilo vrijedno da se dokaže. Odlični nam taj čovjek dokazuje još sigurnijih stvari. Zbilja se mnogo trudio. Iz njegova djela odsijeva velika obrazovanost. A budući da se je mnogo služio legendom brata Fabijana, o kom smo govorili, ime nekih činjenica, što ih je pripovijedao Celano, a izostavio sv. Bonaventura, dapače kojiput temeljito dokazuje svojim osobnim istraživanjem neke crtice, što su umakle svim njegovim prethodnicima. Zato nije neobično da se u ono doba rado čitalo njegovo djelo i da je Wadding mnogo iz njega vadio za svoje LJETOPISE. Vrelo nije bilo posve čisto, ali je bilo i mnogo gorih.

„*Kronika redova, što ih je zasnovao serafski otac sv. Franjo.*“ Dva važna djela nose gotovo isti naslov, a oba su iz XVI. vijeka. Prvo je napisao fra Marijan Florentinac, koji je umro god. 1527., a sastoji iz pet velikih svezaka, te nije nikad bilo tiskano.[1] Drugo je izašlo iz pera Marka lizabonskoga, a izdano je god. 1568. u tri sveska na čitavom arku. Da sastavi to djelo propuiovao je sve redodržave, a mnogo se služio i svojim prethodnikom Florentimcem. Mi ćemo samo o njem govoriti. To je prvi životopis u pravom smislu te riječi. Fioretti su bili zbirka odličnih djela; sličnosti samo teza, a Marko je lizabonski napisao neprekidnu kronološku povijest, te potpuno odgovorio svim zahtjevima toga pothvata. Čovjeku je milo, kad čita pri koncu njegova predgovora. „Da udovoljim čitateljima u pripovijedanju neobičnih stvari, što će ih naći u ovim ljetopisima, navodio sam na dnu imena pisaca, kojima sam se osobito služio u ovoj povijesti, a to su: Legenda braće Leona, Anđela i Rufina; legenda Tome Celanskoga; velika i mala legenda sv. Bonaventure; cvjetići redovnika sv. Franje; stare kronike: knjiga sličnosti i t. d. Marko dakle svjedoči, da je označivao izvore, odakle je crpio podatke, kao što i mi danas činimo, pa znamo dobro, koje je gradivo dobro upotrebljavao taj brat. Na prvom mjestu navodi tri druga i Tomu Celanskoga. Čini se u prvi mah, da je bila dokinuta naredba, sto je izdana god. 1266., ali je u istinu još postojala, jer se uvijek opaža. Marko lisabonski nije našao djela tih vrsnih pisaca, jer su ona još počivala u prašini. On navodi samo neke izvatke, što ih je čitao kod drugih pisaca reda. Pravo pak vrelo, odakle je crpio podatke, jest povijest sv. Bonaventure. Štogod njegova kronika ima istinita i nepobitna sve je odatle crpljeno. Uostalom on sam kaže, da nije imao drugih životopisa osim onih, što su izašli poslije sv. Bonaventure, a služio se i najviše stalnim predajama, koje je sam sabrao. Iz tako nejednakih izvora sastavio je djelo, koje je, rekbi, bilo čudo razmatranja. I zbilja, čovjek mora mnogo razmišljati, kad ga čita. Mnoge sitnice ili su netočne ili od oka ispripovijedane. Pa

[1] Evo što Wadding veli o Marijanu: Prae omnibus fuit Mariani Florentini Historia ms. quinque libris distincta. Epist. ad lect.

ni same činjenice, što su crpljene iz pravih vrela, nijesu uvijek na svom mjestu. To su očite pogrješke. Nu one djelu ne oduzimaju njegove znamenitosti. Pisac je morao mnogo čitati i poređivati, dok je sve u svoj red stavio, pa se je priznala njegova zasluga, kao što se i pristojalo. Njegova je kronika prevedena u španjolski, talijanski i francuski jezik, te se dugo vremena s nasladom i zadovoljstvom čitala.

Sedamnaesti je vijek nešto malo pridodao prošlim vijekovima. On je doživio veliko djelo Luke Waddinga, kojemu je naslov: *Ljetopisi Manje braće.* Nitko ne može pobiti velike obrazovanosti toga irskoga pisca niti njegovoga rijetkog povjesničkog dara i uma. To je vele važno i golemo djelo — 8 svezaka in folio —, a sve je u njem jasno i bistro, pa se lako i najugodnije čita. Što u većoj mjeri čovjek posjeduje svojstva toga pisca, sve teže razumije, osobito kad sam piše život sv. Franje; kako je mogao onako ropski slijediti mane svojih prethodnika. Ta on zna dobro, jer to sam kaže, da su tri druga i Celano prije sv. Bonaventure opisali svečev život, pa premda ljubi valjane podatke i prava povjesnička vrela, ne vjeruje ipak, da tu ima blaga, već se zadovoljava nepotpunim, a često i iskvarenim odlomcima, što ih nalazi kod Marijana Florentinca i Marka lizabonskoga.[1] Kraj takovih mana čovjek se malo uzruja i zaboravi na druge piščeve zasluge. Da mu se oprosti, treba uzeti u obzir, da je često i vrlo teško i najvećim učenjacima napustiti staru stazu i udariti novom.

Prvim je bolandistima pošlo za rukom, da izađu na pravi put. Ali pravo govoreći ta ih čast nije mnogo stajala. Ja ne ću da govorim o svakovrsnim (naprecima, koji su se poslije Waddinga razvijali u

[1] Fidò egli troppo nelle asserzioni e citazioni di Fra Mariano, riconosciuto giá quale scrittore di troppa buana fede. Pamfilo da Magliano, vol. I., pref. VIII.

povjesnoj kritici, nego je dugo iskustvo poučilo vrsne ljetopisce, da moraju na prvom mjestu biti svjedoci, koji su bili bliži događajima. Oni su znali, da ta čast pripada Tomi Celanskomu i trima drugovima. Ti su im dakle stari pisci, koji su dugo ležali u sjeni i prašini, već unaprijed bili označeni. Ali evo gdje im je poslužila sreća. Mjesto da se sami muče i istražuju njihove spise, ovi im nekim načinom iziđoše ususret. Prije nego su počeli pisati o sv. Franji, poslaše im iz cistercitske longpontske opatije u soisonskoj biskupiji prvu Celanovu povijest, a odmah iza toga našli su i djelo trojice drugova u franjevačkom samostanu u Louvainu. Dočepavši se tih dragocijenih spisa požure se, da ih izdaju na svijetlo ujedno sa životopisom sv. Bonaventure (II. svez., listopad 1769.). Sad je svatko mogao imati pred sobom povjesničke podatke o sv. Franji, samo ih je trebalo pozorno čitati i proučavati. Da se i to olakša, izdavači popratiše svoje djelo jasnim tumačem, što ga je napisao otac Konstant Suyski, učenjak među tima učenjacima. On se mnogo trudio, da stavi u red događaje, što ih je legenda preradila, i da pokaže pravi vez, koji ih je sjedinjavao. Može se reći, da su otkrivene izrazite prave crte Franjine slike, kad je izašao taj svezak.

Nešto je ipak manjkalo učenomu kritičaru, da mu djelo bude konačno i savršeno. Nije naime imao pri ruci drugoga životopisa Tome Celanskoga, a to je bila malo i njegova krivnja, jer su ga braća rimskoga samostana izvijestila, da postoji taj životopis; ali on, prevaren nekim rečenicama, koje su se slagale, mišljaše, da su spomenuta braća dodatak držala za čitav životopis, pa se na nj nije ni obazirao.[1] Ostala je dakle velika praznina u njegovu djelu, koje je, istina, lijepo crtalo Franjinu sliku, ali nije bila potpuna. Srećom franjevac otac Rinaldi ispuni tu prazninu izdavši god. 1806. drugi životopis;

[1] Tom. II. Oct. pag. 547.

a jer je bio odan uspomeni sv. utemeljitelja, u isto vrijeme objelodani i prvu Celanovu legendu, što ju je složio po nekom rukopisu, koji mu se činio boljim od onoga longpontske opatije.[1] Sad su pravi povjesnički spomenici bili na javnosti. Trebalo je dakle točno pet stotina i četrdeset godina, da se ispravi, što je jednim potezom pera učinila pariška skupština.

Italija se prva okoristila gradivom, što je bilo izdano na svijetlo. Stari general samostanaca, otac Nikola Papini, upotrijebi ga za svoja dva djela, što ih izda gotovo u isto vrijeme, a oba su veoma znatna. Prvo je bilo samo priprava i pokus, a naslov mu je: *Notizie sicure sopra s. Francesco e invenzione del suo san o corpo.*[2] Drugo je mnogo znamenitije, jer je to prava svečeva povijest, kako mu svjedoči i samo ime: *La Storia di s. Francesco di Assisi. opera critica.* 2 sveska u 4 ni.[3] Osobitost te knjige u ovim je zadnjim riječima: opera critica. Pisac je u istinu veliki kritičar. Ta koliko on cijeni suvremene povjesničare! Koliku prednost daje prvome od njih, Tomi Celanskomu! Drži ga za najvjerodostojnijega i najizvrsnijega svjedoka; zove ga neporedivim povjesničarom, pravim svečevim učenikom, najčistijim povjesničkim izvorom, pa s ocem rasipnoga sina u Evenđelju kliče „izgubio se i nađen je, treba se veseliti." Sad se zabaciše pisci XIV., XV. i XVI. vijeka, koji su u svoje vrijeme toliko slavljeni. Papini malo do njih drži, dapače porugljivo o njima govori. „Non era un oca. Napokon to nije bila guska," to je sve, što dopušta zanosnomu pripovjedaču Fioretti-a. Glasoviti je otac Chalippe, kao i Wadding ukratko iznio svu predaju Papini jasno otkriva njegove pogrješke, te kao da ga ismjehuje „Lijepe li izmišljotine! — Gdje li je sve to našao? Čudnih li i općenitomu mnijenju protivnih misli! Kolika pogrješka!" Iz Pa-

[1] Seraphici viri S. Francisci Assisiatis Vitae duae auctore B. Thoma de Celano. Romae, 1806. — [2] U Florenciji god. 1822. i u Filignu, 1824. — [3] Foligno, 1825.

pinieva djela odsijeva njegov veliki i pronicavi um, te se može svatko lako uvjeriti, da je to bio radiša, koji se nije strašio nikakova truda. On je do dna iscrpao prve životopisce i nastojao na svaki način da poda pravu sliku svoga sv. utemeljitelja. Ali je pisao u zlo vrijeme, te nije imao dobra pojma o umjetnosti i životu. Bi li se vjerovalo, da je ovako razdijelio dva sveska svoje povijesti: 1. svezak: Djela sv. Franje, koja imaju sigurno vrijeme; 2. svezak: Djela sv. Franje, koja nemaju sigurna vremena? To je uvelo velik nered u njegovu povijest, pa je zato dosta nejasna. Da je Papini malo proučio djelo suvremenoga bolandiste[1] „Načela kritike," koje upućuje, kako povjesničari imaju praviti zaključke i izbjegavati suhoparnost, jamačno bi drukčije razdijelio svoje djelo.

Mirniji je bio otac Pamfil Maglianski, koji je umro prije nekoliko godina. On je 1874 i 1876. izdao dva sveska u 8-ni pod naslovom: *Storia compendiosa di s. Francesco e dei Francescani,* ali je samo polovica prvoga sveska posvećena sv. Franji. To je dakle samo jezgra, ali ona odgovara svim zahtjevima povijesti. Tu je osobito lijep način pripovijedanja; ima također mnogo sigurnih pouka, a najviše prija piščeva iskrenost koja uvjerava čitatelja. On je doista bio čestit i valjan muž, pa je velika šteta, što se tako rano preselio s ovoga svijeta, budući da je svojim daljnim radom mogao razjasniti mnogu točku o povijesti sv. Franje.

Ništa nemamo, što bi se s kritičkoga gledišta moglo porediti s tim djelom. To ne znači, da se kod nas od početka prošloga vijeka nije ništa pisalo o sv. Franji, nego su nažalost mnogi naši pisci kraj sve svoje darovitosti i sposobnosti ipak slijedili stare, krive puteve, Do ovih posljednjih godina svi su se povodili za ocem Chalippom. Jedini je Chavin

[1] O. Smedta.

Malanski samostalno radio,[1] ali se i on držao vrela, što ih je kod bolandista našao. Mi smo spomenuli, da je drugi Celanov životopis izdan u Rimu za vrijeme najvećih bitaka, što su bivale u carstvu, pa je čednim knjigama bilo teško proći kroz sve te bure i oluje. Djelo je u ostalom tiskano u malo primjeraka, pa još nije bilo stiglo u Francusku, kad se je Chavin Malanski dao na posao. On mu pak nije znao izići ususret, prem je bio knjižničar i imao pri ruci, što bi ga moglo obavijestiti o tom izdanju. Odatle slijedi, da mu je djelo, koje je inače veoma znamenito, ostalo dosta krnje.

Od naše bi strane bila velika nezahvalnost, kad bi mramorkom prešutjeli Fridrika Ozanama. Njegov je svezak: *Les Poetes franciscains en Italie* znatno poslužio povijesti sv. Franje. On se dotaknuo samo jedne tačke, ali je ona možda duša cijeloga predmeta, i dotaknuo se nje vještom umjetničkom rukom. Malo je koji pisac tako jasan i simpatičan.

Sada čitatelj može lako razumjeti, na kom sam temelju rekao u početku, da još nešto treba učiniti, ako se hoće, da sv. Franjo bude sasvim poznat. Šest je vijekova proteklo, a za sva se savremena svjedočanstva još nije znalo bar u našim stranama

To je, što mi se nesnosnim činilo i potaklo, da napišem povijest sv. Franje. Mislio sam, da je već došlo pravo vrijeme, da razveselim svečeve prijatelje podavši im ta vjerodostojna svjedočanstva. To me sklonulo, da se prihvatim toga teškoga posla. Točno sam se držao tih slavnih i izvrsnih pisaca, koji su ljubili sveca, te i oni sami bili sveti. Nesamo da sam ih čitao, nego još dugo i strpljivo jednoga s drugim poređivao i sravnjivao. Sve je njihovo blago prešlo u moje ruke, a to me je stajalo velikoga truda. Sve sam pak to blago prelio u povijest, što

[1] Još nam je jedan izuzetak učiniti za sveščić Fridrika Morina: Saint Francois et les Franciscains. Ni on nije crpio iz prvih vrela, nego se budući da je dobro poznavao opću povijest, služio gradivom poznatim za njegova vremena.

je evo napisah. U njoj će se naći Toma Celanski, tri druga i sv. Bonaventura. Ona živi od njihova života, od njihove se je imovine obogatila i odebljala. Moja je briga bila da skupim, što su oni napisali i sastavim što bolju povijest iz njihovih raznih djela.[1]

Mnogo me truda stajalo, dok sam ispunio još jednu prazninu. Dosadanji su se naime pisci malo osvrtali na opću povijest, a to je bila velika njihova mana. Rijetko je koji svetac onako ljubio svoj vijek, kao što je sv. Franjo, i zato su ga zvali „cvijetom mladića.“ A to znači, da je osobito ljubio dvije stvari, koje su se onda najviše cijenile, naime: pjesništvo i viteštvo. O tom su njegovi povjesničari napisali sve, što su znali, ali su napisali kao ljudi, koji su živjeli u tom društvenom stanju, te se slabo brinili, da svrate pozornost na ono, što je svatko znao. Zato ih i ne može čovjek danas razumjeti, ako se nije s druge strane upoznao s tom obrazovanošću. — Tako je isto i sa svečevim poslanstvom. On je doista bio u crkvenoj povijesti, što je Ivana d' Ark bila u Francuskoj. Njega je Bog odabrao kao i tu dobru Lorainkinju, da izvede djelo, koje obično oruđe njegove Providnosti nije moglo izvesti. On je bio spasitelj svoga vijeka. A kako će se upoznati ta velika njegova zadaća, ako se ne pozna stanje Crkve u ono doba te pogibao, kojima ju je izvrgavala feudalna vlada i isprazni pokusi, da se povrati na prvotno svoje stanje? Ali kad se još to znade, onda se sve samo sobom tumači. Siromaštvo, koje je Franjo tako ljubio, nije se više smatralo samo kao krepost, nego i kao uspješan lijek proti zloćama tadanjih ljudi, koji su krenuli

[1] Služeći se tim velikim vrelima, nijesam zanemario ni drugih, koji ako su i manji, ipak su Franjinu povjesničaru veoma korisni. A ti su: 1. Jordan Gianski: Chronica, što je izdana u Analecta franciscana, tom. I.; 2. Bernard Beski: De laudibus B. Francisci (Turinski rukopis); 3. Fra Salimbene: Chronica Parma, 1857.; 4, Eccleston: De adventu fratrum Minorum in Angliam. Londini, 1858.

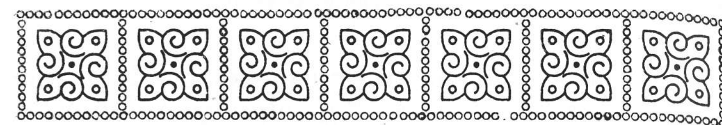
krivim putem. — Budući da je napokon bio dobročiniteljem vjerskoga društva, Bog ga učini i dobročiniteljem društva građanskoga. Treći red, taj najdivniji njegov izum, uspostavi u svijetu žuđenu pravicu i potrebni mir, te nije previše rečeno, da se tom krasnom ustanovom ljudsko stanje na bolje okrenulo. Mnogi povjesničari ne spominju ništa o tom spasonosnom preokretu. A zašto to? Razlog je posve jednostavan: ti pisci nijesu proučavali društvenoga stanja u XII. i XIII stoljeću. U mojem je pak djelu to stanje dobro razjašnjeno, jer sam strpljivo listao i proučavao povijest onoga doba, zato i jest, ako se ne varam, moj životopis posve nov.

Sada čitatelj pozna cijelu moju misao. Ako je za uspjeh dovoljna dobra volja, mislim da mi je rad uspio. Ali uspjeh i djelu ove vrsti hoće većih uvjeta: trebala bi zato duša sveca i pero pravoga umjetnika. No ja sam od svoje strane učinio, što sam bolje mogao, pa neka mi oprosti čitatelj, ako vidi, da nijesam dobro izveo, čega sam se prihvatio. Neka bude uvjeren, da sam ja sam mnogo više jadikovao nad svojom slaboćom, negoli će on nad njom jadikovati. Zato evo na koncu ovoga predgovora po tisuću puta opetujem prekrasne Danteove riječi: „Takav bi se život mnogo bolje opjevao u nebu.“

Pisah dne 14. srpnja 1889., na blagdan sv. Bonaventure.

POVIJEST

SV. FRANJE ASIŠKOGA.

GLAVA I.

FRANJIN SVJETOVNI ŽIVOT.

1181.—1204.

U starodrevnom umbrijskom gradu Asizu rodio se sv. Franjo god. 1181. To vrijeme ako i nije posve sigurno, ipak je dosta vjerojatno. Na samom pak mjestu, gdje je taj budući preustrojitelj svojega vijeka ugledao svijetlo svijeta, podigoše kasnije njemu u čast krasnu kapelu, u kojoj se 26. rujna slavi godišnjica njegova rođenja.

Ocu mu bilo ime Petar Bernardon, te je po svjedočanstvu znamenite spomenice vukao lozu od Marikonija, koji su porijeklom bili Toskanci, a stanovali su u gradu Luki.[1] Prema tome je Bernadonov

[1]) Asiški biskup Oktavij spominje u svom djelu „Lumi Serafici di Portioncula" (Mleci, 1701.), da mu je u korizmi god. 1689., kad je držao propovijedi u stolnoj lučkoj crkvi, neki kanonik pokazao vjerodostojnu starinsku spomenicu, u kojoj da je i ovo čitao „Bila su u Luki dva brata trgovca imenom Marico. Jedan od njih ostane u svojoj domovini, dok se drugi, Bernard, tseli i nastani u Asizu, gdje ga prozvaše Bernardonom. Ovaj se tu oženi, pa dobivši iz toga braka sina, nadjene mu ime Petar. A kad i on ponaraste, kao bogat mladić, zaruči se s Pikom, djevojkom iz odlična roda. Sveti je Franjo njezin sin." Učeni povjesničar grada Asiza ne daje nikakove važnosti, tomu svjedočanstvu i sasvim ga pobija, te veli, da je to prosto nagađanje nekoga domoljuba. Možda ima i pravo, no mi nijesmo njegova mnijenja, jer 1. asiška povijest nije sačuvala nikakova spomena o pređima sv. Franje, i 2. jer se Petar Bernardon u nekoj znamenitoj prilici obratio na svoje prijatelje i susjede, a o rodbini mu tu nema ni govora. A naše mnijenje postaje još vjerodostojnije, ako se uzme u obzir, da je u ono doba grad Luka u Talijanskoj bio središte, u kom su se proizvodile najskupocijenije tkanine i da su Mariconi zauzimali prvo mjesto u društvima tvorničara. Usp. Francisque Michel: Recherches sur le commerce, la fabrication et l usage des etoffes de soie, d' or et d' argent. Tom. II., in 1. Paris, 1854. —

otac, odijelivši se od brata, baštinika očeve kuće zasnovao novi stan u Asizu, te je trgovao suknom i drugim tkaninama. Neki su povjesničari držali, da je porodica Franjina bila plemićkoga koljena, ali to pobija sama njegova povijest, kako ćemo vidjeti. Oni su se bavili trgovinom.

Neki drže, da su trgovini u ono doba bile među granice grada, u kom se ova proizvodila; no veoma se u tome varaju, jer je uvijek bilo trgovačkih saobraćaja među različnima talijanskim gradovima. Dapače ti su saobraćaji koncem XI. stoljeća prešli granice Italije te se protezali i do same južne Francuske. Glavniji, bogatiji i neovisni gradovi tih dviju pokrajina bijahu se ujedinili prijateljskim i trgovačkim ugovorom; dapače su sklopili neku vrst obrambenoga i navalnoga saveza, te u potrebi dizali vojsku proti španjolskih Arapa, koje su smatrali općim neprijateljima svoje vjere i napretka u obrtu.[1] Ne smijemo zaboraviti, da je u ono doba bilo viteštvo na vrhuncu svoga sjaja i slave, te da su se vitezovi u neprestanim svojim svečanostima s odličnim građanima strastveno takmili u gizdavom i sjajnom odijelu. Dosta je da pročitamo opis koje takve svečanosti, da se potpuno o tom uvjerimo. Prodavači su dakle zlatnih i svilenih tkanina u takovim prilikama imali dosta kupaca, te im je robu bilo lako prodati, a ako su i malo bili vješti svome zanatu, lako su se okoristili i stekli lijep imetak. Tim se zanatom bez sumnje bavio i otac sv. Franje, jer tvrde povjesničari, da je često u trgovačkom poslu išao u Francusku i na taj se način vrlo obogatio.[2]

[1] G. Fauriel, po kom navoimo ove potankosti, tvrdi, da su ti savezni gradovi višeput protjerali Arape s ostrva Sredozemnoga mora, pa im i u samoj Španjolskoj oduzeli neke znamenite gradove. Histoire de la litterature provencale, tome I., page 47. — [2] Franciscus praedives erat. I. Cel., pag. 4.

Franjina mati Pika, žena pobožna i skromna, bijaše vrlo odlična roda,[1] a povjesničari francuski i talijanski jednodušno svjedoče, da je bila Francuskinja i to provensalka. Istina, to oni jasno ne dokazuju, ali je stvar posve vjerojatna, budući da se mladi, bogati i ugledni Petar Bernardon, kojega je otac radi trgovačkih poslova često slao u Francusku, mogao lako tu upoznati i zavoljeti s kojom odličnom djevojkom, osobito ako se uzme u obzir, da su poimence u južnoj Francuskoj u ono doba takovi brakovi već bili umnožali, pa se i Petar Bernardon mogao lako povesti za tim običajem.[2] Uostalom to se lako dade zaključiti iz života našega sveca, koji je u svojoj mladosti bio veoma osjetljiv na provensalske običaje, a i jezik je te pokrajine dobro poznavao. Tko ga je dakle mogao u tom poučiti, ako ne mati, koja ga je još od mladih svojih godina poznavala, te i u zajednici svojih novih sugrađana imala prilike, da se posluži tim najslađim jezikom na svijetu? Kad je pak Franjo bio u godinama, strastveno prigrli provensalske običaje: vesele igre, junačke utrke, druge različne javne zabave, koje su sa svih strana prodirale u Talijansku. Tko ga je potaknuo, da zavoli tu obrazovanost? Sigurno odlična ta gospoja, koja je svoje mlade dane sprovela u tim svečano-

[1] Matrem honestissimam nomine Picam. Tres Soci i, pag. 17. — [2] U XVII. stoljeću mišljaše ugledni franjevac otac Klaudij Frassen, da poznaje porodicu Franjine majke, jer veli „Ona potječe iz odlične burlemontske kuće, kako se to vidi iz nekoga starinskog rukopisa, što se sačuvao u pismohrani te plemenite porodice.“ La Regle du Tiers-Ordre. Paris, 1692. Te njegove riječi odobri većina povjesničara. No toj se tvrdnji može mnogo prigovoriti: 1. jer se temelji na ispravi, koja nije dobro izviđena, a ni otac Frassen ne spominje, da ju je čitao. 2. Burlemonti još nijesu nikako ni postojali, nego istom god 1463. uspostavi tu ložu Nikola Anglurski, drugi sin Šimuna Anglurca, estoškoga vlastelina. Prije toga vremena nalazi se Burlemonta, jer su Anglurci nosili to ime, ali nije bilo posebne burlemontske porodice. 3. Anglurska je kuća pripadala Šampanji, a burlemontska Loraini; ali se nigdje ne nalazi, da se je tko od njihovih članova nastanio u Provensi.

stima te na njih, kao i svi iseljenici na običaje svoje rodne grude, i u svom novom zavičaju sačuvala živu uspomenu. Tako je ona čestim pripovijedanjem i nehotice upaljivala maštu svojega sina. Şada to tek samo napomenusmo, a doskora ćemo se opširnije s time zabaviti.

To je skoro sve, što znamo o Franjinoj majci. Jedan naš povjesničar veli, da je bila iskrena, blaga i milostiva, dok drugi svjedoči, da je bila prijateljica čednosti, te se i u samoj njezinoj vanjštini blistala krepost.[1] I više ništa jasnije i opširnije o njoj ne govore.

Osim roditelja i sama je izvanjska priroda veoma utjecala na našega mladog Talijanca. Milovidna Umbriia, gdje se Franjo rodio, središte je i srce cijele Talijanske. Ona joj je kao prekrasan vrt, dapače kao sam Eden. Žetva je tu bogata, voda obilna, rasline jake i raznovrsne a zrak tako čist, da ni same noći nijesu bez sjaja i svijetla, te nije pretjerao, tko ih je nazvao slavnim. U obzorju se dižu orijaške planine; vrhunci su im divni i veličanstveni, tako da s njih pogled na okolicu nije strašan, nego je sve ugodno i rekbi primjereno čovječjemu oku. Stanovnici su toga krasnog predjela glasoviti sa svoje jakosti, pa su i stari Rimljani, koji su znali dobro procijeniti čovjeka, vrlo hvalili njihovu vojničku hrabrost. I Crkva je između njih birala najbolje branioce u dugotrajnim ratovima srednjega vijeka. U XVI. stoljeću jedan od onih izvrsnih poslanika, koje su Mlečani po različnim mjestima uzdržavali, a oni ove izvještivali o svemu, što se u drugim pokrajinama zbivalo, (i tako im davali priliku; da budu najupućeniji politićari u događajima cijeloga svijeta) pisao je nekom prilikom svojoj slavnoj republici, da ga je u Umbriji najviše dirnulo međusobno štovanje, što vlada među prostim ratarima kao drugdje

[1] II. Cel., pag. 139.

među najodličnijim plemićima.[1] A što se tiče pravoga štovanja prema Bogu, ovo je kod tih ljudi imalo neki osobiti značaj gorljivosti i poleta. O tom imamo veoma ganutljiv dokaz. Umbrija je naime iznašla zastavu, o kojoj se pravo reklo, da je ona u pobožnom slikarstvu, što je himna u pjesništvu.[2] Vjera je taj pobožni narod potakla, da je prvi sliku pokroviteljicu visoko pred sobom razvio i htio, da ga ova svuda vodi, te su od Nellija do Rafaela gotovo svi umbrijski slikari nastojali, da udovolje plemenitoj želji i pravednim zahtjevima toga čestitog naroda. Viteški i vjerski osjećaji bili su značaj tamošnjih ljudi. A tko je u tom pogledu mogao biti veći Umbrijac od našega Franje? Domalo ćemo vidjeti, kako je on još u mladosti težio za oružjem, a svijet je u svom udivljenju jednom riječju opisao njegov život nazvavši ga stjegonošom Isusa Krista.[3]

Dijete se krstilo u stolnoj crkvi sv. Rufina, po svoj prilici isti onaj dan, kad je i rođeno, te mu po majčinoj želji nadjenuše ime Ivan. A kad ga donesoše kući i dok je još bilo u naručju svoje roditeljske, pripovijeda se, da je došao neki nepoznati čovjek, te zaželio da vidi i pomiluje dječešce. Iza kratkog majčinog zatezanja molba mu bi uslišana. Tada uze dijete u svoje ruke i promatraše ga nekim nebeskim milinjem odavajući slatkim posmijehom na usnama unutarnju radost srca, pa zabilježivši ga znakom svetoga križa na ramenima kao budućeg vojnika i pokornika Isusova, preda ga natrag majci rekavši joj: „Pazi dobro na ovo dijete, koje je određeno za velike stvari. Ono će biti

To je Badeor, odlični mletački poslanik kod vojvode urbinskoga. Tako on izvijesti svoju republiku god. 1570., kad su misli o slobodi, časti i štovanju već bile potamnjele u ostaloj Italiji. V. Histoire des ducs d' Urbin, od Ugolina, svez. II. str. 325.—330. — [2] A. Rio, De l' art chretien, tom. II., page 180. — [3] Još se danas vidi u Sitta di Castello zastava, što ju je naslikao Rafael, dok je bio u Peruškoj školi, te se vrlo pomnjivo čuva kao znamenita starina.

jedan od najsavršenijih sluga Božjih na ovom svijetu." I kad to reče, nestane ga.[4] Sve se to zbivalo u vrijeme, dok je Petar Bernardon radi kućnih poslova boravio u Francuskoj, pa dok je čuo, da mu se rodio sin, požuri se u domovinu. Došavši svojoj kući uze dijete, veselo ga pomiluje i na uspomenu lijepe Francuske, gdje ga je u trgovini pratila dobra sreća, nadjene mu drugo ime Franjo (Francesco) koje mu i ostane, jer se više nije drugačije zvao.[5] A da promijeni ime svome sinu, možda ga je na to potakla i ljubav prema njegovoj drugarici rođenoj u pokrajini, od koje skova novo ime i dade ga svojemu prvorođenčetu. No bilo jedno ili drugo, za nas je samo to izvjesno, da to ime, kojega prije nije nitko nosio, domalo posta najslavnije u svetosti i kršćanskoj samozataji.

Povjesničari su vrlo malo pisali o prvim godinama i prvoj odgoji mladoga Franje. Samo jedan o tom nešto spominje, a i on se posve govornički izrazuje. Ali ipak iz tih maglovitih njegovih riječi razabiremo, da je toj odgoji manjkala ona temeljitost, ona stega, koja je za đobru òdgoju svakako potrebita.[6] Mogao je naime Franjo od najnježnije svoje dobi vršiti svoju volju, a da ga u tom ne bi nitko zapriječio. A kad je ponarastao, raskoš i bogatstvo stadoše mu se smiješiti, te je bio u velikoj pogibli da se povede za njima. Ali uvidivši njegovi roditelji, da ne mogu zakrčiti taj put, sretno se odluče na veoma lijep korak. Svećenici su naime susjedne crkve sv. Jurja po primjeru cijelog svećenstva onog vremena uz crkvu otvorili i školu za uzgoj mladeži, pa i Bernardon u dogovoru sa svojom drugaricom povjeri mladoga Franju njihovoj skrbi.

[1] Ta se činjenica spominje i u legendi Trojice drugova, što je tiskana u Pesaru god. 1831.; ali je bolandisti u svom izdanju nijesu bili uvrstili, te ugledni pisci navode po drugim vjerodostojnim izvorima. — [2] Laetus de filio, a Francia, unde veniebat, Franciscum nominavit. Tres Soc., pag. 18. — [3] I. Cel, pag. 3.

Oni ga dakle uputiše u pravi kršćanski život i pokušaše, koliko je onda bilo moguće, da ga pouče i u drugim naucima. Premda je učenik po naravi imao bistar um i dobru pamet, ipak je pod njihovim nazorom slabo napredovao, jer se prvih godina slabo pripravio za nauk. Naučio je doduše nešto latinski, ali je uopće, veli sv. Bonaventura, imao nepotpunu znanstvenu odgoju.

Franjo je uostalom malo godina posvetio nauci, jer ga otac još mlada uze da mu pomaže u trgovanju, a na tom novom polju nije se od njega moglo nadati kakovu napretku u započetim naucima. Franjo je imao sva svojstva dobra trgovca, te odmah prvih dana u svom novom zanatu pokaza razboritost, vještinu i primamljivu prijaznost, što je za čovjeka trgovca svakako potrebno.[1] To je Petra Bernardona veoma veselilo, jer je u onaj čas dobio pomoćnika, te se mogao nadati, da će mu kasnije on biti nasljednik koji će nastaviti i uzdržati njegovo djelo. Njegove se najbolje nade bijahu ostvarile, pa je otkrivao mladiću svoje zadovoljvo postupajući s njim najvećim pouzdanjem i dajući mu dobar dio kućnih dohodaka.

Ali na nesreću odmah u početku bijaše to zvanje izvrgnuto teškoj napasti, premda je počelo tako dobrim znacima. Dok je naime Franjo zalazio u svjetovni život, kod njegovih je zemljaka ljubav i strast za predstavama, igrama i drugim zabavama iz dana u dan bivala to živahnijom i vatrenijom. Taj se je ukus već pred dva vijeka rasprostranio po Talijanskoj. Nasljedujući normandski kraljevi u Siciliji francuski dvor dadoše tomu primjer na jugu, a na sjeveru njemački carevi, koji su dulje vremena boravili u Lombardiji. U njih se ugledaše mali feudalni dvorovi, poimence estski, veronski i mont-

[1]) Cumanius agens, habilist et affabilis multum. Gautus negotiator. I. Celano, pag. 4. — Diligentissimus pecuniarum conquisitor. Ceperano, apud Boll.

feratski. Pa i sami gradovi, čim bi se dovinuli slobode i neovisnosti, odmah su htjeli da poput vladara i knezova imaju svoje svečane dvorske skupštine, te ako su i bivali onda gotovo neprestani ratovi, ipak su se na sve strane viđale različne junačke utrke i viteške igre. Na javnim bi trgovima podizali i bogato kitili velike dvorane slične našim današnjim kazalištima u kojima bi se priređivale vesele zabave, a svijet ih je strastveno pohađao.[1] U drugoj polovici XII. vijeka pripovijeda jedan događaj, još više tu narodnu stvar. Od godine 1180. do 1200., dakle za Franjina djetinjstva i njegovih prvih mladenačkih dana, doseliše u Talijansku četiri najglasovitija francuska trubadura, te stanovahu osobito u sjevernim i središnjim dvorovima.[2] Ovi donesoše sa sobom djela, s kojih su se u svojoj domovini proslavili, te ih ili oni sami pjevali, ili davali, da ih glumci izvode u glavnijim gradovima. Nama je danas teško predočiti si u pameti ono oduševljenje, što ga je onda pobuđivala ta poezija. „Poezija je za mladež," veli lijepo gosp. Guizot, „ne samo naslada, narodna zabava, nego i vrelo napretka, jer ona uzdiže i razvija moralnu narav ljudi, te ih ujedno zabavlja i duboko gane".[3] Pjesnici su srednjega vijeka zanosnim poletom slavili sad ljubav, uzveličanu srčanost, uglađeno vladanje, sad opet znamenite doživljaje i smjele pothvate hrabrih junaka Karla Velikoga i Okrugloga stola. Tadanji su živahni mladići pohlepno slušali te pripovijesti i ta prosta, ali ujedno i prepredena razlaganja, pa im se to činilo kao objavljenje boljega i odličnijeg života; dapače mnoge tako zaslijepi taj sjaj, da su se iza predstava teško laćali svoga svagdanjega posla, jer držahu, da nije vrijedno ni živjeti onako, kako oni živu.

[1] Muratori: Antiquitates Italiae, tom. II. — Isp. Ozanam: Les poëtes franciscains en Italie, ch. I, page 31. — [2] Bili su to: Bernard Ventadour, Cadenet, Raimbaud de Vaqueras i Petar Vidal. Fauriel: Bibliotheque de l' ecole des chartes, tom. IV. page 30. — [3] Histoire de France, tome I, page 312.

Franjo nije dotle zašao; on osta vjeran svomu staležu, premda je sigurno, da nije istom revnošću vršio svojih poslova. Ta tko je bio pripravniji od njega na te svečanosti, gdje se duh tako uzbuđuje, a oči tako naslađuju, da svakoga silno i neodoljivo privlače? Prvi njegov odgoj, poznavanje francuskoga jezika, živahna i okretna njegova narav: sve je to mnogo pridonosilo, da te zabave shvati, obljubi i u njima uživa.[5] No to mu ne bijaše dosta, nego ih stade još promicati među svojim zemljacima. Asiz je bio premalen grad, da privuče mnogo stranih trubadura, zato se mogao samo u sebe pouzdati. Franjo je to dobro razumio, pa je nastojao da ustanovi ono, što bi mi danas nazvali pjevačkim društvom U to zabavno kolo pozove sve mladiće iz mjesta i okolice, koji svim srcem i dušom odobre njegovo mnijenje.[6] Svečevi su životopisci veoma strogi prema tim mladićima. Jedan veli, da su bili zli i druge na zlo navraćali. A drugi se još oštrije o njima izrazuje veleći, da ih je Franjo vukao za sobom kao rep pokvarenosti.[7] Nu naš ih svetac nije onda tako strogo sudio, dapače kad bi došli u njegovu kuću i zovnuli ga, sve bi ostavio i njih slijedio, jer su ga postavili svojim glavarom, koji im se on najviše sviđao. Često bi se i iza samoga stola u vrijeme objeda na njihov poziv digao, ostavivši roditelje u velikoj žalosti radi svoga bzroga odlaska.[8] Milo mu je bilo na čelu tih mladića prolaziti gradskim ulicama, pokazujući u tim prilikama dostojanstvo i veličinu, što je jasno pokazivalo, da uvelike cijeni tu čast.[9] Koji put bi u večer sazvao svoje drugove na sjajnu gozbu i opominjao ih, da dobro jedu i piju, a onda bi se digli iza stola, razišli bi se po gradu i veselo pje-

[1] I. Cel., pag. 4. — [2] Multi ob hoc maxime post illum abibant. I Cel., I. c. Poslije ćemo vidjeti, da je Franjočak u Gubiju imao prijatelja. — [3] Ceperano, apud Boll., 2. oct., pag. 472. — [4] Tres Soc., pag. 23. — [5] I. Cel., pag. 4.

vali u noćnoj tišini.[1] Frano je imao jak i sladak glas, a uz to je dobro poznavao pjesnička djela onoga vremena, pa nije sumnje, da ih je često u tim prilikama pjevao.

Međutim ga je taj život skupo stajao budući da je trošio sav dohodak od svoje trgovine, te ga dovodio i do drugih luksusa, koji ga nijesu stajali manjega troška. Prisiljen da se često pokaže u javnosti i vučen nekom tajnom silom za svim, što odiše bogatstvom, poče tražiti otmeno i lijepo odijelo. Po njegovu mnijenju tkanina više nije bila dosta dragocjena, te je trebalo, da ova bude svilena i da se prelijeva od sjaja, veli jedan povjesničar.[2] Nu ni tim se ne zadovolji, nego da lakše svrati na se opću pozornost davao bi svojem odijelu osobiti oblik. Viđali su ga naime u haljinama skrojenim dijelom od najskupocjenije, dijelom od najjeftinije tkanine.[3] U tom imamo lijep dokaz općeg ludovanja u modi onoga vremena. Životopisci tvrde da je to kod Franje bila posljedica one malo usiljene težnje za kićenjem koja je bila osvojila njegovo srce.

Roditelji opaziše tu strast u svom djetetu, te se ozbiljno zabrinuše. „Franjo," govorahu međusobno, „kao da nije više naš sin, jer se vlada kao kraljević." „Ali jer su bili bogati, nijesu ga htjeli smetati na njegovu putu ni koriti za toliku rastrošnost i rasipnost.[4] Kojiput su im neki spočitavali da su škrti, a to skroz netemeljito, jer su oni obiljno podmirivali njegove troškove, dapače ga branili proti onim svojim susjedima, koji su se čudili njegovoj rasipnosti i glasali na sve strane, da Franjo živi kao kakav carević. „Istina," odgovorila bi na to njegova mati „moj sin danas živi kao carević, ali pričekajte, doći će vrijeme, kad će on živjeti kao pravo dijete Božje." Dodala bi dapače kojiput, da će on prikupiti Gos-

[1] Tres Soc., pog. 16. — [2] I. Cel., pag. 4. — [3] Tres Soc., pag. 18. — Sigurno je u tom oponašao trobadure i glumce. A nije li možda i on sam bio trubadur i glumac? — [4] Tres Soc., pag. 18.

podinu mnogu djecu.[1] Što joj je onda nadahnjivalo te smjele riječi? Možda nježnost majke, koja je veliku nadu slavljala u plemenitu dušu svoga sina, a moguće i uspomena na proroštvo onoga stranca, što je na dan Franjina krštenja došao njezinoj kući i primio dijete u svoje ruke.

Franjo se međutim iz dana u dan sve više zanimao ispraznim poslom te čeznuo za slavom i čašću. Vidjesmo ga malo prije u bučnim zabavama, koje su mu srcu obuzele; no on je bio tako isto pripravan i na ono uživanje, koje zahtijeva veću samoću i tišinu. Asiz je po svom zemljopisnom smještaju bio smješten o bokove visokih Apenina. S njegovih ravnih kućnih krovova i obljižnjih bregova kao s kakovih pozorišnih galerija otvara se prekrasan pogled na prostranu umbrijsku dolinu. Dugi, krasni i prikladni putevi, s jedne i druge strane okićeni travom i cvijećem, vijugaju se niz ugodne strmice, plodna i vesela brdašca zarasla maslinom i dudovima, a prepletena bujnom vinovom lozom, što se savija oko dudova i javorova. Prekrasno je vidjeti tankovite čemprese, jelike i bukve, koje svojim divljim uzrastom daju veću cijenu i vrijednost obrađenoj poljani, okićenoj veličanstvenim dvorcima i perivojima, koji se daleko razlikuju od prostih kmetovskih kućica, štono se jedva vide iz maslinika. Taj divlji okoliš silno privlači čovječje oko, da se u njem naslađuje do mile volje. Stanovnici tako krasnih predjela, a poimence Talijani, postanu vrlo osjetljivi na prirodne ljepote. Na istoku zlatne, a na zapadu grimizne sunčane zrake, sjajna noćna mjesečina, mlade proljetne boje, različne rasline i mnogovrne jesenske slike upravo ushićuju onomjesne presretne ljude, koji ako nešto samo imaju ukusa za prirodne ljepote, brzo ih i duboko u srce dirne milina, kojom je Bog okitio svoja djela. Taj je utisak kod mladoga Franje bio veoma velik. Često je ostavljao grad, te sam

[1] II. Cel., pag. 139

zalazio u šumu i gorske zavoje, pa kad bi nenadano naišao na kakovo mjesto, odakle se otvara krasan pogled na okolicu, tu bi stao i dugo motrio čudesnu prirodu, te slavio njezina Stvoritelja. Za nj nije trebalo kakvih osobitih, vanrednih prizora. Livada cvijećem iskićena, plodno brdašce, obraslo maslinama i prepleteno vinorodnom lozom, što se gibkim izbojima hvata za čvrste i čvoraste potpornje, koje je valjana vinogradareva ruka za njih pričvrstila, da ih spasi od vijavice; potok što se spušta s niskih breščića i žubori niz dolinu: od toga on nije više tražio.[1] Tu bi stao sav ushićen, te pustivši slobodu svojoj duši, podavao bi se mislima, koje bi se brzo u njedovoj pameti izmijenjivale. U tom bi čistom vazduhu, u tom mirnom i mirisnom boravku na ugodnim poljanama i među šumskim stablima osjećao nekakav tračak mira i sreće, neki okus nebeskoga mira i ljubavi. Ali još toga ne može potpuno da uživa, jer mu je srce još priljepljeno uza zemaljske stvari, još je pun ispraznih svjetovnih težnja, da naime postane velik, ugledan, silan i moćan među ljudima. Eto na što Franjo cilja u svim svojim mislima, promatrajući prirodu; ali ova će mu nakon kratkog vremena otkriti pravu svoju tajnu, te svojim različnim slikama i divnim ljepotama pripovijedati mu slavu i vječnu ljubav Onoga, koji ju je dao čovjeku. Tada će svaki stvor biti stepen, po kom će se uspinjati do Boga.[2] No još je bio daleko od te savršenosti. Onda ga je u prirodi samo ono privlačilo, što je svježe, ugodno i dražesno. Sve su to krasni prizori, što ih priroda onima daje, koji imaju oči, da ih motre.

Takav je bio život Franje asiškoga za prvih godina njegove mladosti. Ali ako je i on bio na neki način začaran svjetskim prolaznim ljepotama, nije ipak nikada našao s pravoga puta, jer je vazda nad sobom gospodovao i znao se čuvati od nadutosti i bezobrazna vladanja, te je pazio, da nikada ne prekorači granica uljudnosti. Poezija je onoga vremena znala od ljubavi, tog svoga najmilijeg predmeta učiniti unutarnje načelo za ćudoredno uzvišenje i plemenito izvanjsko držanje.[1] To se bar u našem svecu jasno opaža. Nitko nije od njega čuo kakove uvredljive i nepristojne riječi, jer je vazda bio čist i uljudan. Već smo vidjeli, da njegovi drugovi nijesu postigli te savršenosti pravih vitezova, jer su zašli i u nepristojne igre. Franjo je držao, da nema pravo od toga ih odvraćati, premda je čvrsto odlučio, da ne će nikada biti nazočan kod tih zabava.[2] Bog je, „veli sv. Bonaventura," na osobiti način bio uz njega i tako njegovo tijelo, koje je jednom imalo na se primiti rane Spasiteljeve, sačuvao čisto i neokaljano.[3]

Ta junački sačuvana krepost duboko ganu njegove suvremenike, jer im se tolika vlast nad sobom u onako zavodljivu društvu činila prizorom, kojemu se nijesu mogli dosta načuditi. Zato ga je svijet osobito zavolio i prozvao cvijetom asiške omladine, budući da se u njega svatko mogao ugledati. Svi su u svojim srcima osjećali neko osobito čuvstvo prema njemu i iz daleka predviđali njegovu slavnu budućnost, jer se u cijeloj okolici govorilo, da će Franjo postati nešto veliko.[4] Jedan posve bezazlen čovjek otkrije, veli sv. Bonaventura, taj opći utisak nekim alegoričkim i kao porugljivim načinom. Kad bi naime susreo Franju na ulici, svukao bi sa sebe kabanicu i prostro mu je pred noge, pa ako bi vidio, da se to komu od prolaznika čini čudno, veselo bi i neustrašivo rekao: „Ja iskazujem počast čovjeku, koji će domalo postati velik, i koga će cijeli svijet štovati."[5]

Novi pojav još više poveća to ljudsko udivljenje. Taj naime mladić, koji je prije bio opojen

[1] I. Cel., pag. 5. — [2] II. Cel., pag. 237.

[1] Fauriel, Bibliotheque de l' ècole des chartes, tome IV. page 204. — [2] Tres Soc., pag 19. — [3] S. Bonav., pag. 317. — [4] Tres Soc., pag. 19. — [5] S. Bonav., l. c. —

svjetskim duhom, najednom postane velikim milostinjarom. Franjo je uvijek ljubio siromahe. Poslije svoga obraćenja običavao bi reći prvim učenicima, kako nije nikada mogao čuti, da tko prosi milostinju za ljubav Božju, a da ga to ne bi duboko u srce dirnulo.[1] Ali onda je još rađe i obilatije pružao svoju darežljivu ruku, a tomu dade povoda njegova svjetska rasipnost, što se kod malo ljudi opaža. Sam bi sebi često rekao onom iskrenošću, koja mu je morala malo pomalo otkrivati svaku svoju tajnu. „Ako znaš biti prijazan i darežljiv prema ljudima, od kojih možeš dobiti samo kakovo prolazno dobro, nije li vrijedno i potpuno pravedno, da za ljubav dobroga Boga, koji vraća obilatije, budeš prijazan i darežijiv i prema siromasima? Nekoć međutim surovo primi prosjaka, jer ga zaprosi milostinju, kad je bio zaokupljen silnim poslom, a uz to malo i srdit. Zato ga osorno odbije, prem ga je zamolio za milostinju ovim riječima „Daruj u ime Božje!" Ali čim se malo razabrao, uze sam sebi predbacivati pogrješku. Vrijedno je zaista pripovijedati, kako je sam sebe korio radi toga nemilosrđa, jer je držao, da takova lakomost nije ni najmanje uljudna. „Franjo!" reče si on. „Da te je taj čovjek zamolio što u ime kakova mogućnika ili kralja, ti ga jamačno ne bi otpravio onako, kako si odbio onoga, koji te je u ime Kralja svih kraljeva molio za milostinju.[2] Zar nam se tu ne zrcali pravi duh srednjega vijeka? Ne opaža li se tu ona živa vjera, koja je siromahe držala za poslanike Božje te smatrala, da bi ljudi i samome Bogu uvredu nanijeli, kad tih njegovih poslanika ne bi s dužnim poštivanjem primali? Međutim u toj prilici pouka za Franju nije manjkala, jer obeća Bogu, da neće nikada uskratiti milostinju, za koju bi ga zaprosio tko u ime Božje. Franjo se više nikada ne iznevjeri svome obećanju. Sv. Bonaventura u tom vidi izvor milosti, koje su

[1] Ibidem. — [2] Tres Soc., pag. 19.

morale promijeniti njegov život. Ali prije nego dođemo do toga sretnog časa, moramo pripovijedati samo jedan događaj, koji nam još bolje otkriva njegov značaj i njegovu pravu misao u ono doba.

Franji je bilo više od dvadeset godina, kada je buknuo rat među Asizom i Peruđom, a što je tomu dalo povod povjesničari ne spominju; jer, oči uprte u svoga junaka nikad se ne obaziru ni desno ni lijevo. Za njih kao ni za veći dio povjesničara onoga doba, svijet, u kom su živjeli, kao da nije nikako ni postojao. Nego nam srećom gradski službeni spisi razjašnjuju, zašto se je zametnula krvava borba među spomenutim gradovima. Radilo se naime u onom velikom općinskom pokretu, koji je u XII. stoljeću promijenio lice Evropi. Kroz pedeset po prilici godina bijaše Italija podijeljena u dva protivna tabora, naime u Gvelfe i Gibeline. Obje se stranke borahu za gospodstvo. Gvelfi vojevahu za slobodu i neovisnost Italije, zato uz njih pristajahu gotovo svi gradovi i rimski pape. Gibelini pak podupirahu Nijemce Hochenstauffovce, koji su svom silom radili, da Italiju skuče pod svoju vlast i da je pokore. Premda su Gvelfi milanskim ugovorom, pobjedom održanom god 1176. kod Legnana, te mirom, uglavljenim u Kostnicu, dobili prevlast nad svojim protivnicima, to ipak nijesu prestale obje stranke i nadalje progoniti jedna drugu, gdje im se samo prilika pružila. U početku bijahu građani asiški saveznici Gvelfa, no god. 1160. silom cara Fridrika Barbarose (Rusobradoga) pobijeđeni spanu pod vlast Njemačku. Nekoliko godina kasnije građani se opet late oružja, pa zauzevši i sa zemljom sravnavši usprkos zabrani pape Inonencija III., čvrstu tvrdnju Sasso — Rosso,[1] što je stršila nad gradom, istjeraju Nijemce i proglase se slobodnim, povjerivši ozbiljnim i mudrim ljudima da upravljaju gradom. No Peružani teško podnoseći pretrpljenu sramotu, saberu novu

[1] Još se danas vide njezine ruševine.

vojsku, te pođu, da grad Asiz opet predobiju. I tako nastane rat među Asizom i Peruđom.[1] U boju bijahu asižani loše sreće, jer bijahu potučeni, te spanu pod vlast protivnika, koji su mnogo građana, gotovo samih plemića, zarobljenih u bitci, odvukli u ropstvo, a među ovima bijaše i naš Franjo, koji se u prvom redu neustrašivo borio.[2]

U peruškom se dvoru, riješavalo važno pitanje. Mladi naime naš zarobljenik nije bio plemić: bi li ga dakle trebalo s plemićima zatvoriti? Uzme li se u obzir ono doba, to bi bilo posve pravedno, jer je jedan članak starih avignonskih naredaba ovako glasio: „Svi časni građani, t. j. oni, koji živu kao plemići, moraju uživati slobodu i povlastice pravih plemića.[3] „Pa tako bi i u Peruđi određeno, te Franjo, premda nije bio ni plemić, ni vitez, bijaše ipak s drugim utamničen, jer je po viteški živio.[4]

Franjo se i tu među sužnjevima proslavi, jer kao hrabri vojnik ne klonu duhom, nego čvrst i stalan u svom pothvatu, oduševljen i veseo, podnosi ropstvo, poniženje i okrutnu ruku neprijatelja i pobjeditelja, koji ga nemilo tlači na svaki način. Njega ne mogahu rastužiti ni najveće nepravde, nego ih još velikodušno oprošta, te riječju i primjerom krijepi i bodri svoje drugove, neka se postojano bore i odbiju sve crne misli, neka snose i oproste sve uvrede, što im ih nanose tamničari i stražari.[5] Jednog je dana njegovo društvo bilo previše žalosno, valjda zato, što su pobjeditelji postupali s njima odviše neprijateljski, pa mjesto da se drže kao i Franjo, postaše nestrpljiviji nego prije, a jedan oštro ukori našega sveca, veleći „Što znači to tvoje držanje uvijek veselo i smiješno i usred nevolje, pa i u ovakoj teškoj uzi? Čini se kao da

[1] Sve to navedosmo po krasnom Kristofanijevu djelu: Povijest grada Asiza, svez. I., str. 33.—96., izd. 1875. — [2] II. Cel., pag 140. — [3] Fauriel: Histoire de la littèrature provencale, tom. I, page 520. — [4] Quia nobilis erat moribus, cum militibus captivis est positus. Tres Soc., pag. 19. — [5] Tres Soc., I. c.

si lud.“ Na ovo naš mladić ne ušutje, niti mu je bilo žao, već odrešito odgovori „Prijatelji! što vi mislite o meni? Ja vam velim, doći će vrijeme, kada će me cijeli svijet štovati.“[1] Kakovim je načinom izgovorio te riječi? Smiješeći se možda, misleći na riječi onoga Asižana, koje su njegovim drugovima bile dobro poznate. A valjda je bilo i malo ponositosti u njegovu govoru, zato u toj vrsti proroštva treba uvidjeti nadahnuto pouzdanje mladića, koji se ponosi buktećom vatrom u sebi i podaje se nadi bez koncu. No sigurno je, da se Franjo smatrao neovisnim prema svojim drugovima u sužanjstvu. Jedan od njih bijaše tako obijestan, da ga više nijesu mogli podnositi; zato jednodušno odluče, da prekinu s njim svaki saobraćaj. Ali Franji, koji je od svoje mladosti bio više sklon na milosrdnost negoli na strogost — zato su ga i nazvali njegovi stari povjesničari dobroćudnim mladićem[2] — činjaše se ta kazna pretjerana, pa im otvoreno reče, da na nju ne pristaje, te sam ostane uz zapuštenoga vojnika, kojemu kao i prije bijaše spreman učiniti svaku uslugu. Ta njegova strpljivost bijaše dobro nagrađena, vitez se naime umiri, a Franjo osjeti u duši veliko zadovoljstvo, što ga je izmirio s onima, koje je tako teško uvrijedio.[3]

Međutim se god. 1202. uglavi mir među zaraćenim gradovima, a zarobljenike puste na slobodu, i tako se poslije godinu dana teške tamnice veseli povrate svojim kućama.

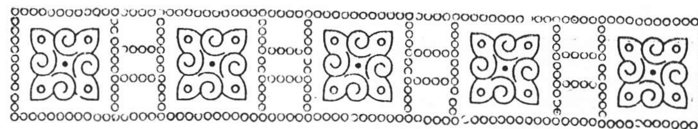
Franjo se odmah lati svoga običnoga posla, te je još pune tri godine provodio trgovački i zabavni život, koji već poznajemo; ali povjesničari kroz to vrijeme ne nađoše kakova znamenita događaja, da nam ga pripovijedaju, a vjerojatno je, da nijesu ni imali što nova o njem da zabilježe, jer znamo sve,

[1] Viva voce respondit: Quid putatis de me? Adhuc adorabor per totum mundum. Tres Soc., I. c. — [2] Ad indulgendum velox, veli Celano, str. 68. — [3] II. Cel., pag. 140.

što je potrebno da znamo o njegovim mladenačkim godinama. Lako si ga predočujemo u potpunoj onoj slici, u kojoj se prikazao svojim suvremenicima: mlad, vatren, spreman na vesele igre i zabave, radin, smion i odvažan, sposoban za velike osnove, a međutim prijazan, u vladanju besprikoran, te tako obrazovan, da bi mu morao na daleko tražiti premca.[1] Blaga i krotka njegova ćud puna raznih osnova i opreka, odmah se svikne ljudima čim je upoznaše, jer je i u mnogovrsnim promjenama sačuvala veliku moć, da privlači svačije srce. Nevinost njegove duše odsijevala mu je i u tijelu. Stasa je bio niska, ali na oko lijepa, tijela mršava i nježnih uda, stoga i nije bio dosta jak. Cijela je njegova osoba odisala dostojanstvom i ugledom. Lice mu bijaše oblo, a na njemu se sjalo visoko oblo čelo; krasne crne oči sijevahu živom vatrom, a usne uvijek spremne na podsmijeh bijahu osobito ljupke. Koža mu bijaše bijela i nježna, kosa kestenjasta, a brada crna i rijetka. Već smo gore spomenuli, da je imao sladak i ugodan glas, a povjesničari dodaju, da mu je govor bio oštar i vatren.[2]

U slijedećem pogljavlju jasno ćemo vidjeti, kojim ga je putem Bod vodio, da postane jedan od najboljih, najmarljivijih i najvrijednijih njegovih radnika, te kako ga je od tih rijetkih naravnih darova doveo do kreposti, koja u prvi mah stane svim silama težiti za savršenošću.

[1] I. Cel., pag. 68. — [2] I. Cel., pag. 68.

GLAVA II.

FRANJINO OBRAĆENJE.

1205—1207.

Čovječji je život vrlo kratak Ljudi ga broje od prvog dolaska na ovaj svijet; no ja bih ga radije računao od vremena, kad se dođe do potpunog razuma te počne o koječemu zrelo suditi, a to obično ne biva prije dvadesete godine.[1] Franjo bi rado odobrio te znamenite riječi, dapače bi ponizno dodao, da je on imao blizu dvadeset i pet godina, kad je osjetio u sebi onaj spasonosni potres duše, koji ga je silno uzbudio i posve promijenio.

Toj njegovoj temeljitoj promjeni mnogo je pridonio osobiti slučaj u njegovome životu. On naime ozbiljno oboli tako, da je više dana trpio užasne bolove i upravo mu ta bolest dade mnogo lijepih pouka. „U njoj mu se promijeni smjer misli“[2] kako vele ukratko povjesničari, pa onda navode događaj, iz kojega možemo lako upoznati silu te promjene. Premda već satrven bolešću, obilazio bi razne obližnje krajeve, a kroz prozor bacao bi pohlepni pogled na prekrasnu prirodu. Ali to nije bilo dosta njegovoj nestrpljivosti već bi, kao i svaki bolesnik, kad se pridigne iza bolesti, želio da izađe na polje, da gleda svijetlo i ljude, promatra prirodu i s njom se razgovara Franjo nije mogao svladati te želje, pa bi laganim i nesiguraim korakom hodao jutrom i večerom, da se zabavi pod onim veličanstvenim nebom milovidne Umbrije, koja mu se veselila i otvarala pamet, te mu budila uzvišene i spaso-

[1] Pascal, Discours sur les passions de l' amour. — [2] I. Cel., pag. 5.

nosne misli.[1] Koliko je bilo njegovo iznenađenje, kad je vidio, da je nestalo one prvanje krasote, koja ga je prije upravo začaravala! Njegove oči, koje su izbliza promatrale smrt, kao — da više nijesu razlučivale krasnih zemaljskih ljepota, kojima je Bog okitio svoja djela. Njegov razum, koji se već izdaleka upoznao ljepotama vječnosti, ne htjede se više nasladno ustavljati na prolaznim stvarima ovoga svijeta. Franjo nije više ni sam sebe prepoznavao. Sav proniknut osjećajima ljudske slabosti, prolazne su mu se stvari činile kao da prolaze, dapače kao da su već prošle.[2] Tužan se dakle polagano vrati očevoj kući. Utisak, što ga je osjetio, bijaše tako velik i dubok, da se u čudu pitao, kako se mogao do onda hraniti tako suhoparnom hranom, pa je gotovo ludim nazvao i sebe i one, koji ne stavljaju čvršćega temelja svojoj radosti i uživanju.[3]

To je bio prvi učinak milosti Božje. Franjo toga dana izgubi gotovo svaki ukus i nasladu u izvanjim stvarima; nu bio je uvjeren, da još nije našao za sebe prave zadaće i da odsada morao težiti za boljim i uzvišenijim stanjem. To uvjerenje uguši u njem mladenački ponos i pouči ga, da bolje pazi na događaje, što se u njemu zbivaju, te da se podloži volji Božjoj i slijedi njegove opomene.

Franjo se međutim brzo oporavi, a sile mu se bijahu sasvim povratile, kad se po Asizu raznese glas, da se neki odlični i bogati građanin sprema na boj u Apuliju. U toj naime državici bukne rat po smrti Henrika VI., njemačkoga cara, koji bijaše postao kraljem sicilskim, kad je uzeo za ženu Konstanciju, jedinu baštinicu normandskih vladara. Henrik VI. ostavi iza sebe nejaka sinčića, kojega carica po savjetu narodne stranke povjeri skrbi pape Inocencija III. Ali se tome usprotivi carev namjesnik Markwald, dokazujući uz pripomoć njemačke gos-

[1] I. Cel., pag. 5. — [2] Pascal, Fragment sur la conversion du pecheur. — [3] I. Cel., pag. 5.

pode, koja po carevoj oporuci na njega spada da on štiti dijete. To se pitanje tako zaplete, da je došlo i do samoga oružja, pa kad je u prvom okršaju pobijeđena stranka Inocencija. III., taj vrli papa povjeri svoju vojsku Gvaltijeru Brijenskomu, glasovitom francuskom vitezu, čovjeku velika i odvažna duha.[1] Njegova vatrena srčanost svima je bila dobro poznata, a u ratnoj vještini nije mu bilo premca; zato brzo svlada neprijatelja papina. U Kapui i Kani krvavo porazi Nijemce, te se držalo, da njegovoj sili više nitko ne može odoljeti. Zato i postane njegovo ime na cijelomu talijanskom poluostrvu vrlo glasovito. Nitko nije više ljubio Nijemaca[2] te je svatko slavio njihova pobjeditelja; na sve se strane hvalila njegova iskrena pobožnost, junačka neustrašivost i neiscrpiva darežljivost. I Franjini su povjesničari svjedoci njegovih vrlina, jer ga zovu plemenitim knezom. Takav je dakle bio vođ, kojemu se odmah jedan asiški vitez ponudi za pratioca. O ovom se govorilo, kako odilazi s velikom nadom, da će se uz takova vođa proslaviti i postati nešto velika.[3]

Ta vijest napuni Franjino srce velikom radošću jer je držao, da mu je sam Bog otvorio put do one slave, za kojom je toliko težio, pa odmah odluči pripasati oružje i pokušati sreću. On se i rodio

[1] Isp. Vita Innon. III., pag. 24. — [2] U Siciliji je narodna mržnja: bezobraznost, pljaćkanje i nepravdu, prozvala njemačkim običajima (Rihard od sv. Germana str. 978.) U Lombardiji jedan od provensalskih trubadura, što su bili došli u Italiju, Petar Vidal, razglasivao je na sve strane, kako svatko smatra Nijemce narodnim neprijateljima. Bilo je to god. 1195., kad je narod prvi put iza ugovora u Kostnicu ustao proti carstvu. „Milanci su se, govoraše Vidal“ uspeli do vlasti i slave: ja bih samo želio, da učine mir, s onim u Paviji, i da se Lombardija čuva tih nevaljalih i neotesanih besramnika (Nijemaca). Langobardi! sjetite se poubijanih baruna, žena predanih vojsci u službu, a znajte, da će se još gore s vama učiniti. Iza toga se pjesnik vratio na Nijemce i ovako ih opisivao. „To su prosti i neprijazni ljudi, a ako koji pokuša, da se tobože izobrazi, postane još dosadniji“. Franjo je morao čestoput čuti tu pjesmu, jer takova se što brzo širi u puku. — [3] Tres Soc, pag. 20.

srčan, pa se je uvijek osjećao pripravnim na svaki slučaj.[1] Sada je trebalo braniti papinu stranku, koju je Franjo držao strankom cijele Italije proti njezinim tuđinskim vladarima. Ne će li na toj novoj stazi zadovoljiti svojoj težnji za uzvišenim životom? Ne bi li se odmah morala pred njim otvoriti bolja budućnost, kad bi digao mač na obranu svoga naroda? Nije li se mogao nadati, da će steći glasovito ime, te da će ga radi njegove srčanosti i neustrašivosti u boju sam Gvaltijer ovjenčati viteštvom?[2]

Ova posljedna nada, koja se odmah porodi u Franji, osobito ga uzbudi i uspali.[3] Viteštvo, u početku samo ratoborno i feudalno, bijaše se malo po malo uzdiglo na veću čast i dostojanstvo, te vjerom na neki način posvećeno. Ideal se dobra i poštena viteza, po riječima tadašnjeg svećenstva posve približio idealu pravoga kršćanina. Ali mnogo je znamenitije, da taj ideal nije bio tek misao, koja se je motala i plivala u pameti ostavljajući volju slobodnu, nego bi ga vitez na veličanstvenom posvetnom obredu prigrlio kao pravilo za svoj život i svečanom se zakletvom obvezao, da mu se nikada ne će iznevjeriti. Tako bi postao među ljudima kao zakleti zastupnik časti i nesebične kreposti.[4] Stoga su i pjesnici, koji rado idu za onim, što je časno i odlično, upravo u zvijezde kovali tu ustanovu, pa u svojim slikama živo slikali savršenog viteza. Dvorski

[1] Non modicum audax. I. Cel., pag. 6. — [2] Gvaltijer Brijenski umrije u mjesecu lipnju 1205. Sudeći pak po povijesti sv Franje, ne bi se moglo reći, da je mala asiška četa krenula na put prije mjeseca travnja god. 1205., ili vjerojatnije god. 1206. Ako je to bilo god. 1206., glas o junačkim Gvaltijerovim djelima mogao je i Franju potaknuti, da pođe u boj, ali se nije mogao nadati, da će se boriti pod zastavom hrabroga viteza. — [3] Tres Soc., pag. 20. — [4] U tim prisegama i dužnostima, što se nameću vitezovima, ima neki moralni razvitak, mnogo uzvišeniji od svjetskoga društva onoga vremena, a svi su ti tako ugodni i plemeniti pojmovi dolazili od katoličkoga svećenstva. Guizot, Histoire de France, tome I., page 311. Isp. Pontificale Romanum, Benedicto novi militis.

junaci Karla Velikoga i drugovi kralja Artura postadoše općenito obljubljene ličnosti, jer su ih pjesnici onog doba u svom poletu i zanosu toliko uzveličavali, da su im se i sami hrabri vitezovi divili. Franjo je u svojoj mladosti bio veoma pažljiv na događaje svoga vremena. On je rado čitao pjesme o junacima okrugloga stola, u kojima se viteški život do nebesa uzvisuje, pa lako razumijemo, što se je zbivalo u njegovoj duši, kad je vidio, da će se jedan dan moći ubrojiti među vitezove.

Sav dakle ushićen od veselja pohiti k plemiću, koji se spremao na put i ponizno zamoli, da ga povede sa sobom kao štitonošu. A kad mu ovaj usliša molbu, odmah si kupi konja i nabavi takovo odijelo, da je plemićevo pred njegovim potamnjelo. Franjo se preobuče, zajaši svoga bjelca, te pun raznih misli o novomu staležu, stade kušati u polju, da li mu je ruka dorasla boju. A kad se tako vježbao, susrete jednoga posve slabo odjevenoga vojnika. Naš svetac ne premišlja, nešto iz osjećaja i ljubavi prama svomu sudrugu vojaku, a nešto iz sažaljenja za veliku bijedu u kojoj se on nalazio svuče svoje bogato odijelo, što ga je istom navukao, i pokloni ga siromahu.[1] To je milosrdno djelo, veli sv. Bonaventura, bilo dvostruko zaslužno, osobito u onaj čas, kad ga je Franjo učinio, pa je u istinu bio za nj nagrađen čudnim proročkim snom, što ga usni slijedeće noći. Učini mu se, da ga netko po imenu zovnu, i on odmah na taj glas svrati svu svoju pozornost. U to se pred njim otvori velik i veličanstven dvor, pun svijetloga oružja i štitova križem obilježenih; trofeji (pobjedni znaci) višahu o zidovima, a u jednoj bogato nakićenoj dvorani opazi prekrasnu gospoju kao mladu na vjenčanje obučenu. Franju začuđen tim vanrednim prizorom, upita „Čiji je taj divni dvorac, to svijetlo oružje i ta zaručnica“. „To je sve tvoje i tvojih vojaka,“ odgovori glas, koji ga

[1] II. Cel., pag. 6. et 140.

je zovnuo. U taj se čas probudi i ustane sav začuđen s onoga, što je vidio. Isti Bog mišljaše Franjo, potvrdi njegovo novo zvanje, a Providnost njegova kao da ga povede novom stazom, zato je osjećao u sebi još veću nadu za slavnom budućnošću. Te misli, kojima je u svojoj neiskusnosti o putevima Božjim potpuno vjerovao, napuniše ga takovim veseljem, kojega je teško mogao svladati. Sutradan se pokaže vanredno radostan i zadovoljan, kad su ga roditelji i prijatelji zapitali, kakav je uzrok toj njegovoj neobičnoj radosti, ponosito i odgovori „Jamačno ću postati velik vladar·"[1]

U tom duševnom raspoloženju i bez ikakova opiranja od strane svojih roditelja u određeno vrijeme zajaši Franjo konja i s plemićkim štitom u ruci krene u Apuliju.[2] Ali njegovo jahanje ne potraja dugo, jer ga u Spoletu, gradiću udaljenu od Asiza kakovih desetak milja, uhvati teška groznica, te tu morade leći u postelju. Taj ga nenadani slučaj napuni velikom gorkošću, jer misleći, da ga je sam Bog potisnuo naprijed, nije nikako mogao vjerovati, da ga je njegova Providnost sada ustavila na putu, kojim je tako radosno pošao. U noći opet čuje onaj tajanstveni glas, što ga je čuo u Asizu, te ga najprije prisili, da kaže velike svoje osnove, zatim ga zapita „Franjo! Tko ti može učiniti više dobra, gospodar ili sluga, bogataš ili siromah?" — „Gospodar i bogataš", odvrati on. — „Zašto dakle", primijeti isti glas, „ostavljaš Boga, gospodara i bogataša, a slijediš čovjeka, prostoga slugu i siromaha?" — „Gospodine!" upita zatim Franjo, „što hoćeš da činim?" — „Vrati se u svoje rodno mjesto, i tu će ti se kazati, što imaš činiti. Prevario si se u tumačenju viđenja, jer se ovo mora drugačije ispuniti, negoli ti misliš."[3] Taj je drugi san jako djelovao na mladića, koji je tako težio za slavnom budućnošću. Kao što ga je prvo viđenje, koje je skroz odgovaralo njegovim mislima, napunilo takovim veseljem, da je bio izvan sebe, tako ga ovo, za ustavivši ga na poduzetom putu, prisili, da se dobro smisli i sabere sve svoje sile.[1] Zato ostali dio noći sprovede u velikoj brizi, domišljajući se, što će da čini. Je li zaista volja Božja, da se odrekne svojih osnova? Kako će tu naglu promjenu u sebi protumačiti onima, koji su vidjeli, da s tolikim oduševljenjem ide u boj? Nije Franjo jednako odgovarao na ta pitanja što su mu u pamet dolazila; ali što je dulje razmatrao riječi, koje je čuo, to ih je radije pripisivao kojemu nebeskomu duhu i osjećao u njima neku neodoljivu silu. Zato se odluči, da valja poslušati, premda ga je to skupo stajao, te po svom običaju odmah ispuni svoju odluku. Sutradan se odijeli od svojih začuđenih drugova i krene natrag u Asiz. Putem se sve više uvjeravao, da u svem tom ima neka namjera božanske dobrote, zato je osjećao u svojoj duši čisto veselje s izvršene zadaće i velikodušno primljene žrtve.[2]

[1] Tres Soc., pag 20. — II. Cel. pag 141. — [2] Ceperano, apud Bolland., pag. 564. (4 Octobris.) — [3] II. Cel., pag. 142. — Tres Soc., pag. 21.

Njegov nepredviđeni povratak vrlo iznenadi Asižane; ali jer su ga veoma ljubili, to ga nije nitko ismjehivao, niti ispitivao, zašto je odustao od svojega pothvata. Vesela njegova družina učini još više Zadovoljna naime, što joj se Franjo povratio, za koga je mislila da je već izgubila, učtivo ga zamoli, neka predsjeda njezinoj svečanoj zabavi, koju da svojom vještinom uredi, kako je to već više puta činio. Franju međutim nije više srce vuklo za tim svečanostima, jer ga posljednji događaji uzdigoše do uzvišenijih misli, ali kako je uvijek bio ulužan, prijazan i milokrvan, i sad htjede udovoljiti uljudnome pozivu svojih drugova. Stoga primi službu, koju su mu nametnuli, pa kao da je znao, da se zadnjiput podaje toj vrsti veselja i naslada, htjede velikodušnije nego prije ovršiti svoju zadaću. Na

[1] Tres Soc. pag. 21. — [2] Tres Soc., loc. cit.

svoj vlastiti trošak učini tu sjajnu svečanost, a obićajni objed, koji je završi, bijaše veoma sjajan i obilan. Jedan nam svečev povjesničar svjedoči, da je tu bilo i takovih gosta, koji su bili na umjerenost posve zaboravili.[1] Je li ta neurednost, ta pretjeranost, učinila kakav neugodan i žalostan utisak na Franju? O tom nema ni najmanje sumnje, dapače je još i to vjerojatno, da je taj utisak dosta prido, nio njegovoj odluci za svetijim i savršenijim životom; što ga je taj dan s pomoću Božjom započeo. Gosti se poslije objeda po svom običaju raziđu po gradu, dok je Franjo išao polako za povorkom, noseći u ruci kraljevsku palicu, kojom se daje zapovijed. Svi veselo i oduševljeno pjevahu, a kad su prošli nekim ulicama, Franjo se nenadano ustavi, jer ga napuni neko živo i čisto svijetlo, koje mu jasno otkrije taštinu veselja i naslada ovoga varavog svijeta. Zato u isti čas oćuti u sebi veliku mržnju na sve, što upropašćuje veći dio smrtnika. Ujedno ga neka nevidljiva sila neizrecive slatkosti i miline uzdigne nad sama sebe. To ga je, vele povjesničari, Bog osobitom svojom milošću pohodio. Pokazavši mu božanski Prijatelj svoju ljepotu, napuni ga slatkim veseljem i mirom. Sav podan duhovnoj nasladi, koje prije nije poznavao, Franjo nije ništa više čuo ni vidio, te su ga, kako je on sam kasnije kazivao, mogli svega na komade rezati, a da u tijelu ne bi ništa osjetio, tako mu je duša bila ushićena i s Bogom zabavljene.[2] Opazivši međutim njegovi drugovi, da ih ne slijedi njihov kralj, povrate se natrag da ga traže. I nađu ga dušom duboko zaronjena u sasvim nešto drugo od onoga veselja, koje je njih obuzelo, te mišljahu, da vide nekakovoga posve drugoga čovjeka. „Što ti je?“ pitahu ga. „Zašto si nas ostavio?“ A jedan malo drskiji od drugih, misleći možda

[1] Sump-tuosum praeparat prandium, cibaria sa pida duplicat, quibus repteti plateas ebriis cantilenis commaculant. II. Cel., pag. 142. — Tres Soc., pag. 21. — [2] II., pag. — Tres Soc., pag. 22.

da je upoznao njegovu tajnu, šaljivo mu reče „Kaži nam da se nijesi zaljubio, da se ne misliš ženiti?“ — „Ti si pogodio,“ prihvati odmah Franjo. „Ja ću se oženiti, tako lijepom, tako plemenitom i bogatom, da je na svijetu nema takove. „Na taj se odgovor svi grohotom nasmijaše.[1] Franjo im dakle nije sakrio ni najskrovitijih svojih misli. Bog mu ponudi život samozataje koji mu sigurno još nije bio dobro poznat, no on ga ipak prigrli kao uzor željene savršenosti, te odsada ne će više mirovati, doklegod mu se sasvim ne posveti.

Zrno milosti Božje pade na Franjino srce i promijeni mu dosadanje njegove misli. U dušu se njegovu izli nebesko svijetlo, koje će mu odsada uvijek biti pred očima i upravljati svim njegovim koracima. Ali se on još nije potpuno odrekao svijeta,[2] dapače se više s njim miješao, nego ikada prije, obavljajući svoje poslove mnogo marljivije nego pred nekoliko godina. Mislimo ipak, da je tim sam htio da sakrije pred svijetom svoje nove misli, koje su svaki dan zauzimale sve veće mjesto u njegovoj pameti, i iz kojih je jasno uviđao, kako je isprazno i prolazno veselje ovoga svijeta. Ali su se ipak za pazljiva motrioca te njegove misli o kreposti i savršenosti odavale mnogim znakovima.

Veće nagnuće k molitvi bijaše prvi od tih znakova. Bog mu se bijaše ukazao, a on se rado odazvao njegovu glasu. Hladna misao na onoga, koji ga je pretekao dobrotom, te prolazna uspomena na njegova dobročinstva ne bijahu mu dosta nego je trebalo, da i on njega od svoje strane ljubi, da mu se klanja i zahvaljuje na tolikim milostima. Stoga su ga često gotovo svaki dan viđali, gdje kradomice ostavlja bučna javna mjesta i traži kakav žrtvenik ili bar koje osamljeno mjesto, gdje bi izlijevao pred Bogom duševne i nabožne osjećaje svoga srca.

[1] Tres Soc., ibidem. — [2] Nondum erat penitus a saeculi vanitate solutus. Tres Soc., loc. cit.

Drugi put bi slušao unutarnje riječi, što su mu s neba dolazile. Ti slatki razgovori raspaljivali su mu srce tajnim ognjem i rasvijetljivali ga čistim svijetlom. Stoga i slika Spasiteljeva postane jasnija pred njegovim duševnim očima. Zato ga je odsada ljubio ljubavlju dostojnijom njegova imena i želio po primjeru sv. Pavla, kojega ovdje navode naši povjesničari, da ga uobrazi i sakrije u se.[1]

Odsada je Franjo osobitim saučešćem susretao nevoljnike i siromahe, te na neki način tražio one, koji su imali kakovu potrebu i obećavao im svaku pomoć i potporu, jer je gledao u njima pravu sliku propetoga Spasitelja. Pomažući im u potrebama, trošio je mnogo od očeva blaga a kad ne bi pri ruci imao novaca, rado bi im dao čega bi se prije dohvatio: kakovu posudu koji svoj dragulj, haljinu, komad platna; tvrde dapače, da bi katkada podijelio s njima i svoju vlastitu odjeću, ili bi im napokon poklonio cijelo svoje odijelo, moleći ih u tim prilikama, da to rado prime Bogu za ljubav. Oca mu čestoput nije bilo doma radi kućnih poslova, i on bi u tim prigodama sam sa svojom majkom ostao kod kuće, a ipak bi za ručak i večeru dao pripraviti toliko jela, kao da bi kakova mnogobrojna obitelj imala blagovati. „Za koga se toliko sprema?“ upitala bi ga majka. — „Za siromahe,“ odgovorio bi Franjo sav razdragan. Ta nijesu li i oni naši? ne treba li i njima udijeliti Bogu za ljubav? Mati, sretna s takova odgovora, ne bi rekla ništa, nego samo milim okom pogledala plemenitoga sina. Kad bi se dakle koji siromah prijavio, odmah bi Franjo onako veselo skočio, kako je to nekada činio na poziv svojih drugova u svjetskim raskošima, te mu iz svoje ruke umiljatim i prijaznim riječima udijelio milostinju. Tolika darežljivost bijaše za njegovu dobru majku vrelo neizrecive radosti i velike nade,

[1] Studebat in interiorem hominem recondere Jesum Christum. Tres Soc., pag. 22.

jer je držala, da će ga ta dobra djela dovesti do osobitoga kršćanskog života.[1]

Plemenita Franjina misao, rasvijetljena zrakom božanskoga sunca, svaki se dan u njegovoj pameti sve više razvijala, pa se odsada osim bijednih siromaha poče brinuti i za siromašne svećenike i njihovu tegotnu službu, a to zato, jer je već uvidio, da je i njega dobri Bog odabrao za to spasonosno poslanstvo. Stoga je veoma cijenio svećenički stalež. Biti među ljudima posrednikom i pomoćnikom Božjim, dijeliti svijetu otajstva i dobročinstva Isusova, zasađivati, podržavati i buditi u srcima vjernika nadu u vječni život, kako je to krasna i uzvišena zadaća! Zato je naš svetac dobro znao, da nije moguće dosta poštivati one, koji sve to vjerno ovršuju. No on se ne zadovolji samo tim poštovanjem, koje je protezao i na najniže crkovnjake, nego još postane, koliko mu je to bilo moguće, pomoćnikom i dobročiniteljem svećenika, koji su od svojih župa imali malo dohodaka. Potajno bi im slao crkvenoga ruha, nakita i ostaloga, što je potrebito za bogoslužje, jer je držao, da je najveće siromaštvo, kad se ne može prikazati Bogu, što bi mu čovjek želio prikazati. Zato je upravo i mislio, da je prva i najveća milostinja, priteći u pomoć takovome siromaštvu, a to ja bio još posve uvjeren, da po toj milostinji biva dionikom molitava, što ih siromasi svaki dan Bogu prikazuju.[2]

Dok se Franjo tako žrtvavao, sve se više uvjeravao, da mu se pripređuje neki novi život. Rekli smo već, da to još nije pouzdano znao, premda je svaki dan sve čvršće držao, da će to biti život svojevoljnoga siromaštva, koji ga je snažno k sebi privlačio, jer je ljubio sve, što ono ima dobra i plemenita. Ali se s druge strane ono posve protivilo njegovome svjetskom nagnuću i ukusu, pa mu je bilo posve neugodno kad je predvidio, da će se višeput

[1] Tres Soc, pag. 23. — [2] II., pag. 143. — S. Bon, pag. 230.

morati boriti. Dokle će se dakle moći pouzdati u sebe i u svoju jakost u tim bitkama? Kao smion čovjek odmah htjede da to pokuša, ali ne u svom rodnom mjestu, nego u kojem drugom gradu, gdje je bio sasvim nepoznat. Tu će udaljen od svih svojih znanaca, kao u kakovom zatvorenom polju, ići upravo k siromaštvu i pokušati, što ima u njemu najtežega. Iz te se odluke otkriva njegova ćud, njegov način življenja, kao i njegova čvrsta narav.[1] A da izvrši tu odluku, odabra Rim, gdje nije imao ni roda, ni prijatelja, te je mogao tamo otići pod izlikom poklonstva (hodočašća). I zbilja, otac i mati su mislili, da on nema druge svrhe. Franjo dakle s njihovom privolom krene na put po svom običaju bogato odjeven, pa čim stiže u vječni grad. odmah ode u crkvu sv. Petra, gdjeje uvijek bilo mnoštvo poklonika. Obavljajući Franjo svoju pobožnost opazi, da su darovi drugih posjednika posve mršavi i malovrijedni. To ga jako iznenadi i ne svidi mu se ta milostinja, jer je iz nje zaključivao, da je slaba vjera kod tih ljudi. „Što!“ reče u sebi „nije li ovdje grob poglavice apostolskoga? Nije li ovaj slavni grob dostojan svake časti?“ U to turi ruku u novčarku, izvadi iz nje punu šaku novaca i baci kroz rešetke, koje zatvaraju žrtvenik. Lupa, što je prouzroči novac padnuvši na pod, pobudi pažnju kod ostalih poklonika, koji se u čudu pitahu, kakav je to mladić, da punom šakom baca novac. Ali Franjo je već otišao, jer mu je uvijek bila pred očima svrha radi koje je tamo došao. Idući kraj crkve dade znak nekomu siromahu, koji je bio ovdje, i odvede ga na osamljeno mjesto, gdje na njegovu prošnju promijeniše odijelo, nakon čega se budući ranjenik Kristov u poderanoj odjeći povrati, da se u pridvorju crkve sv. Petra umiješa među siromahe, s kojima prvi put počne pro-

[1] U ono je doba bio običaj, da mladi vitezovi s pokrlvenim, štitom i spuštenim na kacigi vizirom, otiđu kuda daleko da pokušaju svoju vještinu u bojevima.

siti milostinju u francuskom jeziku, a naveče se s njima do sita najede proste hrane, što su im vjernici udijelili. Kad se dakle dobro prokušao preobuče svoje prvanje haljine.[1] Sada je dobro znao, zašto je sposoban, „jer je pretrpio onaj žalosni i kukavni svjetski stid, koji ne može podnositi pogrda, premda ih je osobno posvetio Sin Božji.“[2]

Na povratku u Asiz samo je Bog znao, što je Franjo učinio, jer kako vele njegovi povjesničari, nije imao drugoga pouzdanika, komu bi otkrio svoje misli, i jer se je poput svetih duša dobro sustezao da ne očituje djelovanja milosti Božje u sebi. Išao je doduše jedamput ili dvaput asiškom biskupu, koji ga je, istina, očinski primio, ali uopće nije poznavao nikoga, koji bi pravom ljubavlju ljubio siromaštvo, u kojem je on mislio živjeti i umrijeti, pa je upravo stoga samo pred žrtvenikom potpuno otvarao svoje srce. Bog mu je sam svojom osobitom milošću i bez ikakova posrednika otkrio novi život, koji je morao prigrliti, te je Franjo samo njega prosio, da ga pomogne i rukovodi na toj novoj stazi i pokaže mu, u što će upotrijebiti jakost, s kojom je tako srčano pokušao. Ali su davno kazali, da čovjek snuje, a Bog određuje. On gotovo vazda duže vremena kuša one, koje pripravlja za kakovo velike stvari, pa zato i naš svetac za sav odgovor začuje samo ove riječi „Franjo! Ako hoćeš saznati moju volju, treba da prezireš sve, što si u svijetu ljubio. Što više budeš napredovao u tom preziranju, tim će ti se lakše učiniti gorkim, što ti je do sada bilo slatko, a što si držao, da je nepodnosivo, obratit će ti se u ugodnost, lakoću i radost.“[3]

Neko vrijeme od onoga poziva Božjega, da zasluži veće rasvijetlenje po podvostručenoj samozataji, izađe Franjo s konjem u polje na šetnju. Svoju misao, koju ispočetka pusti da luta, kud je

[1] Ters Soc., pag. 23.—24. — [2] Bossuet, Panégyrique de saint Francois d' Assise. — [3] Tres Soc., pag. 24.

*

volja, svrati na njezin obični smjer, te poče promatrati, kako je potrebno, da sam sebe svlada i prisili. Ali iznenada opazi nadaleko pred sobom nepoznatoga gubavca, koji kad viđe, da mu se Franjo približuje, plačnim glasom stane pružati svoju prosjačku ruku. Franjo se do onda uvijek krio od gubabavaca, jer ih se vrlo bojao. Zato gdjegod ih je susreo, odmah se povratio. Kojiput bi se dapače kao oni svjetovnjaci, koji se rado pričinjaju nježnijima negoli su uistinu pokazivao, da mu je gadnija guba, nego išto drugo na svijetu. Kad bi na primjer prolazio kraj bolnice, u kojoj su bili gubavci, izdaleka bi začepio nos s nekim osobitim ponosom, kao da ne bi mogao trpjeti vonja tih bijednika.[1] Pa i sada kao obično oćuti u sebi neugodan utisak. Cijela se duša njegova potrese i već htjede krenuti na protivnu stranu, ali se sjeti riječi, što ih je onomadne čuo od Isusa, pak znajući da je najteža i najdičnija nad samim sobom, u tren sjaši s konja, i premda mu je bila gnjusno gledati gubavca, poljubi ga ipak u ruku i nadari obilno. Svršivši to, opet poklopi konja i potraži očima bijednika, da vidi, što radi, ali njemu više nije bilo traga, premda se na sve strane sterala velika ravan. Ta prva pobjeda, ako ga je i skupo stajala, ipak mu se ne učini dovoljnom, držeći da se nije potpuno svladao, pa da se mora još bolje ukratiti. Zato htjede odmah iza nekoliko dana nastaviti kušnju povećati je i oteščati, da, posve zatare u sebi svaki neugodni osjećaj prema tim bijednicima. Otiđe dakle u bolnicu za gubavce s velikim svotom novaca, sazove sve tamošnje bolesnike te s poljupcem u ruku i lice svakomu udijeli obilatu milostinju.[2] Ovaj put se Franjo potpuno nadvlada, zato na povratku u Asiz oćuti u svom srcu veliko veselje, jer je sada bio uvjeren, da obećanja Spasiteljeva nijesu bila isprazna. A kad

[1] Tres Soc., pag. 21. — [2] Tres Soc., pag. 25./II. C,[ə]· pag. 144.

je na koncu svojega života posljednjiput duhom promatrao staze, kojima ga je Bog vodio, opet se s osobitom ugodnošću sjetio toga dana. „Meni bratu Franji," veli on u svojoj oporuci, „udijelio je Gospod milost, te sam ovako započeo svoj pokornički život. Doklegod sam grješno živio, dotle mi se gadilo pogledati gubavce. Ali kad me Gospod dovede među njih, ja ih počeh milovati i ljubiti. I kad sam ih ostavio, ne prestadoh ih ipak ljubiti, i od tada postade mi sve slatko za dušu i tijelo, štogod mi je bilo prije gorko."

Povjesničari se dobro s njim slažu, brojeći od toga časa potpuno njegovo obraćenje. Tada se, vele ovi, Franjo obrati u novoga čovjeka i poče svetije živjeti.[1] Poput mnogih prvih kršćana stade najprije bolje i ugodnije procijenjivati dar Božji ili da se poslužimo izrazom sv. Evanđelja, kraljevstvo Božje, koje mu se jasno obećavalo. „Kraljevstvo je nebesko", reče naš Gospod, „slično trgovcu, koji traži dobrih bisera, te našavši jedan skupocjen otiđe, proda sve što ima i kupi ga." Franjo je mislio, da je baš on taj trgovac, o kojemu Isus u priči govori. Činilo mu se, da ga je uvijek budna Providnost Božja od nekoliko godina vodila na to, da sve izgubi, ali da u mnogo većoj mjeri opet sve nađe. I zbilja, on je malo pomalo žrtvovao sav svoj imetak, a sada mu je sve to naplaćivao Onaj, koji ne trpi, da ga velikodušnošću i darežljivošću nadvisi njegov stvor. Bog mu je na mnogi način očitovao da je uz njega, te mu ljupko k srcu govorio. „Neboj se, ja sam tvoj spas." Teško bi bilo izraziti, kakovim je veseljem to uvjerenje napunjalo Franjino srce. Biti Božji prijatelj, uživati njegovu ljubav, nije li to neporedivo blago, biser, za koji bi se moralo ostaviti sve ostalo.[2] Stoga su višeput vlastite njegove riječi i izvanjski mu čini odavali unutarnje misli i

[1] Alteratus post leprosorum visitationem. Tres Soc., ibidem. — [2] S. Bonav., pag. 319.

veselje. Među asiškim mladićima bio je jedan, koga je Franjo od svih ostalih osobito volio i ljubio, stoga ga sada odabra ne za to, da mu povjeri te svoje uzvišene misli, već za druga, kad bi izlazio u šetnju, te na neki način za svjedoka svoga velikoga veselja. Često bi ga vodio izvan grada, pa kad bi se tako udaljili od ljudskih očiju, vanredno bi se veselim pokazivao i govorio mu, da je našao veliko blago. „Na kojem mjestu?" pitao bi ga odmah prijatelj pun radoznalosti. U to bi ga Franjo odveo k nekoj špilji, što ju je našao u gori, i sav razdragan rekao „Ovdje, ali samo ja mogu tamo unići." Tada bi se odmah unutra zavukao i duže vremena tamo ostao. Prijatelj njegov, koji ga nestrpljivo vani čekao, s velikim je začuđenjem na njegovu izlasku opazio, da je posve blijed i veoma umoran, kao da je tu radio kakav težak posao.[1]

Zaista je bio vrlo umoran i težak Franjin rad u spilji. Nije on doduše unutra kopao zemlju, kao je to mislio onaj mladić, nego bi se sav u duši i tijelu veoma uzrujao radi protivnih misli, što su mu u pamet dolazile, te ga ujedno sokolile i trošile mu mnogo duševnih i tjelesnih sila. Tu bi se naime sjetio svoje prošlosti, te oplakivao izgubljeno vrijeme i isprazno veselje svoje mladosti, a odmah bi zatim prešao na razmatranje ljubavi, kojom ga je Bog iz dana u dan sve više upaljivao; stoga je često ponavljao riječi onih, koji su iz zablude izvedeni na pravi put „Kasno sam te upoznao, vazda stara i nova ljepoto!" Češće je možda mislio na budućnost, zato u nekom čudnovatom strahu i želji moljaše Boga, da već jednom digne zastor, koji mu od toliko vremena sakriva njegovu svetu volju.[2] U tom sretnom duševnom stanju ojačaše sve moći njegove plemenite duše. Sada dakle znademo, gdje treba da

[1] . . . Cum revertebatur, erat labore confectus. Tres Soc., pag. 25.— I. Cel., pag. 8. — [2] Ceperano, apud, Boiland. Tom. II., 4. oct., pag. 486.

tražimo početak i izvor onomu svetom ognju, kojim je plamtio, onome neizrecivom oduševljenju za potpunim siromaštvom, koje je osobiti njegov značaj među svecima.

Ali u ljudskom srcu ima mnogo zakutaka, u koje se skrivaju razne mane, pa je tako bilo i kod našega Franje. U njemu još nije posve umro čovjek, dapače ni sam svjetovnjak. Povjesničari su nam o tom ostavili posve smiješno svjedočanstvo. U Asizu je u to vrijeme živjela neka vrlo grbava baba, pa mu — možda u groznici ili u kakvoj drugoj bolesti — dođe u pamet, da će postati sličan njoj, ako bude trapio i mrtvio svoje tijelo, a to mu zada velik strah i previše ga uznemiri. Đavao pak, koji upravo kraljuje, kad čovjeku ulije u glavu kakav neopravdan strah, svojim djelovanjem još više poveća u Franji taj duševni nemir. Domalo dakle baba postade nekom vršću utvare, koja je svakuda pratila našega sveca i kušala njegovu srčanost. Ali se on oslobodi te napasti, predavši u ruke Božje svoje tijelo i dušu i odlučivši, da će njemu za ljubav primiti na se svaku grdobu, ako samo Providnost njegova bude zahtijevala od njega tu žrtvu.[1] To ponizno raspoloženje brzo povrati mir u njegovo srce.

Nu to je bio samo početak pravoga svetoga života. Bog ga je međutim i nadalje k sebi privlačio, i tako se njegova krepost donomice povećavala i uvršćivala. Rekli smo već, da mu je poslije njegova povratka iz Spoleta, kad bi se u samoći molio, uvijek u pamet dolazila slika Spasiteljeva, a ta mu se sada posve jasno stavi pred oči u čestim i dugim razmatranjima u spilji. Franjo je mnogo vremena razmatrao njezinu ljepotu, koja ga je tako začarala, da je bio zauvijek svladan. Ranjeni Krist

[1] Immittit (diabolous) cordi ejus feminam quamdam monstruose gibbosam, suae civitatis incolam . . . Huic illum, si non resipiscat a coeptis, comminatur similem se facturum. II. Cel., pag. 143.

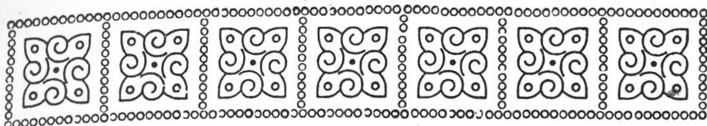
tako ga rani u srce, te je mislio, da je nazočan njegovoj gorkoj muci; živo ga je sebi predočivao pružena kao žrtvu na sramotnom drvetu i govorio si, da je on iz ljubavi žrtvovao život, koji je iz ljubavi primio Oh, kako je sada dobro razumio, što sadržaje u sebi ime Otkupitelj! kako ga je slatko i zahvalno izgovarao! Isus ga zato velikodušno nadari. Kad je naime nekoga dana njegovo srce plamtjelo žarkom ljubavlju prema Gospodu Bogu, ukaza mu se taj božanski Spasitelj baš onakav, kakav je bio u svojoj muci. Na taj pogled obuze Franju velik strah, potrese se u cijelom tijelu, te ljupko pogleda u njegovo lice, koje mu se učini, tako žalosno krotko da je od prevelikoga ganuća na potoke suze lijevao. To se božansko lice tako utisnu u njegovo srce, da više nije mogao pomisliti na muku svojega Otkupitelja, a da ne bi bolno uzdisao i suze ronio.[1] Često su ga vidjeli, kako kod Porcijunkule gorko jeca i plače. „Što ti je?“ pitali bi ga prolazeći ljudi, misleći da trpi kakov bol. — Oplakujem“, odvratio bi nato Franjo, muku svoga Gospoda Isusa, koju bi cijeli svijet morao oplakivati. „Spasitelj će ga zato odlikovati, te će pune dvije godine nositi na svom tijelu njegove sv. rane, koje je, kako ljepo vele povjesničari, za cijeloga svoga života nosio u duši.[2]

Približavao se međutim čas, kad se Franjo imao konačno odreći svijeta i prigrliti novi život. Bog mu je odsada jasno otkrivao budućnost, za koju ga je odredio, a Franjo osjećao nekakav čudnovati utisak, nalik onome ganuću, što obuzima vojnika na znak bitke. U njegovim očima plamtio bi sada življi oganj; umrla je u njemu želja za svjetskom slavom, jer je duh Božji sašao u njegovo srce i dušu. On se odrekne prvanjih svojih sanjarija o ispraznoj veličini i moći. „Ne, ne,“ govoraše svojim znancima, „ja ne ću ići u Apuliju, ne ću biti vitez, nego ću

[1] S. Bonav., pag. 319. — [2] Tres Soc., pag. 27.

ostati ovdje u svojoj pokrajini, u svom rodnom mjestu, gdje ću učiniti velike i odlične stvari.[1] Proroštvo se doista moralo ispuniti ali ne tako brzo, kako je on to mislio, jer Bog po svom stalnom običaju htjede da Franjo zasluži slavu, koju mu je namijenio, da ju na neki način kupi dugom neizvjesnošću i mnogim patnjama, koje ćemo domala upoznati.

[1] I. Cel., pag. 9.

GLAVA III.

Franjino zvanje.

1207,—1209.

Nedaleko od grada Asiza, pošavši prema istoku, bila je mala, ali stara crkva, posvećena sv. Damjanu mučeniku. Nije doduše bila zapuštena, jer ćemo domalo vidjeti, da je u njoj svećenik obavljao sv. službu; bila je tako trošna, da se je gotovo počela rušiti. Franjo nije prije tamo zalazio, nego šetajući nekoga dana ispod te crkvice neki ga čudni nagon, neka neodoljiva sila potakne, da je pohodi. Vjeran svome običaju, ode pred žrtvenik i klekne pred bizantsku sliku, što je prikazivala našega Spasitelja na križu. Tu se u najvećoj gorljivosti srca pomoli svome Bogu i ponizno ga zaprosi, neka rastjera guste tmine iz njegove duše, pa promatrajući suznim očima tu ganutljivu sliku začuje glas, koji kao da se iz same slike pojavi: „Zar ne vidiš, Franjo, kako se ruši moja crkva? Idi dakle i popravi je" Franjo je taj čas bio sam u crkvi, pa na tu zapovijed zadrhta u svem tijelu, ali ipak odvrati „Drage volje, Gospode," ne znajući gotovo ni on sam što je rekao.[1] A kad se osvijesti, skoči naglo i odluči, da će što prije izvršiti tu tri puta obnovljenu zapovijed.

Bog mu eto dade zadaću, ali kakovu? Pokazavši mu svoju slabu kuću, je li razumio „ono djelo, što ga je on sam među nama učinio i koje ovisi samo o njemu te napunjuje sva vremena i sva mjesta,

[1] Tres Soc., pag. 26. — II. Cel., pag. 144. — S. Bon., pag. 32.

a to je Isus Krist i njegova Crkva[1]? Tako misle svi njegovi povjesničari, pače sv. Bonaventura veli, da je kasnije sam Duh sveti tako te riječi protumačio svome sluzi, a ovaj ih jednom prilikom očitovao svojim učenicima. Tako je dakle ta stvar izvan svake sumnje. Nu i to je još istinito, da je Franjo u prvi mah pomislio na slabu zgradu, što je tu imao pred očima, a i mi držimo, da je Providnost Božja htjela da on najprije na to pomisli, da prije svega učvrsti njegovu krepost, te ga poniženjem, pokorom i potpunom samozatajom pripravi na potpuno očitovanje svoje volje.

Čim se Franjo malo osvijestio, prekriži se izađe iz Crkve, otrča k svećeniku, koji je tu u blizini imao svoj stan, i pokloni mu veliku svotu novaca veleći „Velečasni gospodine! Molim, da za ovaj novac kupite ulja, neka uvijek gori svjetiljka pred raspelom vaše crkve, a kad to potrošite, dat ću vam još kolikogod bude ustrebalo." Zatim se povrati u Asiz domišljajući se, kako bi izvršio poslanstvo, što mu ga je Isus povjerio. Ali se u toj misli ne zadrža dugo, jer domalo odluči, što će učiniti. Došavši naime očevoj kući, uze nekoliko smotaka sukna i drugih tkanina raznovrsna boje, zajaši konja i ode u Foligno na sajam, gdje za čas proda i konja i robu.[2] Primivši novac, poskoči od veselja kao trgovac, kad mu posao dobro pođe za rukom, te pješke krene k crkvi sv. Damjana. Stigavši tamo, odmah odleti k svećeniku, kojemu je pred kratko vrijeme dao ulja za crkvu, ponizno ga poljubi u ruku i ponudi sav dobiveni novac očitovavši, u koju će ga svrhu potrošiti; ali ga ujedno zamoli, neka mu dozvoli stanovati u njegovoj kući, da uzmogne smjesta započeti svoje djelo. Dobri se svećenik začudi te gotovo je vjerovao svojim očima, videći u njemu tu tako naglu promjenu. Što! zar da Franjo, kojega je nedavno vidio, kako trči sa svečanosti, na svečanost i ludim

[1] Bossuet. — [2] Tres. Soc. pag. 28.

rasipanjem novaca svakoga nadvisuje, zar da on radi za Boga i boravi u njegovoj siromašnoj kući? Poboja se, da ga ne vara ili ne ismjehava. Nu Franjo ne klone duhom, već ga uvjeravaše, da to ozbiljno prosi i moli u ime Božje, neka ga usliša. Ponizni svećenik zbilja udovolji njegovoj želji, da se nastani kod njega, ali novaca ne htjede nikako primiti dokazujući, kako je potrebna privola njegovih roditelja, da može mirne duše uzeti ponuđenu svotu. Franjo se nato malo uzbuni, uze kesu, u kojoj je bio novac, baci je na prozor maloga svetišta kao kakovu stvar, i mirno se nastani kod svećenika.[1]

Videći međutim njegovi roditelji, da im se sin ne vraća kući, veoma se zabrinu i uznemire. Osobito oca, koji je već počeo sumnjati o Franjinoj promjeni, obuze velik strah, ne znajući što se s njim dogodilo, pa propitkivaše svagdje po gradu da čuje o njem bar kakovu vijest. Istom poslije nekoliko dana i nakon dugoga istraživanja dozna, da je Franjo kod svećenika u sv. Damjanu. Ta ga vijest tako razjari, da od ljutine nije znao šta radi. Sveta misao o uzvišenijem životu obuze Franjino srce i dušu pa se Bernardon morao odreći svih nada, što ih je stavljao u svoga sina, koji ga eto ostavi. Zato odluči da pokuša zadnje sredstvo, da predusretne taj veliki gubitak, ako bi to ikako bilo moguće. Petar Bernardon nije imao roda u Asizu, jer je porijetlom bio stranac, ali je ipak u tom gradu imao mnogo prijatelja, koje pozove u pomoć, te s njima pohiti k sv. Damjanu, da potraži Franju. Nadao se žalosni otac, da će se bjegunac, svladan tolikim opomenama i ukorima dozvati ipak pameti i s njima se vratiti u Asiz. Ali kad Franjo opazi svoga rasrđenoga oca, još nije bio iskusan u takovim borbama, veoma se uplaši i sakrije u neku samo njemu poznatu spilju, sigurno u onu, kamo je kako smo vidjeli, često zalazio, da razmatra o Spasiteljevoj muci.[2]

[1] Tres. soc. pag. 28. — I. Cel., pag. 10. — [2] I. Cell. ibidem.

Tu ostane cijeli mjesec, zatvoran kao u kakovoj tamnici, a hranu mu kradom donosio neki očev sluga. Ali ako je Franjo trpio u tijelu, bez bojaznt smijemo reći, da je u svojoj duši mnogo veće muke podnosio. Prvi put u životu došao je u sukob sa svojim ocem, te je držao, da je žrtva ljudske nepravde i progona. Ta kušnja bila je za njega veoma žestoka, te ju je samo molitvom svladavao. U duhu pade pred Boga lijevajući suze, te ispovijedajući svoju ništetnost i nemoć ponizno ga zamolt, da ga štiti i oslobodi od nepravednoga progonstva i pokaže mu način, kako bi izvršio, što mu je onomadne zapovijedao. Bog se ne ogluši smjernoj i poniznoj molbi svoga sluge, nego ojača njegovo srce i dade mu neustrašivost na poduzetom putu. Reče mu, što je uvijek govorio svojim poslanicima. „Ja ću biti s tobom, ničega se neboj." Na tako umiljate riječi ohrabri se naš Franjo i postane sličan vojniku, koji sam sebe kori radi malodušnosti, te se hrabriji i vatreniji vraća u boj. Izađe dakle iz svoje spilje, te veselo, odlučno i neustrašivo krene kući svoga oca.[1]

Njegov povratak prouzroči neku uzbuđenost u gradu, jer je svako znao veliku bol i žalost Bernardonovu. Kad su Asižani opazili Franju onako blijeda i mršava od dugoga posta, upalih i prokrvavljenih očiju od neprestanog plača, požališe ga, te se sa svih strana skupljali oko njega. Ali zamalo kao pomamni uzbijesne proti njemu, i držeći da je poludio, nabacivahu se na nj kamenjem i blatom, rugajući mu se i psujući ga najružnijim izrazima. A Franjo, gluh i nijem na sve te vike i pogrde, išao je mirno zahvaljujući se u srcu Onome, koji je za njega trpio i htio ga pridružiti svojim patnjama. Nu ta njegova krotkost i mirnoća dade povoda još goremu zlostavljanju. Vika razjarenih Asižana dopre i do Petra Bernardona, te ga potrese kao grom. Nesretni otac bolno uzdahnu vidjevši, dokle mu je došao sin'

[1] Tres. Soc. pag. 29.

kojega je nedavno nesamo on ljubio, nego i svi građani. Srdžba se njegova poveća na pogled te opće narodne uzrujanosti, zato spopane Franju kao vuk janje, pa prekoračivši svaku mjeru, diže na nj svoju tešku ruku, počne ga tući i najokrutnije zlostavljati. Ali videći da mu ništa ne koriste ni batine ni prijetnje, odvuče ga kući i zatvori u tamni prostor pod kućnim stepenicama zaklevši se, da ga ne će pustiti na slobodu, dok se sasvim ne promijeni. Kadikad ga je doduše pohađao, ali mu se u tim prilikama i većom kaznom grozio, i blagim riječima nastojao, da ga odvrati od njegove — kako je običavao reći — ludosti, te da nastavi svoj prijašnji život.[1] Ali srčani uznik ostane stalan u svojoj odluci, te na sva pitanja naprosto odgovaraše, da je od Boga dobio zapovijed, koji mora izvršiti, makar ga to skupo stajalo. Bernardon ga ostavi u tamnici uvjeren, da ga ne može o protivnom uvjeriti, a budući da su ga kućni poslovi silili, da čestoput ostavi svoj dom, to i ovom prilikom ode nekuda na nekoliko sedmica.

Milostiva Pika, nježna majka, gorko uzdiše i plače; ona ne odobravu živinskoga postupka svoga muža naprama svome ljubeznom sinu, već misli i čvrsto drži, da će njezina materinska ljubav više učiniti. Ali nije znala, da se pravedna srca nikad ne bore proti Bogu. Poslije četrdeset godina, u tvrdici Rocca-Secca, u istoj zemlji Italiji, setre mladoga akvinskoga grofa pokušaše, da povrate u svijet svoga brata, koji je kao i Franjo silom ustavljen na putu pobožnoga života. Ali mjesto da one obrate njega, ovaj predobi njih i svojom jakom riječju brzo ih uvjeri, da je najčasnija služba na zemlji žrtvovati Bogu svoj život.[2] Nešto se slična dogodi i u Asizu. Franjo svlada otpor svoje pobožne majke. Kad joj je naime neustrašivo pripovijedao tajnu svoje promjene, osobito kad ona tako rekavši svojim vlastitim očima uvidi,

[1] Tres. soc. pag. 29. — [2] Isp. Touron, Vie de S. Thomas d' Aquin, in 4°, Paris, 1737, page 41.—51.

kako mu je srce ljubavlju Božjom raspalio, nesamo da ga više ne kuša vratiti s puta. kojim je pošao, nego je još obuze neko sveto poštovanje prema njemu, te joj se činilo, da teško griješe otac i mati, kad se protive i priječe tako lijep početak kreposnoga života, pa premda je znala, da će biti ukorena, pusti ipak svoga sina, da slobodno ide stazom, kojom je pošao.[1] Franjo joj na tolikoj usluzi i dobroti lijepo zahvali, te veseo odleti u crkvu, gdje je bila njegova zadaća, za kojom je težio svim srcem i dušom.

Povrativši se međutim Petar Bernardon i ne našavši sina u tamnici, pobijesni od prevelike ljutine „gomila," vele povjesničari, grijeh na grijeh i na sva usta najgrđim načinom stane psovati i proklinjati svoju ženu. U toj srditosti poleti k crkvi sv. Damjana, vičući putem „Dovest ću svoga sina, ili ću ga protjerati iz ove okolice." Ali je sada Franjo bio u duši ojačen i okrijepljen milošću Božjom, stoga mirno izađe pred oca i u oči mu reče, da se ne boji ni udaraca ni tamnice, da će dragovoljno trpjeti za Isusa, jer ga ne može ništa zapriječiti, da se žrtvuje sv kući, što mu je bila povjerena. Na ovako smjeli i odrešiti Franjin govor omekša srce Bernardonovo, a kad opazi, da neće moći silom postići, jer je uvidio čvrstu Franjinu volju, umiri se te stane misliti samo o tom, kako bi dobio novac, što ga je Franjo uzeo za platno i konja. Zato oštro zatraži, da mu ga povrati, pa našavši ga na prozoru, kamo ga je Franjo bacio, jer ga ne htjede upotrijebiti upravitelj crkve sv. Damjana, malo se razvedri tamno trgovčevo čelo, uze ga i ode mrmljajući.[2] Može li se taj čin smatrati djelom škrta čovjeka, zadovoljna, što je našao novac, koji mišljaše da je zauvijek izgubio? Ako uzmemo u obzir, kako je Franjo rasipno živio, dok je bio kod svoga oca, te kako mu to njegovi roditelji nijesu ni najmanje prigovarali, mislimo, da u tom nema nikakove škrtosti. Međutim

[1] I. Cel., pag. 13. — [2] I. Cel., l. c.

kako mu drago, Bernardom pun ljutine i jada na sina i na majku, koja ga je branila, čim stiže u Asiz, odmah ode na sud i zamoli suce, neka učine, te mu sin povrati sav novac, što mu ga je odnio iz kuće, i da se odreče svih prava na baštinu. Čini se, da su suci, začuđeni s tolike strogosti, opomenuli i ukorili nesretnoga oca, koga su vidjeli u tako velikom nemiru i tako vanrednoj uzrujanosti; ali ipak prizovu Franju, da odgovara na optužbu, a on odrešito odvrati poslaniku, da je hvala dragome Bogu, u potpunoj slobodi, koju uživaju njegove sluge, te da nema nikakova posla s državnim činovnicima, budući da nije više pod njihovom vlašću. Na tu poruku odgovore suci ocu. „Budući da se tvoj sin posvetio Bogu i stupio u njegovu službu, mi mu više ne možemo suditi, nego ga pozovi pred biskupa, da on razmrsi taj domaći prijepor.[1]

Tadanji se biskup zvao Vido ili Gvido, vrlo ugledan i učen čovjek. Bernardon mu odmah ode, ne bi li dobio, što je želio. Kad taj časni crkveni dostojanstvenik sasluša tužbu očevu na sina, odmah pošalje po Franju, koji umiljato odgovori poslaniku „Da otići ću k biskupu, jer je on otac i pastir duša.“ I u određeni mu se dan prijavi sa svojim ocem. „Tvoj se otac, drago moje dijete,“ reče mu prijazno biskup, „vrlo rasrdio na te radi neke svote novaca, što si mu, kako kaže, uzeo. Ako se ti želiš posvetiti Bogu, vrati sve, što je njegovo, jer si možda to krivo stekao. Nu bilo kako mu drago. Bog ne će, da ti za popravak njegove kuće trošiš novac, koji je tvojemu ocu uzrok grijeha. Uzdaj se, dijete moje, u dragoga Boga, radi svojski i ničega se ne boj. On će biti tvoj pomoćnik i ništa ti neće manjkati i u plemenitom djelu, za koje si se zauzeo.“ Franjo obrabren tim blagim riječima, veselo skoči i reče „Oče i učitelju moj! Rado ću sve povratiti svome ocu, dapače i haljine, što ih imadem od njega.“ Vesela dakle

[1] Tres. Soc., pag. 30.

lica. ohrabren i ojačan nekom nebeskom snagom otiđe u obližnju sobu, svuče sa sebe odjeću, uze je u ruke i vrati se k biskupu ne imajući na sebi druge odjeće do željeznoga bodljikavog pojasa. „Slušajte,“ reče „slušajte i dobro razumite, do danas sam zvao Petra Bernardona svojim ocem, a od danas ću moći slobodno i istinito reći: Oče naš, koji jesi na nebesima, komu sam povjerio sve svoje blago i u koga sam stavio svoju vjeru ufanje,“ te pritom stavi pred biskupa novac i haljine, što ih je do onda na sebi nosio. Gotovo svi nazočni proplaču od prevelikoga ganuća i proklinjahu oca, koji ne dade svome sinu niti čim bi se odjenuo. Biskup je pak u čudu, gotovo plačnim očima promatrao i sažaljevao toga mladića, koji je iz ljubavi prema Bogu htio nasljedovati gologa Isusa na križu. Zagrli ga kao svojega ljubeznog sina i zaogrnu svojim plaštem.[1]

Takov je bio prizor Franjina rastanka sa svojim roditeljima, rastanka tako znamenitoga u povijesti svetaca. Prizori, što su se prije toga rastanka događali, na taj su ga glasoviti i odvažni korak kao po stepenima pripravljali, i nemaju u sebi ništa, što se ne bi moglo protumačiti. Petar Bernardon, tako prijazan i veseo, kad bi sve išlo po njegovoj volji, očito bi pokazivao u sebi nešto osorna, drzovita i nesnošljiva, kad bi se u nadi prevario. On se ufao, da će budućnost njegova sina biti velika i slavna po svjetskom duhu i shvaćanju, stoga se i jest toliko od njega nadao, pa niti je novaca niti ikakvu žrtvu žalio, da mu se sin proslavi. Ali se ljuto prevario u svojoj nadi, jer mu je sin mjesto gospodskoga i udobnoga života tražio siromaštvo i poniznost, znajući da je to Isusu mnogo milije, a po dušu puno korisnije. Stoga se i udaljivao od svijeta i krio po svećeničkim stanovima. Bernardon nije nikako mogao razumjeti te tako nagle promjene, koja mu se činila sasvim ludom, pa je zato i nastojao, da vrati mladića

[1] Tres. Soc., pag. 30.—31.

sa staze, kojom je odlučno krenuo, ne znajući siromah, da bi se samo dobrotom i blagošću vratio. kad bi se inače mogao vratiti. Franjo pak sav proniknut svijetlom, što ga je Bog izlio u njegovu dušu, bijaše posve uvjeren, da je njegov sadanji život jedini pravi život, pa se dičio, što ga je prigrlio, da uzmogne lakše služiti svojemu Bogu. Kad bi pomislio na dane svoje mladosti, stresao bi se od straha i držao ih je za dane zasljepljenosti, jer je tada živio u taštom raskošju i svjetskim udobnostima. Onda je njegov otac bio prijazau i darežljiv prema njemu. Zašto ga je dakle sada progonio? Nije li ta promjena u njemu bila očita bezbožnost? Nije li ljubav, koju je iskazivao svojemu sinu bila sebična, neuredna, i da sve reknemo, neprijateljska ljubav? Takovi su osjećaji porodili neizbježiv sukob, veliku razmiricu, koja je bila u gore spomenutoj svečanoj prilici, a u povijesti je ostavila trag, koji se ne će nikada iz nje izbrisati.

Poslije odlaska Petra Bernardona odredi asiški biskup, da se potraži kakova haljina u njegovoj palači. A kad nađoše kabanicu biskupovog sluge, Franjo je rado obuče, te izašavši od biskupa, uze kreča, što ga nađe na dvorištu, i svojom rukom načini na dobivenoj haljini veliki križ. Ova je odjeća, veli sv. Bonaventura, pristajala tome siromašnom i propetom čovjeku.[1]

Franjo dobro prosudi, kako nije lijepo, da se odmah poslije tolike uzrujanosti i tolikog ganuća povrati u crkvu sv. Damjana. Trebalo je da se malo sabere i umiri, a uza to mu se još činilo, da će, nakon što sprovede dan u samoći, moći bolje i slađe uživati veselje s dobivene slobode i lakše čuti glas Onoga, koji je upravljao njegovim životom.[2] Zima je godine 1207. bila na izmaku; život se u naravi već počeo preporađati, prvi se cvjetovi ukazali. Franjo se pun neke duhovne opojenosti zavuče u šumicu

[1] S. Bon., pag. 322. — [2] S. Bon., I. c.

na domaku Asiza i tu na sav glas u francuskom jeziku pjeva hvale svevišnjemu Bogu. To su čuli tati, što su bili sakriveni u obližnjem grmlju. „Tko si ti?" zapitaju ga ljutito. Franjo ih mirno pogleda i odvrati u proročkom duhu. „Ja sam glasonoša najslavnijega Kralja." Misleći razbojnici, da je to nekakav luđak, nečovječno ga izmlate i bace u bližnju dragu punu snijega rekavši mu porugljivo „Sada tu lezi, prokleti Božji glasonošo.[1] Kad zlikovci odu, Franjo se digne i teško izađe iz jaruge, jer su mu se noge sklizale, te veseo i zadovoljan, što je mogao trpjeti za Isusa nastavi dal e pjevati i moliti svog Spasitelja, da upravlja njegovim koracima. Domalo dođe do nekoga samostana na gori i smjerno zamoli, da ga prime u službu. Molba mu bude uslišana pod tom pogodbom, da pomaže kuhaču u kuhinji. Franjo na taj prijedlog rado pristane, ali su ga tako slabo hranili, da nije mogao dovoljno dobiti ni najprostijega jela, a nijesu ga bolje ni odijevali, te mu je sva odjeća bila razderana, a nitko se nije sjetio, da mu dade drugu, bar i najmanje vrijednu. Stoga bi jaše prisiljen, da ostavi to mjesto, a to učini bez ikakove tuge i žalosti nadajući se, da će na drugom mjestu naći bolje. U Gubiju, gradiću nekoliko kilometara odanle udaljenu, imao je jednoga prijatelja još iz vremena svojega svjetovnoga života. Otiđe dakle k njemu i očituje mu veliku svoju nevolju, a ovaj po njegovoj izričnoj želji dade mu jedan kratki haljetak, kožnati pojas, par postola i štap.[2] Upravo su takovo odijelo nosili stari pustinjaci, zato ga je Franjo primio i nosio ga pune dvije godine.

Ostavivši Gubij, krene put svoje drage crkve sv. Damjana pohodivši u blizini bolnicu, u kojoj su bili jedino gubavci. U Evropi nije u srednjem vijeku bilo manje gubavaca negoli u Palestini za vrijeme, kad je naš Spasitelj obilazio njezina sela. Svagdje su ih radi njihove kužne i priljepčive bolesti morali

[1] S. Bon., pag. 323. — I. Cel., pag. 15. — [2] I. Cel., ibidem

smjestiti izvan grada u posebne bolnice, daleko ljudskom oku i doticaju. Crkva, ta dobra majka, kojoj je zadaća, da ne zapusti nijednoga Božjeg djeteta, u tim je bijednim prognanicima podržavala pravi mir, život i nadu. Budući da više nijesu mogli biti na svijetu, milosrdna naime srca, pripravna da žrtvuju i svoj isti život pohađala su ih u toj bolnici. Osim biskupa, kojima su ih sabori na osobiti način preporučivali, brojili su oni među svoje pohoditelje i prijatelje sv. Ludovika, sv. Elizabetu Ugarsku sv. Katu Sijensku, itd. Ali ih je Franjo pretekao na tom putu. Mi smo već vidjeli kako se on prvi put svladao, kad je na putu sastao gubavca, a sada je htio da još više učini za te bijednike. Nastani se naime kod njih i domalo postane najvjerniji i najmarljiviji njihov sluga. Išao bi ponizno od jednoga do drugoga, prao im noge i zavijao rane, koje bi prije oprezno očistio. Tu je službu kojiput i klečeći vršio. Bog okruni savršenu ljubav sluge svojega podijelivši mu dio svoje moći, te je Franjo često mnogoga bolesnika ozdravio samim doticajem njegovih rana. Sveti nam Bonaventura o tom navodi primjer, koji premda se odnosi na udaljeniju stranu njegova života, nije ipak loše, ako ga ovdje spomenemo. Neki je naime čovjek iz spoletske kneževine imao tako užasnu rak-ranu na obrazima i usnama, da su mu gotovo posve istrunule. Išao je u Rim i prosio zdravlje na grobu sv apostola Petra i Pavla, ali se vratio kući neuslišan. Na povratku sretne Franju na putu i odmah mu padne pred noge. Ponizni ga sluga Božji podiže, prijateljski zagrli i poljubi, i sam doticaj njegovih svetih usna u isti čas ozdravi siromašnoga bolesnika na očigled svih nazočnih. „Ja ne znam," veli sv. Bonaventura, „čemu da se više divim poljupcu, koji otkriva tako veliku poniznost, ili ozdravljenju, koje pokazuje toliku krepost kod toga vanrednog čovjeka i ljubimca Isusova."[1]

[1] S. Bonav., pag. 303.

Franji je međutim neprestano u ušima zujio glas, što ga je čuo u crkvi sv. Damjana. To ga potakne, da je poslije nekoliko dana ostavio bolnicu, u kojoj je njegovao gubavce, i povratio se onamo, kuda je po svojoj dužnosti morao ići. Samo je nekoliko tjedana isteklo, kako je ostavio svećenika kod maloga svetišta, pa kada se opet s njim sastao, očitovao mu je, da potpuno siromaštvo, što ga je dragovoljno prigrlio, nije ni najmanje promijenilo njegovih misli, te da je došao popravljati crkvu nadajući se, da će sretno svoj posao dovršiti. Pripovijedi mu još, kako ga je dobri asiški biskup oduševio i rekao, da će svemogući Bog pomoći, pa u tom oduševljenju odmah nakon nekoliko dana započeo svoj posao. Odsada je milostinja bila jedina njegova pomoć, te je svaki dan išao u svoje rodno mjesto Asiz i tu najvećom gorljivošću i poletom žive vjere pjevao pjesme u čast dobroti i veličanstvu Božjemu. A kad bi se na njegov glas svijet oko njega skupio, rekao bi neustrašivo, da je naumio popraviti crkvu sv. Damjana, za koju treba mnogo kamenja, te da se za tu milost oslanja na darežljivost svojih sugrađana. „Tko mi," rekao bi pouzdano, „daje jedan kamen, dobiti će jednu nagradu, tko dva, dobit će dvije, a tko tri dobit će tri nagrade."[1] Sav se grad uskomešao, nitko se nije mogao dosta načuditi tolikoj Franjinoj promjeni. Svakome su u pamet dolazili oni dani, kad se on sretnim smatrao, što je živio kao kakav veliki i mogući gospodin. Mnogi su mu se smijali i držalt ga ludim; drugi se nabacivali na nj blatom i kamenjem, a treći nijesu marili, što govori; samo se nekoji. videći čudnu promjenu na njemu i držeći, da tu prst Božji djeluje, ganu do suza, proplaču od velikoga ushita t počnu donositi kamenje, ili ga drugim načinom pomagati, da se samo što prije popravi razvaljena crkva sv. Damjana. Franjo je jednakom zahvalnošću primao i poruge i darove, poruge za spas

[1] Tres. Soc., pag. 30.

svoje duše, a darove za popravak crkve. Ako i nije naš svetac bio dosta jak u tijelu, ipak je na vlastitim svojim ramenima to kamenje prenosio k crkvi sv. Damjana. Videći međutim pobožni svećenik, da Franjo tako teškim poslom žrtvuje svoj vlastiti život, veoma se čudio, te nije znao, kako da to očituje, pa se odluči, da će mu kraj svega svoga siromaštva priređivati što bolju hranu, jer je čuo, da se u svijetu vrlo raskošno hranio.[1] Ispočetka je Franjo tu ljubav zahvalno primao, ali se za kratko predomisli, pak će sam sebi: „Hoćeš li, Franjo, vazda imati uza se ovakova svećenika, koji će te s tolikom prijaznošću i udvornošću služiti? Je li to ono uboštvo, koje si sebi za druge odabrao? Ako hoćeš živjeti kao siromah, ajde prosjači od kuće do kuće; uzmi zdjelicu u ruku, pa pobiraj mrvice i ostatke, što ih gdje sabereš, i tim se hrani. Istom onda ćeš biti pravi nasljednik Onoga, koji se rodio siromašan, siromašno u svijetu živio, bio siromašan i gol u svojoj muci i napokon pokopan u tuđi grob. I zbilja — jedan dan uze zdjelicu u ruku, otiđe u grad tražiti hranu od kuće do kuće, i što je gdje dobio, to je sve metnuo u lonac, iz kojega je htio da jede. Mnogi se ne mogahu tomu dosta načuditi, jer su dobro znali, kako je prije živio, a sada su gledali, kako se slabo za se brine. Gnjusna mu se ta smjesa prvoga dana gadila i dugo se skanjivao, bi li je pojeo, jer do onda takova što nesamo da nije jeo, nego ni gledati nije mogao. Napokon uguši u sebi gnjušenje pak pojede, što je bilo u loncu. Za neko se vrijeme njegovo slabo i nejako tijelo oporavi i osnaži, pa jednom veseo reče onome svećeniku „Hvala Bogu, našao sam si kuhača, koji umije tačnije začiniti hranu nego itko drugi: odsada se ne trebam brinuti, što ću jesti. Zadovoljan sam s onim što isprosim."[2]

[1] Franjo je uvijek imao slab želudac. Nije nikada bio proždrljiv, nego je i onda bio sladokusan, te je volio fino skuhana i izabrana jela. Nu kasnije je sam sebe zato korio. Tres. Soc., pag. 32. — [2] Tres Soc., pag. 32.—33.

Taj prosjački život teško rani u srce Petra Bernardona. Što! dokle je došao onaj sin, za kojega je toliko učinio? Ta ga misao odviše mučila, pa kad bi ga kojiput slučajno sukobio na ulici, zacrveni bi se od stida, a često ga i proklinjao.[1] Nu krotki Franjo strpljivo je podnosio to očevo pogrđivanje i tražio na svaki način, da odstrani iz svoga srca žalosni utisak, što ga je u tim prilikama u sebi ćutio. Jednom ode nekome prosjaku, najkukavnijem i najprostijem čovjeku u cijelom Asizu, i reče mu „Brate! ako ti nije mrsko, mi ćemo zajedno prositi; ti ćeš meni biti otac, a ja tebi sin, pa štogod naprosimo, sve ćemo zajedno podijeliti. A kada se sastanemo s Bernardonom, ako me bude kleo, kako to običaje, ja ću ti reći: Blagoslovi me oče moj, i ti me onda blagoslovi. Odoše dakle zajedno prositi po gradu. Ali gle! Jedan dan sukobe Bernardona, koji odmah stane kleti i proklinjati Franju, a ovaj se odmah obrne svojemu drugu prosjaku I reče „Blagoslovi me, oče moj!" „Bog te blagoslovio, mili sine!" Onda se Franjo vesela i vedra lica okrene k Bernardonu i rekne „Zašto me kuneš i proklinjaš? Zar ti misliš, da mi Bog ne može dati drugoga oca, koji će me blagosljivljati, kad me ti proklinjaš?"

Ni njegov brat Angelo, jedini što se spominje u našoj povijesti, nije s njime bolje postupao. Kad jadnog dana u zimsko doba opazi Franju u nekoj asiškoj crkvi, porugljivo reče svome drugu „Zamoli Franju da ti proda koji groš znoja!" „Oh, kako bih ga skuplje prodao Bogu," odvrati Franjo u francuskomu jeziku.[2] Sveta riječ, koja izašavši iz njegovih svetih usta, svima nam jasno pokazuje, u koga se uzdala njegova nevina duša i kakova je bila tajna njegove nade!

Ali ako su se roditelji tako surovo prema njemu pokazivali, zemljaci su mu nasuprot svakim danom iskazivali sve veću ljubav. Pomoć mu je sa svih

[1] Tres Soc., pag. 33. — [2] Tres. Soc, ibidem.

strana dolazila, zato je i popravak crkve brzo napredovao, a on je osobno gradnju nadzirao i svim poslovima upravljao, pokazavši i u tom djelatnost i veselu revnost ptice, koja u samoći pravi gnijezdo za svoje mlade. Franjo je u istinu znao po objavi Božjoj, da će to svetište biti mjesto molitve za odlične duše, koje će Bog sebi u službu pozvati; zato je njepova marljivost danomice sve više rasla. Povjesničari nam svjedoče, kako bi, stojeći uspravno na zidu kao upravitelj grada, te kao Bogom nadahnut čovjek, francuskim jezikom pozivao ljude, koji su tuda prolazili, i susjedne stanovnike „Dođite mi pomoći, jer će jednom ovdje biti samostan ubogih djevica, koje će u ovoj crkvi sveto živjeti i slaviti Oca nebeskoga.[1] „Nije dakle istina, što je jedan pisac rekao, da pobožnost suši ljudsko srce. To nam jasno pokazuje miljenik Isusov, sv. Franjo. Nije možda bilo ni jednoga kamena upotrebljena za gradnju sv. Damjana, koji nije bio djelo kršćanske ljubavi. Poslije nekoliko godina zaslađuje sv. Klara u tom malenom gnijezdu, koje joj je s tolikom žrtvom i marom pripravljeno, i gdje se sakrila i posvetila njezina duša svoje posljednje dane uspomenema na osobitosti toga popravka, pa bojeći se, da ne zamru tako slatka uspomene, zabilježi se u oporuci „Nemojte nikade zaboraviti, — piše ona svojim duhovnim kćerima, — što se Gospod udostojao za nas učiniti po najvišem svom sluzi, i to nesamo poslije našega obraćenja, nego i kad smo bile u taštom svijetu. Istom se on odrekao svijeta, još nije imao ni braće ni drugova, i već se zauzeo, da popravi ruševine sv. Damjana, te pun onoga Božjeg Duha, koji ga pohodi s neizrecivom utjehom i potaknu, da ostavi svijet, unaprijed je prorekao ono, što smo mi vidjeli, da

[1] Clamabat alta voce ad habitantes et transeuntes juxta ecclesiam, dicens eis gallice: Venite et adjuvate me. . . Tres. soc., pag. 34. Stanovnici su toga mjestance razumjeli, kad im je Franjo francuski govorio, te je to jak dokaz, da je onda bila mala razlika između dva jezika.

se ostvarilo. Sa zida stare kapele Franjo na sav glas poziva siromahe iz okolice „Dođite mi pomoći, jer će zamalo vremena ovdje biti djevica, koja će svojim svetim žtvotom slaviti našega nebeskog oca. Blagoslivajmo neizmjernu dobrotu Božju, koja se udostojala navijestiti svijetu naše preodabranje.“[1]

Tako je lijepo započeti popravak crkve brzo napredovao. Što se više ona dizala iz svojih ruševina, Franjo ju je rađe imao u svom srcu. Toliko je žrtava za nju učinio! Svoje stanje u svijetu, mjesto u očevoj kući, ljubav svojih sugrađana, sve je to za nju, iz čiste ljubavi prema Bogu rado ostavio. Nu možda je i ona njemu više dala negoli je tražila. U njoj je naučio, što znači biti vjeran poslanju Božjemu; u njoj je uživao sveto veselje i utjehe nebeske; tu je otpočeo svoju pravu zadaću, odlično svoje poslanstvo. Ta je crkva postala za njega spomenik blagoslova Božjega u najljepšoj dobi njegova života; stoga je htio tu ostaviti stalnu uspomenu svoje zahvalnosti. Kad je čuo glas s raspela, htjede da uvijek svjetiljka gori pred tom sv. slikom, a kad se dovrši crkva, ne bijaše mu dosta samo jedna svjetiljka, nego je želio, da ih više danju i noću gori. Ostvarenje te želje rodi u njem neku vrst neodlučnosti, kakova se možda ne može naći u njegovu životu. Proseći naime jedan dan po gradu ulje za uzdržavanje svjetiljke, uđe u neku kuću, gdje je bila nekakva svečanost, na koju bijahu pozvani mnogi odlični gosti. Taj izvanjski sjaj probudi njegovo staro nagnuće za svjetskim ukusom i raskošjem, te pogledavši svoje siromašno odijelo, oćuti u sebi neki tajni stid, da se pokaže u sredini toga gizdavog društva. Izađe dakle iz kuće prije negoli ga gosti opaze, ali domala sam sebe ukori za taj čas slabosti i vrati se u istu kuću, te se predstavi spomenutoj skupštini i ponizno ispovijedi, da ga je preplašila njihova svečanost i njihovo odijelo, pa da se boji, da nije možda u tom strahu

[1] Vita S. Clarae apud Boland., tom. II. August.

bilo kakova grijeha. Videći zatim, da su svi dobro raspoloženi, u ime Božje i za ljubav njegovu zaprosi ulja za svjetiljku svojega svetišta. Povjesničari tvrde, a mi posve lako vjerujemo, da je ta vesela družina rado uslišala smjernu i poniznu njegovu prošnju, makar je došao u nevrijeme.[1]

Uza sve protivštine dovrši Franjo djelo, što je bilo onako mučno započeto. A kad to dovrši, zauze se, da popravi još druga dva svetišta, u čemu njegovi povjesničari naziru tajnu Božju nakanu t neki biljeg njegove budućnosti. Providnost. koja ga je svuda pratila, kažu oni jednodušno, tako uredi stvari, da je popravio tri crkve prije nego je utemeljio tri reda, da tvarni hramovi budu slika triju duhovnih zgrada, što ih je Franjo mogao podignuti.[2] Od dva posljednja svetišta jedna bijaše malešna crkvica dosta udaljena od Asiza, a posvećena poglavici apostolskomu — sv. Petru. Nije dugo potrajalo, a ponovi se i ova Druga, smještena niže grada na polju, bila je prosta i veoma zastarjela kapelica, posvećena na čast bl. dj. Mariji. Najprije su je zvali sv. Marijom anđeoskom, radi čestoga ukazivanja nebeskih duhova. Ali u vrijeme sv. Franje taj naziv nije bio u običaju, već je tada bila poznata pod imenom sv. Marije Porcijunkulunske. Misli se općenito, da su joj to ime dali benediktinci s gore Subazija, koji su je još davno dobili s jednom česticom zemlje unakolo. Ovi doduše nijesu više u njoj obavljali nikakove službe, pa je bila gotovo sva porušena, te se samo pastiri iz okolice tamo zaklanjali od nepogodnoga vremena. Našavši je Franjo u tako žalosnom stanju, sažali mu se vrlo i stade je popravljati. Omili mu dapače više nego i crkva sv. Damjana. Njezina malešnost, ime i slika Marijina, tiha njezina okolica, možda neko predviđenje onoga, što je Bog htio ovdje za njega učiniti, sve je to dosta pridonijelo, da mu je tako srcu

[1] Tres Soc., pag 33. — II. Cel., pag. 147. — [2] S. Bonav., pag. 325.

omilila. Kraj te crkvice sagradi sobicu i bio je neprestanim njezinim gostom prikazujući dan i noć Gospodu Bogu svoje vruće molitve i otkrivajući mu svoje srce. Tu je također morao po zaslugama i zagovoru one, koja je začela i porodila utjelovljenu Riječ, razumjeti evanđeosku istinu u svoj njezinoj savršenosti i punini.[1]

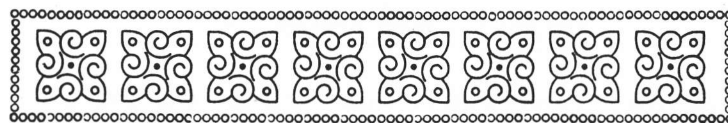
To se dogodi 24. veljače 1209. Crkva je taj dan slavila svetkovinu sv. Matije. Franjo je želio, da se u malom svetištu prikaže sv. Žrtva, kod koje je je i on sam bio nazočan. Pod Misom ga u Evanđelju živo ganu one riječi „Nemojte nositi ni zlata ni srebra, ni kakova novca u vašim pojasima, ni torbe na put, ni dviju haljina, ni obuće ni štapa.[2] Odmah poslije Mise izađe iz crkve, ode k svećeniku i zamoli, neka mu protumači te riječi, a kad mu ovaj odvrati, da je to rekao Isus svojim učenicima, kada ih je poslao da propovijedaju njegovo Evanđelje, sav ushićen usklikne „To je, što tražim, za čim sam dosad svom dušom čeznuo!“ To rekavši, izuje obuću, odbaci štap, novac, torbu i kožni pojas, i obuče se poput najsiromašnijih apeninskih stanovnika, zadovoljivši se jednim haljetkom, pepeljaste boje i pripasa se konopcem, da točno ovrši naredbu Isusovu.[3] Bijaše sav ushićen od radosti, jer mu zvanje nije imalo više ništa tamna, već ga je posve točno poznavao. Jednim dakle činom potvrdi svoje združenje sa sv. siromaštvom i ustanovi u svojoj osobi onaj veliki red malobraćana, koji punim pravom od toga dana broje svoj osnutak.

Tako preobučen ode propovijedati pokoru ljudima ugrezlim u blato svakovrsne razvratnosti i tumačiti im čiste kršćanske kreposti. Propovijedao je doduše prostim govorom i jednostavnim dokazima, kao što je i on sam bio jednostavan i prost ali i

[1] I. Cel., pag. 19. — S. Bonav., pad. 824. — [2] Danas se više ne čita to Evanđelje u Misi sv. Matije. — [3] I. Cel., pag. 19.—20. — S. Bonav., pag. 325.

ova njegova jednostavnost očara slušatelje i živo ih dirnu u srce, jer su sve njegove riječi upravo iz srca dolazile.[1] Franjo je, kako rekosmo, propovijedao pokoru, anđeosku savršenost, a osobito mir. „Mir Gospodnji bio vazda s vama!“ tim je riječima svaki svoj govor počimao i završivao. Sretna li nadahnuća, koje mu je, kako on sam govoraše, upravo s neba dolazilo! Mir, unutarnji mir, što se rađa u nama, kad svladamo strasti i kad primimo kakovu zapovijed, jest zaista vječna i najveća potreba dušama. U ono pak bučno i nasilno doba, kad se posvuda ratovalo i na sve je strane bilo žalosnih ruševina, nije nitko mogao govoriti o izvanjskom miru, jedinstvu i slozi, a da ga odmah ne bi smatrali za poslanika Božjega svi, koji su trpjeli i potišteni bili. Takova je, da ukratko rečemo, bila tajna divne Franjine srčanosti i jakosti. Pripovijedaju, da je prije njega neki Asižanin obilazio gradske ulice glasno vičući: „Mir i dobro, dobro i mir!“ To je bio pravi njegov preteča, kojega nestane, čim se Franjo ukaza.[2] Na prve njegove riječi promijene mnogi svoj život i obrate se k Onomu, koji je Poglavica mira. Nu njegovo će djelovanje biti moćnije i donositi obilatijih plodova, kad mu se pridruži mnoštvo učenika, koji će raznijeti njegov duh na sve krajeve svijeta.

[1] Tres Soc., pag. 35. — [2] Tres Soc., ibidem.

GLAVA IV.

PRVI DRUGOVI SV. FRANJE.

1209.

Ako zrno pšenično, padnuvši na zemlju ne umre, samo ostane; ako li umre, mnogo ploda donese.[1] Za Franju je bio došao čas, kad se ta božanska riječ morala ispuniti, jer je on bio posve mrtav za ovaj svijet on si je zadao neku silu — u evanđeoskome smislu, — da se odreče svih svjetovnih udobnosti i prolaznih dobara. Više dakle nije bilo nikakove zapreke među njim i Bogom, te mu je još samo zid tijela priječio, da ga ne gleda licem u lice,[2] veli njegov povjesničar. Stari su mislili, da bi se u čovjeku porodila strašna ljubav za mudrošću, kad bi je tjelesnim očima mogao vidjeti.[3] Sveci su pak poslije Isusa Krista prava slika te nebeske mudrosti; zato nije čudo, što se ljudi upravo u srcu ganu na pogled njihove ljepote, što osjećaju njihovu neodoljivu privlačivost, te sa svih strana k njima hrle.

Franji se, vele Celano, najprije pridruži prost i bezazlen dječak. Što ga je tako nejaka k njemu privuklo, ne znamo izvjesno; no vjerojatno je, da je opazio u Franji onu ljubav, koja je vazda pripravna da se izlije, te možda i njega još tako malena silno ganula, da ostavi svijet i pristane uz Franju, kojega veselo za neko vrijeme slijedi i bijaše veoma zadovoljan u njegovu društvu. Samo to vele o njemu naši

[1] Sv. Iv. XII., 24. — [2] So us Carnis paries ipsum a divina visione separaret. I. Bel, pag. 14. — [3] Plato, Phaedrus, svez. VI., str. 58. Ip. Cicero, De officiis, knj. I. gl. V.

povjesničari i više ga ne spominju. Možda je prerano umro ili je imao koji od onih živih utisaka, što se godinama posve izgube. Sigurno je međutim, da nije nosio Franjine redovničke haljine i da se rijetko ubraja među njegove učenike.[1]

Bernarda Kvitavalskog zapadne čast, da bude prvorođenac franjevačke obitelji. Bijaše to učen i razborit čovjek plemenita roda i vrlo ugledan u Asizu. Motreći pažljivo cijele dvije godine život sv. Franje, a osobito proučavajući njegovu samozataju, kojom prezire svijet i njegova tašta dobra, te videći njegovu nepokolebivost i mirnoću u protivštinama, poče kušati sam sebe, bi li i on imao dosta snage, da slijedi stope Franjine. Nu prije toga htjede da ga izbliže promotri i još bolje upozna njegovo srce. Jednom ga zamoli da i preko noći ostane kod njega, a kad on na to pristane, prostre mn postelju u svojoj spavaćoj sobi, kako je to onda bio običaj da se učini gostima, te poslije večere leže svaki na svoje mjesto, da spava. Bernardo se pričini, da je usnuo slatki sanak, da što lakše postigne, što je želio. Misleći Franjo, da Bernardo zbilja spava, ustane iz postelje, te kleknuvši na tlo, da se Bogu pomoli, raširi ruke l digne oči prema nebu, pa počne najvećom pobožnošću i žarom plemenitoga srca ovako govoriti „Bože moj i sve dobro moje!“ Vatra, kojom je buktila njegova nevina duša, vrlo se opažala u tim prostim riječima. Bernarda predobije tako iskrena pobožnost, te sam sobom govoraše „Zaista je toga čovjeka Bog poslao.“ O tome u duši uvjeren rado će ga poslije nekoliko dana slijediti; prodat će sva svoja dobra i pridružiti se Franji, da živi po njegovome načinu. Sutradan mu očitova svoju odluku i zamoli, neka jedna večeri, koju mu odmah označi, još jedamput dođe u njegovu kuću, da se još bolje o toj

[1] I. Cel., pag. 21. Riječ puer (dječak) jest u Izd nju Bolandista, nu rimsko izdanje, koje mi navodimo, veli samo: Quidam pium ac simplicem spiritum gerens.

stvari porazgovore. Franjo od srca zahvali Gospodu, jer u tom opet vide u njegovu Providnost, koja se vazda za nj brinila i poslije dvije godine neizvjesnosti poslala mu tako dobra druga i toliko potrebna prijatetja. U određeno vrijeme otiđe Franjo k Bernardu, koji mu u bezazlenosti svoje duše reče „Kad bi sluga dobio od svoga gospodara kakovo blago, kojega poslije nekoliko godina uživanja ne bi više trebao, što bi najbolje bilo da sluga učini?“ — „Najbolje bi uradio“, odvrati Franjo, „da sve opet povrati svome gospodaru“. — „E dobro, ja sam taj sluga!“ — primjeti Bernardo, „Bog mi je udijelio veliko bogatstvo, svakako veće, negoli sam vrijedan. Sve ću to dakle razdijeliti siromasima, ako misliš, da je dobro i spasonosno, da riješen svega mogu tebe slijediti“. — Sutra ćemo, „dometnu Franjo, „otići u crkvu da upitam za savjet Gospodina Isusa i potražim u Evanđelju, što je on o tom preporučio svojim apostolima“.[1]

Sutra dakle odu u crkvu sv. Nikole s drugom Petrom Katanskim, koji je kako kaže predaja, bio kanonik prvostolne asiške crkve. Ovaj također zamoli Franju, da ga primi u svoje siromašno društvo. Nu nije nijedan, dapače ni sam kanonik bio dosta vješt Svetome Pismu, pa si ne mogahu protumačiti, što Gospod veli o odricanju svijeta.[2] Zato zamole poslije sv. Mise u najvećoj poniznosti srca Boga, neka im pokaže put, kojim će poći. Uzevši dakle Franjo Evanđelistar i prekriživši se, rasklopi ga triput zasebice. Kad otvori prvi put, naiđe na riječi: „Ako želiš biti savršen, idi, prodaj sve, što imaš, i podaj siromasima, pa ćeš dobiti blago na nebu“.

[1] I. Cel., I. c. — Tres. Soc., pag. 326. Samo se u kronici 24 generala veli, da je Franjo ustao u noći. Jedan pjesnik, koji je u stihovima preveo Celanova djela, tvrdi, da je Franjo u snu izgovarao te pobožne riječi. — [2] Simplices erant et nescierunt invenire verbum Evangelii de renunciatione saeculi. Tres. Soc., pag. 36. Taj kanonik nije bio svećenik, jer svi povjesničari vele, da je Silvestar, dvanaesti Franjin drug, bio prvi svećenik u redu.

(Mat.) Franjo vrlo zadovoljan ponovno otvori knjigu, i zapne mu oko na riječima, što ih je Isus rekao svojim apostolima, kad ih je poslao, da pripovijedaju njegovo Evanđelje. „Ne uzimajte ništa na put ... ni štapa, ni torbe, ni obuće, ni novaca". (Mark.) On otvori knjigu i treći put u ime presv. Trojstva, i ukažu se na prvom mjestu ove riječi Isusove: „Ako tko hoće za mnom ići, neka se odreče sebe, uzme križ svoj i slijedi mene. (Mat.) Nato svi jednodušno zahvale Bogu, što ih je tako triput potvrdio u njihovu zvanju. Odsada nije više Franjo dvoumio o volji Božjoj, zato reče svojim drugovima: „Braćo! to neka bude naš život, naše pravilo; toga neka se drže svi, koji uz nas pristanu.

Izašavši Bernardo iz crkve, ode i rasproda velika svoja dobra, a i Petar podijeli u dobre svrhe ono, što je imao. Novac razdijeli siromasima, te postavši i oni sami siromasi, priljube se uz Franju da ga više nikad ne ostave, i počnu živjeti po pravilima sv. Evanđelja. To se zbilo na 16. travnja 1209. Zaodjenuvši Franjo svoja dva druga u grubo ruho s kukuljicom, kakovo je i sam nosio, sagradi na brzu ruku kolibicu uz crkvu Marije Porcijunkulske, da tamo pod njezinom zaštitom zajedno stanuju.

Petar nam je slabo poznat. Suvremeni povjesničar - Jordan Gijanski — veli, da je bio učen i odlična roda, te tumači, zašto je još kao prosti klerik postao kanonikom. Prečasni ga je naime kaptol primio u svoje društvo, da stavi u pouzdane ruke skrb za svoje poslove i svoj napredak. Njegove sposobnosti tumače, zašto je Franjo najprije na nj pomislio, kad je izabirao generalnoga vikara, da ga zastupa kod braće. Bernarda Kvintalskoga povjesničari češće spominju u svojim spisima, te možemo već sada staviti čitaocu pred oči neke crte, koje će nam podati pravu njegovu sliku. Osobiti njegov značaj jest velika trijeznost i umjerenost u mislima, koja mu se kasnije obrati u savršenu dobrotu, te nije ni o kom

mogao zlo suditi. Ako bi susreo kojega siromaha u poderanoj odjeći rekao bi „Gle, on je siromašniji od mene;" a kad bi vidio kakva čovjeka gizdavo odjevena, pomislio bi u pameti „Možda će nositi, a možda već i nosi kakav bodljikavi pojas pod ontm gizdavim haljinama". Tako je činio i u drugim prilikama. Njemu je kao i svakomu, koji krotkošću sjedini razboritost, svaki posao uspjevao. Zato je često bio uzvišivan u redu, velikom mudrošću i bez ikakove ponositosti. „Bernardo je", govoraše brat Egidij, „slao lastavici, koja se leteći hrani; neprestano je na putu u gori i dolini, svagdje zaduben u razmatranje, a hrani se nebeskom utjehom, što nije svakome dano.[1] „Što je bio stariji, sve više su ga štovali oni, koji su se s njime družili. Salimbene Adam tvrdi, da su se mlada braća rado s njime družila. „Ja sam", veli spomenuti pisac, „s njime sproveo zimu u sijenskom samostanu, i veoma sam ga zavolio, jer je i on meni rado ljubav iskazivao. Svakom je prilikom nama mladićima duže vremena pripovijedao o velikim stvarima, što ih je Franjo učinio. U tom mu pogledu mnogo dugujem.[2] Takav je bio Bernardo, „časni Bernardo", kako ga zovu sv. Bonaventura i Dante, koji gotovo svagdje pišu pravom povjesničkom točnošću.

Mnogo se međutim govorilo o Asizu i njegovoj okolici o ovim plemenitim svetim ljudima, koji se iz ljubavi k Bogu i bližnjemu odrekoše svega svojega imanja. Poslije sedam dana još se jedan Asižanin imenom Egidije, čovjek čestit i bogoljuban, ganut primjerom svojih sugrađana Bernarda i Petra te milošću Duha Svetoga, pridruži onoj dvojici svojevoljnih siromaha, da i on u posvemašnjem siromaštvu osigura svoj spas. Jednoga dana ustane u zoru i ode da se pokloni Bogu u crkvi sv. Jurja, čija se je svetkovina upravo taj dan (23. travnja) slavila. Po-

---

[1] Kronika XXIV. generala. Život brata Egidija u rukopisu fra. Leonovu. — [2] Kronika, parmansko izdanje, str. 11.

molivši se svom Stvoritelju najvećim žarom srca, izađe iz crkve s čvrstom odlukom, da će slijediti Franju; ali nije znao mjesta, kamo se sklonila nova redovnička obitelj. Tri su puta vodila u dolinu, te Egidij pođe, da na sreću potraži te pokornike. Došavši na razkršće tih puteva, uzdigne svoje srce k Bogu i rekne „Gospode moj! ako moram ustrajati u ovom svetom zvanju, daj mi kakav znak, ravnaj mi korake k slugama svojim“. Po tom krenu jednim od onih triju puteva i domalo nađe Franju, gdje moli u šumici kraj Porcijunkule. Tu odmah klekne pred njega i ponizno zaprosi, da ga primi u svoje društvo. „Brate!“ odgovori svetac, „ti tražiš, da te Bog uzme sebi za slugu i vojnika; ali znaj, da je to velika milost. Da kakav car dođe u Asiz, da si izabere između građana jednoga sebi za prijatelja, zacijelo bi mnogi bar u sebi rekao „Dao Bog, da mene zapane ta sreća!“ Tada ga pridigne, nježno zagrli uvjeravajući ga, da njegovo zvanje upravo od Boga dolazi, te ga odvede onoj drugoj dvojici i reče „Evo nama je Gospod Bog poslao još jednoga brata“. U to svi zajedno blagovaše i razgovarahu se neko vrijeme o duhovnim stvarima. Poslije objeda ode Franjo sa svojim novim učenikom u Asiz, da mu dade haljinu sličnu svojoj. Na putu sretne siromašno odjevenu ženu, koja ih zamoli za milostinju. Franju to veoma dirnu; zato pogleda Egidija i umiljato mu reče „Brate! daj ovoj jadnici kabanicu, što je na tebi“. Egidij smjesta ispuni želju svoga duhovnoga oca i učini mu se, kao da na vlastite oči gleda, kako se njegov dar na krilima vije gore do nebesa.[1] Veselo nastave put, a kad su naprosili nešto gruba sukna, vrate se kući.

Franjo veoma obljubi svoga dobrog novaka. Što ga je bolje upoznavao, to se sve većom radošću i zadovoljstvom napunjalo njegovo očinsko srce. Domala potpuno upozna blago njegove duše, neustra-

[1] Vita B. Aegidii Acta SS. 23. april.

šljivu njegovu vjeru, gorljivost za savršenošću, te rijetku ljubav prema Bogu i bljižnjemu. U svojemu je novom učeniku nazirao vlastitu svoju sliku, stoga mu je bilo drago, da o njemu govori. On je naš vitez „okrugloga stola“.[1] rekao bi često svojoj braći misleći na svoje osnove, dok je još bio u svijetu. Nu u tom je pogledu mogao još više o njemu reći, jer je zbilja Egidij mogao postati pravim lutajućim vitezom, budući da ga Franjo nije ni najmanje u tom priječio. Zato ga vidimo skoro na svim znamenitijim prošteništima, kao: u Tunisu, kod sv. Nikole Barijskoga, na gori Garganu, kod sv. Jakoba u Komposteli, na sv. Grobu u Jeruzolimu, itd. On bijaše neumorni poklonik baveći se na tom putovanju ručnim poslom, propovijedanjem i molitvom. Malo ih je među starim pustinjacima, koji su tako činili. Rado bi on pleo košarice od site, prodavao vodu na ulicama, išao u šumu i donosio u grad drva, da ih promijeni za hranu; oštrio bi noževe, pogađao se, brao orahe i drugo voće, itd. Za nj je bio svaki posao dobar, ako je samo mogao o njemu živjeti. Hvalio se, da ne bi ništa jeo, što ne bi zaslužio, da je slobodno mogao reći sa sv. Pavlom „Nijesam želio ni zlata ni srebra, niti čije haljine. Vi sami znate, da su ove ruke nabavljale meni i svima, koji su bili sa mnom sve, što nam je bilo potrebno“. Kadikada bi međutim prekinuo ručni posao, te propovijedao riječ Božju. Propovijedanje mu doduše nije bio dug govor, već žive strijelice naoštrene dobrom mišlju i vrhunaravnim duhom, te ih takove bacao u duše svojih slušatelja. Uzato je bio veoma vješt da otkrije najveće mane, te u svima pobudi želju i ljubav za boljim životom.

[1] Egidij je mogao razumjeti tu pohvalu, jer je dobro poznavao vesele pjesme onog doba, pa se njima služio i u svojim govorima. „Ima ih mnogo“, običavaše reći, „koji dolaze u red, a ne čine, što red zapovijeda, te su slični rataru, koji ne bi znao, što da učini od Rolandova mača, kad bi ga imao“. Još bi katkada rekao „Ne može svatko uzaći na stijenu Bayardu, a da koji puta ne upane“. Vjerojatno je, da je Egidij poslije svog ulaza u red čitao Rolandovu pjesmu.

Apostolskom se slobodom obraćao na svakoga, na male i velike, na svećenike, dapače i na samoga papu. Jednom naime dođe bl. usp. Grgur IX., da ga vidi i da se uvjeri o čestim njegovim ushićenjima, a na rastanku izrazi želju, da čuje od njega koju riječ i da mu kaže, što bi morao biti. „Sveti oče!" odvrati Egidij, „čuvaj čiste oči svoje pameti desno da uzmogneš zrelo prosuđivati stvari ovoga svijeta, kojima moraš upravljati".[1] Ali na njegove suvremenike najviše je utjecala revnost u molitvi, njegovo sjedinjenje s Bogom i često ushićenje. Bog je tako k sebi privlačio, a on je bio tako osjetljiv na tu privlaku, da je živio u nekom neprestanom razmatranju. Dosta mu je bila samo Spasiteljeva slika na križu, samo jedna riječ o nebu, samo spomen na nebeske ljepote, da se odmah dušom ushiti k Bogu. „Ja sam", veli sv. Bonaventura, „svojim vlastitim očima često gledao, kako se moleći podizao od zemlje; i ne pretjerujem kada velim, da je više živio životom anđeoskim nego ljudskim. Možda nijedan član Franjine družbe nije tako često kušao slasti nebeskih objava, niti ih znao onako bezazleno uživati kao Egidije. „U tim ga je ushićenjima Bog tako rasvijetljivao, da je sam jedamput rekao „Tada sam se preporodio na život, koji prije nijesam poznavao. Dan, kada mi je Gospod izlio u dušu to svijetlo, za me je kao rođendan.[2] Katkada bi mu se srce rasplamtilo poslije tih sretnih časova, te ne bi mogao ublažiti njegova poleta. Pa ako bi mu tko poslije toga govorio o Bogu, ljubio

[1] Egidij se pokaza još vatrenijim kod dvojice stožernika, koji se jednom prilikom preporučiše njegovim molitvama. „Kakova je", reče im, „to potreba, da se baš ja molim za vas, kad vi imate veću vjeru i ufanje negoli ja?" — „Kako to?" zapitaše oni. — „Jer se vi", odvrati Egidij, „sa svim bogatstvom i častima ovoga svijeta ufate u milosrđe Božje, dok se ja sa svojim siromašnim životom ipak bojim da ne budem osuđen". Na to stožernici ne rekoše ni riječi. — [2] Egidij govoraše, da je četiri put rođen: prvi put, kad se od majke rodio, zatim na krštenju, kad je stupio u red i napokon, kad je imao to ushićenje.

bi cvijeće, drveće, kamenje, jednom riječju sve, što mu je davalo kakav znak neizmjerne ljepote Božje.

Mislimo, da bi štogod oduzeli od prave slike toga blaženog sluge Božjega, kad bi izostavili pobožnu predaju, koja nam lijepo predočuje misao, što su je suvremenici imali u njegovoj kreposti. Pripovijedaju, da je sv. Ljudevit francuski kralj, putovao na grob sv. Franje, kad je već bio proglašen svecem, pa da je na prolasku kroz Peruđu htio da vidi i brata Egidija, koji je bio u to doba ovdje. Neko unutarnje svijetlo odmah objavi bratu, da ga pohađa francuski kralj, stoga istrči preda nj, pa čim se ugledaše, kleknu obojica, te se prijateljski zagrle i poljube, ostane neko vrijeme jedan drugomu naslonjen o srce, ne pregovorivši ni riječi. Kralj ode svojim putem, a redovnik se vrati u svoju ćeliju. Doznavši ostali oci u samostanu, da je to bio kralj, ukore Egidija veleći „Kako si mogao biti tako neuljudan i neobziran, da nijedne riječi nijesi progovorio onako svetom kralju, koji je iz Francuske došao da te vidi?" — „Ah ljubezna braćo!" odvrati im Egidije, „nemojte se čuditi, što nijesmo mogli ni jedne riječi progovoriti, jer čim smo se zagrlili, odmah mi je svijetlo božanske mudrosti otkrilo njegovo srce kao i njemu moje, te gledaiući se tako u srce bolje se upoznasmo, nego da smo izrazili riječju, što smo ćutjeli u duši, jer ljudski jezik ne može da kazuje tajne Božje".[1] Lijepa je to doduše pripovijest, ali ima na žalost veliku pogrješku, jer se nigdje u dobro poznatoj povijesti sv. Ljudevita ne spominje, da je ikada putovao kroz Italiju. To je dakle samo izmišljotina, ali kako je ipak ganutljiva i kako lijepo otkriva uzvišene osnove kod ljudi srednjega vijeka! Nije zaista moguće bolje izraziti one nebeske krasote, ono združenje dviju duša, koje istina među njima rađa.

[1] Fioreti.

Ova se tri druga i saradnika sv. Franje mogu smatrati začetnicima po cijelom svijetu vrlo razgranjenoga serafskog reda. Oni odlučiše, da će služiti Bogu nadasve i strogo opsluživati evanđeosko siromaštvo, ali nijedan, dapače ni onaj, koji im je dao primjer, nije onda mislio na pravi samostanski život. Ako su doista bili zasnovali jednu od najvećih zadruga, koje su ikada opstojale u crkvi, zasnovali su je, a da ni sami nijesu znali kako, jer se obično tako događaju stvari Božje. Uvjereni, da ih je Bog za njihovo duhovno dobro združio, nježno su se ljubili i u najvećemu veselju zajedno molili, tada nijesu imali druge svrhe na pameti

Možda je prvih dana Franjo uživao veće veselje, negoli ijedan drugi. Viđali su, kako mu je lice sjalo anđeoskim svijetlom, kad bi motrio braću, koju je stekao. Nu on se ne uspava u tom zadovoljstvu, nego okrijepivši se molitvom i snagom Božjom, odluči s malom ovom četicom javno pred svijet izaći, da počne boj za slavu Gospodnju i spas duša. Bila je ondje, kako smo već spomenuli šuma, koja se prostirala s gore Subazija do Porcijunkule. Franjo ih odvede u tu šumu, te im onom prijaznošću, kojom je uvijek k sebi privlačio srca svoje braće, očitovaše, što je držao za volju Božju. „Znajte", reče im, „ljubezna braćo moja, da nas Bog nije pozvao, da radimo samo za svoj spas, nego hoće da vojujemo i za spas drugih, da idemo po svijetu, te više primjerom, negoli riječju nagovaramo narode na pokoru, na ljubav Bogu i bližnjemu i na kršćansku savršenost". Učenici rado izjave, da su pripravni na sve, a Franjo, okoristivši se tom dobrom voljom, posla ih, da svojski prionu uz taj posao.

Nije nam poznato, kuda je krenuo Bernardo Kvintavalski s Petrom. Franjo uzme sa sobom Egidija i one u Markiju Jakinsku. Nema zaista ništa ganutljivijega od toga prvoga apostolskoga izleta. Ova su posljednja dva druga išla, kuda su ih oči vodile. Franjo je vučen velikom gorljivošću za slavom Božjom i spasom duša, išao naprijed pjevajući na sav glas u francuskom jeziku hvale Previšnjemu. Kad bi to pjevanje ili veliko veselje, koje se vidjelo na njihovu licu, ili samo njihovo neobično odijelo privuklo mnoštvo naroda, Franjo bi stao, te rekao sabranom svijetu po koju ganutljivu riječ. To doduše nebi bio govor u strogom smislu, već prosta opomena, da se boje i ljube Boga, da izvršavaju njegove zapovijedi i čine pokoru za svoje grijehe. A kad bi on svršio, Egidij bi odmah prihvatio. „Treba da vjerujete, što vam veli moj brat Franjo, jer vam daje vrlo dobar savjet. „Ne tražeći ništa više, naši bi vjerovjesnici odmah krenuli dalje, da i drugima navješćuju riječ Božju. Njihovo je prosto i grubo odijelo i jednostavno propovijedanje bilo mnogo korisnije i na puk je mnogo više djelovalo, negoli se općenito misli. Povjesničari spominju, da je u ono doba ljubav prama Bogu bila zamrla u dušama, da se više nije znalo, što znači ljubiti i činiti pokoru, jer je gotovo sav svijet pošao na raskoš i tjelesne naslade i ogreznuo u oholosti života. Stoga se svatko čudom pitao, kakav mora biti cilj tih ljudi, koji dolaze tako slabo odjeveni, bosonogi i slabo hranjeni. „To su luđaci", govorili jedni, dok su drugi držali, da luđaci ne mogu imati tako uzvišenih misli, a treći su opet mislili, da tu mora biti nešto, t. j. ili su lude, ili teže za većom savršenošću. Ali su gotovo svi osjećali onaj vanredni i neobični utisak, što se rađa u čovječjem srcu, kad mu sine pred očima kakav prije neviđeni prizor. Žene bi s djecom bježale, kad bi ih gdje opazile ili čule njihov glas, jer se bojale, da ih ne začara ono, što se činilo očitom ludošću. Premda nije nitko govorio o obraćenju, ipak je kod mnogih nutarnji utisak bio veći i dublji, negoli su to izvana pokazivali. Franjo je imao vrlo pronicavo oko te je lako mogao opaziti, što se u njihovim srcima zbiva. Stoga bi išao dalje svojim putem posve zadovoljan i pun nade, da će njegova riječ uroditi dobrim rodom.

„Naš će red", rekao bi bratu Egidiju, „biti sli-

čan ribaru, koji uhvati u mrežu veliko mnoštvo riba, pa malene pusti na slobodu, a velike sebi zadrži".[1]

Kad su po prilici za deset dana obišli cijelu pokrajinu, vrate se natrag u Asiz, gdje zateknu Bernarda Kvintavalskoga i njegovoga druga. Nekoliko dana zatim dođu tri nova mladića i zamole Franju, da ih primi u svoje društvo. Ovi su također bili rodom Asižani, a zvali su se: Sabatin, Morito ili Moriko i Ivan Kapelski. Franjo usliša njihovu prošnju i primi ih među svoju braću Njima se domala pridruži još jedan Asižanin imenom Filip, kojega je radi visine tijela svijet prozvao dugim. O četvorici ovih posljednjih govori povijest malo. Ivo Kapelski ostavi zlu uspomenu iza sebe, kronike ga nazivlju Judom novoga apostolskoga zbora. Morika prozvaše malim, a to sigurno zato, što je, kako su mnogi bez čvrstoga i stalnoga temelja držali, još kao nejak dječak slijedio Franju prije Bernarda Kvintavalskoga.[2] Što se tiče Filipa, Celano ga u par riječi veoma povoljno slika. „Bog je", veli spomenuti povjesničar, „kao kakovim ugljenom očistio srce i usta njegova. Propovijedao je riječ Božju divnom rječitošću i velikim uspjehom. Premda nije učio svetoga pisma, ipak je shvaćao i tumačio nejasna mjesta. Bio je pravi učenik onih

[1] Tres. Soc., cap. IX., pag. 38.—39. Bossuet zove Franju najgorljivijim, najvećim i najstrastvenijim ljubiteljem siromaštva. Veliki i glasoviti taj govornik nije imao pri ruci izvornih životopisa, pa je ipak poslije četiri vijeka naravnim nagonom otkrio utisak Franjinih savremenika i izrazio se istim njihovim riječima. — [2] Bio je u redu još jedan Moriko, pa su ih neki pisci često zamjenjivali. Drugi je kasnije stupio u red. (1212.) Prije je živio u redu križara, no bolujući duže vremena izgube liječnici svu nadu, da će ikad ozdraviti; zato se obrati k Franji, neka se on moli Bogu za njegovo ozdravljenje. Nada mu se zbilja ispuni. Svetac počne za nj moliti, pak umočivši komadić kruha u ulje, što je gorilo u crkvi Marije anđeoske, pošalje dva brata, da bolesniku odnesu taj lijek rekavši im „Nosite to bratu Moriku i znajte, da će pomoću Isusa Krista nesamo ozdraviti, nego još postati najhrabrijim rojnikom naše vojske". Proroštvo se ispuni i Moriko se odlikova u redu svojom strpljivošću.

Bogom nadahnutih ljudi, o kojima su židovi govorili, da su neznalice".[1]

Evo dakle osmorica prigrliše novi život. Ali su se s brojem braće i povećavali, troškovi te budući da nijesu imali nikakovih dohodaka, morali su se obratiti na svjetsku ljubav. Franjo je odavna na to mislio, a sada bijaše posve uvjeren, da je već došao čas, da usadi među ljude zastavu svojevoljnoga siromaštva. Ode u Asiz, sa svojim učenicima i tu počne poput običnih prosjaka tražiti milostinju od vrata do vrata. Taj im prvi pokus ne uspije, jer siromasi Kristovi primiše više poruga negoli darova. Mnogi im u oči rekoše, da je najveća budalaština upropastiti svoja dobra, a onda prositi od drugih potrebite stvari za život. Roditelj im bili još tvrđi i škrtiji od drugih, jer su smatrali taj njihov život za povrcdu svoje časti. Ali ni najpošteniji ljudi ne mogahu pojmiti te u njima nečuvene promjene, niti su mogli zaključiti, zašto su se odrekli svojega bogatstva i prigrlili tako strogo siromaštvo. Nije dakle nitko odobravao njihov način življenja, dapače ni sam asiški biskup, koji zovne jednoga dana Franju k sebi i rekne mu „Meni se, dragi sinko, vaš život čini vrlo strog, jer ste prešli svaku granicu odrekavši se svakoga posjeda." Odgovor Franjin pokazuje, kako je dobro poznavao cilj, za kojim je težio. „Kad bi držali posjede," trebali bi i oružja, da ih branimo, jer dobra ovoga svijeta nijesu nikad bez parnica i prepiraka, iza kojih dolazi rat; a to gasi u nama ljubav prema Bogu i bližnjemu, pa zato se ni najmanje ne brinemo za prolazna, nestalna svjetska dobra.[2] Da se dobro shvate te riječi, treba se u duhu prenijeti u ono doba, kad su izrečene. Osim stanovitih razloga, s kojih se hlepi za vlasništvom i koji sile, da se ovo obrani, sama uredba vlasništva, kakova je bila u srednjem vijeku, davala je osobiti povod opetovnim ratovima. To je bilo doba lenskoga sustava, kad je vlast bila

[1] I. Cel., pag. 22. [2] — Tres Soc., pag. 39.

u savezu sa zemljama. Tko ti je dao zemlju, (leno) o njemu si bio ovisan. Iz toga je slijedilo, da nije gotovo nitko bio svoj gospodar, te ako bi kojt slavohlepnik razvio svoju zastavu, rado bi se mnogi drugi digli i njemu pridružili, ili bi se stožili u posebnu stranku i udarili proti njegovoj. Naravno dakle, da je takovo stanje često puta urodilo krvavim ratovima.

No to nije biio sve, već kad bi lenski vlastelini svršili rat međusobno, morali bi se ponovno boriti proti onima, koje su izravnije držali u svojim rukama, naime proti seljaštvu i dobrim ljudima, kako su ih u Francuskoj zvali, proti manjima[1], kako se govorilo u Italiji, poimence u Asizu. Ovi su u početku sve mirno podnosili, premda se upravo nečovječno s njima postupalo; ali malo pomalo ustrajnim radom, osobito trgovinom lijepo se obogate, te počnu i oni braniti svoj imetak i tražiti svoja prava, najnaravnija i najpotrebitija prava svakome stvoru i svakome ljudskom društvu.[2] Tko dobro poznaje francusku povijest znade, na kolike je zapreke naišlo to zahtjevanje prava i koliko se prolilo nevine krvi. Ono je i u Italiji imalo isto tako zlih posljedica; ali se zato talijanskomu lenskom sustava ne smije pripisati veća odgovornost, nego francuskomu; nu jer je on bio više germanskoga porijekla, možda je pogibeljnije i ubitačnije djelovao, te davao povoda većim i krvavijim ustancima. Već smo u tom čuli primjer u prošlom poglavlju, kada je Franjo ratovao za slobodu asiške općine.

Kobne su dakle u ono doba bile posljedice za onoga, koji je imao mnogo posjeda, pa su, i sama

[1] Ta riječ „manji“ katkada se i u Francuskoj upotrebljavale za razliku prostih radnika od gospode, kako to svjedoči Cosnes de Bethune u Romancero francais (1130.—1224):

Neka znadu manji i veliki,
Da je ondje pravi duh viteški,
Gdje si čovjek raj i čast privrijedi.

Poslije ćemo vidjeti, zašto je Franjo svome redu dao pučko ime. — [2] Guizot, Histoire de France, t. I, page 274.

crkvena dobra, usprkos, čestim opiranjima njihovih upravitelja, trpjela iste posljedice, budući da su ovi morali stupiti u lenski savez, to poradi svojih dobara biti vlastelini i podanici, pa poput svjetske gospode tražiti i obavljati lenske službe na štetu svoje duhovne vlasti. Eto zašto Franjo nije htio imati posjeda, kako nam to jasno svjedoči njegov odgovor asiškomu biskupu. Ovaj sasluša taj jaki i opravdani razlog, a Franjo se povrati u Porcijunkulu s čvrstom odlukom, da će ustanoviti red, kojemu će staviti za temelj potpuno svojevoljno siromaštvo.

U toj se odluci naš svetac nije mogao prevariti, jer mu je Bog jasno otkrivao njegovu budućnost i unaprijed mu pokazivao, što se istom kasnije moralo ispuniti. Nekoliko dana iza njegova razgovora s asiškim biskupom osjeti, da mu je srce užgano većom ljubavlju i zahvalnošću nego prije, jer se u duhu prenese u prošle dane, te s velikim udivljenjem promatraše puteve, kojim ga je Providnost Božja tako oprezno vodila. Domalo se kao u kakovoj slici pred njegovim očima otvori cijela budućnost malenoga stada, što se oko njega sakupilo. Posao pak, kojega je Franjo, za sebe očekivao, napuni ga velikim strahom, pa da se što bolje ponizi pred Bogom, zavuče se u malenu samotnu šumicu, gdje je obično izlijevao svoje srce pred svetim Stvoriteljem. Tu ostade dulje vremena, sav dršćući u duši i tijelu, jer jasno upozna sve pogrješke cijeloga svoga života, te je sam sebe korio, što je u besposlicu trošio sile svoje mladosti.

Veoma se prestrašio na pomisao, da će postati oruđem Providnosti Božje, te bi prekinutim glasom zavapio „Smiluj se, Gospode, meni grješniku!“ Duša mu zaroni u more žalosti[1]; ali Bog je svagda bio uz njega, pa ga ne ostavi dugo u tom stanju, nego ga njegova milost, koja rado uzvisuje one, koji se ponizuju, potraži u tom jazu, u koji je zaronio, i

[1] I. Cel., pag. 23.

ulije mu u pamet misao, da mu se smilovao njegov Stvoritelj i oprostio mu sve pogrješke. Franjo osjeti u sebi djelovanje Božje dobrote, pa se malo ohrabri, premda je još i strahom i nadom bilo napunjeno njegovo srce. Ali jako božansko svijetlo rastjera posve te guste tmine, koje su ga tako uznemirivale. Duh Posvetitelj sađe u njegovu dušu i konačno ga uvjeri, da je očišćen od svojih grijeha. To uvjerenje bijaše tako jako, da Franjo nije ni najmanje dvoumio, da je u milosti kod Boga, zato se neizrecivim veseljem napuni njegovo srce, kako je sam kasnije svjedočio. Ali Duh Božji učini još više. Ohrabri ga u duši i tijelu i uzdiže za čas nad njega samoga, te mu jasno pokaza, kako se doskora moralo na divan način raširiti njegovo djelo. Iza toga viđenja ode Franjo k svojoj braći, premda je još bio posve izvan sebe, i reče im „Osokolite se, braćo moja, i budite vesela u Gospodu! Ne smućujte se niti se žalostite, što vas je malo na broju i što smo ovako jednostavni i neuki. Danas mi je Bog navijestio, da će nas štititi, umnožiti i po cijelom svijetu raširiti ovu siromašnu obitelj. Rado bih šutio o onome, što sam čuo i vidio noćas, no ljubav me sili, da vam to otkrijem za vaše duhovno ohrabrenje. Vidio sam u duhu nebrojeno mnoštvo izabranika, koji dođoše k nama, da se zaodjenu odijelom, kakovo je naše i da živu, kako mi živimo. Bile su ih pune sve ulice i svi su trčali k jednom cilju. Tu su Francuzi, za njima brzim korakom idu Španjolci, Englezi i Nijemci hite, svi se narodi žure, da čuju naše pobjede, te mi i sad zuji u ušima žamor onih, koji su dolazili i odlazili, da izvrše naredbe našega svetog posluha.“ [1]

Tako govoraše taj siromah sedmorici svoje braće siromaha u zabitnoj kolibici na dnu umbrijske doline. Punim je pravom to tako istinito i veličanstveno proroštvo poređenu s onim proroka Izaije „Jeruzolime, koji veliš: Nerodan sam ... digni oči svoje i pogledaj oko sebe. Cijelo ono mnoštvo dolazi k tebi ... Vidim gdje mnogi dolaze izdaleka, jedni sa sjevera, drugi sa zapada, a neki s juga; od manjega će izaći hiljada, a od najmanjega čitav puk.“ To su, kako se vidi, gotovi iste riječi I doista obadva su se proroštva tako slično obistinila, da nije bilo življe slike o postanku i raširenju Crkve od brzine, kojom je franjevačka zadruga razasuta po svijetu. To je opaska pisca, koji se u čudnovatom izvraćanju misli i načela pokazuje vrlo vještim crkvenoj povijesti. „Veliki je umbrijski pokret u XIII. stoljeću,“ veli Renan, „između svih pokusa pobožnih utemeljenja najsličniji galilejskomu pokretu.“ [1]

Plamteći Franjo revnošću za spasom duša zamisli, da po drugi put pošalje svoje učenike na četiri strane svijeta; ali im prije dade krasnih pouka, koje oni rado primiše, iz kojih se jasno razabire, kako mu se povećavala nada u duši s povjerenom mu zadaćom. „Idite,“ reče im, „dva i dva, navještavajte mir ljudima, propovijedajte pokoru za grijehe. Istina, malo vas je brojem i neuki ste ljudi, ali neka vas to ni najmanje ne priječi u vašem pothvatu. Stavite svoju nadu u Onoga, koji je jednom slavno cijeli svijet svladao skučivši ga pod zastavu križa; on će govoriti na vaša usta. Domalo će mnogi odlični i umni ljudi doći i tražiti, da se zaodjenu vašom haljinom, da s vama zajedno propovijedaju kraljevima, vladarima i narodima. Uistinu vam kažem Bog će na čudan način umnožiti našu malu obitelj. Idite dakle bez ikakvoga straha. Srest ćete mnogo prijaznih kršćana, koji će veseljem primiti i vas i vaše ljubezne riječi; ali ćete naći i svijeta bez vjere, ljudi bezbožnih i oholih, koji će se dizati proti vama, grditi vas i psovati na najružniji način. Duboko si zasadite u srce ove riječi. Budite strpljivi u nevoljama, gorljivi u sv. molitvi ustrajni na poslu. Pokazujte čednost u govoru i vladanju, a zahvalni budite za pri-

[1] I. Cel., pag 23.

[1] Vie de Jésus, chap. XIII., p. 183, I er édition.

mljena dobročinstva. Ljubezno odgovarajte svima, koji vas štogod zapitaju, opraštajte onima, koji vas progone, i kraljevstvo će Božje, t. j. mir i vječna radost biti vaša plaća.[1]

Iz tih utješljivih riječi razumješe ti dobri i nevini ljudi, da je Bog uz Franju, i da im On u ime njegovo govori. Zato kleknu preda nj i očituju, da će s velikim veseljem poći kudgod ih pošalje. Sluga Božji umiljato svakoga napose zagrli i blagoslovi, veleći me „Uzdaj se u Gospoda, i on će se brinuti za te[2] Kako to bijaše sladak poziv," da se predadu Providnosti, u kojoj se učvršćivala njegova vjera, i koju je kasnije uvijek rado spominjao, osobito kad bi davao kakovu zapovijed.[3]

Ti dakle apostoli mira pođu na tri razne strane, a Franjo krene na četvrtu s još jednim nama nepoznatim drugom. I taj drugi izlet opet bijaše samo pokus apostolstva, ali je bio mnogi zamenitiji od prvoga, jer novi vjesnici vjere dopriješe dalje i nađoše kod ljudi više dobre volje no i opiranja. Svagdje navješćuju mir i mole one, koje susreću po gradskim ulicama ili po kućama, neka iskreno ljube Stvoritelja neba i zemlje i vrše njegove svete zapovijedi. Neki su radosno primali njihove riječi, jer su odgovarale njihovim tajnim čeznjama, dok su ih drugi porugljivo pitali „Odakle ste, kojega li nepoznatoga reda?" Premda su ta lukavo opetovana pitanja bivala dosadna, ipak se oni nijesu nikad za to uvrijedili, nego mirno odgovarali „Mi smo pokornici rodom iz Asiza." Osobito su mnogo trpjeli po gradovima, gdje čovjek misli, da je slobodniji pa bio tu i nepoznat. Radi njihovoga siromašnog odijela držali bi ih za divljake, te se sakupljeli oko njih, a jer su vidjeli, da se ne mogu braniti, zbijali bi s njima svakojake šale. Jedni im davali kocke u ruke i pozivali ih, da se s njime igraju, drugi se nabacivali na njih kamenjen i vukli ih

[1] I. Cel., pag. 25. — Tras Soc., pag. 40. — [2] Psal. 54. — [3] I. Cel. pag. 23.

za haljine, a djeca im se vješala o kukuljicu. Da izbjegnu tolikom zlostavljanu i predobiju puk, jedino im je sredstvo bila njihova vanredna stripljivost ili koji vapaj iz dna srca, čto pobjeđuje i najokorjelije ljude.[1]

U onomu, što se dogodilo Bernardu Kvintavalskomu i njegovome drugu, najbolje se opažaju ti razni utisci. Ta dvojica braće otišla su u Florenciju, gdje jedne večeri moljahu na sve strane, da ih tko primi na konak, ali nitko nije bio tako dobroga srca, da im dade mjesto u svom stanu. Kud će, kamo li trudni, od puta, gladni i žedni? Ugledaju međutim kuću s velikim i širokim krovom, pod kojim je bila smještena krušna peć. Klonu tamo i zapitaju gospodaricu stana, da li će ih primiti na konak. Na njezin niječni odgovor oni mirno primjete. „Dopusti nam bar, da prenoćimo pod ovim krovom." Te im oduše milosti ne uskrati; ali stigavsi domala muž te žene i spazivši siromahe Isusove, zapite je, kako ih je smjela pustiti unutra. „Nijesam im," odvrati ova, „dopustila da uniđu u kuću, a tu pod krovom nemaju što ukrasti. „Niti on se tomu ne usprotivi, ali ne dade nikakva pokrivača misleći da su skitalice i nevaljali ljudi. Bilo je to u mjesecu svibnju, ali ipak je u noći vladala velika studenu. Siromašna se dakle braća skupe oko peći i posve ružno sprovedu tu noć, jer im je vatra za ogrijev bila jedina ljubav Božja, a pokrivalo odjeća siromaštva. Zato sutradan zorom ustanu i odu u stolnu crkvu da slušaju jutarnju. I žena, koja ih je prošle noći primila na konak, dođe tamo, te opazivši, kako se oni ponizno mole, poboja se, da se nije sa svojim mužem prevarila. Ali se u tome brzo uvjeri. Neki čovjek imenom Gvido udijeli milostinju svim siromasima, što su bili u crkvi, pa došavši k braći, pruži i njima milostinju u novcu, ali je ovi odbiju „Zašto ne uzmete?" zapita taj dobričina, „kad ste tako siromašni?" — „Istina,"

[1] Tres Soc., cap. X., pag. 41.—43.

odvrati Bernardo, „mi smo siromašni, ali siromaštvo nije za nas teško, jer smo ga s milošću Božjom svojevoljno prigrlili" Začuđen s takova odgovora, zapita ih ponovno Gvido, da li su ikada štogod posjedovali. „Da," odvradi Bernardo, „mnogo smo dobara imali, ali smo sve to među siromahe podijelili." U to i ona gospođa pristupi k njima, da se ispriča, što ih nije primila u svoj stan i ujedno ih zamoli, neka dođu k njezinoj kući. Sluge se Božje na tom pozivu lijepo zahvale veleći „Blagoslovio te dragi Bog za tu krasnu dobru volju!" Na molbu pak milosrdnoga Gvida odu njegovu domu, gdje se više dana ugodno zabave, te riječju i primjerom potaknu svoga dobrotvora tako na pobožnost da je odsada, sveto živio i veliki dio svoga imutka razdijelio siromasima[1]

Ti novi prijatelj siromaštva živo ganuše ljude, kako je to i Franjo svim srcem želio, pa čim vide, da je postigao svoju svrhu, zaželi, da se vrate u Porcijunkulu, jer je u svojoj očinskoj nježnosti uvijek mislio na one, koje je poslao u svijet. Zato i osjeti u svom srcu živu želju da ih opet vidi sakupljene oko sebe. Zamo i dakle Gospoda, koji je nekoć sabrao razasute Izraelce, da im svima udahne misao, neka se i oni vrate. Bog usliša njegovu smjernu molbu, te sva braća skoro u isto vrijeme prispiju u čednu kapelicu, koju su smatrali za svoju kolijevku i najslađi zaklon. Kako ih Franjo rado tu dočeka! Kako su se svi sretnim smatrali, što su se opet na najmilijem mjestu sakupili! Kako su pouzdano jedan drugome pripovijedali svoje uspjehe, teškoće i patnje! To je uistinu bila prava zajednica, jer su svi imali samo jedno srce i jednu dušu.

Četvorica nove braće još više povećaše to ugodne veselje. Prva trojica: Ivan od sv. Konstancija, Barbaro i Bernardo Vigilant ne ostaviše gotovo nikakova spomena o sebi, dok će četvrti Anđeo

[1] Tres Soc., pag 41.—42.

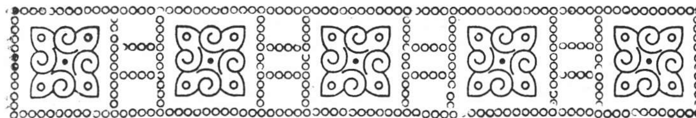
Tankretski, zauzeti više mjesta u našoj povijesti. Prolazeći Franjo gradom Rietiem, opazi toga gizdavo odjevenog viteza, gdje mu na konju dolazi ususret. Premda ga mladi utemeljitelj nije još poznavao, izađe ipak preda nj, jer mu u taj čas Bog objavi cijelu njegovu budućnost, pa će mu „Brate moj Anđele! dosta si dugo nosio ubojito oružje i mač, koplje i ostruge, vrijeme je, da uzmeš mjesto oružja uže, mjesto mača križ Isusov, a mjesto ostruga neka ti odsada bude ulično blato i prašina. Slijedi dakle mene i učinit ću te vojnikom kršćanske vojske." I gle! taj hrabri i vrli vitez odloži odmah svoje oružje i slijedi Franju kao apostoli Isusa.[1] Po svjedočanstvu onih, koji su ga dobro poznavali i s njim u društvu bili, Anđeo se u redu odlikovao osobito svojom ljupkom bezazlenošću. Pohvala zaista krasna i posve istinita. Ako je dobro shvaćamo svjedoči nam, da je brat Anđeo, postavši potpuno ponizan u novom žtvotu, ipak nešto sačuvao od svojega odličnoga držanja i viteških običaja. Franjo, taj dobri sudija svake prave odličnosti, uvrsti ga u broj svojih prijatelja, te mu bijaše jedan od onih, pred kojim je najrađe otkrivao svoje misli, i koji su za nas najbolji svjedoci njegovoga kreposnog i svetog života.[2]

Iza ovih pridođe u malu zadrugu i svećenik Silvestar. On se još prije spominjao u Franjinom životu. Kad je naime ovaj popravljao crkvu, on mu za skupe novce prodavao kamen, a kad je jedan dan Bernardo Kvintavalski u gradu prodavao svoja dobra i zajedno s Franjom dobiveni novac dijelio siromasima, približi se Silvestar k Franji i reče „Ti znaš, da mi nijesi platio svega kamena, kad imaš dakle novaca, isplati mi dug". Franjo je uvijek mrzio

[1] Wadding, Annal., 1210. Treba znati, da nije posve vjerodostojan izvor, odakle ljetopisac crpi te podatke. Stalna je predaja, da je brat Anđeo bio iz odličnoga roda. — [2] Gloriosae simplicitatis. I. Cel. pag. 86. Anđeo je, kako smo to već u uvodu spomenuli, bio jedan između one trojice drugova, koji su opisali svečevu mladost.

svaku škrtost i lakomost, zato posegavši za Bernardovu novčarku, povuče punu šaku novaca, pa ih sasu Silvestru u krilo, pa zagrabivši i po drugi put, zapita ga „Jeli vam to gospodine dosta? Ako nije, još ću vam evo dati". — „Da", odvrati on „sad si mi sve isplatio". Tada skoči od radosti i ode svojoj kući. Ali odmah iste večeri osjeti silno grizodušje poradi toga nevaljalog čina, pa promislivši dublje Franjine riječi i njegovu nesebičnost, govoraše u sebi „Ja sam zaista kukavica. Što! ja u svoje doba držim toliko do novca a on još onaki mladić, pa ga prezire Bogu za ljubav". Jedan događaj još više poveća u njemu taj utisak. Slijedeće noći vidje u snu, gdje veliki križ izlazi iz Franjinih usta i gornjim se krajem dotiče neba, a dva mu se popriječna dijela protežu po cijeloj zemlji. Probudivši se sutra rano, nije više ni najmanje sumnjao, da je Franjo pravi prijatelj Isusov,[1] te i on počne najprije u svojoj kući činiti pokoru. A kad vidje jedanaestoricu braće sabrane oko Franje, odluči, da mu čim prije očituje svoju žalost, što ga je svojom požudom za novcem tako nesmotreno uvrijedio. Budući da ga je pak Bog neprestano k sebi privlačio poslije nekoliko mjeseci, kad je već odobren novi red u Rimu, ponizno zamoli Franju, neka ga primi u svoje društvo. On to učini s osobitim poštovanjem, jer je bio svećenik, i od toga časa Silvestar provodi život u najvećem siromaštvu i gotovo neprestanom razmatranju, pa se brzo uspe do velike savršenosti. Domalo ćemo vidjeti, kako se sv. utemeljitelj u jednoj prilici velikim pouzdanjem na njega obratio, kad se naime raspredalo pitanje o budućnosti reda.

[1] Tres. Soc., pag. 37.

GLAVA V.

POTVRDA PRAVILA.

1209.—1210.

Već je isteklo više mjeseci od osnutka male zadruge. Od dolaska zadnjega člana bilo je samo dvanaest pobožnih siromaha, a nijesu imali još nikakovih pravila, po kojima bi živjeli, i koja su za svaku redovničku obitelj bezuvjetno potrebna. Ali je Bog Franji prema zadaći, koju mu je povjerio, ulijevao i duh pravoga utemeljitelja, pa je odmah pomislio na to, da za svoju braću napiše prikladna pravila. Dotada nije kod njih bilo ni zajedničkih duhovnih vježbi ni sv. božanskoga čina (officija) ni išta, što bi sačinjavalo pravu redovničku zajednicu, nego je svaki privatno obavljao svoje pobožnosti. U početku su braća tražila od Franje, neka ih pouči kako će moliti; ali jer je on u svojem saobraćaju s Bogom bio prost kao i oni, odgovori im „Molit ćete: Oče naš, koji jesi na nebesima . . ." A na ponovnu njihovu molbu preporuči im još i ovu molitvicu „Klanjamo ti se, presveti Gospode Isuse Kriste, ovdje i u svim crkvama tvojim, koje su na cijelom svijetu i zahvaljujemo ti, jer si sa svojim svetim križem otkupio svijet.[1]" Na drugo ih nije upućivao, jer je tako moglo ostati dok ih je bilo malo; ali kad se uvećao njihov broj nije ta molitva više bila dovoljna. To je Franjo dobro razumio, pa odazvavši se onom glasu Božjemu, što se čuje u takovim prilikama, dade se na posao i napisa pravila, kojih mi danas više nemamo, a bila

[1] I. Cel., pag. 38. — Uistinu bi bilo vrijedno znati, da je Franjo sastavio tu krasnu molitvicu, ili se ona već prije upotrebljavala za pozdrav Presv. Sakramenta.

su po svjedočanstvu njegovih povjesničara posve kratka i prosto sastavljena. Franjo je odmah u početku tih pravila istim riječima sv. Evanđelja naveo savjete našega Gospoda Isusa o odreci svijeta i svojih vlastitih dobara, jer su te božanske riječi bile pravo njegovo svijetlo, pa je htio, da ih svi njegovi učenici vazda imaju pred očima kao svoje glavno pravilo i uzrok, zašto su došli u taj novi stalež. Iza toga im je zapovijedio posluh i čistoću. Siromaštvo metne na prvo mjesto, jer ga je smatrao za glavnu točku svojih pravila, jer je ono moralo biti pravo obilježje reda, što ga je zasnovao. Zato je i zahtjevao, da se najstrože vrše. Prema tome nijesu pojedinci, kao ni samostani mogli imati posjeda, nego su morali živjeti od milostinje, a primanje novca bijaše zabranjeno. Sve naredbe, što su se na tu glavnu točku odnosile, bile su točno označene i jasno izražene. Drugih naredaba bijaše posve malo, jer Franjo nije htio da zatvori svoju braću u mrežu sitnih dužnosti, nego se zadovoljio samo nekim pravilima, koja su imala uspostaviti među njima red i jednoličnost u djelovanju, bez čega ne može opstojati zajednički život.[1]

Dovršivši sluga Božji pravila, naumi otići u Rim, da ih podvrgne odobrenju sv. Stolice. Iz toga jasno vidimo, kolikim je djetinjim pouzdanjem i poštovanjem stajao Franjo uza sv. Stolicu i kako je smatrao u papinstvu središte pravoga svijetla, osnovni kamen katoličke Crkve i nepogrješivoga tumača sv. Evanđelja. Do onda nije bilo crkvenoga zakona, koji bi određivao, da redovnici imadu odobrenje za svoj red tražiti u Rimu; to se tek šest godina kasnije (1215.), na IV. lateranskom saboru ustanovilo. Ali Franjo je ipak želio imati to odobrenje. Razboritiji i oprezniji, negoli se mislilo, predviđao je dobro, da će njegovo djelo imati mnogo zapreka. Ali on je još bio mlad, bez ikakve pomoći, nevješt crkvenim običajima, kako će dakle unići k papi? Kako će mu

[1] I. Cel., pag. 26. S. Bon, pag. 328.

ovaj odobriti osnovu, koja se mnogima činila tako teška? Te su mu se misli dugo vrzle po glavi, kad neke noći proročki san dovrši s njegovim duševnim nemirom. Prikaže mu se u snu da vidi na putu, kojim je prolazio, vanredno veliko stablo. Približivši mu se Franjo i razmatrajući njegovu ljepotu, neka ga tajna sila podignu tako visoko, da se doticao vrha toga drveta i do zemlje svinuo najveće njegove grane. O značenju toga sna nije sluga Božji ni najmanje dvoumio, jer je za stalno držao, da mu se tom slikom navješćivala susretljivost u papinoj palači. Učvrsti se dakle u svojoj odluci, pa sutra rano sazva svoje učenike i reče im „Braćo! ja vidim, da Bog hoće svojom milošću i dobrotom umnožiti našu malenu obitelj. Ajdmo dakle k našoj općoj majci, sv. rimskoj Crkvi, i javimo sv. Ocu, kako se Bog udostojao s nama poslužiti. Tada ćemo po njegovoj naredbi i volji širiti svoje djelo.“ Braća očitovaše veliku odlučnost, jer se radi svoje velike jednostavnosti nijesu smjeli pokazati u rimskome dvoru. Želeći ih Franjo osokoliti i u duhu ohrabriti, istumači im uzroke, s kojih po njegovu mnijenju moraju ići. Reče im nadalje, da se i on sam bojao, ali da mu je Bog objavio, kako je taj strah bio posve isprazan. Pripovjedavši im zatim svoj san, ne odgovore braća ni riječi. Franjo međutim nije htio, da na putu on sam bude vođa i glavar družbe, bojeći se da se ne ogriješi o poniznost, nego reče braći „Izaberimo jednoga između nas, da nam bude starješina, koga ćemo držati za nsmjesnika Isusova, dok ćemo putovati u Rim i natrag. Ići ćemo kuda on htjedne, a ustaviti se, gdje bude njegova volja. „Svi privole i jednodušno izabraša Bernarda Kvintavalskoga za starješinu. Potom krene mala obitelj u Rim zaslađujući daljinu puta molitvom i pobožnim razgovorom o Bogu i njegovoj dobroti te o spasu svojem i svojih bližnjih.“[1]

[1] S. Bon., pag. 328. — Tres. Soc., pag. 46. Legcud. versif., pag. 136.

U vječnom ih je gradu čekala nenadana pomoć, jer tamo nađu znanca biskupa asiškoga, koji ih ljubezno primi, premda se s početka malo uznemirio radi njihovoga dolaska. On ih je nježno ljubio i gojio veliku nadu, da će svojim uzornim načinom života i velikim krepostima dati dobar primjer njegovomu stadu; ali sad se bojao, da nijesu naumili poći u koju drugu biskupiju. A kad dozna za pravi uzrok njihovoga dolaska, razveseli se i obeća im svoju pomoć i zagovor. Među svoje prijatelje brojio je jednoga od najodličnijih članova sv. stožerničkoga zbora, Ivana od sv. Pavla, sabinskoga biskupa, čovjeka vrlo pobožna, kojega čast nije bila zaslijepila, nego je rado pomagao svima, koji su težili za savršenošću. Ovaj je dobričina bio iz odlične porodice Colonna, koja je u Italiji radi svojih plemenitih djela bila dobro poznata. Njemu je još prije asiški biskup mnogo pripovijedao o Franji i o svemu, što je Bog po njemu učinio da preustroji Crkvu i za dobro katoličke vjere. Stožernika je to veoma zanimalo, pa zamoli biskupa, da pozove Franju i njegovu braću, koja su po sreći baš tamo došla. A kad mu se ovi prijave, odvede ih u svoju palaču, gdje iz njihovoga vanjskog držanja, i iskrenosti njihovoga govora te iz prekrasne njihove namjere lako upozna, da je duh Božji uz njih i da ih prati svojim svjetlom; ali budući da je bio mudar i razborit, htjede ih još bolje prokušati. Pođe dakle s Franjom na stranu i stavi mu mnoga razna pitanja dokazujući, da je veoma teško i zamašno djelo, koje je poduzeo. „To," reče, nadmašuje tvoje sile", pa mu savjetova, neka odabere koji već ustanovljeni red, ili ako ga je volja, da živi pokornički kao kartuzijani ili kamaldulezi. Franjo se ispriča i ne dade se odgovoriti od svoje osnove. „Varaš se," primjetio bi stožernik, „jer je mnogo bolje ići već prokrčenim putevima." Franjo je na to odvratio, da on uistinu osjeća svoju slabost, ali da će ga na njegovu putu Bog svojom milošću pomoći, jer vrši njegovu volju. Stožernik nije htio da se slijede njegovi savjeti, zato pohvali njegovu osnovu, obodri ga na ustrajnost i ujedno mu obeća, da će ga kod pape zagovarati; preporučivši se njegovim molitvama, ponizno izrazi svoju vruću želju, da ga u buduće smatra za jednoga od najodanije svoje braće.[1]

Ti su razgovori trajali više dana, a jer je Franjo u početku mislio, da rečeni stožernik ne odobrava njegov posao, učini jednom prilikom smion i srčan pokus. Pruži mu se prilika, da uđe sa svojom braćom u lateransku palaču. Još je Petrovom lađicom upravljao Inocencij III. Taj vrijedni namjesnik Isusov, čovjek učen i pobožan i sav podan vršenju svojih dužnosti, kad mu se Franjo prijavi, bijaše veoma zabrinut za kuću Božju, kojoj su sa svih strana prijetile razne pogibelji. Šetajući po dvorani Belvedere ozbiljno je razmišljao, kako bi se moglo to žalosno stanje na bolje okrenuti. Kad ugleda te siromahe, koji ga nenadano smetaju u njegovim mislima, malo se uzbuni, pa ih vrati natrag ne htijući ih ni saslušati. Da li je međutim njihova poniznost, što su izašli smjesta iz palače, učinila na nj kakav utisak, kojemu se nije nadao? Moguće, jest jer je on sam kasnije pripovijedao, kako je odmah slijedeće noći u snu vidio, da je kraj njegovih nogu nikla posve malena paoma, koja se za čas povećala u prekrasno veliko stablo. Pa i kad se probudio, još se dobro sjećao toga sna, te je nakon kratkoga razmišljanja morao zaključiti, da je ona mala paoma predočivala siromaha, kojega je odbio od sebe. U to dođe i sabinski biskup, te mu reče „Sveti Oče! našao sam jednoga veoma čestitoga i posve savršenoga čovjeka, koji je odlučio, da će točno slijediti evanđeoske savjete; ja sam uvjeren, da će milostivi Bog po njemu pridignuti u cijeloj Crkvi oslabljenu vjeru." To veoma ganu i razveseli papu, ali se ipak uzdrža i ne očituje odmah stožer-

[1] Tres Soc, pag. 47. — I. Cel., pag. 26.

niku misli, koje su mu se u pameti vrzle, nego samo izjavi, da bi se želio porazgovoriti s tim čovjekom, što je pokrenuo novi način življenja. Na tu papinu izjavu pošalje biskup odmah po Franju, kojega nađoše kod Laterna u gostinjcu sv. Ante i prikaže ga sutradan sv. Ocu s jedanaestoricom njegovih učenika. Papa odmah prepozna, da su to upravo oni ljudi, koje je on od sebe odbio.[1]

Ovaj je sastanak bio pun kršćanske ljubavi, a Franjo oboren tako lijepim dočekom, živo bez ikakova straha razloži, što je po nadahnuću Božjem poduzeo. Inocencij ga veoma pažljivo sasluša, pa kad sluga Isusov svrši, reče mu papa „Dragi moji sinci! Život, za kojim težite, čini mi se veoma strogim i teškim. Ja vidim, da je velika vaša gorljivost, pa se zato ništa za vas ne bojim; ali morate znati i to, da smo mi dužni uzeti u obzir i one, što će poslije vas dolaziti, da se upišu u vaše društvo. Ne treba dakle da im namećemo terete, kojih ne bi mogli nositi. Zato valja da se dobro promislimo i zrelo tu stvar promozgamo.“ Iza toga mu obeća, da će se o njegovu predlogu i molbi posavjetovati sa stožernicima, pa mu poslije toga dati konačno odlučni odgovor.[2]

Za kratko vrijeme bi sazvan sv. Zbor. Čim se ovaj sastane u papinoj palači, zapita Inocencij III. jasnim riječima „Je li probitačno da se odobri nova zadruga, u kojoj će svi stanovi i članovi biti obvezani na potpuno siromaštvo?

Tada se prvi put taj preustroj, koji je imao siromaštvo za glavni temelj, predložio vijeću kardinalskoga zbora. Ta je stroga i teška krepost onda imala neku vanrednu moć, te ne možemo a da je ne protumačimo. Već smo prije spomenuli, da je ta moć proizlazila iz stanja, do kojega je feudalna vlada dovela Crkvu. Nitko ne može poreći onih velikih koristi, što ih je građansko društvo bar za neko vrijeme dugovalo lenskomu sustavu. Ali nije ni to manje istinito, da je taj lenski sustav izvrgnuo Crkvu strašnoj pogibelji, a to je učinio prvi put onda dok je još bio u svojoj jakosti i moći svoga skorašnjeg osnutka. Budući da je uspostavljao neki red u općemu ondašnjem bezvlađu, ukaza se narodu kao spas, pak su se svi od njega mnogo nadali. Stoga su mogla svjetska gospoda misliti i čvrsto vjerovati, da su oni sve, i da krepošću podjeljivanja crkvenih dobara duhovna vlast od njih dolazi kao i svjetska. Potamni dakle razlika između te dvije vlasti, koje su bile u velikoj pogibli, da se miješaju i u svemu izjednače. Zato je nastao takav zamršaj, da ga je samo veleum Grgura VII. mogao razmrsiti. Taj sveti i neustrašljivi papa s velikom borbom spasi Crkvu dokazavši ljudima, u čemu stoji prava duhovna neovisnost.

[1] S. Bonav., cap. III., pag. 339. — Tres Soc., pag. 47. —
[2] Tres Soc., ibidem.

Ali da postigne taj žuđeni cilj, ostavio je biskupe i opate u ondašnjem lenskom sustavu, jer nije mogao drugačije učiniti. Budući da su oni kroz više vijekova posjedovali opsežna zemaljska dobra, imali su po zakonu onoga vremena u svojim rukama i jedan dio svjetske vlasti, te su kao takovi tražili svoja prava i vršili dužnosti, koje su bile skopčane s tim pravima. Otuda nadođe nova pogibao, koja se domala izjednači s onom, kojoj se bilo već izbjeglo. Svjetski duh poplavi Crkvu, jer zapletavši se crkveni dostojanstvenici u svjetske poslove i prolazne koristi, povedoše se za običajima velike svjetske gospode, s kojom se natjecahu raskošjem, častohlepljem, a kojiput i svakovrsnim manama. Oni su, vele kronike živjeli kao pravi grofovi i baruni, što je za svijet bila prava sablazan i teška rana na duši. Da se dakle već jednom doskoči tolikome zlu, poče se proklinjati bogatstvo, očiti uzrok toga svećeničkog poniženja. Tomu je velikomu zlu bio još samo jedan lijek: povratiti se na prvobitno stanje Crkve.

Neki, kao pravi i odani sinovi svoje majke, pokušaše u krilu Crkve taj potrebni preustroj, da

joj povrate prijašnju njezinu slavu i sjaj. Tako je na primjer sv. Bernardo sijao na sve strane svoje spasonosne opomene i pokazivao svojim uzornim životom, što da se radi. U okolici Milana, u gornjoj Italiji zasnovaše neki plemići i odlični svjetovnjaci također zadrugu, nazvavši njezine članove Pokornicima. Ovi su nosili pepeljasto odijelo, a živjeli su od onoga, što bi svojim rukama zaslužili. Ali to nije bilo dosta za žuđenu preinaku. „Clairvaux mjesto, gdje se", kako prekrasno veli slavni Bosseut, „vidjela savršena slika stare Crkve," izgubi naskoro svu svoju slavu smrću svojega utemeljitelja. Pokornici pak ne razviše daleko svojega ugleda ni moći, premda im je Bog, makar i u trideset godina, dao dva sveca.[1] Riječju: put, kojim je trebalo udariti, bio je samo naprosto označen, ali još nije bio široko otvoren.

Drugi se također istakoše u javnosti, da poprave Crkvu i uvedu pravo vršenje Envanđelja, ali jer su bili ljudi oholi pokušaše pod tom krinkom napraviti razdor, proslaviti se kojekakvim novotarijama, sniziti još većma ugled Crkve i njoj se izmaknuti, te većinu vjerskih istina što izvrgnuše, što posve zabaciše. Moramo priznati, da su oni daleko proširili svoj ugled, te da ih je do utemeljenja prosjačkih redova bilo više, negoli katoličkih ustrojitelja. Godine 1130. Arnold Brešanac, uvijek pripravan na ludu drzovitost u svojem prijateljevanju s Abelardom, dokazivao, je da Evanđelje svećenicima i redovnicima strogo zabranjuje da uživaju kakova gospodarska prava, uslijed čega ne smiju imati niti posjeda. Arnold je uspio u Lombardiji, a što je još čudnije, nađe pristaša i u samom Rimu. Godine 1180., misleći valdezi ili t. z. lionski siromasi, da je bogatstvo do temelja pokvarilo crkveni poredak govorahu, da samo cokule —

[1] Najprije bl. Guidona, jednoga od prvih plemića, koji su prigrlili preustroj; zatim sv Ivana Medanskoga, koji od Pokornika učini pravu redovničku obitelj. Isp. Acta SS. 26. sepz.

drvene cipele — mogu otkloniti to zlo." Zato ustadoše proti svemu, što se onda vidjelo u Crkvi, a osobito joj prekoravaha njezino feudalno stanje, te govorahu „Treba da biskupi i drugi crkveni dostojanstvenici prihvate motiku mjesto mača." Odbacivši Rim taj njihov prijedlog, stadoše podizati posebne Crkve, u kojima su bez razlike svećenika i svjetovnjaka, propovijedali samo oni, koji su prosto živjeli i pokazivali se, da su nadahnuti Duhom Božjim. Taj njihov glas predobije mnoge, zato predobivši za sebe istočnu Francusku, prodriješe brzo i u sjevernu Italiju, koja ih objeručke primi. Još su gori od njih bili Katari ili Albigenzi, a u slavenskim krajevima Patareni. Mnogi su u XII. stoljeću vrlo rado primali njihova načela dualizma.[1] Ali oni sav taj glavni dio svoje nauke odgodiše na druga vremena, kad su se nadali, da će biti mnogo jači; zato se u početku pokazivaše pravim katolicima, neprijateljima naslade, a ljubiteljima svih kreposti. Tim postupkom uvelike omilješe narodu, čim se oni dobro okoristiše, da rašire svoja kriva načela i umnožaju broji svojih pristaša. Kad se Inocencij III. uspe na Petrovu stolicu, javljali su se u srednjoj Evropi poput krepkoga i plodnog rasadnika, te su se razgranili sve do Flandrije, Njemačke i čak do Engleske. „Usred pravovjernoga svijeta", veli g. Schmidt, „revnošću svojih članova i prijateljskih saobraćaja, koji su ih sjedinjavali u jedno tijelo, sačinjavali su dobro ustrojenu i posve krivovjersku crkvu.[2]

Ti nam kratki potezi predočuju težnje cijeloga onoga vremena, te možemo lako prosuditi, kakovoga su mnijenja bili stožernici, kad su se sabrali na vi-

[1] Filozof. sustav, koji kaže, da su dva: jedan dobar, a drugi zao. — [2] Historie et doctrine de la secta des Cathares ou Albigeois, tom. I., pag. 145. U Italiji nije bilo manje Katara, nego li u Francuskoj Albigenza. Osobito ih u Lombardiji bijaše mnogo, dapače u Milanu pripadahu toj sljedbi dva biskupa. Pošto je republika bila u uskom savezu s papama u političkim stvarima, naravno da je bila i velika neprijateljica tih krivovjeraca.

jećanje. Nova družba siromaha nije imala u sebi ništa, što im se ne bi moglo sviđati. Budući da je po osobitoj milosti Božjoj siromaštvo postalo zastavom, oko koje bi se narod odmah okupio, trebalo ga je voditi tim putem, ali pod tom pogodbom, da zastavu drži čvrsta i vjerna ruka. U tom je osobito trebalo da budu na oprezu, jer je iskustvo višeput pokazalo, da su za poslanika Božjega držali kakvog varalicu i sijača nemira. Što je dakle upravo bio mladić koji se je prijavio za tako tešku zadaću? Je li imao kakav znak, po kojem bi se mogao prepoznati jedan od onih poniznih ljudi, koje Bog katkada podigne, da dade svojoj Crkvi željno i potrebno riješenje. Nijedan nije ništa imao proti Franji, ali su se ipak svi čudili tolikoj njegovoj smjelosti, što na jedamput hoće da u siromaštvu nadvisi sve one, koji su to već kušali. Zato ga prekoravahu, da je prešao granice i da tolike strogosti ljudska narav ne će moći dugo podnositi. Neki se dakle stožernici opirahu odobrenju novoga reda kao kakovoj novotariji. Jaki njihovi razlozi djelovahu veoma i na druge ali se digne stožernik Ivan od sv. Pavla i reče „Pazite, braćo, da odbijajući molbu ovoga siromaha, ne zabacite samoga Evanđelja, budući da život, koji on slijedi, nije ništa drugo do nauk Gospodnji. A tko bi rekao da je evanđeoska savršenost i savjet zato učinjen, taj bi sagriješio proti samomu Isuskrstu, početniku Evanđelja.“ Te riječi dirnuše tim više, što su pravila, koja je Franjo podvrgao odobrenju papinu, bila, kako smo već spomenuli, sastavljena iz samih riječi sv, Evanđelja. Nu papa ne htjede još dati Franji konačnoga riješenja, već mu samo reče „Idi, dragi sinko, moli Boga neka nam očituje, da li od njega dolazi to, što prosiš, pa ćemo istom onda pristati na tvoju želju.“[1]

Franjo se djetinjom bezazlenošću pokori zapovijedi i kroz više se dana svim žarom srca moljaše

[1] S. Bon., cap. III., pag. 339.

svojemu Spasitelju, a u označeno vrijeme ode opet k svetome Ocu, pred kojim je kazivao ovu priču „Sveti Oče! evo što mi je Bog u molitvi objavio. U pustinji boravila je prekrasna, ali siromašna djevojka. Neki je kralj vidje te začaran njezinom ljepotom oženi se njome. Za nekoliko godina porodi mu prekrasnu djecu. Majka ih s najvećom pomnjom hranila, a kad odrastoše, reče im: Draga djeco! ne stidite se, što se siromašni, vi ste kraljevi sinovi; otiđite k svojemu ocu, i dat će vam sve, što vam treba. Djeca nato odu u dvor kralju, koji opazivši u njima crte svoga lica, prijazno ih zapita: Čiji ste vi sinovi? A kad oni odvrate: Sinovi smo one siromašne žene, što boravi u pustinji.“ Kralj ih nato nježno poljubi i rekne „Vi ste moja djeca, ne bojte se više. Ako tuđinci živu oko mojega stola, koliko se više moram brinuti za svoje sinove?!“ Taj kralj — nastavi Franjo neustrašivim pouzdanjem, koje je sve više odsijevalo iz njegovih riječi — jest Kralj svih kraljeva, a ja sam ona siromašna zaručnica u pustinji. Gospod mi je obećao, će sve priskrbjeti svojoj djeci, koju će mi dati. „Ja,“ reče mi Bog, „koji dajem svakome stvoru sve, što mu je potrebno, koji činim, da moje sunce sja nad pravednicima i grješnicima, koliko ću rađe hraniti te sinove mojega Evanđelja, koji imaju veće pravo na moju skrb.[1]

Tim riječima, tim sinovskim pouzdanjem i svojim kraljevskim držanjem, kako veli slavni Dante, koji je opjevao taj prizor,[2] svlada Franjo neodlučnost Inocencija III. „Zaisto je“, klikne sv. Otac, „taj je čovjek pozvan da podupre i preustroji Crkvu Božju.“[3] A

[1] Tres. Soc., pag. 49. — [2] Ma regalmente sua dura intenzione. Ad Innocenzio aperse ... — [3] Papinstvo je ostalo vjerno tomu Inocencijevu sudu, te je Franju brojilo među prve svoje zagovornike na nebu, jer mu je bio pomoćnikom na zemlji. Bile su do nedavno (1750.) u sv. Misi za vrijeme krunidbe sv. Oca pape tri skupne molitve: prva sv. Duhu, druga Bl. Dj. Mariji, a treća sv. Franji. U ovoj bi novoizabrani papa molio našega sv. patrijarhu, „ut sicut olim reparativ esclesiam, eamdem sustentet“, da vazda štiti Crkvu, koju je nekoć popravio. Isp. Ferraris. V. Papa.

da protumači te riječi pripovijedi, kako je pred neko vrijeme u svojoj velikoj zabrinutosti radi raznih pogibli, što su sa svih strana prijetile Crkvi, vidio u snu, gdje neki prosjak podupire svojim ramenima lateransku baziliku, koja se zibala u svojim temeljima. Okrenuvši se zatim k onomu, koji je bio pozvan, da izvede to veliko djelo, očinski ga zagrli, blagoslovi i odobri pravila, što mu ih je podnio ali samo usmeno. Na koncu pak reče cijeloj toj maloj četi „Idite s blagoslovom Gospodnjim i propovijedajte svima pokoru, kako vam to Bog nadahne. A kad se umnoži vaš broj i u vama milost Božja, bit će mi veoma milo, ako mi opet dođete. Ja se od vas mnogo nadam, zato ću vašoj zadruzi podijeliti mnoge milosti." Na te riječi pade Franjo papi pred noge i obeća mu poslušnost, te ode zahvaljujući Gospodu, što je sklonuo srce svoga namjesnika na zemlji.[1]

Stožernik Ivan od sv. Pavla ne ostavi Franje i njegove braće ni poslije toga uspjeha, koji se ima na prvom mjestu njemu pripisati. On je dobro znao, da su im njegovi savjeti još potrebni, stoga ih višeput pozove k sebi, da što bolje s njima uredi sve, što se odnosi na sustav njihovoga reda. Isposlova dapače od pape dozvolu, te im svima podijeli prvu ostrigu (tonzuru) da budu pod crkvenom pravomoću, te uzmognu u ime njezino propovijedati. Sigurno je, da je Franjo tom prilikom i za đakona ređen, a neki drže da ga je na tu čast uzdigao asiški biskup, koji je još bio u Rimu; no vjerojatnije je da mu je taj red podijelio njegov prijatelj Ivan od sv. Pavla. Primivši te milosti hodočastiše učitelj i učenici zadnji puta na grob svetih apostola, a iza toga krenu put Asiza.[2]

Putem osjećahu svi u duši neizrecivo veselje, koje je i izvana odsijevalo u prijaznim i slatkim razgovorima. Sad bi se u duhu prenijeli u prošle dane; kako su i nehotice zatekli u vječnome gradu asiškoga

[1] Tres. Soc., pag. 51. — [2] Tres. Soc., pag. 50.

biskupa, kako su ih prijazno primili stožernik Ivan od sv. Pavla i sv. Otac kako su osim tražene milosti dobili čast duhovnoga staleža itd. U svem su tom nazirali Providnost Božju, koja je nad njima bdila i brinula se za njihovu budućnost. Koji puta bi i u kasnije doba zalazile njihove misli, te bi se međusobno pitali, kako će najbolje vršiti pravila, što su ih prigrlili; obećavahu, da će u poniznosti i pravednosti hodati pred Gospodom, i opominjahu se međusobno, da živu tako sveto, te svojim primjerom probude kršćanski svijet na bolji život. U tom su svom pobožnom razgovoru zaboravljali na jelo i pilo. Jedan se dan tako opoje slatkošću toga međusobnog razgovora, da nijesu do u kasnu veče ništa blagovali. Zato ih poče glad strašno mučiti, ali budući da nije nigdje u okolici bilo kuća ni ljudi, nijesu znali gdje da nađu hrane. Uto na veliko njihovo začuđenje izađe pred njih krasan mladić držeći u ruci čitav kruh, koji predade braći i u tren oka nestane. To novo očitovanje Providnosti Božje veoma ih ohrabri u njihovom pothvatu. Okrijepivši se malo tim na čudan način dobivenim hljebom obećaše u velikoj svojoj zahvalnosti, da ne će nikada zapustiti uboštva, ma ih snašla i najveća nevolja.[1]

Došavši u gradić Orte, koji leži u dražesnoj dolini na ušću Nare u Tiber, ostanu u okolici do petnaest dana na prekrasnom mjestu, da malo otpočinu od dugoga putovanja. Općenito se drži, da se tu govorilo o pitanju budućega samostanskog života, naime da li su se braća trebala nastaniti u samotnim mjestima ili u gradovima graditi svoje samostane. Franjo nije nikada rado slijedio svoje vlastito mnijenje, zato i sada zamoli braću, da se vrućom molitvom preporuče Bogu, neka im očituje svoju volju. Čestiti se učenici svim srcem obrate k Bogu, te po dovršenoj molitvi bijahu svi istoga mnijenja: da se naime po primjeru onoga, koji se je žrtvovao za sve, i oni

[1] I. Cel., pag. 29.

nastane u gradovima, gdje će moći mnogo više duša spasiti. I Franjo odredi, da će biti tako, te mlada družba smjesta krene putem, što vodi u Asiz.

Nova se četa vojnika Isusovih ustavi još jedamput pred tim gradom na dvije hiljade koraka od Porcijunkule u kolibici kraj nekoga krivudastog potoka, kojega su zato i tamošnji žitelji zvali Rivo-Torto. Bila je to slaba i zapuštena kolibica, ali se ipak mogla svidjeti najvećemu ljubitelju siromaštva. Uzato bijaše još tako tijesna, da svi nijesu mogli ni sjesti, te je svaki i najmanjim svojim kretanjem smetao susjednome bratu. Da im bude bar malo priličnije i prostranije označi Franjo svakome svoje mjesto napisavši kredom na gredama njihova imena. Osim toga nije u okolici nigdje bilo kuća ni ikoga živoga, da priteče u pomoć siromašnoj obitelji, koja višeput nije imala ni kruha. Zato bi silazili u dolinu i tražili slatkoga bilja, korijenja i trava, da ne pomru od gladi. Napokon nijesu imali ni ono, što bi iz daleka pokazivalo, da su ovdje redovnici. Wadding kaže, da im je drveni križ usađen pred kolibicom bio ujedno knjiga, časoslov i žrtvenik. Koji puta bi se pred njima zajedno molili ili bi promatrali boli našega Spasitelja, a čestoput su i plakali s prevelikoga ganuća.

Franjo je htio da mu učenici pokažu veliko srce u toj malenoj kućici,[1] pa ih je zato podupirao svojom junačkom dušom i obogaćivao puninom svojega srca. Jesen je več bila na pragu, a u to je doba, kad su godine lijepe, prekrasna umbrijska dolina. Nebo je čisto, po danu je zrak veoma blag i ugodan, a u večer na zapadu prekriva sunce grimiznom bojom planine; noći su tihe i prozračne, a sjajne zvijezde na nebu još ih ljepšim čine. Franjo je osjećao utisak sabranosti i mira, što mu ga u duši budila ta

[1] I. Cel., pag. 87. Non sinebat augustum locum cordis latitudinem impedire. I u naše doba jedan ljubitelj siromaštva glasoviti Lacordaire, izrazuje se skoro isto tako „Veliko srce", veli on, „u malenoj kućici to me je uvijek najviše ganulo". (Lettres à des jennes geus pag. 235.)

divna priroda. Svakomu je od tih prizora odredio pravu svoju zadaću, te pomoću njih povećavao svoje misli i polet u molitvi. I svoje učenike pouči, neka i oni tako čine sjetivši ih, da su stvorenja prava knjiga, u koju je Stvoritelj upisao svoje ime; prikaza im, kako pažljiv čovjek posve prirodno može lako upoznati Njegovu moć, da ga u njoj može ljubiti i klanjati se divnim Njegovim djelima. U tom im je međusobnom bratskom razgovoru davao i drugih krasnih pouka. Oskudice, što su ih morali trpjeti, dobro su dolazile, da im svaki čas govori o siromaštvu nastojeći da im ga dobro protumači, da ga sasvim upoznaju i svim srcem prigrle. Predočivao im ga je kao dušu kršćanskoga života i najbolje sredstvo savršenosti. Pokazivao im je kako su naprotiv prolazna bogatstva ovoga svijeta gotovo vazda pogibeljna za one, koji ih posjeduju. „Bogatstvo" govoraše, „naslađuje, veseli i zabavlja duh, srce napunjuje ohološću, oslabljuje volju i uništava život". „Vjerujte", rekao bi na koncu, „da se lakše uziđe na nebo iz siromašne kuće, nego iz sjajne palače".[1]

Jednom svečanom prilikom pouči ih primjerom, kako moraju malo držati do ljudskih časti. Nekoliko dana iza njihova dolaska u Rivo-Torto (rujan 1209.) prođe Oto Brunswicki kraj njihovog stana sa sjajnom pratnjom njemačke gospode Taj velikan putovao je u Rim, da iz ruku Inocencija III. primi carsku krunu. Franjo ostane mirno u svojoj kolibici, ne dopusti braći, da izađu i da ga vide. Učini dapače još više. Doznavši po nadahnuću Božjem, kako žalosna sudbina čeka novoga kralja, zapovjedi jednome svome bratu, da izađe preda nj, i da mu neustrašljivo navijesti, da će sva ta slave kratko vrijeme trajati. Bog je bio u pomoći mladomu učitelju i uzveličao ga pred njegovim učenicima, stavivši mu na glavu proročki vijenac.

[1] S. Bon., pag. 332. I. Cel., pag. 36.

Domala će mu dati svu slavu čovjeka moćna na riječi. Kad se vratio iz Rima zamole ga svećenici župe sv. Jurja, koji su ga odgojili i očinskom pomnjom slijedili neprekidna djelovanja milosti Božje u njegovu životu, neka u njihovoj crkvi propovijeda. Taj prvi govor bijaše bez sumnje samo pokus; ali se Franjo već tada morao odlikovati svojom rječitošću i dobrim mislima, jer kad se nakon nekoliko dana asiški biskup vratio u svoju biskupiju htjede, da sluga Božji postigne još bolji način govorništva. Vrli ga je taj crkveni dostojanstvenik još u vječnom gradu pod svoju zaštitu primio i u buduće ga rado zvao svojim sinom. Štogod je o njemu u Rimu čuo, sve je to njegovu ljubav prema njemu povećavalo. Rječitost njegova pred Inocencijem III. i sjajna njegova pobjeda u sv. Zboru veoma gu začudi. Nije dakle više sumnjao o njegovome zvanju, da vrši u krilu Crkve veliku zadaću, zato upravo i htjede da prvo njegovo apostolovanje bude u Asizu. Premda pokus nije morao biti bez pogibli, ipak mu naredi, da provijeda u stolnoj crkvi. Povijest ne spominje, kad je Franjo počeo te propovijedi, ali znamo, da ih je držao prekidno kroz više nedjelja,[1] i to po svoj prilici u Došašću god. 1209. ili u korizmi god. 1210. Mladi govornik nadvisi ono, što je biskup od njega očekivao, jer su u tu prostranu crkvu rijetko kada mogli stati svi slušatelji. „Ljudi su i žene dolazili," veli Celano „dolazili su mnogobrojni svećenici i đaci, pače i sami su redovnici silazili iz svojih planinskih samostana, da čuju njegov glas." Svatko je želio vidjeti i čuti novoga sveca, kako su to običavali reći, i vanrednoga čovjeka, koji je pokazivao, da će obnoviti u sebi čudesa vjekova, u kojima je cvala naša vjera. A kad bi ga čuli, srca bi im se napunila dubokim ganućem. Učenjaci su kao i prosti narod u jedan glas govorili „Nitko nije govorio kao

[1] S. Bon., pag. 332.

ovaj čovjek. Njegov bi se dolazak morao pozdraviti kao zora boljega dana; to je zvijezda, koju je Bog poslao na zemlju, da rasvijetli ljude, što sjede u tminama.[1]

Odkuda je dolazio tako sjajan uspjeh? Na to nam je posve lako odgovoriti. Asižani nijesu nikada gubili s vida onoga, koga su držali za diku svoga grada. Istina, brzo je njegovo obraćenje smutilo one, koji su mu se divili, ali mu naskoro stalnost i iskrenost njegove duše opet privukoše srca svih Asižana. On je i prije svoga putovanja u Rim uživao onaj ugled, što ga vazda ima svaka krepost, koja ne uzmiče pred nikakvom žrtvom. Taj se njegov ugled još više povećao, kad se doznalo, da se veleum Inocencija III. poklonio pred uzvišenim njegovim mislima. Rasvijetljen dakle milošću svojega đakonata te obodren poslanjem i zadaćom, što ju je primio, uzađe Franjo slobodno na propovijedaonicu sv. Rufina te divno propovijedaše o vječnom spasu, pokori, slozi i miru. To su predmeti, o kojima se uvijek rado raspravljalo, i koji su u ono prevratno i kobno doba urodili željenim plodom. Mladi ih je apostol neustrašljivošću razlagao. Ne prelazeći nikada granice, iznosio bi slobodno na javnost najveće rane društva, koje je poznavao, te poput čovjeka, koji je kod svojih slušatelja stekao pravo, da može sve reći, navješćivao bi istinu bez obzira na pojedina lica, i tako je svojim živahnim i krepkim riječima pobuđivao u ljudima spasonosan strah. Svi su mu se divili ne zato, što je pokazivao kakovu znanost, koje nije učio, nego su im njegove jake riječi i krasne misli tako godile, da ne bi gotovo ni disali, tako su pozorno pazili na njegov govor. Velika je šteta, što se nije ni jedan njegov govor sačuvao.

Ali mjesto govora imamo dva pisana spomenika, iz kojih možemo lako prosuditi, kako je taj novi apostol svagdje veoma dobro uspjevao. Oso-

[1] I. Cel., pag 31

bilo je prvi spomenik za nas važan i znamenit, a to je općinski zakon, što su ga u mjesecu studenomu 1210. jednodušno potpisali asiški građani u sjednici držanoj u velikoj državnoj dvorani. Isprava je ta vrlo opširna, te je ne možemo cijelu navesti, nego ćemo samo one glavnije točke povaditi, iz kojih se lako razabire što je Asižane potaklo da je učine i predadu potomstvu.

Početak je vele gradski povjesničari, tako pobožan i svečan, da ga nema ni u kojoj drugoj ispravi onoga doba. „U ime Božje. Amen. Milost Duha svetoga bila vazda s nama. U Čast našega Gospoda Isusa Krista i bl. Dj. Marije . . . .“

Iza takovoga uvoda obećaju građani, da neće među njima više biti mržnje i nesloge. Evo što oni samo o tom vele „Među nižima je i višima staležima Asiza zauvijek učinjen ovaj ugovor.“ Ni jedni ni drugi ne smiju bez međusobnoga dogovora činiti kakav ugovor bilo s papom ili njegovim poslanicima, bilo s kojim gradom ili tvrđom, ili napokon s velikašima nego će zajedno činiti sve, što služi za čast, spas i napredak asiške općine. Nijedan od gospode ne će činiti kakovu prevaru u gradu niti izvan njega, a isto tako ni narod, nego će svi živjeti u obitelji i zajednici i činiti u ime općine sve, što joj služi za dobrobit i napredak.“

Zatim dolazi glavni dio toga ugovora; oslobođenje građana, kojima je bila uskraćena gotovo svaka sloboda, a obavljali su u svojih gospodara veoma teške poslove. Novoizdani zakon proglasuje, da su oni riješeni toga stanja i tih ropskih posala, na koje su ih silom obvezivali njihovi gospodari Imućniji su mogli postići žuđenu slobodu za malu plaću, koja je za siromahe bila posve neznatna. Zakon je dakle za jedne i za druge bio posve blag, a da im bude još lakši i povoljniji naređuje da se otkupna svota može isplatiti u naravi, a da je sudac mora primiti u slučaju, ako bi je koji gospodar odbio kao nepotpunu. Štiti nadalje oslobođene proti svakoj globi naređujući, da službene osobe, koje su nazočne kod otkupa rečenih robova ne smiju tražiti veće plaće od šest dinara.

Napokon posebni članak zapovijeda sucima, da živo pokrenu gradnju nove bazilike sv. Rufina, koja je počela jos godine 1140. po nacrtu graditelja Ivana Gubiljskoga.

Velikodušne su zaista i plemenite sve te naredbe, iz kojih svatko lako zaključuje, da su građani, koji su ih stvorili, imali pravi osjećaj vjere, pravice i bratske ljubavi. A što je bilo uzrokom tome krasnom zakonu, kojemu nema sličnoga u srednjem vijeku? Uzmemo li u obzir sav sadržaj te isprave, te vrijeme, kad je sastavljena, onda nema nikakove sumnje, da je s povjesničarom grada Asiza treba pripisati primjeru i prvomu Franjinom propovijedanju.[1]

Uostalom druga isprava nepobitno potvrđuje i pojačava taj naš zaklučak. To je natpis, koji se još danas može vidjeti na vanjskom svodu crkve sv. Marije Magiore, koja se počela graditi u vrijeme, kad je proglašen zakon, o kojem netom govorismo. Evo dakle što građani dadoše urezati u kamenitom svodu: „Za vrijeme biskupa Gvidona i brata Franje...“ Asiški se narod smatrao Franjinim dužnikom, te ga je stavljao u isti red sa svojim biskupom i drugim službenim osobama, jer je još tada predviđao, da će njegovo ime daleko sizati u budućnost, te će moći razjasniti povijest najdivnijih zgrada. Stoga potpuno možemo reći, da se nije nikad ni jedan grad, za koji mi znamo, tako ponosio slavom svojih sinova. —[2]

[1] Cristofani, Della Storia d' Assisi, lib. II. pag. 13?. — [2] Idem. ibidem. — Glasoviti talijanski učenjak, g. Taloci, skoro je objelodanio jedan snimak (fac-simile) toga natpisa, te iz njega vidimo, da ga Cristofani nije dobro pročitao. Natpis je iz god. 1216., pa se zato ne može reći, da je učinjen odmah iza prvoga Franjinog propovijedanja.

U isto doba prozove Franjo svoje učenike Manjim. Čitajući nekom zgodom jedan od njih na glas pravila reda, te došavši na mjesto „neka braća budu manja od svih drugih," ta riječ „manja", Franju veoma dirnu u srce. Nije li to, kako smo već vidjeli, bilo ime onoga naroda, koji je on tako ljubio, a ovaj mu vraćao milo za drago? Nije li to uiedno jedna od onih riječi, koje je Evanđelje osobito odlikovalo? S toga dvostrukoga razloga mišljaše Franjo, da će to ime izvrsno pistajati njemu i njegovoj braći. Odmah dakle prekine čitanje, te reče „Braćo moja! Hoću, da se odsada naša bratovština zove red Manje braće." Često puta se reklo, da su djeca sv. Franje osobiti apostoli naroda. To je živa istina, ta oni su od početka nosili njegovo ime i haljinu, vazda s njim dijelili progonstvo i patnje, dobro i zlo. Među njima je jedan od onih ugovora, koji nikad ne prestaju, nego uvijek ostaju čvrsti i stalni.

Još ćemo pripovijedati samo jedan događaj, što se zbio u Rivo-Tortu, a tiče se Franjina propovijedanja. Braća ga nijesu pratila kad je išao u crkvu sv. Rufina, nego je on sam, obično u subotu iza podneva, otišao u Asiz i prenoćio kod kanonika. Veći je dio noći sproveo u molitvi i razmatranju predmeta, o kojem je morao sutra propovijedati. Jedna od tih noći ostane znamenita u povijesti, jer se u njoj zbilo veliko čudo. Polovica je braće spavala, a druga se polovica Bogu molila. Dok su prvi bili u najboljem snu, a ovi najrazgrijaniji u molitvi, uniđu u mali samostan ognjena kola, na kojima se vidjela kruglja svijetlija od sunca, i zaokruživši tri puta unaokolo nenadano iščeznu. Sva se braća prepanu a groza ih još žešća uhvati, kad se uvjeriše, da ih taj čudesni sjaj ne rasvijetljuje samo izvana nego i iznutra tako, da je jedan drugome mogao u srce gledati i kao u otvorenoj knjizi čitati, što je u duši, i tako se u ovaj čas upoznadoše bolje, nego ikada prije. Cijeli red dade kasnije tome događaju ovo značenje: to je bila duša Franjina, koja im se u toj slici ukazala, a Bog je dopustio to ukazanje s dva razloga: prvo da im živo pokaže, kolikom je ljubavlju gorio njegov sluga i postupajući s njima kao s drugim Elizejem, da je od njega učinio novoga Iliju, kola i vođa svojega puka.[1]

Iza toga događaja ne ostaše braća dugo u toj nezgodnoj kolibici, ali je ipak ne ostaviše toliko radi njezine neudobnosti, koliko s jednoga upravo smiješnoga primjera koji pokazuje, kako su željeli mir i tišinu. Prolazeći naime tuda neki težak sa svojim magaretom, nabasa na stan upravo po svojoj volji, pa ne pazeći na one, što su na tom mjestu toliko vremena boravili, naumi da ostane ovdje i odmah natjera unutra svoje živinče veleći „Uniđi slobodno, dorate, uniđi. lijepo će nam tamo biti[2]" Franju je malo uznemirila ta težačka nepromišljenost pa obrativši se svojoj braći reče „Mi nijesmo pozvani da primamo magare u svoj stan, a osim toga imamo i pravo na kakav mir i pokoj, kad se iza propovijedanja povučemo u samoću, da razmatramo vječne istine i zahvaljujemo Bogu na njegovim dobročinstvima. Odmah izađu otale i s dogovorom se povrate u sobice, što su ih ostavili, kad su pošli u Rim. Doznavši benediktinski opat na gori Subaziju za njihov povratak, pokloni im kapelicu, koja je do onda bila vlasništvo njegovoga samostana, premda ju je, kako smo već vidjeli, Franjo iz temelja popravio. Tako dakle dobrotom benediktovaca sv. Marija Porcijunkulska postane obitavalištem nove franjevačke obitelji. „Pristojalo se" veli sv. Bonaventura, „da se ondje, gdje je po zaslugama Majke Božje zasnovan taj red, pod zaštitom iste Djevice još i poveća, da bude pozorište njegova napretka i razvitka."[3]

Taj razvitak počne odmah iza njihova povratka. Franji se prijaviše mnogi novi učenici. koje mu je sa svih strana privlačio njegov dobar glas. Od ovih

[1] I. Cel., pag. 40. — [2] Intra securus brunelle . . . Poema pag. 150. — [3] S. Bonav., cap. IV., pag. 388.

su nam četvorica dobro poznata, a to su: Juniper, Masseo, Rufin i Leo.

Juniper je bio bezazlena, ali vatrena i odvažna duha. Kad bi mu došla u pamet kakova dobra misao, ne bi vidio ništa, što bi mu moglo zapriječiti ostvaranje te njegove misli. Jednoga svečanog dana povjere mu, da čuva u crkvi sv. ruho i posuđe. Dok je vršio tu svoju zadaću, približi mu se siromašna žena i zamoli milostinju, a on bez ikakva otezanja podijeli s njom ono, što je bilo povjereno njegovoj skrbi. Teško mu je iza toga bilo dokazati i uvjeriti ga, da je to nesmotreno učinio. „Sve je ono," odgovorio bi naprosto, „suvišno, a siromašna je žena vruće trebala." Kršćanska mu ljubav, kao kakovom koprenom zastre pomisao na pravednost. To mu se doduše nije samo jedamput dogodilo, već možda i sto puta. Sveta ga je Klara dobro poznala i radi tolike njegove bezazlenosti ljubila kao svoga rođenog brata. I Franjo ga je također volio ne pazeći nato, što ga je koji puta malo uznemirio. „Kamo sreće," rekao bi često sluga Božji, „da imamo čitavu šumu takovih borovica," misleći u tim prilikama na značenje njegova imena.[1]

Sasvim je drugačije naravi bio brat Masseo, rodom iz Marignana, blizu Asiza. Razboritost je, veli Celano, bila njegova glavna krepost,[2] s koje je naskoro stekao velik ugled u redu Franjo je uvijek ljubio čednu obrazovanost stoga uze Masseja sebi za druga, kojega je rado za svojih apostolskih izleta vodio sa sobom „Da malobraćanin bude savršen," rekao bi Franjo često, morao bi da između ostalih svojstava ima razboritost, dobar sud, naravnu rječitost i prijaznost brata Masseja."

Rufin je potjecao iz odlične porodice Scefi, kojoj je nekada pripadala tvrđica Sass-Rosso, što je stršila nad gradom Asizom. Njegovo nenadano zvanje

[1] Juniper, od latinske riječi juniperus, znači borovicu. — [2] Vivi diseretianis praecipnal. I. Cel., pag. 86.

ganu cijeli grad, osobito jednu njegovu rodicu imenom Klaru, koja se od toga vremena poda posve svetim mislima, a poslije dvije godine veselo pođe njegovim tragom. Rufin se od svoga ulaza u red vazda odlikovao velikom srčanošću, kojom je veselo prigrlio sve njegove teškoće. Premda nije bio dobro pripravljen na strogi život, ipak je srčanije nego ijedan podnosio sve nevolje i oskudice.[1] Franjo se tome upravo čudio. „Bog mi je", govoraše sluga Božji", objavio, da je on jedan o triju najvećih svetaca ovoga vremena; zato ga slobodno zovem svecem, jer je već u nebu uvršten u broj svetaca.

Što se tiče brata Leona, smijemo bez bojazni reći, da je Franjo od sve svoje braće najvolio njega. On je bio njegov sv. Ivan, vele oni, koji Franju uspoređuju s Isusom Kristom. Leon te bio rodom iz Viterba. U njega je kako se to katkada kod nekih ljudi opaža, bila potpuna opreka među dušom i tijelom: tijelo mu je bilo krepko i jako, a duša sama krotkost, čednost i čistoća. Franjo brzo upozna svu ljepotu, što se skrivala pod tim malo debelim zamotom, te ga nije drugačije zvao, do ovčicom Božjom.[2] Radi tolike njegove čednosti i poniznosti uze ga za svoga običnog druga i povjerenika najskrovitijih tajna svoga nadnaravnoga života. Neki su njihovi putni razgovori postali glasoviti, i to s potpunim pravom, jer se štogod ugodnijega i uzvišenijega ne bi moglo ni pomisliti. Mi navodimo ovdje onaj naj poznatiji, u kojem je sv. Franjo poučavao Leona, u čemu sastoji potpuno veselje.[3]

Neke zime putovala su njih dvojica zajedno iz Peruđe k Mariji Anđeoskoj i bilo im je veoma studeno. Leo, duboko zadubljen u uzvišene misli išao je mirno naprijed, a za njim Franjo, koji mu putem poče govoriti „Braie Leone! Da Bog dade, te ma-

[1] Idem, ibidem. — [2] Ibidem. — [3] Taj je razgovor naveden u životu brata Leona, koji sačinjava jedan dio zbirke: Život dvadeset i četvorice generala. Mi ga navodimo po Fiorettima, koji su ga i glasovitim učinili.

lobraćani postanu tako izvrsni, da budu živ primjer svetosti ljudima, znaj, da to ne bi bila savršena radost'. Idući malo dalje, opet reče „Brate Leone! Kad bi malobraćanim imao taj dar, da može liječiti hrome i kljaste, izgoniti đavle, povraćati gluhima sluh, slijepima vid, nijemima govor, te kad bi mogao uskrisivati mrtve od četiri dana, ni to još nebi bila savršena radost". Putujući još malo reče na sav glas „Brate Leone! Kad bi malobraćanin dobro poznavao sve jezike i razumio se u sve visoke znanosti, kad bi mogao otkrivati nesamo buduće stvari, nego još tajne našega srca i duše, pamti dobro, da ne bi to bilo savršeno veselje". Prevalivši još jedan dio puta, opet Franjo poviknu „Brate moj Leone! ovčice Božja! Kad bi malobraćanin govorio anđeoskim jezikom, kad bi poznavao kretnju zvijezda, jakost bilina, cijelo zemaljsko blago i svojstva ptica, riba i svih drugih životinja, ljudî, stabalja, kamenja i vodâ, vjeruj, da ni to ne bi bilo savršeno veselje".

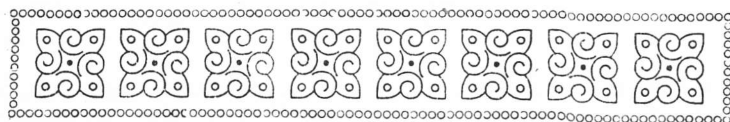
Ovako je svetac sve dalje raspredao svoj govor, dok Leon sav u čudu zapita „Molim te dragi oče, reci mi, u čemu je ipak savršena radost".

Franjo mu nato blago odvrati „Kad bi ovako do kostiju pokisnuti, ukočeni od zime, blatni i gladni došli na vrata Marije Anđeoske,[1] te pokucavši na samostanskim vratima, da vratar izađe vrlo srdit i upita nas: „Tko ste vi?" a mi da mu reknemo: „Mi smo vaša braća", pa da nam on odgovori: Vi ste lupeži, koji samo varate svijet; nosite se odavle! pa kad nam ne bi otvorio, već nas vani ostavio na snijegu i kiši gladne na smrt, ako bi mirno i strpljivo podnijeli toliku nepravdu, nemilosrđe i strogost misleći ponizno, da nas taj brat dobro poznaje, ali da je volja Božja, da tako proti nama govori, znaj brate Leone, da bi to bilo savršeno veselje. Ako bi još dalje nastavili kucati, a on, izašavši istjerao nas

[1] Sv. Franjo i njegovi učenici radije su upotrebljavali naziv: sv. Marija Porcijunkulska.

kao lopove, pogrđujući nas, davajući nam zaušnice i vičući: Nosite se odavle, skitalice! idite u gostinjac, ovdje vam nema mjesta; ako bi mi to sve strpljivo i vesela srca podnijeli, znaj, ovčice Božja, da bi istom to bilo savršeno i pravo veselje. Te ako bi prisiljeni gladom, velikom studeni i mrakom opet nastavili kucati vičući i plačnim glasom moleći, da nam za ljubav Božju otvori i zakloni nas od zla vremena, a on još više rasrđen poviknuo: „Kako su ovi lupeži jogunasti, baš ću im sada dati, što su zavrijedili", pa da izleti s kvrgavom batinom u ruci, spopane nas za kukuljicu, povali na zemlju i nemilice izmlati; ako bi sve to mirno i strpljivo podnijeli, spominjajući se muke Isusove: znaj, brate Leone, da bi napokon upravo to bilo savršeno veselje".

„A sada, brate moj, čuj zaključak: Od svih darova Duha svetoga, što ih Isus podijeljuje svojim prijateljima, najizvrsniji je ovaj: svladati samoga sebe i za ljubav Kristovu rado trpjeti muke, nepravde, pogrde i uvrede".

GLAVA VI.

FRANJIN ŽIVOT S BRAĆOM.

Svršivši Franjo svoje propovijedanje u Asizu, povjesničari tvrde,[1] da je i u drugim susjednim državama navješćivao svijetu riječ Božju. U mjestima, kamo je već dopro njegov dobar glas, svi su ga rado primali, dok je ondje ima velikih teškoća, gdje još za nj nijesu čuli. Tako na primjer u Imoli odgovori biskup veoma hladno na njegovu molbu „Brate moj! Ja propovijedam u svojoj biskupiji, a to je dosta". Franjo se ne smete, već mu se ponizno nakloni i izađe. Za jedan sat opet se prijavi, a biskup mu oštro reče „Što hoćeš? Što tražiš?" — „Presvijetli gospodine! odvrati mu Franjo, kad otac istjera svoga sina na jedna vrata, povrati se na druga. Ta djetinja bezazlenost ublaži biskupa, pa će mu „Imaš posve pravo; odsada ti i tvoja braća slobodno propovijedate u mojoj biskupiji, ja vas zato ovlašćujem. Vaša poniznost zaslužuje još veću milost."[2]

Ta je poniznost dolazila iz njegovoga unutarnjeg uvjerenja, da bi sagriješio proti Bogu, kad ne bi na svaki mogući način nastojao da ispuni djelo, što mu je bilo povjereno. Važnost pak toga djela svaki mu se dan sve većom pokazivala, i tim ga je više cijenio, čim je bolje upoznavao stanje duša u ono doba. Svatko zna, da se u početku XIII. stoljeća nije mogao predviđati veličanstveni rascvat svetosti, koja je domala morala postati njegovom najvećom slavom, a to sve valja pripisati propovijedanju i primjerima sv. Franje i njegovih besmrtnih sinova. „Ruši se moja,

[1] S. Bonav., pag. 338. — [2] I. Cel., pag. 227. — S. Bonav., pag. 348.

kuća', rekao je Isus svome sluzi, a kuća, o kojoj je govorio, bila je Crkva, što ju je on utemeljio, da spasava duše. Inocencij III. vidje u snu, gdje se ziba na svom temelju lateranska crkva, majka svih crkava. Životopisci sv. Franje tvrde prigodom njegovoga prvog apostolskog izleta, da se gotovo nije znalo, što znači ljubiti Boga. A kad opisuju njegovo propovijedanje u Italiji tvrde, da su sve te pokrajine bile prikrite gustim tminama, te da su se u ćudorednom životu mogle usporediti s onim suhim poljanama, koje ničim ne rađaju, jer je bilo veoma malo ljudi, koji su znali, kako treba živjeti i težiti za pravom svojom svrhom.[1] Takav je bio prizor, što ga je Franjo imao pred očima, a taj ga tako dirnu u srce, da nije samo na se zaboravio, nego mu je i duša, kao u sv. Pavla drhtala i osjećala da je nešto naprijed vuče vidjevši tolike gradove, gdje obožavaju zemaljske stvari.

Otuda je dolazila njegova rječitost puna sažaljenja i ljubavi. Franjo je svoju braću u svijetu htio da izbavi iz njihovoga žalosnog stanja, zato im se prikazao kao apostol savršenoga života i sva moguća sredstva upotrebljavao, da ga rado prime, pa da ih uvjeri o svojoj spasonosnoj riječi. S priprostim je bio priprost, te je za njih uzimao slike i dokaze iz vidljive prirode. Ali se znao i visoko uzdignuti, kad bi mu slušatelji bili obrazovaniji i učeniji, i u tim bi prilikama njegova obuka bila duga i duboka. Tvrde dapače, da bi katkada u kratkim potezima svojim slušaocima udahnuo tako uzvišene misli, da ih ne bi bilo moguće riječima iskazati. Imajući najveće pouzdanje u Onoga, koji je živa istina možda je i previše od njega očekivao, zato mu je često govor bio bez razdjelbe, a koji puta i bez najpotrebnijega reda. No ipak je svoje riječi oživljavao svojim jakim i zvonkim glasom te vatrenom i živahnom kretnjom Za propovijedanja sav se tako preobrazio, da mu je

[1] I. Cel., pag. 31. et 74.

slušateljstvo bilo kao izvan sebe. Neki liječnik, rječit i učen čovjek, ovaku opisuje utisak Franjinih riječi. „Često sam drugih propovjednika zapamtio cijeli govor, ali Franjjna nijesam mogao nikada, dapače ako bi mi i ostala koja točka u pameti, više tu ne bih našao one ljepote, koja bi me onako ushitila, kad bih slušao njegovu propovijed“.[1] To znači, da je Franjo bio pravi govornik. Cvijeta njegove rječitosti nestajalo je sa zadnjim zvukom njegova glasa, ali utisak, što bi ga učinio na svoje slušateljstvo, ne bi nikad prestajao.[2] Duše, koje bi jedampul ganuo, ne bi se više povraćale na svoju mlitavost i mlakost. Sasvim sretne, što su osjećale da su žive, veselo bi pozdravljale novu zoru, što se nad njima ukazala, i nijesu oklijevale pod njezinim oživljujućim utjecajem uroditi plodom časti i kreposti. Što je u prirodi sok, to je u tom dijelu vinograda Gospodnjega po Franjinoj riječi uradila milost. Za dvije godine zadobije pokrajina novo lice, jer i kod najhladnijih opet oživi pobožnost. Zanemarene crkvene svečanosti opet se počnu slaviti velikim žarom i poletom vjere, te se na sve strane orila pjesma zahvalnica. Svi obraćenici zahvaljivahu Bogu na oživljeloj vjeri, a Bog, koji uvijek pazi na uzdisaje svojih sluga, uli im u srce veliko zadovoljstvo i ufanje.[3]

Običaj je bio kod ljudi onoga vremena, da se više ne vraćaju s puta, kojim bi jedampul krenuli. Treba da franjevačka obitelj, ako ne sav, bar veći dio svoga brzog razvitka pripiše tomu općenitome ljudskom raspoloženju. Tkogod bi jedampul čuo Franjinu propovijed, potražio bi odmah, da umiri svoju savjest, i od toga bi časa neprestano težio za savršenošću. Mnogi su molili, da prigrle njegov način

[1] II. Cel., pag. 205. — [2] Franjo je bez priprave govorio, zato je katkada bio u velikoj neprilici. Bilo je dana, da bi se poput orla visoko digao. a drugi put ne bi znao, što da rekne, već bi blagoslovio narod i otišao. IJ. Cel., pag. 60. — [3] Totius provinciae facies ummutata, fugata prior ariditas . . . resonabat ubique gratiarum vox. I. Cel., pag 32.

življenja želeći, da i oni štogod trpe za Boga. Naši životopisci vele, da je to bio neki nagon, koji se osjećao u svim slojevima ondašnjega društva. „Četimice su“, vele ovi, „dolazili bogataši i siromasi, plemići i prostaci, učenjaci i neuki, duhovnici i svjetovnjaci i molili da ih sluga Božji primi u svoj red.[1] Niti se protivio Franjo ni njegovi učenici onomu, što su držali, da je očito djelo milosti Božje. Oni su otvarali život savršenosti za sve, koji su taj život tražili. Iza propovijedanja se nikad ne bi vratili k Mariji Porcijunkulskoj, a da ne bi sa sobom doveli jednoga ili više novaka, radi čega bijaše potrebno da se proširi samostan, jer je bio pretijesan za stado, što se sabralo.

Još je potrebnije bilo, da se dade isti duh tomu mnoštvu prijavnika. Da se to postigne, bili su mladi redovnici podvrženi kušnji za jednu ili dvije godine, da se dobro pouče u redovničkomu životu. Osobito se kroz to vrijeme pazilo na njihovu ćud i sklonosti. To su novicijati, kojima se većinom, kako svatko znade, pripisuje jakost i gorljivost kod najvećih obitelji. Ne vidi se međutim, da je išto slična opstojalo u početku franjevačkoga reda. Koja je dakle to bila tajna moć, da su se tako brzo promijenili toliki ljudi? To je jedna stvar u povijesti, kojoj se čovjek ne može dosta nadiviti, stoga je vrijedno, da se tu malo ustavimo.

Da odgovorimo na gornje pitanje, dosta je da kažemo, da je Franjo svojim vještim upravljanjem sve zadovoljavao; on je imao sva svojstva, koja čine moćna gospodara ili starješinu, a povrh ostalih ono, što možda najviše vrijedi: znao je prijateljski i upravo srdačno govoriti. Ako bi trebalo vratiti grješnika s krivoga puta ili pokazati kojemu bratu stazu veće savršenosti, odmah bi ga tako živo o tom uvjerio, da mu ne bi trebalo drugih opomena ni savjeta. Koji dobro poznaju redovnički način življenja razumiju,

[1] I. Cel.. pag. 26.

koliko je Franji vrijedio taj izvrsni dar. Mnogi se s početka u redu uzbune te ih je malo, koji i duhom ne malakšu, da ne pređu sa svijetla u guste tmine, s junačke odluke na neodlučnost. Franjo je u tim pogibeljnim časovima bio naravna pomoć svojoj braći. Uzeo bi ih na stranu i duševno ih hrabrio; odstranio bi nemir iz njihova srca, a mjesto toga uspostavio veselje i zadovoljstvo. On je, veli divno jedan njegov povjesničar, bio među njima kao vrelo, odakle su svi crpili život.[1]

Jakost i silu njegovih riječi još je i to povećalo, što su mu učenici vjerovali sve, što bi im kazivao, jer su bili uvjereni, da je on bio bliže Bogu negoli oni, i da bi upravo Božji glas slušali, kad bi njega slušali. Mi smo više puta imali priliku, da se uvjerimo o tom uvjerenju, a ovaj događaj, što ga između tolikih drugih izabiremo, jasno nam pokazuje, kako je to njihovo uvjerenje bilo čvrsto i stalno. Među braćom je bio redovnik imenom Riker, rodom iz Markije, čovjek uzorna vladanja i odlična roda. Budući da se odmah bez ikakove teškoće prilagodio duhu reda, nije Franjo toliko na nj pazio, a rijetko je kad s njim i razgovarao. Siromašni brat opazi brzo taj postupak svoga starješine, pa mu je to bilo veoma žao; vidio je, kako se za druge brine i duševno hrani one, kojima je to bilo potrebno. Zašto je dakle samo njega zanemarivao? Zato mu se velikom žalošću napuni srce, jer nije sumnjao, da je ljubav tako svetog starješine zalog i znak ljubavi Božje. Mislio je ujedno, da i Bog mrzi onoga, koga on nema rado u svom srcu. Te i slične misli dugo su ga vremena gorko mučile osobito zato, što ih nije smio nikome otkriti. Iz želje, da svrati na se pozornost svoga oca, kroz više je dana prolazio ispred njegove sobe, pa ne mogavši više trpjeti unutarnje grižnje, odluči da uniđe i otkrije mu svoje srce.

Franjo je srećom imao od Boga dar, koji jednome starješini vrijedi više, nego išta drugo: znao je, što se zbiva u srcu ljudskom. Kad dakle rečeni brat stupi na vrata, čim ga opazi sluga Božji znao je, što ga je do njega dovelo, te mu vesela lica reče, prije nego on i riječ progovori „To je napast, brate moj, vjeruj mi, to je đavolska napast. Ja tebe najviše ljubim, jer si između svih najvrijedniji moje ljubavi. Dođi mi dakle, kada hoćeš; neboj se više, nego se prijateljski razgovarajmo". I ostadoše dulje vremena u sobi raspravljajući međusobno o duhovnim stvarima. Lako je pojmiti, koliko je veselje i začuđenje obuzelo brata Rikera. Uvjerivši se potpuno o osjećajima svojega duhovnoga oca, nestade nemira u njegovu srcu, te vjerova, da mu ga je Bog po velikom svojem milosrđu pripustio za veću njegovu duševnu korist [1]

Franjo je taj odlični dar pronicavosti zaslužio velikom samozatajom i osobitom privrženošću prema onima, koji su pridošli pod njegovu zastavu. Ovi su se pak veoma u nj pouzdavali podloživši se njegovoj upravi, a i Franjo se opet zato smatrao njihovim dužnikom. „Gdje bi", govoraše, „bila moja slava, kad bi oni, izgubivši sve na ovom svijetu, izgubili i nebo?[2] Stoga je neumorno radio, da ih priuči na život Isusov. Osobito se brinuo za one, koji bi se poslije nekoga vremena gorljivosti ustavili pred teškoćama i htjeli se natrag povratiti. To je bio najveći dio njegove zadaće. „Starješina je", običavao bi reći, „samosilnik, a ne otac, ako čeka s opomenom, dok se grijeh počini".[3] Tako on nije činio, već bi izlazio u susret siromašnoj braći, bodrio ih na dobro i tražio sva moguća sredstva, da zagrije njihovu gorljivost.

[1] I. Cel., pag. 39.

[1] Umirivši se taj brat, u svojoj duši, postane velikim razmatračem tajna Božjih, te nam ostavi iza svoje smrti djelce: Qualiter anima possit cito pervenire ad cognitionem veritatis, o kojem kaže glasoviti neki bogoslovac „Što je pisac Nasljedovanja poučavao u cijeloj svojoj knjizi to je prije njega istim načinom, ali ukratko razložio Riker Markijski u svojem djelu". O. Cagliardi, naveden od o. Poyola u poučnom djelu: La doctrine de l' Imatation. — [2] II. Cell., pag. 243. — [3] II. Cel., pag. 244

Kakovo bi veselje osjećao u svojoj duši, kad bi postigao tu svrhu! Svi su se pravi upravitelji smatrali sretnima, kad bi im sinovi išli putem istine i pravednosti, ali nije možda nijedan od njih tako rado otkrivao toga veselja kao Franjo. Jedan dan se neki španjolski svećenik, čovjek krepostan i svet, prolazeći kroz Asiz, svrati k Franji i izvijesti ga o redovnicima, što ih je poslao u Spanjolsku. „Već daju", reče mu „primjer svetosti", te pripovijedi, kako neki brat, jer je bio zadubljen u molitvu, nije čuo zvona, kojim se braća sazivaju na objed, te da je poslije molitve to ispovijedio pred drugima kao kakav grijeh. Ta bezazlenost razveseli Franju, te klikne iz dna duše „O Bože, vođo i posvetitelju siromaha! zahvaljujem ti na veselju, što mi ga u ovaj čas u srce ulijevaš. Blagoslovi, Oče svemogući, i obaspi osobitim svojim milostima onu ljubeznu braću, koja već šire dobar miris našega zvanja.[1] Zaista se ne može pojmiti istinitija i iskrenija očinska ljubav.

Bilo je međutim prilika, kad je ta očinska ljubav bila još ganutljivija; nekoja su naime braća iz velike svoje revnosti i gorljivosti prešla granicu umjerenosti i tolikom revnošću služila Bogu, da su sama sebi rane zadavala. Iznemogavši tako jedne noći neki redovnik s predugoga posta, zajauka „Umrijeh od gladi!" Na taj vapaj svoje ovčice, koja je bila u potrebi, Franjo kao dobar pastir odmah ustane i naredi, da mu se posluži štogod se ljepšega nađe u blagovaonici, a da siromašnoga brata ne bude stid, i on s ostalim učenicima, koji su bili ovdje, sjedne za stol. Kad su svi lijepo blagovali, da ljubav bude savršena, dade im kratku, ali krasnu pouku o kreposti razboritosti. „Nekoć je" reče, „Bog naredio, da se u mnogim žrtvama upotrebljava sol, a to nije bilo bez simboličkoga razloga. Tim nam je htio pokazati, da u dragovoljnim žrtvama, što mu ih prinosimo svaki mora izmjeriti svoje sile; jer nije gore uskratiti tijelu,

[1] II. Cel., pag. 245.

što mu je potrebno, negoli mu dati, što je suvišno... Sad smo malo objedovali s našim bratom, pa se zato ne moramo bojati, da smo pogriješili proti umjerenosti; prava ljubav pobuđuje duše na pobožnost, a nikada ne služi putenosti.[1] U prilikama, koje su u ono doba višeput pružale zasebne gorljivosti, činilo se Franji, da je sasvim slabo opskrbljen samostan, a nekada ga je držao prebogatim. Viđali su ga, gdje bi izlazio iz sobe i kazivao onim vjernicima, što su mimo Porcijunkule prolazili, i koji su mu vazda rado pomagali, da ima bolesnoga brata, te da želi za nj imati malo ukusnijega jela; pa čim bi dobio, što bi prosio, odmah bi se vratio veselo donoseći dragocjenu milostinju. Ako bolesnik ne bi htio uzeti tako izvrsna jela, i on bi s njim zajedno jeo, a to je vele povjesničari, činio i u posne dane. Takovom je ljubavlju ljubio svoju braću.[2] Jednom neki bolesni brat zaželi grožđa, ali ga neusmjeli zaiskati. Bog tu bolesnikovu želju objavi svojemu sluzi Franji, koji odmah otiđe k njemu, odvede ga izvan samostana u obljižnji vinograd, gdje istrgne nekoliko dobrih grozdova, poče prvi jesti, te ponudi i bratu neka udovolji svojoj želji.

Kad se u nama poveća božanska ljubav, ona postane kao neko tajno svijetlo, u kojem vidimo sve kreposti. Ona je potaknula Franju, da prednjači svojoj braći u svim krepostima, jer je dobro znao, da se po primjeru Isusovu najprije on ima posvetiti, ako želi, da mu i podložnici budu savršeni. Kojiput su mu neki iznosili njegov strogi život, nu on ih nije rado slušao, premda je uvijek rado slijedio savjete drugih. „Ne ustavljajte me", rekao bi, „ja imam u redu primjerom prednjačiti. Treba da ja kao orao potičem malene, da lete putem Božjih zapovijedi". Tu se moramo tražiti pravi uzrok trapljenju, u kojem se tako junački vježbao. Možda je to trapljenje u tri ili četiri slučaja, koje ćemo odmah pripovijedati, imalo tu svrhu, da ublaži onaj otpor, koji je sluga Božji s ve-

[1] II. Cel., pag. 152. — [2] II. Cel., pag. 243.

likim začuđenjem u sebi katkada osjećao. Nu on je prvi priznao, da mu se njegovo tijelo, koje je katkada zvao „Bratam magarcem“, nije uopće ni u čemu protivilo, te je običavao reći, da mu je ono veoma dobar drug. Ako ga je dakle tako neustrašivo nagonio na posao, na napor, patnju i druge muke, nije ga za drugu svrhu trapio, nego da tim dade primjer braći, jer je znao, da ljudi trebaju vođa, koji će ići pred njima. To je držao za pravu svoju zadaću. „Imao je pravo“ veli neki povjesničar, „jer podložnici rađe slijede ruku, koju vide u poslu, negoli glas, koji samo zapovijeda ili opominje“.[1]

Takav je bio Franjo kao upravitelj i učitelj. Sada dakle svatko pojmi, koliku je moć imao kod svoje braće, a kad kažemo, da se služio tom moću, jasno ćemo uvidjeti, kako se onda živjelo u Porcijunkuli.

Mi smo već istaknuli glavnu Franjinu misao. On je naime htio osnovati zadrugu ljudi, koji će po primjeru prvih kršćana vršiti posvemašnje siromaštvo. Takav je preustroj uključivao dvije stvari. Najprije je trebalo opskrbljivati svakovrsnim svakdanjim potrebama ljudske naravi, predviđati i brinuti se za sredstva, kako bi im se i u budućnosti moglo udovoljiti. Franjo je morao prije svega zabraniti toliku brigu i predviđanje, riječju: bogatstvo. S druge pak strane što se više žrtava zapovijeda ljudima, više se moraju i odgajati u svom staležu, jer da jedno društvo opstoji, treba mu neka tajna hrana, neki unutarnji ideal, koji ga drži, jači i krijepi. Franjo je dakle još morao udahnuti svojim učenicima pravu ljubav prema svom staležu; morao ih je poučiti, da smatraju siromaštvo časnim i dičnim u samom sebi. Kako je dakle on postigao tako uzvišenu svrhu, koja je zahtjevala toliko muke i požrtvovnosti?

Najprije je tražio, neka pokažu velikodušnu srčanost svi, koji su mu se prijavili. Zato nesamo da nijesu smjeli donositi štogod od dobara, što su ih

[1] II. Cel. pag. 242.

imali u svijetu, nego su dapače to morati rasprodati, a novac podijeliti siromasima. Tako je učinio prvi njegov učenik, bogati Bernardo Kvintavalski, a u tom su ga dužni bili slijediti i svi drugi, koji bi htjeli vršiti evanđeoske savjete. Franjo je bio strog u izvršivanju toga pravila. Sv. Bonaventura pripovijeda o nekom bogatašu iz Ankone, koji je privolio, da se odrekne svih svojih dobara, ali ih je podijelio među roditelje, mjesto da ih dade siromasima. Franjo ne htjede toga trpjeti, nego mu reče „Idi, brate muho“ — tim se izrazom služio, kad bi htio koga ukoriti — „svojim putem, jer je temelj, što si ga postavio, vrlo slab za zgradu, o kojoj sanjaš; nijesi vrijedan da postaneš siromahom Isusovom“. I ništa ga ne mogaše sklonuti, da ga primi, jer je znao, da čovjek, koji u takovu stanju ima takovih osnova, ljubi tijelo i krv, te ne može dugo slijediti staze savršenosti, a da ne pogleda natrag.[1] Ljudima nižega staleža rađe bi štogod dopustio. Tako jednoga dana susrete u polju blizu Asiza nekoga mladića s kolima, u kojima su bila upregnuta dva vola. Taj je dobri mladić jednom bio kod Franjine propovijedi. Kad je urodilo u njem božansko sjeme, što mu je tada palo na srce, zaželi da prigrli taj novi život. Uhvativši sada dobru priliku, otkrije Franji svoju nakanu rekavši „Ja bih htio, da me učiniš svojim bratom, jer odavna želim služiti Bogu“. — „Ako hoćeš“, odvrati Franjo, „da ti se ispuni želja, treba da ostaviš sve, što imaš, i podijeliš siromasima“, Ivan (tako mu je bilo ime) odmah ispreže volove, te će „Ovoga tebi poklanjam, a onoga drugoga dat ću siromasima“. Franjo u tolikoj bezazlenosti lako opazi iskrenu i pravu dušu, te pristane na prijedlog mladićev. Zajedno dakle odu njegovoj kući pa kad otac i mati doznaše' što im je dijete učinilo nije im bilo drago. Žalili su sina, a ujedno i vola, kojega je tako nesmotreno poklonio. Franji se međutim činilo, da roditelji više tuguju za

[1] S. Bonav., pag. 351.

volom, negoli za sinom, pa će im zato reče: „Da se nagodimo! Eto ostavljam vam vola, a vodim sina". I zbilja, njegov prijedlog bude posve lako primljen Da ne učiniše te pogodbe, prosti bi ratar više obogatio red, negoli bi to Franjo ikad i najvećemu kralju dopustio.[1]

Kad bi se jedamput braća odrekla svojih dobara, trebalo im je još samo u tom uskratiti, da odgovore pravome svome zvanju. Franjo je na to dobro pazio misleći da bi se prekršila zapovijed Božja, kad bi prijavnici našli u samostanu, što su ostavili u svijetu. Po njegovoj je želji Porcijunkula imala biti savršenim kraljevstvom uboštva, pa je iz svih sila nastojao, da u istinu bude, što je imala biti. Povjesničari tvrde, da se zato neprestano brinuo kako se to u nijednoj drugoj prilici nije opažalo. Čim bi vidio kakvu stvar. koja bi se protivila siromaštvu ili bar samo izvana dragocjenom pričinjala, odmah bi se promijenio u licu očitujući time svoje nezadovoljstvo.[2] Glavna žrtva, koju je on od svojih zahtijevao, bila je, da se odreknu svih dobara, zato bi drhtao i veoma trpio, kad bi opazio, da koji uzmiče pred tom žrtvom.

Prva mu briga bijahu zgrade, pa je najvolio, da ih nikako i ne bude. „Lisice", običavao bi reći, „imadu svoje jame i ptice svoja gnijezda, a Sin čovječji nije imao, gdje da glavu nasloni". Ali budući da nije bilo moguće, da budu bez stana, gledao je, da ono, što bi se za njih pravilo, bude prosto i jednostavno. Nekoliko dasaka zajedno spojenih, granje za krov, zemlja za lijepljenje lukanja, takova je bila njegova osnova.[3] Dapače je još htio, da su te gotovo bezlične gomile vlastništvo nekoga, koji ne pripada njegovoj obitelji. „Sad ćemo", govoraše, „pod tim uvjetom biti došljaci i stranci na ovoj zemlji". Sve je bivalo po njegovoj volji, doklegod su boravili

[1] II Cel, pag. 252. — [2] II Cel., pag. 174. — [3] Ibidem, pag. 175.

u siromašnim kolibicama, što su ih samo podizali oko Porcijunkule. Tu uistinu nije bilo nikakova bogatstva, pa premda su benediktovci s gore Subazija poklonili Franji kapelu i zemljište oko nje, on ih je ipak smatrao, da su pravi vlasnici tih nekretnina[1] Ali kad se umnožao broj braće, osobito skupštine, odmah se osjeti nedostatnost tih prvobitnih zakloništa. Trebalo ih je dakle povećati, a to su i braća u srcu željela, ali se nije nijedan usudio, da Franji koju riječ progovori o toj stvari. Građani im međutim, koji su svom dušom ljubili cvatući red, pritekoše u pomoć. Dok je jednom sv. utemeljitelj, bio odsutan, Asižani se požure, da na svoj trošak podignu dosta veliku zgradu izbjegavajući dakako svaku ljepotu. Kako je bilo žalosno Franjino iznenađenje, kad se povratio. Obuze ga sveta gorljivost, koja je potakla Mojsiju, du razbije ploče zakona, te se živo uspne na krov, poče otkidati crijepove, trgati grede te karajući braću i zapovijedi im, neka mu pomognu da sa zemljom sravna tu suvišnu zgradu. Građani su srećom sve to predviđali i bdili nad svojim djelom, zato pošalju nekoliko vojnika, neka izvjeste Franju, da ta zgrada pripada općini, pa da ne smiju u nju dirati. Franjo se pokori, jer je uvijek više nego itko drugi iskazivao štovanje prema tuđemu pravu; nu ipak sve drhćući odustane od svoga nauma. Trebalo je više dana, da pristane na tu preinaku u svom redu, jer je nije nikako želio, premda je dobro osjećao njezinu potrebu.[2]

Pokućtvo je bilo još siromašnije nego spoljašnost kuće. U Porcijunkuli je bilo kreveta, koji su često sastojali samo iz malo slame, a cijelo posuđe bilo je zemljano ili drveno. Moglo se još vidjeti nekoliko priprostih stolica i gdjekoja knjiga. Franjo je to vrlo ci-

[1] Predaja kaže, da je Franjo svake godine slao opatu benediktinskom po čitavu košaricu riba iz bližnjega potoka pokazujući tim, da oni imadu veće pravo na Porcijunkulu, nego on. — [2] II. Cel., pag. 175.

jenio, jer je mrzio, štogod je moglo dozvati u pamet obilje i sjaj svjetskih bogataša. Čvrsta je njegova volja bila, veli lijepo povjesničar. da sve „sjeća na stanje stranaca, te na neki način slavi progonstvo, u kom su bili".[1] Zato bi ga obuzeo veliki strah, kad bi bogatstvo, koje je mislio da je odstranio, prijetilo, da se potajno uvuče s tim stvarčicama. Jedne godine, a po svoj prilici pod konac svojega života slavio je sluga Božji Uskrs u Grećiju. Braća su htjela iza duševne svečanosti prirediti malu svečanost i za tijelo. Stolovi bijahu pokriveni bijelim stolnjacima; gosti su imali i čaše, što je u ono davno doba bila raskoš. Na njihovu nesreću Franjo opazi tu lijepu pripremu prije objeda, zato odmah kradom izađe iz samostana, preobuče se u poderano odijelo prosjaka, kojega nađe u dvorištu i čekaše oslonjen na štap, dok braća pođu u blagovaonicu. A kad ovi posjedaše, pokuca na vratima govoreći „Draga braćo! udijelite za ljubav Božju milostinju siromašnomu prosjaku". — „Uniđi", odvrate oni, uniđi za ljubav Onoga, kojega zazivaš". Nato Franjo uđe. Lako možemo razumjeti, kako su se braća začudila, kad su ga opazila. Franjo međutim ne htjede prekršiti odluke što ju je učinio, nego su mu morali dati okruglu zdjelicu, koju uzevši u ruke izađe, sjede na golu zemlju, pa metnuvši zdjelicu na pepeo, blagova upravo na prosjačku. „Barem ću ja", govoraše, „jesti kao pravi malobraćanin". Umirivši se malo na svršetku, reče „Nemojte zaboravljati, draga braćo, da nas primjer siromaštva, što nam ga ostavio Sin Božji, mora obvezivati više, nego druge redovnike. Kad sam vidio taj lijepo nakićeni stol, nijesam mogao prepoznati u vama prosjake, koji idu od vrata do vrata". Opomena bi primljena. Franjo, kao nekoć božanski putnik u Emausu, otvori oči i duboko dirnu u srce svoje učenike.[2]

[1] Ut omnia peregrinationem, omnia cantarent exilinu. II. Cel., pag. 176. — [2] II. Cel., pag. 176. — Srednji je vijek imao naravni ukus za slikovitošću, dok mi danas imamo posve protivnih nagnuća.

Što se tiče odjeće, vidjeli smo, na što ju je sveo. Nu nije mislio, da je dosta, što je propisao svojim učeninima sasvim prosto sukno. Znao je on dobro, da se neka gizda može naći i u prostom odijelu. Stoga je bdio i strogim se pokazivao, kad bi opazio u tom ma i najmanju pretjeranost. „To je," govoraše, „nepogrješiv znak, da se gorljivost gasi u duši. Čovjek traži tjelesne naslade, jer ne zna uživati duševnih." Da pak i u tom dade primjer, uvijek je nosio samo jednu haljinu, često posve iskrpanu, te nije nikad dopustio, da ih njegovi učenici imaju više od dvije. „Čovjek ima," rekao bi, uvijek nešto trpjeti, jer ona krepost ne vrijedi mnogo, koja ne zna baš ništa podnositi Uklanjati se svakomu trapljenju, znači, bježati svaku zaslužnu priliku; znači još činiti, što bi činili židovi, da su se povratili u Egipat." Morala je dakle biti velika potreba, da Franjo privoli na kakovo ublaženje. Onima, koji nijesu mogli podnositi velike studeni, dopusti da postave gornju haljinu kakovim krpama. Bolesnike je dapače ovlašćivao, da se mogu služiti donjom haljinom od mekše tvari, Uopće je odijelo moralo biti od proste tkanine. „Gorljivosti će nestati u redu, opetovao je bolno," a mlakost će biti opća, kad moja djeca, djeca oca, koji je bio siromašan, počnu nositi bogatu svjetsku odjeću.[1]

Ali to je više manje naravno bogatstvo, te ga možda Franjo nije toliko mrzio, koliko umjetno blago, t. j. novac. Svojstvo novca jest, da najprije obmami čovjeka i nastoji, da ga što više skupi, dok se napokon posve ne obogati, a onda zaboravi i na Boga i na dušu, jer u novac stavlja svu svoju nadu. Zato ga je Franjo veoma mrzio, jer je bio uvjeren, da je u novcu nečisti duh.[2] Zapovijedi dakle braći, da ga ne smiju primati niti oni sami niti po kome drugom, dapače ga se ne smiju ni dotaći, nego neka ga nogama gaze kao kakovo blato. U tom su neka braća trpjela

[1] II. Cel., pag 183. — [2] Ioidem, pag. 179.

velike napasti, koje su u nekim prilikama bivale dosta škakljive. Unišavši u početku reda neki svjetovnjak u crkvu sv. Marije Porcijunkulske, da obavi svoju pobožnost, na odlasku ostavi svoticu novaca pred raspelom. Došavši iza njega tamo neki brat, uze taj novac i baci ga kroz prozor. Da li je to učinio iz mržnje ili iz ljubavi novcem, nije nam poznato, samo to znamo, da se njegov čin Franji nije ni najmanje sviđao. Zovne ga dakle i ukori pred svom braćom, a za pokoru mu naredi, da uzme u usta onaj novac, odnese ga izvan samostana i baci na prvu magareću nečist, što je nađe na putu. A to naredi zato, da se drugi na njegovim leđima nauče, kako treba poštivati siromaštvo. Franjo je kao i veći dio utemeljitelja gledao, da uhvati dobru zgodu, te svečano proglasi zakon, na kojem se osniva opstanak reda, zato je upravo i zadao spomenutomu bratu onakovu pokoru, da učenici dobro shvate i cijene taj zakon, te ubuduće toliko drže do novca, kao i do đubreta.[1] Jednom međutim, u kasnije doba, stavi izuzetak toj općoj zabrani. Bolesna su braća tako ranila njegovo srce, da je u drugim svojim pravilama dopustio, da braća mogu primiti koji novac za potrebe bolesnika. Ali se ipak brzo pokaje za tu popusljivost te se u zadnjim pravilima opet povrati na prijašnju strogost i umrije uvjeren, da je trebalo prepriječiti svaki prolaz tomu najvećemu neprijatelju i rušitelju redovničke stege.

Trebalo je međutim, da se braća uzdržavaju i živu. Odbacivši novac i odrekavši se svakoga posjeda, još su im preostajala samo dva sredstva za uzdržavanje života: posao u naravi nagrađen i milostinja, koju je trebalo prositi od vjernika. Franjo je preporučivao oba sredstva, osobito prvi. Naziv ili ime prosjačkoga reda katkada je prouzročilo neku vrst ismijehavanja i bilo uzrok, da su neki smatrali prosjačenje običnim sredstvom življenja, jedinom pomoću redovnika. Međutim su Franjina pravila bila sasvim protivna tomu mnijenju. „Sva braća," vele ova „koja znaju kakav zanat, svijesno će se njim baviti, a oni, koji ne znaju nikakva, naučiti će kojigod, i ne će ga smjeti mijenjati. Jedni će i drugi primati za svoj trud, što je potrebno za uzdržavanje života, osim novca. „Radilo se dakle u Porcijunkuli, a lijenčine se tu nijesu dugo trpjele. Neki je novak u samostanu mnogo jeo, malo molio, a još manje radio. Ne mogavši ga Franjo više gledati, reče mu jednom prilikom. „Muho jedna! Nosi se odavle; već si dugo ovdje živio kao trut, koji ne kupi meda, nego samo troši, što pčele saberu.[1] „Prvi je sv. utemeljitelj u to davao primjer zaposlenosti. Upravljanje redom i neprestano propovijedanje ne dopuštahu mu, da se bavi kakovim običnim zanatom, ali se za prosta vremena rado laćao kakova posla. Tako jedne korizme izradi posudu od drveta. Jesu li mu okretna njegova narav i velika vještina pomogle, da joj dadne lijep oblik? To je posve vjerojatno, jer povjesničari spominju, da je u tom osjetio neko veliko zadovoljstvo. Moleći naime jednoga dana sv. božanski čin, ustavi se i poče nju u pameti promatrati zaboravivši za neko vrijeme i na samu molitvu. Zato huda posuda bje odmah osuđena." Bi li vjerovali, „reče svojoj braći," da je ona trica imala nada mnom toliku moć, da me je pod molitvom rastresla? Budući da mi je dakle prekinula žrtvu zahvalnicu, što sam je prikazivao Gospodu, upravo ću nju Njemu žtvovati." I baci u vatru to odviše omiljelo djelo. Tko se ne bi divio toj svečavoj odlici? A s druge strane tko da ne požali te lijepe posude, koju su načinile tako svete ruke, te koja s tolikih razloga bijaše jedan od najdragocjenih spomenika prvoga talijanskoga preporoda.[2]

[1] Hace ab ipse erat solertia data suis ut stercus et pacuniam nuo amoris pretio pouderareut. II. Cel., pag. 180

[1] II. Cel., pag. 286. — [2] II. Cel., pag. 198. — S. Bon., pag. 372.

„Kada braći uzmanjka, što im je potrebno, ići će prositi kao i ostali siromasi." Tako su glasila pravila. U vrijeme pak, kad zajednički ili skupni posao nije imao nikakova ustroja niti uredbe, čestoput je već velika obitelj morala u svem trpjeti oskudicu. Nu Franji to nije bilo mrsko. On je često prosio u vrijeme, kad se usavršivalo njegovo zvanje, a mislio je, da bi nešto manjkalo njegovoj braći, kad bi oni bili samo radnici, te mu se učinilo, da prosjačenje usavršuje svako pravo siromaštvo. Braći je međutim bila teška ta pouka. Poslije prve dvanaestorice mnogi su došli, kojima se radi njihova odlična roda ili od same naravi nije sviđao prosjački život. Franjo, taj krotki blagi sluga Božji, nije ih htio odmah na to siliti, nego je isprva sam on vršio tu nisku službu, koja se mnogima činila sramotnom. Ali je ujedno nastojao, da svojim riječima potakne na tu krepost svoje sinove, pa im je zato često govorio „Draga braćo! Sin je Božji bio odličniji od nas, pa je ipak bio siromašan na ovoj zemlji. Mi smo pak njemu za ljubav prigrlili siromaštvo, pa se ne moramo stidom obraćati k stolu Gospodnjemu, — tako je on zvao milostinju — jer tko se obraća k tome božanskom stolu, taj ima pravo na baštinu, koja nas čeka gore na nebesima. Zaista vam kažem: vama će se pridružiti mnogi plemići i mudraci, koji će se dičiti imenom prosjaka. Dajte dakle primjer toj braći, koja će iza vas doći, da vas veselo nasljeduju.[1] „Drugi put bi priznavao, da se ne prosi bez stida; ali", dodao bi, „imati nježan i osjetljiv obraz, to nije pogrješka, nego prilika da čovjek privrijedi što više zasluga za nebo, kad naime svlada u sebi taj veliki stid, kad se ne vraća s početoga puta, nego hrabro ide do kraja.[2]" Tvrdio je napokon, da je Bog dao svijetu manju braću, neka se odabrani priprave na dobru i spasnosnu pokoru, te poslije smrti steku vječnu slavu. „Štogod učinite jednomu od najmanje

[1] II. Cel., pag. 185. — [2] Ibidem, pag. 184.

braće, meni ste učinili." „Čujete?" govoraše, jednome svome bratu. „Nas je navijestio Božji prorok, jer vršimo dobrotvornu zadaću kod onih, koji nam pritječu u pomoć." Te česte opetovane opomene i pouke urodiše dobrim plodom, jer braća razumješe, da se ne mogu protiviti njegovoj želji. Sačuvali su nam uspomenu o jednom između njih, koji tu tešku zadaću tako rado i zadovoljno ovrši, da se je vratio kući pjevajući, Čuvši ga Franjo, izađe mu u susret i reče „Blagoslovljen moj brate, koji si dragovoljno otišao, ponizno prosio te se veseo vratio." Na to preuze torbu na se, a miloga učenika poljubi u rame, na kojem je nosio milostinju.[1]

Ta je prijaznost u strogosti bila tajna mladoga utemeljitelja, a dolazila mu je bez sumnje iz krotke njegove naravi, a možda još iz višega vrela. Franjo je imao o siromaštvu tako uzvišenih misli, da su ove, bivši najprije njegovim svijetlom, mnogo utjecale na njegovo djelo, te budući da nam se ovdje pokazala prilika, vrijedno je, da ih čitatelju predočimo, On nije siromaštva smatrao samo kao jednu od onih velikih kreposti, kojima je Evanđelje stavilo temelj, niti je samo mislio, da ono odgovara potrebama onoga doba, premda je to dobro znao, nego je njegova misao o siromaštvu bila ako ne istinitija, a ono bar mnogo proniknutija nježnošću. Kad je Franjo težio za viteškom čašću, onda smo tom prilikom rekli nekoliko riječi o viteštvu. Štovanje i ljubav prema ženi, to je bilo glavno obilježje članova te zadruge ili točnije toga svjetovnoga viteškogog reda. Slobodno je bilo svakomu vitezu izabrati između najodličnijih gospođa jednu sebi za drugaricu, te je njezin znak morao uvijek uza se nositi, a u vrijeme rata od nje, kao od Boga, pomoć i uspjeh prositi. I Franjo je tako učinio sa siromaštvom, te se tako rekavši sav u njega pretvorio i rado mu davao svu moć, što su je trubaduri pripisivali ženama,

[1] Ibidem, pag. 186.

koje bi u svojim pjesmama slavili. Njegovo štovanje prema siromaštvu još je i to povećavalo, što ga je smatrao za kraljicu lišenu prijestola i za žrtvu nepravednoga preziranja.[1] Ova će nam običajna Franjina molitva dobro pokazati, što se je skrivalo pod tim slikama žive i vatrene vjere. „Gospodine! smiluj se meni mojemu siromaštvu. Eno je, sjedi na smetištu — ona, kraljica svih kreposti, i tuži se, da su je odbacili njezini prijatelji i urotili se proti njoj.[2] Spomeni se, o Isuse, da si ti sašao s neba na zemlju i odabrao je za vjerenicu, da s njom i po njoj uzdržavaš savršenu djecu. Ona je stanovala u smjernom srcu tvoje Majke, ona je bila u jaslicama, gdje si ležao kao dijete, i pratila te kroz cijeli tvoj život te pazilo, da nemaš, gdje bi glavu naslonio, a kad si onaj veliki boj bio za naš spas, ona ti je poput vjerna štitnika o boku stajala. U tvojoj te muci ona jedina nije ostavila. Marija, istina, stajaše pod križem, na kojem si visio, ali dolje; no siromaština se popela s tobom na križ gore, da te ondje štiti do posljednjega časa. Ona nije dopustila, da se tvoj križ krasno izdjela, niti da bude čavala u dostatnom broju, već samo tri, a prosto ih je izradila, da bolje posluži nakanama Božjim. Kad si stradao od žeđe, ona ti je poput križne vjerenice podala ocat sa žućju. U njezinu si zagrljaju ispustio dušu, dapače ne iznevjeri ti se ni mrtvu. Ona nije dopustila, da se tvoje tijelo ukopa u drugi, nego upravo u tuđi grob. Napokon te je u hladnom grobu grijala i po njoj si slavno uskrsnuo iz njega. Tko dakle da povrh svega ne ljubi gospoje siromaštine?!“[3]

Što se tiče Franje, on ju je uistinu svim žarom svojega srca ljubio, te kad bi je, kao na primjer u toj molitvi, držao za zaručnicu ili kako veli Dante, za zapuštenu udovu Isusa Krista, ljubavi bi

[1] S. Bonav., pag. 350. — [2] Ja mislim, da je samo tu Franjo ciljao na fendalna crkvena dobra. — [3] Bratio pro paupertate obtinenda. Int. op., pag. 41.

pridružio štovanje i zvao je svojom majkom ili gospojom. Koji puta bi, veli sv. Bonaventura, imao još nježnijih osjećaja, te bi se usuđivao dati ime miljenice.[1] Čitatelj se sjeća, da mu se ona u snu prikazivala u slici zaručnice, i od toga je vremena bio uvjeren o volji Božjoj, da je nježno od svega srca ljubi. Stoga mu ta zaručnica toliko omili, „da nije više bilo časa u njegovu životu, kad se ne bi osjećao njezinim zaručnikom,“[2] te se posve sretnim smatrao u njezinu društvu. „Njihova sloga,“ veli Dante, „vesela lica, ljubav i slatki njihovi pogledi pobuđivali su u onima koji bi ih motrili, uzvišenih i svetih misli.“[3] Gledao je sluga Božji da odstrani, štogod bi moglo uvrijediti njegovu miljenicu. Zato kad bi ga pozvao kakav bogataš k sebi na objed, da joj se ni za jedan čas ne iznevjeri, ponio bi u tim prilikama isprošenoga kruha, koji je zvao anđeoskom hranom. Franjo je i pred drugima siromaštvo rado uzveličavao i slavio. Sad bi govorio o bogatom njezinom mirazu. „To nije,“ pokretno i opozovo leno, nego stalna baština, kraljevstvo nebesko.[4]“ Sad bi sastavljao njoj u čast razne pjesme, a u molenju časoslova, kad bi došao na psalme, gdje se ona spominje, gorljivije bi ih, veselije i sabranije molio. Životopisci spominju, da su mu radi toga osobito ovi psalmi bili mili: IX. Canfitebor tibi, Domine (Slavit ću Te, Gospode,) i LXVIII.: Salvum ma fac, Deus, (Spasi me, Bože).[5] A kad bi opazio koga siromašnijega od sebe, veoma bi mu to zavidio. Tako jednoć susrete nekoga siromaha, koji je jedva imao potrebno odijelo, da pokrije svoju golotinju, pa se odmah poboja, da nije opskrbljeniji od njega, zato i reče svome drugu „Ah! brate moj, kako me dirnu u srce i zastidi onaj siromah.“ — „Zašto?“ odvrati učenik. — „Mi smo javno,“ primjeti Franjo, „prigrlili siromaštvo; svatko zna, da je ona naša

[1] S. Bonav. pag. 353. — [2] II. Cel., pag. 174. — [3] Dante, Paradiso, pjesma. XI. — [4] II. Cel., pag. 184. 184. — [5] Idem ibidem.

gospoja i jedino bogatstvo, a zar ne vidiš da ona bolje blista u njemu, negoli u nama?" To izreče plačnim glasom.[1]

Vrlo bi se prevario, tko bi takove osjećaje držao za prostu igru mašte. Kad bi tko u srednjem vijeku imao kakovu krasnu i uzvišenu misao, nekim bi je upravo pjesničkim načinom tako vješto izrazio, da bi svakoga zadivio. Osobito je to činio Franjo, a to dokazuju jake njegove lozinke, koje se najstrožim i najvećim pobožnim spisateljima vrlo sviđaju, poimence ona, što ju je kasnije pisac Nasljedovanja naveo. „Treba, da se čovjek gol prikaže golim rukama propetoga Isusa, ako želi unići u moći Gospodnje."[2] Ugled, što ga je Franjo uživao, za povjesničara još je veći dokaz. Tko upravlja mnoštvom ljudi, treba da ove vodi putem istine, da im istinu pokazuje, da bude čvrst i smion u svom djelovanju, te se čuva ispraznoga maštanja. A takav je upravo bio naš Franjo. On naime nije bio samo vođ, kojega su učenici ljubili, nego je još s njima dijelio svoja ganuća, te ih tako vješto svojom riječju i izgledom vodio putem savršenosti, te su rado primali sve žrtve, što ih je od njih iziskivao.

Slika te dobre volje Franjinih učenika sasvim će lijepo okruniti poglavlje, posvećeno učiteljevoj slavi. Nije potrebno, da mi rišemo tu sliku, jer su sami povjesničari tako krasno, živo i ganutljivo izradili, da se što boljega ne bi moglo ni poželjeti. „Smatrajući se sretnim, što su zajedno," vele tri druga, „u skladnosti i ugodnosti svojega ujedinjenja zaboravljali su na sva zla postupanja opakih ljudi. Svaki su dan veselo molili i ručni posao radili nastojeći, da izbjegnu besposlenosti, koja je najglavniji neprijatelj duše. U pol noći su ustajali na molitvu i sa suzama se Bogu klanjali. Ljubili su se bratskom ljubavlju i pomagali jedan drugoga tolikom nesebičnošću i radošću, da ni sama majka

[1] Ibidem, pag. 191. — [2] S. Bonav., pag. 350

ne bi tako rado svojemu jedinorođenomu sinu u pomoć pritjecala. Njima je bilo lako dati svoj život nesamo iz ljubavi prema Isusu, već i za spas duše i tijela svoje braće. Putujući jedan dan dvojica zajedno, susretnu na putu nekoga luđaka, koji poče na njih bacati kamenje. Jedan zakloni odmah svoga druga, tako mu je velika ljubav napunjala srce. U poniznosti su pak tako bili učvršćeni, da je svaki poštivao brata kao svoga oca ili gospodara, a koji su bili u višem dostojanstvu, rado su se mlađima od sebe podvrgavali. Sva im je dakle pohlepa sastojala u tom, da druge slušaju. Svojemu su starješini bili tako podložni, da nijesu tražili, da li im ima ili nema pravo zapovijedati, već su držali njegove odredbe za zapovijedi Božje; zato su ih posve veselo vršili. Mrzili su svaku putenu požudu i nasladu, te strogo sami sebe sudili i pomno nastojali, da se drugome ne učini, što bi mu bilo žao. Ako bi koji iz neopreznosti rekao kakovu uvredljivu riječ, tako bi se rastužio, da ne bi mirovao, dok ne bi svoje pogrješke ispovijedio i prostrijevši se ponizno po zemlji izmolio, da mu uvređeni brat stane nogom na usta. No često taj zahtjev nije bio uslišan. ako bi uvreditelj imao vlast, naredio bi uvređenom drugu, da mora izvršiti zapovijed; bili pak to bio prostio brat, zaprosio bi starješinu, neka mu on sam to naredi. Tako su odstranjivali iz svojega kruga svaku mržnju i zao osjećaj, a uzdržavali pravu i savršenu ljubav te posjedovali tajnu, da se svagdje Božjom krepošću odupru svakoj mani.

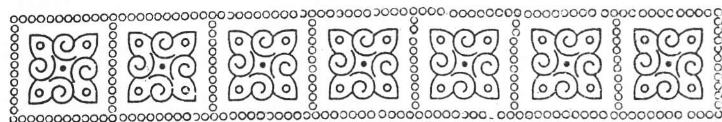
Nijesu ništa držali, što je čije vlasništvo; knjige i štogod se nalazilo u samostanu, mogli su svi upotrebljavati po primjeru apostolskih vremena. Premda je bilo veliko njihovo siromaštvo, ipak su bili darežljivi davajući svakomu, osobito tko je imao potrebu, od onoga, što su imali i što bi im se dalo. Ako bi bili sasvim neopskrbljeni, kad bi na putu susreli siromaha, koji bi ih zamolio milostinju, dali bi mu jedan dio od svoje siromašne odjeće. Kojiput bi

dali kukuljicu, rukav od habita ili što drugo, da se ispuni ona evanđeoska riječ „Štogod te tko zamoli, podaj mu." Njihova se ljubav protezala i na same siromahe, koje bi posve u ljudno primali, kad bi pohodili njihov samostan, te nijesu opraštali nikakovoj žrtvi, da ih samo vrate s puta propasti i obrate na pokoru. Što se njih ticalo, goruća je bila njihova želja, da ih stariji ne šalju u mjesta, odakle su rodom. Tim dijeljenjem od onih, koji su im bili dragi, tražili su, da se prilagode onoj riječi okrunjenoga proroka. „Tuđin postadoh braći svojoj, i neznan sinovima matere svoje." Dičili su se, što su siromašni, ne držeći nimalo do bogatstva i prolaznih stvari. Osobito su mrzili novac, te ga po nauci i želji sv. Franje smatrali za smeće Neprekidno bijaše veselje u njihovoj duši, jer nije bilo u njima niti izvan njih, što bi ih moglo rastužiti. Što su bili dalje od svijeta, smatrali su se sjedinjeniji s Bogom. Tako su uistinu išli križnim putem i stazom pravednosti, odstranjujući sve zapreke k spasu, te otvarajući pravi i pouzdani put onima, koji su iza njih stupili u red [1]

Možda Toma Celano još bolje dokazuje i slika tu bratsku ljubav prvih vremena. „Novi su Kristovi učenici", veli on, „imali jedno srce i jednu dušu; nije se mogla među njima opaziti ni zavist, ni zloba, ni sumnja, ni mržnja, niti se mogla čuti kakova uvredljiva riječ. Ljubili su se i živjeli u miru, a povrh svega ljubili Boga i hvalu mu iskazivali. Najveća im je sreća i radost bila, kad bi bili zajedno, a kad bi ih poslušnost za neko vrijeme rastavila, teško su očekivali čas, da se opet sastanu. Tko bi mogao iskazati njihovu radost, kad bi došlo to vrijeme! Kakovo veselje u njihovu licu! Kako bi se izmijenjivali slatki i sveti poljupci! kakovi ljubezni razgovori! kakova pripravnost, da jedan drugomu učini kakovu uslugu! Blaženim bi se dakle smatrali, kad bi se sastali, da zajedno živu." [2]

[1] Tres. Soc., pag. 43. — [2] I. Cel., pag. 33., 34.

Iza toga vrli povjesničar donosi iste crte kao i tri druga, te zaključuje, kako ćemo i mi zaključiti, da je Franjo bio uzrok tomu veselju, toj ljubavi i takovim krepostima, jer je kao pravi otac, kojega djeca slušaju, svojom riječju, djelima i primjerom prednjačio svojoj redovničkoj obitelji.

GLAVA VII.

DRUGI RED.

1212.

Jednoga se dana Franjino srce napuni neizrecivim veseljem, jer čuvši ga neka djevojka, kako pripovijeda u crkvi sv. Rufina, dođe i očitova mu, da je nesamo razumjela njegove spasonosne riječi, nego da je i neka tajna sila neodoljivo vuče, da pođe njegovim tragom, a to smatra za osobitu milost Božju. Dično je za ženu, da se djelotvorno pridružila velikim pokretima, koji su proslavili rod ljudski. „Podajmo čovjeku drugara slična njemu", reče Gospod prije nego je stvori Ona je, bar poslije Isusa, činila ono, što je od nje zahtijevao njezin Stvoritelj. Junačka djela, svete pothvate, teški preustroji na sve je to ona bila pripravna. Takmila se dapače s čovjekom i njemu bila jednaka bodreći ga svojom prirođenom naklonošću i prijaznošću i podupirajući ga svojim primjerima. Takova je bila pomoć, što je Božja dobrota pribavi Franji, te je vrijedno, da je pobliže promotrimo i da o njoj dademo što vjerniju sliku našemu čitatelju.

Sv. Klara rodi se u Asizu godine 1194., dvanaest godina poslije Franje. Po svom ocu Favorinu Scefi ili Scifi, kao i po majci, koja bijaše iz odlične porodice Fiumi, pripadala je najvišemu gradskom plemstvu. Dijete se pokazalo preodabranim već za mladih svojih godina, a u pobožnosti se odlikovalo čim dolazilo k razumu, pa bi čovjek rekao, da ju je još od mladih nogu neki sretni nagon poticao, da traži svoga Stvoritelja. To se najbolje moglo zaključiti odatle, što joj je dobrota bila prirođena. Davati bijaše najveća njezina sreća, a da mogne dati što

više, otkidala bi od svojega zalogaja, pa tu prištеđenu hranu ili je sama dijelila siromasima, ili im je po svojim slugama potajno slala. Pokazala je napokon čvrstu volju, i što je još rjeđe, nastojala je, da ostane gospodarica te volje kroteći se raznovrsnim mrtvenjem, dapače i samim bodljikavim pojasom, što ga je nosila pod haljinicama. Ta dobra svojstva rastoše s godinama. Kad doraste do mladenačke dobi, glas se o njezinoj kreposti već daleko raznio. Puk ju je smatrao jednim od najljepših gradskih uresa. Bogati pak roditelji snovaše razne osnove, kako će kćer što bogatije udati. Međutim djevojčica zanesena za vječnim dobrima, ne htjede ni čuti o kakovoj udaji, jer je dobro osjećala, da joj je Bog namijenio mnogo bolju budućnost.[1]

Davno je ona već čula, da se Franjino ime s poštovanjem izgovara. Svatko je veoma hvalio toga slugu Božjega govoreći, da je to neki novi i vanredni čovjek. Pretjecali su povijest i tvrdili, da će on obnoviti među ljudima krepost i preustrojiti svijet, koji je u pogibelji. I Klara je pažljivo pratilu sva Franjina djela i divila se sa svojim zemljakinjama njegovim mislima te čvrsto držala, da će njegov preustroj biti veoma koristan svijetu. Kojiput je dapače izdaleka predviđala, da će i ona sudjelovati u tom spasonosnom djelu. Najprije je potajno gojila te misli ne usuđujući se da im dade kakovu važnost; pošto je neprestano neka tajna sila vukla njezinu dušu, povjerova da je to desnica Božja, te se rodi u njoj živa želja, da se razgovori s onim, koji joj se činio naravnim njezinim vođom u tim prilikama.[2]

Klara je mogla bez ikakove teškoće otići do Franje, jer osim što ga je javnost obavijestila o njezinoj svetosti, ona je još imala, kako smo to već spomenuli, jednoga stričevića u Porcijunkuli, naime brata Rufina, kojega je Franjo radi njegova odlična

[1] Vita apud Bolland, tom. II., pag. 735. — [2] Vita, pag. 756

vladanja osobito ljubio. Pod izlikom, da pohodi toga rođaka, ode k Franji s još jednom osobom iz očeve kuće. Svetac je lijepo primi, a nakon malo vremena vrati joj pohod i to bez sumnje u društvu s bratom Rufinom. Tako se oni višeput vidješe, te bijahu uvjereni, da je pažljiva Providnost Božja predsijedala tomu sastanku. Klari nije dosađivalo slušati rječiti Franjin govor, jer ju je napunjavao velikim svijetlom i nebeskom slatkošću. Franjo je pak osjećao neizrecivo veselje s toga krasnog pojava u Klari: taj tako iskreni govor, ta plemenita i na svaku žrtvu pripravna srčanost, osobito ta pažljivost na poziv što je dolazio s neba, sve su to značaji duša pozvanih na pir božanskoga Zaručnika. Klara je očito bila među tim odabranim dušama, stoga je trebalo što prije prikazati je Gospodu kao prekrasni plijen, za kojim je svijet već počeo čeznuti.[1]

Ali kako da se to postigne? Klarina mati Hortulana bijaše doduše duša goruće ljubavi i pobožnosti, koja ju je potaknula, da hodočasti u Svetu Zemlju i na goru Gargan. Klara međutim nije vjerovala, da će i s njezinim zagovorom ikada dobiti privolu svojega oca. Franjo se pak dobro sjećao, što je on pretrpio, dok se rastao sa svojim roditeljima, pa se bojao izvrći djevojku očitoj borbi s njezinom rodbinom. Stvar je dakle u svakom pogledu bila vrlo škakljiva. Smislivši dobro sluga Božji držao je, da bi najbolje bilo, da Klara učini, što je i on sam učinio, jer da će joj taj odvažni čin dati jakost u prvom koraku i posve je rastaviti s njezinim ocem. Klara je obećala, da će Bogu za ljubav pokušati; ali Franjo se ipak ustručavao primiti na se toliku odgovornost, jer je dobro prosudio da je u tom zamašnom koraku svakako potrebno posredovanje asiškoga biskupa.

Saslušavši međutim taj dostojanstvenik Klaru i prokušavši je dobro odobri njezine misli i pohvali

[1] Ibidem.

nakanu, i tako više nije bilo nikakove sumnje. Uglave dakle, da Klara potajno ostavi očevu kuću u noći na cvjetnu nedjelju, 19. ožujka 1212. Taj dan nije bio daleko pa kad dođe Božja službenica prebogato nakićena, poleti sa svojom rodbinom u stolnu asišku crkvu. Sveti čin poče, ali Klaru su tako obuzele njezine misli, da nije ništa opazila, kad su se po običaju svećenici i vjernici približavali žrtveniku, da prime palmu, nego mirno ostane na svojemu mjestu. To opazi biskup, koji je obavljao službu Božju. Da li je on u prvi mah posumnjao o Klarinoj odlučnosti, te je kakovim ganutljivim znakom mislio pozvati, da ne propusti pobjede? Nije li radije imao nakanu u naprijed blagosloviti junačko djelo, što ga je namjeravala pokušati njegova mlada biskupljanka? To je bila njegova tajna, a za nas je to samo izvjesno, da je iza obavljene djelitbe sašao niz stube svetišta, te na veliko začuđenje svih nazočnih predao Klari u ruke palmu, po koju nije došla sama kao drugi.[1]

Slijedeće noći izađe Klara potajno iz očeve tvrđice s još nekoliko ljudi, „počasnom pratnjom“, veli njezin povjesničar. Na velikim je vratima stajala straža, zato se ne smjede tu prijaviti, nego se provuče kroz druga vratašca, odvažno odvalivši kamenje i šikarje, koje je priječilo ulaz u bašču. Izišavši van, mogla je lako kroz sjenu proljetne noći opaziti kapelicu Gospe Porcijunkulske, pa poleti tamo na hitrim krilima ljubavi poput nevine grlice, kad se izmakne ptičaru i bježi u svoje gnijezdo. Po želji Franjinoj svi joj samostanci izađu u susret i doprate je pjevanjem u crkvu, gdje odmah poče prikazba te dragocjene žrtve. Poslije nekoliko riječi punih svetoga žara, ostriže joj sluga Božji kosu, zaodjene u grubo odijelo pepeljaste boje, opaše užetom, a glavu joj prekrije debelom koprenom. Kleknuvši Klara pred sliku Marije, jasnim glasom zavjetova Bogu čistoću, posluh i siromaštvo. Time se sve svrši, te je Klara

[1] Vita, ibidem.

odsada posve pripadala Bogu. Po zavjetovanju i haljini, te dušom i mišlju postane poniznom kćerkom Onoga, kojega je ljubila čistom i svetom ljubavlju. Srce joj se napuni preslatkim veseljem, pa je Franjo neko vrijeme ostavi utim preugodnim utiscima. Uzevši zatim sa sobom nekoliko braće, odvede je dvije milje daleko odavle u samostan duvna benediktinka. Primivši kćeri sv. Benedikta Klaru u svoje društvo, učiniše za drugi red ono, što su sinovi sv. Benedikta učinili za prvi štiteći njegove prvine i nadu.[1]

Sutradan rano polete Klarini roditelji u samostan, gdje se zametnu vatrena bitka riječima, kako to lijepo veli sv. Anton. Otac je govorio o svojoj povrijeđenoj vlasti, mati o svojoj prezrenoj ljubavi, a oboje o umanjenom ugledu svoje kuće, te na silu htjedoše, da se dijete povrati kući. Ali se nova Isusova zaručnica ne dade ničim na to sklonuti. Pokušavši jednom da očituje, zašto je ostavila svijet, ne pođe joj za rukom, te videći, da će se otac poslužiti skrajnjim nasilnim sredstvom, poleti u kapelicu, uhvati se za žrtvenik i sveto ruho, otkri svoju ostriženu glavu govoreći, da je nijedna sila na svijetu ne će rastaviti s Bogom živim, kojemu se zauvijeke posvetila. Roditelji, ganuti tolikom njezinom odlučnošću, ne smjedoše joj ništa učiniti, nego se vrate i obećaju, da ne će više uznemirivati svojega djeteta.[2]

Oni nijesu ni izdaleka predviđali, da se mač Gospodnji, onaj neodoljivi mač, koji rastavlja djecu od roditelja, digao na njihovu kuću, te da će ih poslije nekoliko dana snaći ista žalost. Kad se poslije dva tjedna sv. Klara s nekoga uzroka premjesti iz samostana sv. Pavla u drugi samostan sv. Anđela Pozanskoga usred grada, njezina mlađa sestra, dijete od četrnaest godina, djevojka hrabra srca kao i Klara, pobježe iz očeve tvrđice i pokuca na samostanska vrata. Njezin je dolazak bio na neki način

[1] Vita, pag. 757. — [2] Vita, pag. 757.

očekivan. Kao što je Klara nježno ljubila svoju milu sestricu, tako je ona i nju voljela, te je uvijek mislila kako bi se opet s njome sastala. Klara je pak, otkako se s njom rastala, uvijek od Boga za drugaricu prosila, jer joj je bila veoma potrebna, pa zato je na dolasku raskriljenih ruku dočeka i pozdravi riječima „Ah! predraga moja sestro! hvalim i blagoslivtjam dobroga Boga, što je tako brzo uslišao moju molitvu, što sam je za te pred prijestol njegov slala“. Agneza je uvjeravala sestru, da je došla k njoj s namjerom, da je više ne ostavi. Sestre se složno pripravljahu, da svladaju buru, koja ih nije mogla mimoići.

Ta bura bila je zbilja užasna. Klarin je životopisac lijepo riše i živo nam predočuje okrutnost onog doba, te je dosta da samo navedemo neke riječi. „Kad se doznalo, da je Agneza kod svoje sestre, dvanaestorica njezinih rođaka pohrle u samostan. Bijesni kao risovi ali pokrivajući zle namjere mirnom vanjštinom. Kad su došli onamo, pozovu Agnezu, jer se od Klare nijesu ničemu ni nadali, i zapitaju je „Zašto si ovamo došla? Spremi se, da idemo kući“, Na njezin odgovor, da se ne će nikada odijeliti od Klare, neki vitez pobjesnivši od prevelike ljutine, skočt i stane je nogama i rukama tući, spopade je za vlasi i povuče van, dok su je drugi turali ili na rukama nosili. Otevši dakle ti bijesni lavovi mladu djevojku iz ruku Gospodnjih, povika ona iz svega glasa „Pomozi mi, predraga sestro, i ne pusti, da me rastave od Gospoda“. Dok su je tako razbojnici vukli nizbrdo, razdirući joj u borbi odjeću i sijući putem poguljene joj vlasi. Klara je u suzama molila Boga pred njegovim svetim žrtvenikom i prosila za svoju sestru neustrašivost i jakost, da odoli tolikoj ljudskoj sili.

I gle čuda! u jedan čas djevojčino tijelo otešća kao zemlja, te svi ti ljudi unatoč njihovim natezanjima i naporima ne mogoše prenjeti preko potočića.

Težaci, koji su tu u blizini obrađivali svoje vinograde, priteku na njihov poziv u pomoć, ali ni oni je nisu mogli ni od zemlje podignuti. Trošeći u ispraznost svoje sile, rugali su se i ismijehivali to čudo, govoreći „Morala je cijelu noć jesti olovo, zato je tako teška". Neki njezin stric, imenom Monaldo, razgnjevljen htjede je ubiti, te trgne mač, da je posječe, ali mu u onaj hip ruka tako klonu od bola, da nije više mogao njome ni maknuti. Dok je trajala ta borba, doleti Klara i stane jaučući moliti mučitelje, neka prestanu zlostavljati polumrtvo dijete. Ne znajući ni oni sami, što bi učinili, svladani od grižnje savjesti odustanu od svoje nakane i odu zastiđeni radi svoga neuspjeha. Agneza, vesela s te prve pobjede, skoči i pohiti, da zagrli sestru, te čvrsto obeća, da neće nikada odustati od službe svoga božanskoga Zaručnika.[1] Kad Franjo dozna, što se dogodilo, bijaše u duši uvjeren, da je osobita pomoć Božja bila uz nju. Poslije nekoliko dana ostriže joj kosu i počne je zajedno s Klarom voditi putem spasa.

Sad su već bile prekinute sve sveze s rodbinom, jer se obadvije sestre posve posvetiše Bogu i odmah u njegovoj službi osjetiše neizrecivu slast. Nešto im je međutim ipak nedostajalo. Pokraj sve brižne njege smatrale su se ipak gostima u tuđoj kući, te su vruće željele i nestrpljivo očekivale čas, kad će moći slobodno razvijati svoj vlastiti duh u svojem stanu. Franjo je odobravao tu njihovu želju tim radije, što je mislio, da dobro poznaje mjesto, koje im je providnost Božja odredila, a to je, kako smo već vidjeli, bilo ono malo svetište sv. Damjana, koje je on tako brižno svojim rukama i troškom popravio. Ali prije nego ih tamo smjesti, trebalo je da dobije privolu od asiških kanonika, koji su bili vlasnici te zgrade. Franjo se dakle požuri, da im kaže svoju nakanu, a oni bez ikakova

[1] Vita, pag. 763.

prigovora poklone to mjesto njegovoj novoj zadruzi, koja se tamo preseli i baci u tu preodabranu zemlju sidro svetosti. Klarinu i Agnezinu veselju nije bilo kraja ni konca, te više nikad ne poželješe, da se odavle kamo premjeste[1]

Međutim se glas o njihovu zvanju brzo raznese po cijeloj okolici. Toliki njihov sjaj, dok su bili u svijetu, a sada tolika samozataja i srčanost koju nenadano pokazaše, bijahu predmet općega udivljenja, te se svima činilo, da je siromaštvo, kad ga prigrliše tako mlade djevojke, izgubilo nešto od svoje strogosti, zato se ono mnogim odličnim ženama ukaza kao kraljevski put. na koji je Gospod pozivao sva srca, koja su mu željela iskreno služiti. Žene i djevojke svakoga staleža i dobe natjecale se u toj kreposti, jer im se činilo, da je to novi put spasa. Kojima nije bilo moguće ostaviti svijet, nastojaše kod svojih kuća svetije živjeti nego u prošlosti. Neke se pak odreknu roditelja i pridruže se Klari, a među njima su bile mnoge od onih djevojaka, koje je ona još u svijetu ljubila. Poslije nekoliko godina doživi još veće veselje, jer joj dođe u društvo i zadnja sestra Beatrica, a osobito se ohrabri na putu, kojim je pošla, kad joj obudovi mati Hortulana i pridruži se njezinim drugaricama. Slijedeći tako mnoge žene primjer tih dviju sestara, zamalo nastane u Sv. Damjanu čitava obitelj. Drugi dakle red bijaše potpuno utemeljen, te je čedni samostan za kratko vrijeme postao blagoslovljenom nebeskom košnicom, iz koje su izašle revne pčelice, odlične djevice, koje su po cijeloj Evropi raznesle duh samozataje, ubоštva i svetosti.

Klara primi istom poslije tri godine na opetovanu Franjinu zapovijed ime opatice, ali se može reći, da je ona svojim primjerima i rijetkim krepostima kojima se odlikovala, odmah u početku bila duša i pravo svijetlo nove zadruge. Prva je njezina

[1] Ibidem, pag. 756.

briga bila, da si jasno predoči cilj, za kojim je težila sa svojim drugaricama. Ona je željela, da sve dapače i samo njihovo ime pokazuje i svjedoči, da i one protežu na se reforme, koje je Franjo ljudima predložio, te joj se činilo, da tomu najbolje odgovara ime ubogih sestara, premda ga nije smjela primiti bez dozvole sv. rimske Stolice. Njoj je međutim bilo nemoguće osobno otići u Rim, kako je to Franjo učinio, nego pisa sv. Ocu, očitova mu svoju namjeru i zamoli ga za osobitu milost, da smije uzeti ime i obilježje uboštva. Još je crkvom upravljao Inocent III., koji je već bio na rubu groba. Vrli taj papa upozna Franjin duh u molbi, koja se u svemu razlikovala od običnih prošnja, zato i kliknu kad pročita pismo „Ovo je povlastica, kakvu nije do sada nitko od pape molio“. Zatim pun veselja uze pero, pa na neobičnu milost odgovori neobičnoj molbi, vlastitom rukom napisa prve riječi brevea, kojim je dopustio, sve što je Klara od njega prosila.[1]

Klari se ubrzo pruži prilika, da pokaže, kako taj naziv, što ga je željela imati, nije bio uzaludan i bez važnosti. Ona je bila najstarija među svojim sestrama, pa budući da iza prerane smrti njihova oca nije bilo muškog baštinika, pređe posjed svih njegovih dobara na nju. Baština je ta bila vrlo velika, ali Klara nije trpjela, da i najmanji dio dopane samostanu, nego sve dade rasprodati, a novac podijeli među siromahe. Tim ona dade novu nauku onoj feudalnoj gospodi, u koje se sve osnivalo na bogatstvu. Jasnim im primjerom pokaza Klara, da ne stavlja nikakva pouzdanja u ta imanja, nego u Isusa, koji hrani i odijeva ljiljane u polju i ptice u zraku.

Kako je otac nebeski namirivao potrebe svoje nove djece? Ljubav vjernika bijaše u početku glavno oruđe Providnosti. Klara dirnu svojom samozatajom sve ljude u srce. Njezini sugrađani smatrali su za dužnost, da joj jasno dokažu, kako njezino pouzdanje

[1] Vita, pag. 760.

u Boga, a nešto malo i u njih, nije uzaludno, zato su rado donosili u samostan sve, što je bilo potrebno za život njezinih sestara. Ali brzo ohladnje njihova gorljivost, te je trebalo ići po kućama tražiti ljubavi, koja se više nije sama pokazivala. Redovnice većinom mlade, nisu to mogle same činiti, nego su taj posao povjeravale sestrama služavkama. Klara vjerna duhu Franjinom osobitu je ljubav i poštovanje izkazivala sestrama prosjakinjama. Rado ih je na njihovu povratku u samostan dočekivala i prala im noge. Jednoga dana učini tu pobožnu uslugu nekoj od tih prosjakinja, a da se još više ponizi, htjede joj i noge poljubiti. To se toj siromašnoj dobroj ženi učini prevelikom poniznošću, pa povuče nogu k sebi, jer ju je Klara već primakla svojim usnama, no učini to tako nespretno, da je udarila svoju učiteljicu u lice. Klara ne pokaza ni najmanje nezadovoljstva, što više, poljubi nogu svoje sestre.[1]

Iz toga jasno vidimo, što je Klara radila u sv. Damjanu. Duh Božji, koji je u svem vodio Franju, i nju je na svako dobro potícao. Žene su se dakle kao i ljudi borile za savršenost i čast siromaštva, jer su bile uvjerene, da ono jača naš duhovni život, povećaje nam sile, i odvraća nam srce od dobara i bogatstva ovoga svijeta. One su dobro znale, da tim duhovno povećanim silama treba i predmet ili cilj, za kojim su težile. A koji je to predmet mogao biti, ako ne vječna istina, za koju smo stvoreni — Isus Krist. Voditi duše k Isusu, poučavati ih, kako će Ga bolje upoznati i ljubiti, to je djelo, koje im se nalagalo, ako su htjele izvršiti svu svoju zadaću. Klara je dobro razumjela tu veliku dužnost.

Ona je željela, da joj sestre slušaju obilno božansku riječ, a i sama je bila veoma pohlepna za duhovnim razgovorima. Lijepo sastavljeni govori-

[1] Pedes famularum deforis revertentium saepius abluit et ablutis oscula imprimit. Vita, pag. 761.

učenih propovjednika napunjavali su je, veli povjesničar, s velikim udivljenjem, premda je bila neuka. Takova je propovijed bila za nju i za njezinu obitelj velika gozba. Ali pobožno to slušateljstvo nije zabacivalo ni manje učenih obuka. „Treba znati", rekla bi Klara, „naći cvijeća na trnju kao i na najljepšem stablu". Ona je pak, kako svjedoče povjesničari, bila tako umna, da je znala naći plod i pod samom koprenom, gdje bi ga ostavilo govornikovo neiskustvo. S takovim je raspoloženjem svaki duhovni govor bio primljen u sv. Damjanu [1] Zato se tu tako često pripovijedalo, te se i sam papa Grgur IX. bojao, a u tomu je bio skroz Franjina mnijenja, da ti česti pohodi braće malo pomalo ne promijene duh obiju kuća. Da pak predusretne i odstrani tu pogibao, naredi pod strogu kazan svim redovnicama u Porcijunkuli, da više ne idu u samostan sv. Damjana bez izričite dozvole sv. rimske Stolice. Klara živo osjeti taj udarac, kojemu se nije nadala. Pokori se doduše toj naredbi, ali ujedno očitova, da joj se taj postupak čini okrutnim. Osim sestara prosjakinja, o kojima malo prije govorismo, služila su samostanu još braća milostinjari, koji bi samo onda vršili svoju zadaću, kad bi trebalo ići kuda daleko. Klara ih sada pozove, te zahvalivši im na ljubavi, kojom su ih dosada služili reče, da će u buduće sve očekivati od milosti Božje. Budući da su nam, reče, oduzeli one, koji su nam duševnu hranu davali, neka uzmu i one, koji su nam tjelesnu hranu sabirali. Grgur IX. nije vidio u tom nikakvo mrmljanje ni ljućenje, nego vapaj majke, koja se brine za uzdržavanje povjerenih joj ovčica, zato osobitom naklonošću i prijaznošću opozva svoju zabranu i povrati samostanu redovnike, koji su mu bili potrebni.[2]

Klara je dobro znala, da je u odgajanju njezine obitelji prvi dio njoj pripadao, pa nije nikada izbjegavala tu dužnost, već se rado smatrala učiteljicom,

[1] Vita pag 763. — [2] Vita, abid.

kojoj je u kraljevskoj palači povjeren odgoj kneginja,[1] pa je tu zadaću najvećom revnošću vršilu. Obuka je njezina bila obilna i različita. Poučavala bi ih, kako će smiriti unutarnju bunu i nemir. Sjedinjenje s istinom, rekla bi, ne može biti, dok se prije ne umire te bune, jer samo sabrane i mirne duše mogu stupiti u svetište, gdje prebiva Bog i objavljuje se svojim slugama.[2] Divno je zaista i veličanstveno raspravljala o stanju duše, kojom razum upravlja. Ona je, kazala bi, sama slobodna, ona sama kraljica, dok je prije ropski služila tjelesnim zahtjevima.[3] Čuvala je napokon svoje duhovne kćeri od zasjeda, što ih đavao stavlja dušama, koje se vježbaju u unutarnjem životu. Drukčije su, napasti svjetovnjaka, a drukčije duša Bogu posvećenih. Među najpogibeljnije napasti ubrajala je slabljenje volje, unutarnje ishlapljenje plemenitih osjećaja i misli, prolaznu nasladu u samom sebi, te ispraznu i neopravdanu žalost. Možda se ove zadnje napasti najviše bojala, zato ne bi imala mira ni pokoja, kad bi snašla koju duhovnu kćer. Uzela bi je na stranu, te najprije nastojala, da upozna njezino duševno stanje miješajući s njezinima i svoje suze. Bila bi još revnija, kad je bilo potrebno, te se ne bi stidjela kleknuti pred nju i materinski je pomilovati. Tražila bi na svaki način, da umekša to srce, koje bi žalost i bol htjela zatvoriti, te s tim omekšanjem gledala u nj uliti nadu, koja će mu povratiti onu gorljivost, bez koje nema ni kreposti ni jakosti. Ne blista li se u tim potezima sav njezin mudri odgoj? Sveta je opatica skrivala u svom srcu tajne najuglednijih učitelja i dobro znala, da nema pravoga odgoja, gdje nema čiste ljubavi.[4]

Tu je ljubav ona na sve protezala. Tijelo njezino kao i njezinih sestara bijahu predmetom njezine skrbi. U Asizu je katkada zima dosta žestoka, pa bi

[1] Quasi in magni regis palatio praeposita puellarum. Ibidem. — [2] Ibidem. — [3] Ibidem. — [4] Vita, pag. 763.

Klara kao brižna majka za hladnih noći tiho ustala, obašla spavaonice te pokrivačem pokrila one sestre, koje bi bile slabo proti zimi zaštićene. Njezina se dobrota još više opažala, kad bi poremećeno zdravlje koje kćeri zahtijevalo veću pažnju. Pravo pravilo za bolesnu sestru, običavala bi reći, jest ono, koje joj nalaže položaj u kojemu se nalazi.[1]

Nitko se zaista ne će čuditi, što je takovo upravljanje imalo prekrasnih posljedica. Ta njezina razboritost, skrb i dobrota držahu sve sestre u slatkoj podložnosti, jer su bile uvjerene da je nebeska mudrost prosvjetljivala u njihovu majku, nadahnjivala njezina djela i govorila na njezina usta. Zato je svaka željela ćuti njezin glas i ići njezinim stopama. Kudagod bi dakle ona okom, tuda bi kćeri skokom. Savremeni povjesničari izvrsno opisuju taj ugled, što ga je svetica uživala. Njezine kćeri, vele ovi, nijesu bile nezahvalne za velika njezina dobročinstva, nego su joj vraćale ljubav za ljubav, divile se velikoj skrbi svoje majke, neumornoj budnosti revne opatice, krasnoj obuci svoje učiteljice, velikoj svetosti zaručnice Gospodinove, koja se na sve protezala.[2]

U kakovu je odnosu bio sv. Franjo s obitelju, koja je tako krasno ispunjavala njegovo djelo? Čini se, da je on u tom imao dva načela na oko protivna, ali ih je ipak uvijek znao složiti u jednu pravu mjeru. U jednu se je naime ruku smatrao dužnim, da se ni u čem ne smije iznevjeriti sestrama, koje mu je Bog dao zato bi rado rekao Duh, koji je njih ujedinio, ujedinio je i nas. Mi smo mogli da se ne uplićemo u njihovo zvanje, ali zanemariti ih, kad smo to već učinili. bila bi velika nepravda i okrutnost." Zato se nije bojao reći, da ih ljubi, te nije nikomu dopuštao, da posumnja o njegovoj savršenoj ljubavi.[3] S druge je pak strane, kako ćemo to kasnije vidjeti, bio veoma strog, kad se radilo o odnošajima sa ženskinjama. Jedno njegovo načelo bijaše, da se u općenju s njima slabiji gube, a jaki oslabljuju, te je protezao tu strogost i na odnošaje redovnika naprama redovnicama, pa je zato često opominjao svoju braću, da ih, makar one i sveto žive, ne treba pohađati niti štogod za njih raditi. A kad je to bilo potrebno, povjeravao bi tu zadaću iskušanim, ozbilj- i svetim ljudima.

[1] Ibidem, pag. 758. — [2] Vita, ibidem. — [3] II. Cel., pag. 262.

U početku se Franjo držao osobito prvoga svog načela, budući da je tada trebalo sestrama koješta nabavljati, zato se neprestano žrtvovao i neumorno za njih radio; ali čim uvidje, da te Bogu Bogu mile duše mogu već samostalno živjeti, poput pravoga učitelja, kojemu je najveće veselje, kad postane suvišnim za svoje učenike, preda ih njihovim silama i neopazice se od njih povuče.[1] Ta promjena, makar i postepena, iznenadi ipak Klaru i njezine sestre, koje drhtahu u svojoj poniznosti, kad bi pomislile, da su ostavljene svojoj slabosti, a to ih se veoma neugodno dojmilo i napunilo ih velikom žalošću. Franjo im međutim bez oklijevanja razjasni svoje misli i pokaza uzrok, koji ga je potaknuo na taj korak; nevine pak djevice ne imadoše šta napomenuti, nego se mirno podvrgoše njegovoj odluci. Nu ipak ih sluga Božji uvjeri, da ih ne će niti da ih ne može posve zapustiti, dapače jim zajedno sa svojom braćom obeća, da će se uvijek brinuti za njihovo duševno i tjelesno dobro, pa ako bi se time moralo povećati njihovo pouzdanje, da će im pismeno ostaviti obvezanje. Taj prijedlog bio je rado primljen, te još danas postoji taj spomenik njegove dobrovoljne skrbi, a sastavljen je u obliku pisma i glasi: „Predragoj sestri Klari i ostalim njezinim kćerima u sv. Damjanu, brat Franjo. Pozdrav u Isusu Kristu. Budući da ste po nadahnuću Gospodnjem postale djecom Oca nebeskoga i zaručnicama Duha Svetoga, pa živite po savršenosti

[1] Ibidem, pag. 263.

sv. Evanđelja, obećajem zajedno sa svojom braćom, da ću vam uvijek pružati svoju pomoć, davati savjet i brinuti se za vas kao i za samoga sebe. S Bogom."[1]

Stvari ostadoše tako uređene, doklegod su sestre bile u sv. Damjanu; ali kad se umnožao njihov broj te počeše graditi nove samostane, nastane veliko i važno pitanje: da li će se Franjo i njegova braća skrbiti za te nove kuće kao i za sve druge, koje će se u buduće podignuti? Sluga je Božji mislio, da bi to usko sjedinjenje s redovnicama moglo, biti uzrokom velikih pogibelji, zato odredi, što će se činiti. Stožernik je Ugolin iskazivao svakom zgodom veliku ljubav prema novome redu, pa ga Franjo srdačno zamoli, neka još više očituje tu ljubav primiv službeno na se upravu drugoga reda. Uslišavši mu ovaj molbu, Franjo se okoristi, da povrati svoj red na prvotno njegovo stanje. Tako na primjer strogo ukori neke svoje učenike, što su proti njegovoj zabrani sami podizali samostane u Toskani. Čuvši nadalje, da na mnogim mjestima svijet redovnice zove „minores" (manje sestre t. j. franjevke), to ga još više zabrinu i uznemiri, pa odmah pisa stožerniku, da se dokine taj nezgodni naziv „Molim vas," piše u pismu, „da mi dopustite ove dvije stvari: 1. ako je ikako moguće, neka moja braća ne opće i nemaju nikakova odnošaja s redovnicama, jer će se tako najbolje odstraniti svaka sumnja o njihovoj kreposti; 2. da ne trpite, da se redovnice zovu drugim imenom do ubogim sestrama, dok im se konačno ne dade pravo ime.[2]

Franjo je htio, da i u sv. Damjanu tako uredi stvar, da budu što teži odnošaji između redovnika i Klarinih sestara. Nijedan dakle brat nije smio izraziti želje, da tamo ode. Nekoga dana dobije Franjo maleni dar i naumi ga dati redovnicama; ali nije htio, da ga sam odnese. Međutim se ponudi

[1] II. Cel., pag. 262. — [2] Wadding, Annala. ad an 1219

jedan brat, da njega pošalje, jer će, govoraše, tako moći vidjeti u samostanu svoje dvije kćeri, koje su svojim svetim životom svima ostalim sestrama prednjačile. To se našemu svecu nije sviđala, pa ga sjeti, što glede toga nalažu pravila, te drugoga odabra za taj posao. Ali je još mnogo stroži bio onima, koji bi bez dozvole onamo otišli. Tako jednom zgodom izađe bez njegova znanja neki brat iz samostana i ode sv. Damjanu, premda je imao opravdan razlog, Franjo je ipak taj čin smatrao za veliku pogrješku, koju mu ne htjede oprostiti. nego naredi, da napola gol otiđe nekoliko milja daleko po cičoj zimi.[1]

I on je sam rijetko pohađao samostan sv. Damjana, tako da je čestoput bila potrebna molba, a koji put i zapovijed generalnog namjesnika, da ide onamo propovijedati. Došavši jednoga dana opazi, kako redovnice, koje ga više vremena nijesu vidjele, lete k njemu, da ga čuju, a možda i da ga vide. To Franji nije bilo po volji, te odmah ode pred žrtvenik i tu počne moliti. Domalo zatraži pepela, kojim napravi oko sebe krug, klekne u nj sklopi ruke, a oči digne prama nebu, ne rekavši ni riječi. Kad je nastala među sestrama mrtva tišina, ustane, okrenu se k njima i reče" Sada ćemo izmoliti „Miserere mei, Deus . . ." (Smiluj mi se, Bože). Zatim ponovno kleče i največom skrušenošću izmoli taj psalam, a po dovršenoj molitvi izađe iz samostana, ne poglедavši nikoga. Tako dade sluga Božji duvnama opomenu, koja mu se činila veoma potrebnom, i zorno im pokaza, da je svaki čovjek prah i pepeo, i da nam samo od Boga dolazi mir, utjeha i veselje.[2]

Tako su dvije obitelji slijedile istu stazu, ne družeći se mnogo jedna s drugom. Zajedno su išle putem spasa poput one braće s kukuljicom na glavi, koju je, kako vele savremenici, često bilo vidjeti, kako šuteći hode jedan za drugim po obroncima

[1] II. Cel., pag, 262. — [2] II. Cel., pag. 263.

gora.[1] Nježno su se ljubile i saopćivale jedna drugoj svoje tajne; u potrebi su se pomagale, a više se brinule za spas svoje duše nego za prolazna dobra ovoga varavog svijeta.

Ljudi su srednjega vijeka tu ljubav i privrženost dviju obitelji lijepo označili u prekrasnoj legendi.

Klara je, pripovijeda se, vruće željela jedamput ručati s Franjom, pa ga je za tu milost često molila, nu on joj ne htjede te prošnje uslišati. Kad su njegovi učenici doćuli za tu Klarinu želju, počeli su govoriti „Čemu, oče, ta tolika strogost? Ona se nipošto ne slaže s ljubavlju, koju nam Evanđelje tako toplo preporuča. Što Klara prosi, malena je i neznatna stvar; zašto joj dakle odbijaš tu želju? Promisli, da je ona po tvojem savjetu sve ostavila, zato bi morao uslišati tu svoju duhovnu kćerku, kad bi te još i za veću milost molila.“ — „Mislite dakle odvrati Franjo, „da joj moram ispuniti molbu?“ — „Da, oče“, poviknuše svi u jedan glas. „Sestra je Klara vrijedna, da joj tu utjehu udijeliš.“ — „Dobro, dobro!“ reče svetac; „ali da joj radost bude potpuna, hoću da se taj ručak priredi kod sv. Marije Anđeoske, jer već dugo vremena, kako je ona zatvorena u samostanu sv. Damjana. Uvjeren sam, da će joj biti veoma drago, što će vidjeti ovo mjesto, gdje je postala zaručnicom Isusovom, zato ćemo zajedno ovdje u ime Božje blagovati.“

U određeni dan pođe Klara u samostan Franjin s jednom svojom drugaricom i nekoliko Manje braće, koja joj izađoše ususret. Došavši tamo, uđe najprije u kapelu, da pozdravi Mariju pred njezinim žrtvenikom, pred kojim je primila redovničko odijelo i položila zavjete. Zatim je odvedoše, da pohodi samostan, dok bude gotov ručak, koji se po Franjinu običaju morao držati na goloj zemlji. Kad je bilo sve dogotovljeno, sjedne Franjo na jednu stranu sa

[1] Dante, Inferno, XXXIII.

svojom braćom, a na drugu se Klara smjesti sa svojom družicom. Prije nego počnu jesti, stade svetac o Bogu i njegovoj dobroti tolikim žarom govoriti, da su svi od miline njegova govora ostali zapanjeni. Dok su bili tako ushićeni, očiju i ruku uzdignutih prama nebu, Asižani, Betonci i ostali žitelji iz okolice vidješe, da je cijela Porcijunkula u plamenu, te misleći, da je to požar, polete, da bar štogod oslobode od vatre. Ali došavši k samostanu, uvjere se, da ništa ne gori, a kad vidješe Franju i ostale za stolom, razumješe, da je to bila božanska vatra, kojom su te sluge i službenice Božje plamtjele, te se mirno vrate svojim kućama hvaleći u svom srcu Ocu nebeskomu, koji tim načinom jasno pokaza svijetu svetost svojih odabranika.[1]

Cijeloj toj pripovijesti, koja je sastavljena poslije čitavoga jednog vijeka, nedostaje temelj, a za onoga, koji poznaje sveca i sveticu, možda i povjesnička vjerodostojanost. I zbilja, povijest nam ne spominje toga poklonstva, niti objeda, niti vatre Ali svakako ta legenda nije bez smisla. Istina je naime, da su se Franjo i Klara čistom ljubavlju ljubili; istina je, da je njihov život podržavan istom nadom i istom nebeskom hranom te imao istu svrhu; istina je napokon i to, da su ljudi onoga doba dolazili sa svih strana, da promatraju te dvije duše, koje je Bog za duševni spas mnogih ljudi tako združio.

Ali nažalost to se prijateljevanje prekinu prije vremena. Franjo umre 1226.. u četrdeset i petoj godini života. Klara dugo oplakuje svoga dragog i slatkog vođu, koji joj za života bijaše u svemu pravo svijetlo. Odsada se smatrala velikom sirotom. Jakost je međutim bila osobita krepost sv. opatice, pa zato ne malaksa duhom, nego se kroz dvadeset i

[1] Fioreti. Ta je legenda u životu sv. Klare, što ga objelodaniše bolandiste u Acta Sanctorum. Ali ju oni metnuše u zaporku, sumnjajući o njezinoj istinitosti. Imali su pravo, jer se ona ne nalazi u starijim spisima, te potječe istom iz XIV. stoljeća.

sedam godina iza Franjine smrti pokazuje vjernom i neustrašljivom baštinicom njegovih misli, načela i pravila, razbijajući polako kroz to vrijeme pred Gospodom alabaster svojega tijela.[1]

Ta je pravila trebalo naskoro braniti, jer se odmah iza smrti sv. utemeljitelja pokaza u redu neka vrst komešanja. Jedni su mislili, da je siromaštvo, kakovo je Franjo propisao, bilo sredstvo za vlastito posvećenje samo u nekim osobitim prilikama. Ponestavši pak tih prilika, morala se također po njihovu mnijenju ublažiti i pretjerana strogost tih pravila. Za njih je nepromijenljiva uprava redovničkoga života bila ona starih redova, koju su svojim životom posvetili toliki sveci. Drugi naprotiv, vjerniji načelima svoga učitelja smatrahu, da je franjevačko siromaštvo krepost, koja nije ograničena na ovo ili ono doba, nego da je uvijek najlakše sredstvo spasa za svakoga, koji ga dragovoljno prigrli. Ono je, govorahu, voljom Božjom, a rukom svečevom zasađeno u Crkvi, da urodi plodom samozataje i svetosti; a taj se plod već počeo ukazivati, te se morao širiti i do najudaljenijih vremena. Klara se s ovim posljednjim junački borila za tu najmiliju svoju krepost.[2] Doklegod je u prvom redu trajala borba, ona se oprezno držala po strani štiteći samo svoje sestre proti navali novih mnijenja. Ali ti preustrojitelji brzo razumješe, da se ne će moći proturati sa svojima novim načelima, ako žene ostanu vjerne

[1] Per quadraginta annos frangit sui corporis alabastrum. Vita, pag. 756. — [2] Bit će da je Klara i u nebu sačuvala tu ljubav prema siromaštvu. Kad je godine 1561. sv. Terezija htjela u Avili utemeljiti samostan sv. Josipa bez ikakvih dohodaka, ona je sama ohrabri na taj korak. „Na blagdan sv. Klare," piše sv. Terezija, „ukaza mi se ta svetica u velikoj svijetlosti i ljepoti, te mi reče, da bez straha nastavim, što sam počela, jer da će mi i ona biti u pomoći. Ja sam začela veliko štovanje prema njoj i posve sam se uvjerila o istinitosti njezina obećanja, jer nam je samostan njezina reda, koji se nalazio blizu našega, pomogao živjeti te se i u našoj novoj kući opsluživalo siromaštvu, kao i u njezinim samostanima. Život sv. Terezije. Izd. Bouix., str. 434.

Franjinim pravilama; zato otiđu Klari, da je predobe za sebe. Ali vjerna svečeva kćerka junački odbije sve njihove nazore i prijedloge. Nu oni su bili tako vješti ljudi, da su i samomu Grguru IX. narinuli svoje mnijenje, pa zato ovaj pisa Klari, da je redovnicama teško živjeti u potpunom siromaštvu. On nije unatoč toga sumnjao o njoj i njezinim drugaricama, već ga je budućnost uznemirivala; predviđao je teške dane i političke okolnosti, radi kojih će biti teško duvnama živjeti u potpunom siromaštvu, pa joj zato savjetova, neka ne odbija posjeda, kojega joj rado dopušta. Ali vjerna kćerka Franjina zamoli namjesnika Kristova, de je u tom ne sili; na što će joj ovaj „Ako te u tom priječi tvoj zavjet, ja te od njega odrješujem." — „Ne, sveti Oče," odvrati Klara, „odriješite vi mene radije od grijeha, ali ne ću nikada privoljeti, da skinete s mene zavjet koji me tako usko s Isusom sjedinjuje."[1]

Time, što je Klara spasila svoja pravila, spasila je i samostan. Razne nesreće, koje je dobro predviđao Grgur IX., iznenada zadese grad Umbriju. Fridrik II. naumio je oduzeti rimskoj crkvi sve njezine posjede. Silna vojska, koja se sastojala što od njegovih najboljih četa, što od saracenskih strijelaca, koje je pozvao iz svojih država u Siciliji, navali po njegovoj zapovijedi na predjele, poznate pod imenom „baštine sv. Petra." Umbrijska dolina, vazda vjerna sv. Stolici, osobito je morala trpjeti od vojničke bjesnoće, te pretrpiti mnoga zla. Spolet bude prisiljen da otvori svoja vrata. Fano, Narni i Asiz, taj Bogu mili grad, žalosno bijahu oplijenjeni. Jedna četa turske vojske dođe i pod samostan sv. Damjama, te se već neki uspeli na zidine i počeli silno lupati na samostanskim vratima. Velik strah obuze siromašne sestre, zato se skupe oko postelje svoje mile majke, koja je u to doba teško bolovala. Ova se međutim ni najmanje ne uzbuni, nego kao pravi po-

[1] Vita, pag 763.

tomak ratobornoga plemena, uzdiže svoje srce k Onomu, koji je bio njezina jakost, isto tako kao što bi se u sličnim okolnostima njezini pređi obraćali na mač. „Ne bojte se ništa," reče svojim sestrama, „jer će vas Sin Božji, komu ste se posvetile, osloboditi od tih krvopija. Donesite mi samo posudu, u kojoj se nalazi njegovo sveto tijelo." A kad joj ove ispuniše šelju, klekne na zemlju i suznih očiju reče „Zar bi ti mogao gledati, Gospode Isuse, da dopanu turskih šaka ove vjerne tvoje službenice, koje hraniš tvojom ljubavlju? Ah! čuvaj ih u ovaj čas, jer ih ja ovako slaba ne mogu obraniti." Na taj vapaj brižne majke začu se preslatki glas Spasiteljev: „Ja ću vas vazda štititi." — „I ovaj cijeli grad, Gospode," prihvati Klara, „jer nas iz ljubavi prema tebi hrani." — „On će trpjeti," odvrati Isus, „ali će mojom pomoću odoljeti navali." Obrativši zatim svetica svoje plačno lice k redovnicama koje su također plakale, reče „Kažem vam, predrage moje kćerke, da vam neprijatelj ne će nikakova zla učiniti: uzdajte se u Isukrsta." Dok je ona tako govorila, velik strah spopane Turke i oni poskaču sa zidina i pobjegnu glavom bez obzira.[1]

Mi ne pišemo života sv, Klare, ali ipak ne možemo, a da ne pokažemo čitatelju. kako se ta nevina duša preselila u vječnu domovinu. Smrt njezina bijaše najljepši i najsretniji čas, što ga je ikada doživjela.

Sve su sestre u samostanu sv. Damjana stajale oko postelje svoje ljubljene majke. Duša im bila prepuna žalosti, a osobito se sestra Agneza, koja je došla iz Fiorence, da se s njom oprosti, nije mogla suzdržati boli, nego je plaćući jecajući govorila „Oh! predraga sestro, zašto nas tako rano ostavljaš?" —

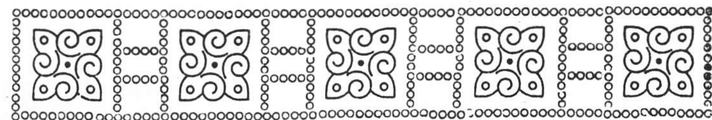
[1] Imamo dva opisa toga događaja. Najstariji je objelodanio gosp. Cristofani u svom djelu Povijest crkve sv. Damjana. Drugi je poznatiji, a nalazi se u životu sv. Klare, što ga izdaše bolandiste, nu ni u jednom se ne veli, da je Klara sama iznijela sv. Sakramenat, kako to današnji pisci tvrde.

„Bog me zove k sebi pa moram ići; ali se nemoj žalostiti ni plakati, jer ćeš se domala opet sa mnom sastati, a prije nego umreš, imat ćeš veliku utjehu na ovome svijetu." Prošlo je već sedamnaest dana, da bolesnica nije okusila nikakove hrane, pa je ipak nisu sve sile posve ostavile, te je divno govorila o Bogu svima onima, koji su je pohađali. Budući da je trpjela velike boli, opomenu je brat Reinaldo, njezin ispovjednik, da se sjeti muka Isusovih i da njemu za ljubav sve strpljivo podnese, a ona će mu nato „Predragi moj brate! Otkako sam s pomoću Franjinom počela poznavati milost našega Gospoda, nije mi se nijedan bol učinio nesnosljivim i dosadnim, a nijedna pokora teškom." Klara je dobro znala, da joj je smrt blizu, zato zamoli braću da joj pročitaju muku Isusovu i dadu po koju spasonosnu opomenu. Opazivši pak među njima velikoga slugu Božjega, fra Junipera, bila je veoma zadovoljna, pa mu šaljivo reče „Znaš li štogod nova o dragom Bogu?" Fra Juniper s nekoliko iskrica svoga srca pobudi u njoj veliku utjehu. Sestre su međutim neprestano plakale, Bolesnica se još jedamput obrati k njima, preporuči im evanđeosko siromaštvo i sjeti ih dobročinstava, kojima ih je Bog obasuo. Iza toga blagoslovi nazočne, a u njima sve redovnice u samostanu i ostale, koje će i poslije ulaziti u njezin red. Uz nju su stajala dvojica prvih Franjinih drugova, Anđeo Tankredski i Leo. Fra Anđeo pokuša da utješi ucviljene sestre, premda je i njegovo srce bilo puno žalosti, dok je fra Leo, vazda blag i krotak ljubio postelju umiruće djevice. Sestre su počele govoriti, da ne će moći živjeti bez svoje majke, a ova, opet u najvećoj sabranosti šaptala u sebi „Polazi u miru, dušo moja, jer koji te je stvorio i posvetio i vazda te je vodio, kao majka svoje dijete. Hvala ti i slava, Gospode, što si me stvorio." Komu to govoriš? zapita jedna sestra, opazivši, da joj se miču usne. — „Svojoj duši," odvrati službenica Gospodnja. Okrenuvši se malo kasnije drugoj sestri

zapita je „Vidiš li ti Kralja, kojega ja vidim, gdje dolazi iz neba?" Bog otvori oči toj sestri, te ona vidje, kako na vrata unilazi velika četa u bijelo odjevenih djevica noseći svaka na glavi zlatnu krunu. Među ovima bila je jedna najljepša te je imala na glavi krunu iskićenu draguljima, a tijelo joj je bilo tako svijetlo, da je cijela soba bila kao u plamenu. Ona se približi Klarinom krevetu, pa naklonivši glavu, umiljato je zagrli. Poslije toga nebeskog poljupca Klara ne progovori ni riječi, a sutradan, na sv. Lovru, odijeli se njezina duša od tijela, kao zreli plod od svoga stabla, i pridruži se djevicama, koje su na samrti došle po nju i odvele je u nebesku slavu.[1]

Ovako umre, ako se to može nazvati smrću ona, koju je Inocencij IV., prisustvovavši njezinim zadušnicama htio odmah uvrstiti u broj svetih, i koju je Aleksander IV. poslije dvije godine proglasio sveticom, nazvavši je vojvotkinjom poniznih i kneginjom ubogih.

[1] Vita.

GLAVA VIII.

FRANJINO PROPOVIJEDANJE U ITALIJI.

1212.

U vrijeme svoga obraćenja mislio je Franjo potpuno slijediti evanđeoske savjete, jer je svom dušom težio zatim, da postane savršenim učenikom Isusovim. On je malo pomalo nenadanim množenjem braće i vidljivim upravljanjem providnosti Božje utemeljio redovničku obitelj, koju mu je Bog naskoro obećao povećati, a domala je i sv. Otac papa svojom vlašću odobri. Mislilo se da je taj red radi glavnoga obilježja, što mu ga je svetac dao, novotarija u Crkvi, ali je ta novotarija ipak bila i bit će uvijek mnogima ljudima sredstvo spasa. „Mi nijesmo," govoraše Franjo svojim prvim učenicima, „pozvani samo za svoju duševnu korist, nego je volja Božja, da i druge u svijetu obraćamo." Svi su utemeljitelji redova, počam od otaca pustinjaka, pa do sv. Bernarda imali posve drugu misao i nakanu. Oni su zatvorili svoje učenike u samoću, te su se jedino za svoj spas brinuli. Mislili su doduše i na spas druge braće, koja su bila u svijetu, ali su gledali, da im ga pribave molitvom i primjerom, a propovijedanjem samo u nekim posebnim prilikama. Franjo je mislio o tome, da li ne zahtijeva previše od ljudskih sila, ako združi rad s razmatranjem.

Što ga je dovelo do te neizvjesnosti, protivne njegovu uzoru, nasljedovanju života Isusova? Budući da za to nemamo nikakovoga dokaza, ne možemo točno označiti uzrok njegovoj dvoumnosti. Ali mislimo ipak, da se nećemo prevariti ako reknemo,

da je tomu bio uzrok brat, koji klonuvši duhom iznevjeri se pravilu, a to u srce rani i prouzrokuje u njemu spomenutu sumnju. A može biti da je i prizor samostana sv. Damjana, gdje su sestre težile za savršenošću u miru i samoći, štogod pridonio toj njegovoj neodlučnosti. Sv. Bonaventura jasno kaže, da je to bila neka vrst unutarnje borbe s dušom, koje se borbe usprkos svih napora ne mogaše osloboditi, premda se obraćao na snagu molitve.[1] Sad ćemo vidjeti, kako si je on živo predočivao oba dijela toga zamršenog pitanja, iz čega će oni, koji drže, da je Franjo sve radio po slabom nadahnuću, moći lako upoznati, da su daleko od istine Ne znajući dakle sluga Božji, što da odabere, odluči upitati za savjet najpouzdaniju svoju braću, te u toj stvari prihvatiti njihovo mnijenje.

Premda je Franjo samo za se savjet tražio, ipak se jasno vidi iz njegovih riječi, da se to pitanje ticalo budućnosti cijeloga reda. „Što vi mislite, dragi sinci?“ zapita sluga Božji svoju braću. „Bi li bolje bilo, da se posvetim samo molitvi, ili da pođem u svijet te propovijedam sveto Evanđelje? Ja sam čovjek neuk i spor na riječi; a i Bog mi je dao najprije dar molitve, a tek kasnije dar govorništva. Molitva je vrelo svih milosti; ona čisti naša nagnuća, združuje nas s najvećim dobrom, jači nam volju, da budemo kreposniji; po njoj općimo s Bogom i s anđelima, i čini se, kao da već ovdje na zemlji živimo nebeskim životom. A propovijedanje djeluje posve drugačije na čovjeka, čini ga rastresenim i sve ga pomalo vodi, da ohladni i omlitavi. Međutim ima nešto više, što ne potiče na apostolski život, a to je primjer našega Spasitelja. koji je ujedno i molio i propovijedao. On ostavi krilo svojega Oca, da spasi duše, da primjerom i riječju pouči ljude, da ih otkupi, očisti i napoji svojom krvlju. On je za naš spas dao sve, što je imao ne zadržavši sebi ništa.

[1] S. Bon., pag. 380.

Budući da je dakle on dao primjer, u koji treba da se svi ugledamo, sudim, da ću više po volji Božjoj raditi, ako ugušim u sebi nagnuće, što me potiče na tihi i skromni život, pa da vani u svijetu radim. Nu ipak pitam vas za savjet: govorite dakle, što je bolje po me.“[1]

Teško bi zaista bilo bolje i živahnije označiti zasluge i protivne koristi apostolovanja i razmatrajućega života. Pobožni pisac Nasljedovanja Kristova osvrnut će se na ta pitanja, koja su rješavali svi učitelji duhovnoga života. Čovjek. koji u samoći provodi svoje dane, drugačije će o tom suditi nego Franjo. ali ne će imati onako jasna pojma o tim dvjema stazama, kao što ga je on imao.

Ne će zaista nikomu biti čudno, što braća nijesu mogla izbaviti Franju iz te neprilike. Više su dana s njim o toj stvari razgovarala, ali ipak ne mogaše dati konačnoga riješenja njegovu prijedlogu, i tako opet naš svetac ostane u neizvjesnosti, a to je i sam Bog htio, veli sv. Bonaventura, da se nauči njegov sluga, kojega je učinio svojim prorokom, da svako dobro nadahnuće samo od njega dolazi. Htio je još, napominje isti sv. naučitelj. da se u toj zgodi zasluga i slava propovijedanja posvete nekom vršću objave, koja se samo njemu može pripisati.[2]

Evo kako se to zbilo. Premda je Bog Franju neposredno rasvijetljivao, ipak se on kao ponizni malobraćanin nije stidio zapitati priprosta kao i učenjaka, nesavršena kao i savršena, mlađega kao i starijega, kojim bi se putem mogao uspeti do vrhunca savršenosti. To je, kažu povjesničari, bio jedan dio njegova mudroslovlja. U ovoj zgodi, budući da nije našao pomoći ni u sebe ni u svoje braće, posluži se svojim mudruslovljem. Pošalje dvojicu braće k fra Silvestru, koji je nedavno vidio, kako je zlatan križ izišao iz njegovih usta. U to je doba taj ponizni misnik bio na gori iznad Asiza, gdje

[1] S. Bon., pag. 380. — [2] Idem., pag. 381.

je neprestano molio. Franjo ga zaprosi, da se za njega pomoli Bogu, neka mu očituje, što da čini. Isto zamoli i Klaru, tu blagoslovljenu djevicu, a ujedno se preporuči molitvama sviju njezinih duhovnih kćeri. Pobožni svećenik i Bogu posvećena djevica, nadahnuti duhom svetim, dobro se složiše u toj stvari. Doznaše naime po objavi, da je volja Isusova, da Franjo ostavi samoću i da propovijeda sv. Evanđelje. Poslanici se vrate i izvjeste sveca o toj volji Božjoj.[1] Srce se njegovo napuni neizrecivim veseljem, jer nije više ni malo sumnjao o pravoj svojoj zadaći. „Ajdemo," reče radosno braći, „na posao u ime Gospodnje!" i krene pun oduševljenja, da vrši, što mu je Isus poručio. Tako je brzo prolazio iz jednoga sela u drugo, kao da je novi duh ušao u njega. Pokazivao se gorljivijim nego ikada prije, spremnijim na dobro osjetljivijim i na najmanju ljepotu. Već prvi dan putovanja dogodi se nešto što je vrijedno spomenuti. Blizu gradića Bevagna spazi veliko jato ptica, od kojih se neke ugodno zabavljahu po travi, a druge veselo prelijetahu s jednoga drveta na drugo. Ta ga ptičja skupština ushiti te se ne mogaše nadiviti njihovom prekrasnom perju i veselom pjevanju. Odluči im dakle progovoriti koju riječ kao kakovim razumnim bićima, zato zapovijedi braći, da ostanu na svom mjestu, te se sam približi pticama, koje se ni najmanje ne preplašiše, već ga neustrašivo dočekaše okrenute prema njemu. Vidjevši ih sluga Božji tako blage i pitome, umiljato ih pozdravi preporuči im, da ga pozorno slušaju, i počne ovako besjediti „Mile ptičice, malene moje sestrice! Vas je dragi Stvoritelj lijepo nadario, zato treba da ga uvijek i svuda slavite. Zaodjeo vas je perjem, dao vam je krila, da možete lako zrakom letjeti, Odlikovao vas je među svim stvorovima odredivši vam za boravak čiste zračne predjele. Vi niti sijete niti žanjete, niti se zašto drugo brinete,

[1] S. Bon., pag. 281.

on vas hrani, on vam daje visoka stabla, da na njima gradite gnijezda; pripravio vam je vrela i potoke, da žeđu gasite. Kad vas on toliko ljubi, ne budite mu nikad nezahvalne, nego neprestano pjevajte njegovu slavu i hvalu." Dok je on po prilici ovako govorio, nevine su ptičice pokazivale vanredno veselje, treptale krilima, protezele vratove, otvarale kljuniće i pažljivo u nj gledale. Franjo nije nikada osjetio veće gorljivosti i radosti u svojoj duši; hodao je među njima doticao ih se svojom haljinom, a da se nijedna nije preplašila. Napokon sluga Božji prekriži svoje slušatelje, a ovi prhnu u vis i razlete se na sve strane slaveći Boga slatkim pjevanjem. Braća, koja su ga čekala nisu se mogla dosta načuditi tom prizoru. Franjo se povrati k njima pun radosti, kudeći, kaže Celano, sam sebe, što nije do onda propovijedao pticama, koje su tako željele riječ Božju.[1]

Čovjek ostane kao izvan sebe, kad dobro promotri tu nevinost zemaljskoga raja. To je zaista prava mudrost i savršena svetost, do koje se razumni stvor Božji može na ovom svijetu uspeti. Teško je, istina, dopustiti, da su ptice slušale cijeli svečev govor, a iza toga zapjevale pjesmu zahvalnicu; ali to nitko i ne zahtijeva, da se vjeruje, nego je pitanje, da li je Franjo u onaj čas štogod takova mislio On je bio vanredno dobar, te je držao, da se ta od naravi divlja bića naslađuju u njegovoj nazočnosti, te da svojom riječju i kretnjom pobuđuje u njima osjećaj boljega života i sreće. To je bio uzrok njegovu veselju.

Kad je Franjo ušao u grad, još je uvijek osjećao u svom srcu onaj slatki utisak, kojim ga napuni pažljivost ptičja, a njegovo propovijedanje okrunilo je to ugodno ganuće. Sad se sluga Božji uvjeri, da čovjek može malo počinuti, kad propovijeda nerazboritim bićima, ali da se mora druga-

[1] S. Bon., pag. 392. — I. Cel, pag. 49.

čije vladati, kad govori onima, za koje je Isus dao svoju krv i život, jer se tada radi o velikoj i važnoj stvari t. j. o spasu duše. Ta mu misao dade još više zanosa i poleta, te je tolikim žarom propovijedao, da se nije nitko protivio istini, koju je on kazivao. Osobito se onda mnogi grješnici ganuše na pokoru, kad je svetac jasnim čudom pokazao, da je Bog uz njega. U gradu je naime oslijepila neka djevojka, pa kad je čula, da je on tu pomisli, da će je samo on moći izliječiti. Roditelji je po njezinoj želji odvedu k njemu, te ga ponizno i pouzdano zamole, neka milosrdno pogleda na njezino žalosno stanje. Franjo ganut tako čvrstom vjerom, a bez sumnje i milošću Božjom, ne odbi tako smjerne molbe, nego po primjeru Spasiteljevom učini triput znak križa na djevojčinim očima, koje se odmah otvore, i tako opet dobije vid, koji je toliko oplakivala.[1]

Iz Bevagna ode Franjo u Alviano, gdje je bilo prekrasnih posljedica. Vijest se o njegovu dolasku raznese munjevnom brzinom po tom gradiću. Došao je, govorilo se, čovjek Božji i sveti preustrojitelj. Svatko je želio da ga čuje i vidjeti. Sav se narod u čas sabra u glavnoj ulici i jednoglasno zamoli sveca, da progovori koju riječ. Ganut tolikom željom, uspne se na povisoko mjesto, možda na balkon koje kuće. Svi nazočni upriješe oči u novoga apostola. Mrtva tišina zavlada među ljudima koji su nestrpljivo očekivali, kad će svetac početi propovijedati, ali se ubrzo uvjeriše, da ne će moći čuti slatki njegov glas. Bilo je to u proljeću; lastavice su pod strehama savijale svoja gnijezda, te cijukanjem i klepetanjem krila činile toliki žamor, da se ni jači glas od Franjina ne bi mogao čuti. Franjo podiže glavu i dostojanstveno progovori tim dosadnim pticama. „Lastavice, sestre moje! vi ste već dosta čavrljale, a sada je red, da ja koju prozborim; šutite dakle i slušajte. što ću ja kazivati ovome

[1] S. Bonav., pag. 385.

sabranom narodu." I zbilja, na veliko čudo čitavog naroda više nijedna ne zacijuka, niti se, što je još čudnije, pomače sa svojega mjesta. Taj prizor i velika Franjina rječitost zapanjiše sve slušatelje, koji su u selu govorili „Zaista, to je pravi svetac i veliki prijatelj Svevišnjega."[1] Sretnim bi se smatrao, tko bi se bar haljine njegove dotaknuo, te turkahu jedan drugoga, da ga izbliže promotre, a svim srcem zahvaljivahu Gospodu, što im je poslao takova apostola.

Taj divni uspjeh, u kojem se očito pokazivala ruka Božja, napuni Franju još većom gorljivošću. Za toga se poslanstva njegova rječitost uzdiže do visokog stepena. U gradu Askulu izvojšti on jednu od najljepših svojih pobjeda. Nesamo da je tu narod četimice hrlio, da ga čuje kaže Celano, nego je gurao i gazio jedan drugoga, bojeći se, da ne će imati mjesta; a i Božja je desnica po njegovu glasu takovu promjenu učinila, da su tridesetorica Askuljana, što crkovnjaka, što svjetovnjaka, zamolila, da prime njegovu haljinu. Od toga vremena poče narod svetije živjeti, a Franji iskazivati osobito štovanje, zato ovaj nije više mogao izaći na javnost, a da se ne bi odmah oko njega sakupilo mnoštvo naroda.[2]

Premda nije sigurno, ono je bar dosta vjerojatno, da je Franjo u to goba i u Arezzu propovijedao. On se još prije nekoliko dana prijavio na vratima toga grada, ali je tada među Arećanima vladala tolika nesloga i svađa, da im je prijetila

[1] I. Cel., pag. 50. — S. Bon., pag. 383. Sveti Bonaventura svjedoči, da se glas o tom čudu daleko raznio a za dokaz navodi događaj, koji se zbio u Parizu ili, kako hoće neki pisci u Parmi: Jedan učenik, smeten u svom razmatranju, cijukanjem lastavice, reče svojim drugovima „mora da je to jedna od onih lastavica, koje su sv. Franji smetale propovijedati." Pa se okrenuo k njoj, uz riječi „Nalažem ti u ime sv. Franje sluge Božjega, da šutiš i dođeš k meni." Lastavica učini po njegovoj zapovijedi a on iznenađen tolikom poslušnošću, pusti je na slobodu, a ova ga više ne uznemiri. — [2] I. Cel. pag. 53.

potpuna propast. Doznavši Franjo za to, osta u predgrađu, odakle vidje nad gradom mnoge nečiste duhove, kako se igraju u zraku i podbadaju građane na međusobno krvoproliće, pa zovnuvši svojega druga fra Silvestra, reče mu „Otiđi na gradska vrata i reci u ime Božje vrazima, neka što prije ostave ono mjesto.“ Vjerni učenik odmah posluša. Ohrabrivši se u duši pjesmom Gospodnjom, ode pred glavna vrata i na sav glas vikne. „U ime svemogućega Boga i po zapovijedi moga brata Franje njegovoga sluge, odstupite, vrazi odavle.“ Domalo se uspostavi mir a kod građana oživješe opet oni osjećaji, koji dolikuju ljudima. Sada istom uđe svetac da im navijesti riječ Božju a najprije vješto i neustrašljivo progovori dvije, tri o nedavnoj neslozi, koja je vladala u gradu. „Arećani!“ reče, „skoro ste bili pod zlotvornom vražjom vlašću. Ako su sveze vaše ljubavi bile prekinute, te ako sada u miru živite, zahvalite jednome siromahu Isusovu.“ Pripovijedao im je zatim, što je vidio i učinio na prvom svom pohodu. Čije se srce nije ganulo? Kako je grad, kojemu je iz rana još krv tekla, slavio toga pravog pomiritelja, koji je došao, da sve svojom jakom riječju opomene, da se ljube međusobno kao braća, budući da su svi djeca istoga Boga![1]

Franjino je ime išlo od usta do usta u cijeloj srednjoj Italiji, a gradovi su se međusobno natjecali, koji će ga slavnije dočekati. Kad se čulo, da on dolazi, odmah bi zvona zazvonila, a među narodom, napose među svećenicima zavladalo je veliko veselje, te su radosno izlazili ususret. Ono slavlje, koje su jednom Jeruzalemljani s najvećim poletom zahvalnosti priredili našemu Gospodu, htjeli su ga ljudi ponoviti u čast Franji, pa kad bi već došao među narod, svatko je u nj upirao oči i samo njega slušao. Dok bi se gdje govor navijestio u crkvi ili na trgu, ljudi bi se hrpimice žurili i svaku njegovu

[1] I. Cel., pag. 205. — S. Bon., pag. 348.

riječ duboko u srce zasađivali. Gdje bi se svetac pojavio, tamo su se krivovjernici, koji su prije i previše bili slušani, morali seliti, jer ih oživljena vjera u narodu nije više mogla trpjeti.[1] To je vanredno štovanje raslo u narodu sve do njegove smrti, te mu je bilo teško prolaziti putem, jer se svijet na čopore sakupljao oko njega, da ga vidi; dapače kojiput ne bi mogao obraniti ni svoje siromašne haljine, sa kojih bi čitave komade odrezivali, a onda ih kao moći dijelili.

Osim njegovoga svetog života i velike rječitosti, tomu su oduševljenju mnogo pridonosile još dvije stvari, o kojima dosada nijesmo govorili. Prvo, da je Franjo od prvoga časa svoga obraćenja bio prožet najvećim štovanjem prema crkvenim osobama, te je to štovanje ubrojio među prve zakone svoga reda. Kod Franje i njegovih učenika nijesu ti osjećaji bili samo prividni, nego dapače veoma iskreni. Oni su u početku bili slabo upućeni u izbor ispovjednika, te su ih mnogi opominjali, da svećenik, u kojega su stavili svoje pouzdanje, nije toga vrijedan; nu nijedan ih nije vjerovao tim klevetama, jer su poput najnevinijih duša držali, da svećenik ne može biti zao, i da se ne može prevariti. Taj ispovjednik jednom prilikom ukori za nešto nekoga od njih rekavši mu oštro „Pazi dobro, da ne budeš licemjerac“. Ta opomena rani u srce siromašnoga brata. Nije on držao, da je nije zaslužio, nego mu je čudno bilo, kako mu se bez njegova znanja uvukla u dušu mana, koju je toliko mrzio, te je kroz više dana samo o tom mislio, a u srcu ćutio veliki nemir i žalost, koje se nije mogao osloboditi, dok ga Franjo nije uvjerio, da ga je ispovjednik tim riječima htio više ograditi proti toj mani za budućnost, negoli ukoriti za prošlost.[2] Iskustvo im je međutim otvorilo oči i poučilo ih, da budu oprezniji, ali ipak ostadoše vjerni duhu štovanja i podložnosti prema crkvenim osobama. „Bu-

[1] I. Cel., pag. 52. — [2] I. Cel., pag. 39.

dite", govorio im je često sluga Božji, „ponizni i maleni pred svima osobito pred svećenicima, jer su njima povjerene duše, a mi smo samo njihovi pomoćnici u onom, što oni ne mogu učiniti. A ako smo pomoćnici, treba da im budemo podložni, jer će istom onda biti sloga među njima i nama, dok ta sloga među svećenstvom jest najbolje i najjače sredstvo, da se duše privedu k Isusu".[1] Tako su se oni morali vladati, zato nijesu zalazili u polje bez poziva ili odobrenja onoga, komu bi ovo pripadalo ili samo povjereno bilo. A kad bi se i pustili, da u njem rade, nijesu nikad bili tako slobodni, kao da su oni vlasnici. Zato bi biskupi i svećenici, koje su toliko pomagali i štovali, veoma se mnogo nadali od njih, jer su im oni prvi riječju i primjerom vodili narod putem spasa i predavali ga Duhu svetomu, koji je govorio na njihova usta.

Druga ih stvar još bolje preporuči narodu. U to, naime doba, Bog obdari Franju takovom čudotvornom moću, kakova se rijetko pojavila u tom stepenu. Sva priroda, vatra, voda, ribe, ptice, da, sve životinje, dapače i sami ljudi, njihove bolesti, strasti i najskrovitije misli, kao da mu je sve to bilo predano u ruke i sve priznavalo njegovu moć. Zaista je Franjo bio pravi čudotvorac, te kad bi bilo slobodno upotrijebiti riječ, koju sv. Pismo pripisuje Mojsiji, koji je čudesno kaznio Faraona, rekli bi, da je postao Bogom Italije. Više puta ćemo se povratiti na taj predmet. Ipak smo i ovdje, bar mimogred, morali pokazati vrelo tog velikog Franjinoga ugleda i moći.

Čovječja se oholost ne može dugo održati, kada se osjeća u nazočnosti veće moći, negoli je ljudska. Ona mora oslabiti i podložiti se, osobito ako je ta moć praćena dobrotom, ta pritječe u pomoć svim nevoljama. To je Pascalova opaska o djelima Isusovim. „Najbolji su", piše spomenuti pisac, „tomu dokaz njegova čudesa". Franjina su čudesa veoma

[1] II. Cel., pag. 226.

ganula Talijane kao Isusova Galilejce, te su se ljudi hrpimice oko njega sakupljali, da budu svjedoci njegove vanredne moći.[1]

Franji nije više bila potrebna njegova nazočnost, da u srcima ljudskim zasadi spasonosni plod. Njegov dobri glas, koji se već posvuda raznio, na daleko je u dušama probuđivao ugaslu vjeru.[2] Kad bi do onda nehajni ljudi saznali za njegova čudesa, ozbiljnije bi počeli misliti i brinuti se za vječno dobro svoje duše. Kadkada bi koji događaj, koji bi Božja providnost mudro priredila, usavršio to unutarnje ganuće, i postao iskrom, koja bi uspirila u srcima svetu vatru; stoga bi mnogi prezrevši svijet i taštinu njegovu molili, da se upišu u njegovu družbu. Od ovih je bio najznamenitiji Ivan Parenski, čovjek na glasu kao vješt pravoslovac, i radi mnogih stečenih zasluga, prvak u gradiću Citta Castellana kraj Fiorence. Šetajući ovaj jedne večeri po polju izvan grada opazi pastira, kako goni krmke u svinjac. Pa jer su oni bježali na desno i na lijevo, razjari se on, te kao bijesan iz svega glasa povika, „Odnio vas vrag u svinjac kao što nosi gradske suce u pakao!" Kad to čuo Ivan, stane i počne ozbiljno razmišljati o teškoj odgovornosti, koja čeka suce i uopće sve poglavare, koji su stotinama pogibli i napasti izvrgnuti, da zauvijek mogu postradati. Rad za spas duše ukaza mu se jedinom njegovom zadaćom, a uski put jedinom stazom, kojom se može sigurno hodati. Uvjeren, da mora promijeniti zvanje ode u Fiorencu, gdje je bio Franjo, posavjetuje se s njim i prigrli pokornički život. Iza nekoliko dana sklonu se na to i jedinac mu sin, pak i on stupi u red. Oba poklone svoj imutak u bodoljubne svrhe, te obuku haljinu manje braće. Ovako se ispuni proroštvo našega sveca, koji je malo prije pred braćom izjavio „Vidjet ćete, da će nam se doskora pridru-

[1] I. Cel., pag. 53. et seq. — S. Bon., pag. 384. et seq. — [2] I. Cel., pag. 31.

žiti mogućnici i učenjaci, da s nama zajedno propovijedaju pred kraljevima i narodima". Kasnije ćemo se opet sastati s tim uglednim čovjekom, koji će kao general naslijediti sv. Franju.[1]

Čitatelj je opazio, kad su sa svih strana dolazili ljudi, da se upišu u broj Franjinih učenika, da su i zgrade oko Porcijunkule bile premalene za svu tu novu braću. Stoga taj samostan poput prepune košnice počne razašiljati svoje mlade rojeve u obližnje gradove. Nema sumnje, da je u to doba počelo osnivanje samostana u redu, ali nam je nažalost slabo poznata povijest tih osnutaka, koji su sigurno bili prepuni velikodušnosti i odanosti ljudske prema serafskom redu. Mi ćemo ovdje prikazati samo dva, jer o njima imamo najsigurnijih podataka.

Prvom Franjinom učeniku Bernardu Kvintavalskomu, pripada čast, da je osnovao najznamenitiji i od Asiza najudaljeniji samostan. Otišavši iz Porcijunkule sa svečevim blagoslovom, dopre čak do Bolonje propovijedajući putem sv. Evanđelje. U tom mu se bučnom i obrazovanom gradu dogodi, što je već jedamput u Fiorenci doživio. Kad su ga djeca i učenici vidjeli tako siromašno i čudnovato odjevena, pogrđivali su ga na svaki način i postupali s njim kao luđakom. Ali Bernardo je to mirno, strpljivo i veselo podnosio za ljubav Isusu. A da što više pretrpi, ode na glavni trg, pa kad je tu sjeo, počeše se djeca i ljudi oko njega sakupljati, te ga jedni potezali za kukuljicu naprijed, drugi natrag, jedni su bacali na nj blato, drugi kamenje, a Bernardo je mirno i veselo sjedio na svom mjestu. A dolazio je tamo kroz više dana, da si radi toga nemilosrdnoga postupanja steče što veću zaslugu. Budući da je strpljivost djelo savršenosti i kušnja kreposti, neki pravnik Ivan Pepoli, kad je vidio toliku stalnost i srčanost brata Bernarda, kojega kroz više vremena nijedna poruga nije mogla uzrujati, pomisli u svom

[1] Chron. XXIV. Generala.

srcu, da to mora biti svet čovjek, te pristupi k njemu i zapita „Tko si ti i što si došao ovamo?" Bernardo ne odvrati ni riječi, nego turi ruku u njedra, izvadi pravila sv. Franje i dade mu da ih čita. Kad je ovaj promotrio uzvišeno stanje savršenosti, koju ta pravila propisuju, s najvećim se začuđenjem okrene k svojim prijateljima i reče „Ovo je zaista najuzvišeniji stalež, koji sam ikada poznavao. On i njegovi drugovi su najsvetiji ljudi, o kojima sam čuo da se na ovom svijetu govori, zato teško griješi, tko ih pogrđuje. Morali bi ih poštovati kao sluge Božje". Obrativši se zatim bratu Bernardu, zapita „Ako želite sagraditi samostan, gdje bi mogli mirno služiti Bogu, ja vam ga rado poklanjam za spas svoje duše". Na to će mu Bernardo „Uvjeren sam, da ti je to nadahnuo naš Gospod Isus Krist, stoga Njemu na slavu sa zahvalnošću primam taj dar". Sada Ivan s najvećim veseljem i zadovoljstvom povede Bernarda sa sobom, da mu preda obećanu kuću, u koju na svoj trošak nabavi cijelo pokućtvo, te je odsada bio pravim ocem i osobitim braniteljem Bernarda i njegove braće. Narod poče Bernarda štovati radi svetosti njegova života, te se sretnim smatrao, tko bi se dotaknuo njegove haljine ili ga samo vidio. Ali on, kao pravi Isusov i Franjin učenik, bojeći se, da mu toliko štovanje ne zapriječi duševnog spasa, ode jednom k Franji i rekne „Oče! Dobio sam na poklon samostan u gradu Bolonji, daj pošalji onamo nekoliko braće, neka ga čuvaju i u njem žive, jer ja ondje ne činim više nikakova dobra, te se bojim, da radi velike časti, što mi je svijet iskazuje, ne izgubim i onoga, što sam do sada zavrijedio.[1] Kad je Franjo doznao za sve, što je Bog po Bernardu učinio, zahvali Gospodu, što se toliko zauzeo za njegov red, te svaki dan umnožavao siromašne učenike križa.

[1] To je jedna od pripovijesti onoga krasnoga djela, poznata pod imenom Fioretti, gdje je povjesnički biljeg najbolje sačuvan.

Drugi samostan osnova sam Franjo, kako to razabiremo iz djela blaženoga Gvidona Kortonskoga, koji je također dosta tomu pridonio. Povijest je toga osnutka kao i ona, što je po Fiorettima navedosmo, puna naivnosti i mirisa tih prvih vremena franjevačkoga reda. Obilazeći sluga Božji razna sela i varoše, dođe i u Kortonu s još jednim svojim drugom. U to se doba u tom gradu nalazio dobar i pobožan mladić imenom Gvido, koji je od svoje mladosti bio čist, a živio je od imetka, koji su mu roditelji ostavili, a što mu je ostalo, i što je svojim rukama privrijedio, to je dijelio među Isusove siromahe. Uz to je molio i činio pokornička djela. Kad je Franjo prvi put narodu propovijedao, Gvido odmah iza propovijedi ode k njemu, baci mu se pred noge i ponizno zaprosi, neka dođe malo počinuti u njegovoj kući. Božansko svijetlo rasvijetli našega sveca, te se okrenu svojemu drugu i reče „Ovaj će mladić milošću Božjom postati našim bratom i velikom se svetošću odlikovati među svojim zemljacima“. Pristane dakle na njegovu molbu, te sa svojim drugom ode njegovoj kući, gdje skupa blagovaše, a iza objeda opet Gvido klekne pred Franju i smjerno ga zamoli, da ga primi u broj svojih učenika. Ni u tom mu se sv. patrijarha nije usprotivio, ali budući da je mladić bio jedini baštinik dobara, što su mu iza oca ostala, sjeti ga, ako želi postati njegovim učenikom, da mora sve to rasprodati, što on drage volje učini, te sva trojica pođu zajedno, a novac podijeli siromasima. Zatim odvede Franjo Gvidona u crkvu toga grada i dade mu haljinu svoga reda pred mnogim ljudima, pa jer je bio veliki prijatelj samoće, otiđe s njim izvan grada na mjesto, koje se još danas zove kortonskim Sobicama, i to pomoću milodara, što ih sakupiše, sagrade malen samostan i počnu primati novu braću.

Dok je Franjo boravio na tom mjestu napredujući svaki dan u savršenosti i čineći pokornička djela, dopodi se, da ga s predugoga posla i silnoga

naprezanja uhvati teška groznica, a jer je sav drhtao, neki Kortonac, koji ga u bolesti pohodi, dade mu za ljubav Božju svoju kabanicu, koju Franjo za istu ljubav rado primi. No kad je došla siromašna žena u samostan s dvojicom već odraslih sinova, da zamoli milostinju, svetac joj pokloni tu haljinu, jer nije imao ništa drugo, te kad je vidio, da se braća tome čude, reče „Onaj mi je plašt bio posuđen samo do onoga časa kad opazim koga, da ima veću potrebu nego ja“. Te ih riječi još više potaknu na dobro i učvrste u ljubavi prema svetom siromaštvu. Tako je svetac provodio svoje dane u tom samotnom mjestu.

Želeći međutim Gvido, da još bolje razmatra božanske stvari, zaprosi Franju, neka mu dade još samotniju sobicu. Ovaj mu rado dopusti, što je molio. Samostan je bio smješten u dolini, koju natapa bistar potočić, preko kojega sluga Božji dade napraviti most, te s onu stranu u špilji sagradi za nj malenu sobicu, gdje je odsada boravio spomenuti brat dolazeći u samostan samo za vrijeme svetih bogoštovnih čina. Domala se tu umnoža broj redovnika, te Franjo razumije, da je došlo za nj vrijeme, da seli na drugo mjesto, zato ih blagoslovi i jakom svojom riječju ohrabri, da ustraju u onom, što su počeli u ime Isusovo, a na polasku preporuči ih sve molitvama blaženoga Gvidona, koji je živio među njima najponiznije i najpodložnije.[1]

U to je doba podignuto više samostana, ali nam prilike i potankosti nijesu poznate, stoga smo prisiljeni da ih naprosto nabrojimo. Općenito se dakle drži, da su u to vrijeme osnovani samostani: pizanski, minijanski, sijenski, pratski, florentinski i folinjski. Zrno bačeno u zemlju urodi stostrukim plodom, a iz maloga sjemena postajalo je sve veće stablo. Brzi je razvitak veoma veselio Franju, jer je u tom opažao ruku milostivoga Boga, koji je po

[1] Vita B. Guidonis. Aata SS., 12. maji.

svom obećanju na sve strane širio njegovo djelo. Ali taj divni napredak nije bio bez žrtve za svetoga osnivača, jer je morao razašiljati na razna mjesta prve svoje učenike, koje je tako krasno poučio u savršenosti. S njima je u najvećem zadovoljstvu živio i rado činio apostolske izlete, stoga je nesumnjivo, da je mnogo trpio u srcu radi toga razdruživanja. Kad je po svojem običaju jednoga dana mislio na svoju razasutu braću, nađe način, kako da ublaži svoj bol, što mu ga zadavala njihova odsutnost. Učini mu se, da bi bila za nj velika utjeha, a vrelo napretka za cijeli red, kad bi dvaput na godinu u određeno vrijeme dolazila braća u Porcijunkulu na skupštinu.[1] Prosudivši dobro, učini mu se ta zamisao tako krasna, tako izvrsna, da ju je naskoro brojio među glavna pravila svoga reda. Zapovijeda dakle svoj braći, da se imadu dvaput u godini t. j. na Duhove i o Miholju, sabrati u Porcijunkuli, na kojem mu drago mjestu oni bili. Prva je takova skupština po svoj prilici bila godine 1212., ali nije bila najglasovitija, jer se ne broji među skupštine. Franjo je tu jasno svojoj braći otkrio svoju misao, a povjesničari su uhvatili tu zgodu, da nam pokažu, kako je on shvaćao svoju ulogu u tim prilikama.

Najprije je neumorno radio i svim silama nastojao, da za tih zajedno sprovedenih dana svaki brat obnovi u sebi, ako je potrebno, i učvrsti duhovni život, i da opće djelovanje reda bude točno i jasno opredijeljeno, te nije ništa propuštao, čim bi mogao postignuti te dvije stvari. Da mu prva pođe za rukom, obraćao se na ono, što smo vidjeli, da je bilo glavno njegovo sredstvo, osobno upravljanje i razgovor na samu. U tri je razreda odijelio svoju braću: u užgane, kušane i mlake.

Užganih ili revnih u vršenju propisa bio je onda veliki broj, a mnogi su i pretjerivali u svojoj gorljivosti, jer su tako trapili svoje tijelo, kao da su

[1] Celano.

sami sebe mrzili. Lancima bi se do krvi tukli, a uz to još previše bdili, postili i druga pokornička djela činili. Franjo je bio često prisiljen da ublaži toliku njihovu pokoru, iskazivajući im savršenu svoju dobrotu i uvjeravajući ih na svaki način, da se čovjek kako u svem, tako u pobožnosti i trapljenju mora razborito vladati, te ako bi opazio, da koji u tom prelaze granice, ne bi oklijevao upotrijebiti uzdu umjerenosti.[1] U tim je prilikama on sam zapovijedao, premda je u opće to izbjegavao i rado priznavao, da zapovijed mora biti kao mač, koji razborit čovjek rijetko i samo u nuždi iz korica izvlači. Svojom je dakle zabranom i mudrim naredbama štitio dobroga slugu proti njegovim vlastitim nagnućima i odvraćao ga od svake pretjeranosti, radi koje bi prije vremena istrošio svoje tjelesne sile.

U svakoj se velikoj zadruzi može uvijek naći dosta kušanih članova; ali to nije nikakovo zlo, jer je kušnja jedan od uvjeta zajedničkoga života; ona dolazi iz vana, dolazi od nas samih, dolazi od velikoga napora, što ga mora čovjek činiti, da bude krepostan, dolazi i od ćudi onih, s kojima živimo, a napokon i od samoga đavla i mnogih drugih strana. Neki su povjerili Franji te svoje tajne rane, otkrivali mu teškoće, s kojima su se borili, a nijesu hinili ni same mlakosti ni smalaksalosti duha, koje bi im kojiput prijetile. Svetac je s tom braćom veoma blago i ljubezno postupao. Njegova mu srčanost i junaštvo nijesu priječili, da prizna, kako u svakom redovničkom staležu ima nešto mučna, a žalost je svakomu čovjeku neugodna, zato je iz svega srca žalio braću, koju bi stigla ta bijeda, te bi iz samoga njegova govora mogli upoznati, da ih iskreno ljubi, i da je punim pravom mogao sa sv. Pavlom reći „Tko boluje, a da i ja ne bolujem? Tko se smućuje, a da se i ja ne smućujem?“ Ta je svečeva dobrota bila za njih uspješan lijek, te bi ih lako izliječio

[1] Tres. Soc., pag. 54.

sjetivši ih samo da u svakom velikom pothvatu ima i velikih napora, a što oni kušaju, da je zbilja velik pothvat, za koji će ih Bog velikodušno nagraditi, ako ustraju do kraja.

Među Franjinim je učenicima bilo i mlakih t. j. onakovih, koji su nakon dobroga početka bili napastovani, da se iznevjere milosti Božjoj i pravilima reda. Ljudska se slabost ne može nikad dugo pritajiti, te su se odmah u početku reda neki pokazivali manje revnim u vršenju propisa. Franjo se i kod njih pokazivao kao krotki otac, jer je u svem bio blag i krotak. Vlast je međutim bila u njegovim rukama, te je znao takovu braću opomenuti, ukoriti i na bolji put izvesti. Jaka njegova riječ bijaše kao mač, te bi u srce prodirala. Velikom bi se utjehom i zadovoljstvom napunila duša njegova, kad bi pridignuo klonulu volju kojega brata i po milosti Gospodnjoj dobio dušu povjerenoga mu redovnika.

Namirivši potrebe svoje braće, brinuo se Franjo i za opće dobro reda i najrađe o tom raspravljao na skupštinama, kad bi sva braća bila sabrana. Povijest nam je sačuvala neke pouke, koje je u tim prilikama davao.

Najviše je nastojao, da braća budu u dobrom odnošaju sa svećenicima. U zadnjem smo poglavlju vidjeli, kako je svim srcem želio i strogo nalagao, da im se iskazuje najveće poštovanje. „Oni su", govorio bi, „pastiri, koje je Bog odabrao, da dijele vjernicima sv. sakramente, pa su upravo stoga vrijedni našega štovanja. Zato gdjegod ih sretnemo, moramo im se duboko nakloniti i poljubiti im ruku. Kad bih ja susreo sveca s neba i svećenika, najprije bih ovoga poljubio u ruku, a svecu bih rekao, ma bio on i sv. Lovro: Oprosti sv. Lovro! Ruke se ovoga svećenika dotiču Riječi života; one su vrijedne veće časti nego ruke priprostih ljudi".[1] Divne zaista i prekrasne riječi! Kako su bile pune pouke za ne-

[1] Ibidem, pag. 53. — II. Cel., pag. 260.

marne i hladne svećenike onoga, a i današnjega vremena! Kako onda ne bi svećenstvo rado primalo tih pomoćnika, koji su ga toliko štovali i uzveličavali pred narodom?

Divno ih je također svjetovao i poučavao, kako se imadu vladati prema bogatašima, ili kako vele povjesničari, prema onima, koji su raskošno živjeli i gizdavo se odijevali. Proti ovim su se često dizali siromašni ljudi, pa i sami krivovjerski učitelji, koji su poput današnjih anarhista htjeli, da među svim ljudima bude jednakost. Franjo je gledao da zaštiti svoju braću proti toj pogibeljnoj struji, a kasnije se pokazalo, da je to pametno učinio. „Čuvajte se", govorio je često svojim učenicima, klevetanja i oholih ukora; mogu i oni steći milosrđe kao i mi; Bog, koji je nas pozvao, može pozvati i njih. Zato bih želio, da bogataše zovete svojom braćom i gospodarima. Naša su braća zato, jer imadu istoga stvoritelja kao i mi, a ujedno su nam i gospodari, jer bez njih ne bi mogli dugo ustrajati u siromaštvu, na koje smo se obvezali".[1]

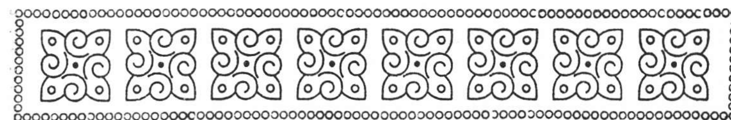
Franjo je i prema grješnicima bio snošljiv i blag, te mu nije bilo drago, da se zlo o njima govori. „Onaj", rekao bi često, „koji je nas opravdao, može i njih opravdati". A nije samo to tvrdio, nego je još bez ikakova straha govorio: „Sigurno ih ima među njima, koji će, ako i jesu danas vražji sluge, postati Kristovim učenicima, a možda će nas još preteći na putu savršenstva. Nije li dosta ta misao, da odstrani od nas svaku oholu riječ? Ali ima još mnogo razloga, koji nas nukaju, da blago i prijazno postupamo s grješnicima. Jer mi smo poslani, da liječimo bolesne, da se skrbimo za ranjene, a poučavamo neuke i zabludjele. To je naša dužnost, koja se ne vrši strogošću i karanjem, nego blagošću, dobrotom i milosrđem, kako su činili i apostoli. Ali nije dosta, da ta dobrota bude samo u našim rije-

[1] Tres. Soc., pag. 53.

čima, nego je moramo i djelom pokazati, jer će istom onda svi, koji nas vide, hvaliti našega Oca, koji je na nebesima". Tako je Franjo dostigao onaj iskreni duh svetosti, koji je sve, i bez kojega se ništa dobra ne čini.[1]

Tako su prolazili ti preugodni i sveti dani, te sada možemo shvatiti ono, što veli svečev povjesničar „Bio je pun milosti i mudrosti Spasiteljeve",[2] i što tvrdi drugi „Braća su uživala dar, što su ga od Franje dobila". Nije nijedan govorio o svjetskim stvarima, nego su jedino raspravljali o svetim primjerima, što su ih neki davali, te su složno tražili način, kako bi i oni mogli napredovati u milosti i ljubavi prema Gospodu Isusu.

[1] Tres. Soc., pag. 53. — [2] Anonym. Perus., pag. 514.

GLAVA IX.

SVETA POSLANSTVA U INOZEMSTVU.

1213.—1216.

Neka se Asiz više ne zove Asiz, jer ta riječ premalo znači, već neka se zove istok, da se tim izreče upravo ono, što uistinu jest.[1] „Istok je za pjesnika mjesto, odakle mu dolazi svijetlo. Pravo pak svijetlo, koje je život i veselje dušama, počelo se Asiza, a zatim iz srca Franjina i njegovih prvih učenika po- se širiti po cijeloj Italiji. Ali sada su hrabri apostoli, osobito njihov glavar, gledali i dalje. Znali su oni dobro, da je Evropa pred sto godina slala u zemlju Evanđelja i krvavo se borila, da osvoji sveti grad i grob Isusov. Franjo je kao hrabri Kristov borioc imao junačku dušu, te je dobro razumio vrijednost tih vojna; nu ipak se pitao, da li bi se kojim kraćim putem mogla izvojštiti pobjeda nad neprijateljem i njegov ubitačni nauk skršiti. Zašto se ne bi pokušalo privesti k pravoj istini one strašne neprijatelje kršćanskoga imena, s kojim se katolički narod bezuspješno bori? Koliko bi se glava sačuvalo, kad bi to pošlo za rukom! Koliki dobitak — kolika bi to bila utjeha za Crkvu! Ako bi se podleglo njihovoj sili, podleglo bi se mučenički, a to je najveći znak ljubavi prema Bogu.[2] Franjo je tada zalazio u dob u kojoj je bio Spasitelj kad je umro, t. j. u 33. godinu. To je bila posljednja i najljepša sličnost božanskom Spasitelju. Te su mu se misli dugo vrzle glavom. Na taj ga je korak poticala njegova živa vjera, velika pobožnost k Isusu i želja za slo-

[1] Dante, Paradiso, c. XI. — [2] S. Bonav., pag. 365.

bodom naroda. Videći da svijet iz dana u dan sve više prima njegovo djelo, otkrije početkom godine 1213. svojim učenicima želju i namisao, a budući da su ovi bili u duši uvjereni da ga je Bog vodio u svim njegovim djelima, ne prigovoriše tomu. Odrede dakle, da Franjo pokuša taj teški, ali plemeniti korak.

Općenito se tvrdi, a stvar je i od sebe posve vjerojatna, da nije htio krenuti na put bez privole crkvenoga poglavara.[1] Inocencij III. je lako razumio tu srdačnu svečevu namisao i odluku, Nu vrli je papa bio pun misli svojega doba, te je držao, da se u borbi s Turcima treba najprije pouzdati u jakost; stoga, je odmah kad se uspeo na Petrovu stolicu, sabrao golemu križarsku vojsku, koje nestane u carigradskom raskošju i nasladama kao poplave u krupnom pijesku; a sada je napinjao zadnje sile svoje neumorne revnosti, da sakupi drugu vojsku, koja je ovaj puta morala zametnuti rat u Egiptu, središtu i srcu sultanove moći. Stavljajući Inocencij III. osobitu nadu u oružje, obraćao se i na druga sredstva, koja su izravnije u Evanđelju preporučena, te se dvaput oslanjao na savjest onih, proti kojima je vojevao. Zato jednom zgodom piše alepskomu sultanu „Doznajem iz sigurnoga izvora, da iskazujete veliko štovanje prema našoj vjeri, te se uzdam u Božju dobrotu, da ne ćete na tom ostati, nego ćete se, rasvijetljeni svijetlom s neba, s nama zajedno klanjati vječnome Bogu, koji je za spas svih ljudi postao čovjekom.[2] Iza toga piše damaskom i babilonskom sultanu, kojemu je upravo Franjo namjeravao otići „Mi smo učenici Onoga, koji je u Evan-

[1] Waddingus, Annal., an. 1212. — [2] Isp. pisma Alexandra III. na ikonijskoga sultana g. 1169., u kojemu papa divno tumači vjeru katoličku. Ono počima riječima „Doznali smo iz vaših poslanica i vjernoga izvještaja naših izaslanika, da se želite obratiti k Isusu, te budući da ste već primili knjige Mojsijeve, proročanstva Izaijina i Jeremijina, poslanice sv. Pavla, Evanđelja po sv. Ivanu i Mateju, da tražite pravovjerna čovjeka, koji bi vas još bolje poučio u zakonu Kristovu . . . . .

đelju rekao: „Učite se od mene, da budete krotki i ponizni u srcu.“ Srce nas vuče, da doviknemo Vašemu Veličanstvu: Hoćemo li uvijek ratovati? Zar nije već proliveno dosta krvi ljudske?“ Iz toga se jasno vidi, kako je Inocencij III. bio pripravan, da odobri poslanstvo na istok. A koji mu se čovjek činio za to sposobniji od Franje, u kojega bi se mogao pouzdati, da će mu to bolje poći za rukom nego Franji? Ta nije li mu ga sam Bog dao za pomoćnika u ono burno doba? Zar njegova riječ nije počela buditi ljude iz sna? Da li mu Onaj, kojemu se sva stvorenja klanjaju, nije mogao dati moći nad okrutnim neprijateljima kršćanskoga imena, kao što je nekoć dao moć Klotildi i Remigiju nad srcem franačkoga kralja? Sigurno da je Inocencij III., ohrabren u duhu tom nadom podao milostivu ruku neustrašivom vjerovjesniku, kojega je već jedamput blagoslovio, i rado mu dopustio, da može pokušati smjeli pothvat, koji nije bio bez velikih teškoća i pogibli. Osokoli ga svojim savjetima. a na rastanku izjavi, da stavlja sudbinu Crkve u njegove ruke.

Osim te papine privole, koju je Franjo toliko želio, još ga u Rimu posluži lijepa sreća, kojoj se nije nadao. Tu je u prijestolnici kršćanstva nekoliko puta narodu propovijedao i o svojem djelu divno govorio svojim slušateljima, jer je bio vjeran nauci i savjetu sv. Pavla, koji hoće, da se svakom prilikom duhovno okoristimo, radeći za dobro u zgodno vrijeme. Veoma se dakle obradova, kad ga dvojica novaka, koji se kasnije odlikovaše u svetosti, ponizno zamole, da ih primi pod svoju zastavu. Jedan je bio rodom Rimljanin, imenom Zakarija, a drugi Englez, a zvao se Vilim. Ovaj je u redu postigao toliko dostojanstvo, da ga Bernardo Beski i još neki, ubrajaju među dvanaestoricu prvih učenika. Za svojega boravka u vječnom gradu dobi Franjo još jednu glasovitiju ličnost, neku odličnu gospođu iz porodice Frangipani — Frankopani — de Sattisoli, imenom Jakobinu, koja je sa sv. Klarom asiš-

kom držala, da spas društva ovisi o Franjinu preuređenju, te da ga samo njegovo djelo može povratiti s krivoga puta i užgati u njem iskru pobožnosti Ali ona ne ostavi svijeta kao mlada svečeva sugrađanka. Franjevačka obitelj nije u ono doba imala većega pokrovitelja od nje, jer je toliko dobra učinila redu, da ju je Franjo jednoga dana smiješeći se nazvao bratom Jakobinom.[1] Ona je poput onih evanđeoskih žena svagda rado primila na stan braću, koja su u Rim dolazila, i brinula se za njih. Na njezinu preporuku pokloniše benediktinci svoj samostan sv. Kuzme in Transtevere manjoj braći, i još neke zgrade, koje su pripadale gostinjcu sv. Blaža. To je prva kuća, što ju je red imao u prijestolnici kršćanskoga svijeta. Ona i danas postoji pod imenom San Francesco a Ripa, te se još sada znade koja je soba, u kojoj je svetac stanovao za svog boravka u Rimu. Sad je obraćena u kapelicu, u kojoj se štuju neki ostanci sv. patrijarhe.

Franjo je međutim teško čekao, da počne svoje poslanstvo, i izvede svoje osnove, koje je već prije zasnovao, te da tako luč kršćanske vjere raširi na istoku. Vrati se dakle u Asiz, uze jednog druga, koji nam nije poznat, te predavši upravu reda bratu Petru Katanskomu, ukrca se po svoj prilici u Jakinu, ne noseći sobom nikakova oružja do križa u ruci Kad je brod izašao na pučinu morsku, dignu se protivni vjetrovi, koji su tako silno i trajno duvali, da mornari nijesu mogli upravljati lađom, pa su morali tražiti utočište na ilirskim obalama. Domala se uvjeriše, da ne ću moći preći na istok, jer je bura neprestano trajala. Naš sveti vjerovjesnik izgubi svu nadu. Nu ipak ne smalaksa duhom, nego odmah prvih dana učini u okolici nekoliko apostolskih izleta, da bar onomjesnim stanovnicima propovijeda sv. Evanđelje.[2] Kad pak u vidje, da se mora odreći svoje osnove, odluči da se povrati u Jakin, kamo se već spremala lađa, na kojoj je došao. Ali nije imao čim platiti prevoza, pa ga ne htjedoše mornari primiti. U toj se neprilici posluži varkom, koju jamačno ne će nitko strogo suditi. Nekomu se od mornara ni najmanje nije sviđala osornost, kojom kapetan odbio slugu Božjega, zato ga pozove k sebi i obeća mu, da će ga potajno s drugom uvesti u lađu pod tom pogodbom, da obojica ostanu na lađi tako sakrivena, da se nigdje ne pokažu. Pristavši oni na to, odvede ih dobričina na dno broda, gdje se stisnuše pokraj konja, što su se tu nalazili. Kad su već sašli dolje, neki nepoznati čovjek, možda koji od onih, koji su čuli njegove propovijedi, donese čitav svežanj hrane na palubu i reče mornaru, koji je redovnike pustio unutra „Uzmi ovo i podaj onoj siromašnoj braći, koju si sakrio." Sidro se diže, a silni vjetrovi, koji su cijelu godinu trajali, stanu opet ljuljati more, a lađu bacati na jednu i drugu stranu. Prelaz dakle, koji je zahtijevao jedva nekoliko dana, produlji se preko običnih granica. Pogibao bijaše velika, a nestašica hrane još se više poveća. Mornare i ostale putnike obuze veliki strah. Redovnici su srećom imali još dosta živeža uza se, pa kad Franjo dozna za veliku bijedu svojih saputnika, izađe iz svojega skrovišta, istumači u nekoliko rieči svoju nazočnost i razdijeli im preostalu hranu. Bogu bi ugodan taj dar njegova sluge, te umnoža živež u njegovim rukama i tako nikomu ne uzmanjka hrane doklegod lađa nije prispjela u jakinsku luku. Mornari se i putnici nijesu mogli dosta tomu načuditi, te razglasiše na sve strane, da ih je svetac spasio od očite propasti, i svim srcem zahvališe Bogu, koji im je bi tako dobar po svojim slugama.[1]

[1] Bernardo Beski De laudibus B. Francisci, ms., folio 96. — [2] Tom je zgodom Franjo došao i u Hrvatsku preko njezina primorja, a stara predaja kaže, da je došao i u Zagreb, stanovao u današnjem franjevačkom samostanu u lijevoj sobi na ulazu. Ta je soba kasnije obraćena u kapelicu sv. Franje. (Op. prev.) — [1] I. Cel., pag. 46. — S. Bon., pag. 369.

*

Franjo se okoristi tim dobrim i spasonosnim utiscima, te više puta s velikim uspjehom propovijedaše u gradu. Ovdje je Franjo, veli sveti Bonaventura, skupio obilan plod. Nekoliko izvrsnih i sposobnih svećenika, kaže jasnije Celano, te mnogo svjetovnjaka svakoga staleža zamole, da ostave svijet. A čineći to rado mišljahu da vrše volju Božju. Svladaše dakle sve zapreke, koje im je nečisti duh stavljao, te svi prigrle djelo i Franjin način života. Nekoliko ih dovede sluga Božji u Porcijunkulu kao plaću, koju mu je Providnost dala za neuspjeli pokus. Nema sumnje, da ih je on iz početka poučavao u redovničkom životu, a nakon nekoliko sedmica, kad se uvjerio da su učvršćeni u svojoj odluci, te kako su već poprimili pravi njegov duh, preda ih u ruke jednome bratu, u kojega je stavljao veliko pouzdanje, pa nanovo odluči pokušati svoju osnovu, na koju ga poticala živa vjera i velika srčanost.

Ako je istok bio pred njime zatvoren, zašto onda ne bi na zapadu pokušao da izvede te svoje osnove? I tu su strašni neprijatelji kršćana bili isto onako moćni kao i u krajevima posvećenim stopama našega Gospoda, premda je istina, da su oni nedavno dobili udarac, od kojega se još nijesu posve oporavili. Cijela Europa, poimence Italija, osjeti neizrecivo veselje na vijest njihova poraza prošle godine u Navas — Tolosi. Ali još su oni bili gospodari južne Špsnjolske i cijele sjeverne Afrike te usprkos neiscjeljivomu svojemu gubitku, još su gospodarili gotovo cijeloj Europi. Još je dakle preostalo samo jedno sredstvo, da se sačuva mir, učiniti ih naime svojom braćom, obrativši ih na svoju vjeru. Franjo se pitao, da li je volja Božja, da s križem u ruci ode upravo k njima. Naskoro se potpuno o tom uvjeri, jer mu se učini, da poput sv. Pavla u Troji čuje glas, koji kao da dolazi s one strane Sredozemnoga mora „Dođi amo k nama.“ Odazva se dakle tome glasu, te povjerivši ponovno svoje stado Petru Katanskomu, krene na

put sa svojim ljubeznim učenikom Bernardom Kvintavalskim.

Premda mu je prvi put more bilo zapreka, da ne izvede svoje osnove, ipak najbolji kritičari drže, da je i sada morem putovao. Nu ovaj puta je bio bolje sreće, jer bez ikakove zapreke i pogibli stigne prvih jesenskih dana u Španjolsku. Tako povoljan prevoz poveća njegovu nadu, te odmah zađe u unutrašnjost toga kraljevstva, a putem bi, veli povjesničar, tako brzao, da ga fra Bernardo kojiput ne bi mogao ni dostignuti. A i mi ćemo ih naći rastavljene u maloj neprilici, koja se ipak dobro svršila, premda je dosta zlo počela. To se dogodi u sv. Celoniku, gradiću među Barcelonom i Gironom. Dvojica vjerovjesnika putovala su kraj vinograda, te e Bernardo mislio, budući da je bio odviše žedan, da se može u tom slučaju poslužiti slobodom većine putnika. Otrgnu naime grozd, da se malo rashladi i ugasi žeđ. To opazi gospodarev sluga, čovjek zle ćudi, te stane na sav glas vikati na siromašnoga brata, optuži ga da je počinio krađu, pa zahtijevaše da popravi nanesenu štetu. Bernardo nije imao ni novčića kraj sebe, ali težak se ne dade umiriti nego opazivši mu na ramenu plašt, naglo mu ga ote rekavši da je time sve naplatio. Franjo je međutim bio daleko odmakao, pa videći, da nema druga, vrati se natrag, da ga potraži. Došavši k vinogradu, nađe Bernarda, gdje se rječka sa seljakom za svoju haljinu. Sluga Božji ne htjede s njim zalaziti u svađu, nego ode gospodaru i protumači mu cijelu stvar. Ovaj pozove slugu, ukori ga za nepristojni njegov postupak, oduzme mu plašt i povrati ga Bernardu. Vrli taj Španjolac učini Franji još veću uslugu, jer njegova kuća postane redu kao neki gostinjac, gdje su manja braća bila sigurna, da će ih primiti, kad dođu u Španjolsku.[1]

[1] Kronika XXIV. Generala. Život Bernarda Kvintavalskoga. Isp. Papini, Storia di S. Francesco, sv. I., str. 79., opas II.

Franjo nastavi svoj put, jer je svim srcem želio, da što prije dođe k muhamedancima. Govorio je dapače, da će otići i u Maroko, kamo je miramolin Mohammed iza poraza u Navas — Tolosi prenio prijestol svoga carstva. Ali ga Bog, čije je naputke uvijek radije slijedio nego svoje misli, ustavi u Španjolskoj duže vremena, negoli je on to mislio. Predaja, veoma mila Španjolcima, kaže, da je Franjo odmah prvih dana iza svoga dolaska utemeljio samostane u Burgosu i Logranu, a možda i u Vitoriji i Avili.[1] Mi to tim radije vjerujemo, što smo prije vidjeli, da je već prije bilo u Španjolskoj samostana i uzoritih redovnika. Ali ako su zbilia ti samostani bili podignuti, onda nam se nameću dva zanimiva pitanja. Jamačno da je Franjo tu, kao i na drugim mjestima, samo iza čestih propovijedî mogao steći učenika. Je li dakle španjolski propovijedao? Jesni je odgovor mnogo vjerojatniji, jer je on dobro znao talijanski i provensalski, a ta su dva jezika bila posve slična španjolskomu, koji je, kao i ona dva, postao iz latinskoga. Trebalo mu je dakle samo malo vježbe, da ga razumiju njegovi slušatelji. I drugo pitanje zaslužuje, da se na nj obazremo. Da li su u tim novim samostanima bili isključivo Španjolci? I to je također vjerojatno, jer nigdje u povijesti ne nalazimo, da je Franjo bar u početku, pozvao kojega brata iz Italije. A ako je tako, onda se moramo upravo diviti divnomu načinu odgoja, što ga je imao sveti osnivač; ali ipak mu je kraj svega toga trebalo dosta vremena, dok je uredio tolike kuće i poučio novake u pravome njihovom zvanju i redovničkom životu. Budući da je dakle Franjo bio tolikim poslovima zabavljen, držimo, da je malo odgodio svoju osnovu, da ode muhamedancima navijestiti Sv. Evanđelje i pozvati ih u krilo katoličke Crkve.

Ta je osnova morala pretrpjeti još veću nesreću. To dugo putovanje i neprestani poslovi potkopaše

[1] Isp. Wadding, Annales, an. 1217.

Franjino zdravlje. Uhvati ga teška groznica, od koje tako iznemogne, da je kroz više dana bio među smrću i životom, Pogibao međutim mine, ali bolesnik ostane tako slab, da je oporavljanje dugo trajalo. Više dakle ne bijaše ni pitanja o Maroku. Franjo rado primi i tu žrtvu, jer je držao, da mu je Bog poslao. Ali prije nego ostavi Španjolsku, pohodi u Komposteli grob sv. Jakova apostola. Važno je pitanje kako je sv. vjerovjesnik odavle stigao u Italiju? Neki drže, da se vratio morem, dok mnoge vjerodostojne predaje hoće, da je krenuo prema sjeveru preko Pireneja i prošao kroz južnu Francusku. Povjesničari drže, da se nije ustavljao u Languedoku, gdje je sv. Dominik čudesnim načinom, kao i on u Porcijunkuli, postavio temelj svomu redu; ali se pouzdano znade, da je prošao kroz Perpignan i Montpellier. U ovom posljednjem proreče, da će se jedan dio gostinjca, kamo se svratio, obratiti u samostan njegova reda. Proroštvo se ispuni poslije pet godina. Iza toga vidimo ga u Lunelu, gdje ga je neki grof srdačno primio u svoju palaču. Jednoga dana zamoli taj dobričina slugu Božjega, da mu blagoslovi dom, u kojem je stanovao. On rado na to pristane, i domala vremena taj blagoslov urodi prekrasnim plodom. Blaženi Gerardo, unuk spomenutoga grofa, primi u petoj svojoj godini pokorničku haljinu u franjevačkom samostanu, sprovede anđeoski život u gradu svojih pređa i umrije na glasu svetosti na sv. gori kraj Loretta, baš u ono vrijeme, kad se spremao u Svetu Zemlju. Njegova se svetkovina slavi u montpellierskoj biskupiji.[1] Iz Lunela krene Franjo u Avignon, gdje ostane nekoliko dana; zatim uz duračku dolinu dopre do Gapa. Bilo je polovicom zime god. 1213. U to doba su vode, kojima obiluje taj predjel strašno narasle, te našavši se naš sveti patrijarha jednoga dana kraj nekoga potoka, nije znao, kako da ga pređe. U to srećom stigne neki

[1] Isp. dijecezanski časoslov.

mlinar koji je nosio brašno na mazgama i opazivši dvojicu braće u nevolji, pomogne im. Skine vreće na zemlju, zamoli Franju i Bernarda, neka prejaše preko vode na njegovim životinjama, što oni rado učine, jer bi se inače morali vratiti natrag. Kronika spominje. da je to njegovo dobro djelo bilo lijepo nagrađeno. ali ne kaže kako,[1] Naši putnici stigoše odavle u Gap bez ikakove druge neprilike i vrate se po svoj prilici u kuću, koja se još i danas zove Bon Estaou (dobri gostinjac), a odavle pođu u Piemont preko gore Genevre.

Zaključivalo se iz nekih Celanovih riječi, da je Franjo odmah krenuo u Asiz, čim je stupio na talijansko tlo, te da se nije više nigdje ustavljao. „Blagoslovljen bio Bog," veli taj odlični pisac, „što se u svojoj neizmjernoj dobroti spomenuo mene i mnogih drugih. Nalazeći se Franjo u Španjolskoj, Providnost ga ustavi na putu, poslavši na nj veliku bolest. da ne ide dalje. Zato se povrati u Porcijunkulu, pa dok stigne dolete mu ususret mnogi plemići i učenjaci. Svetac, koji je u svojoj duši bio blag i plemenit i obdaren izvrsnom uviđavnošću, primi ih s najdubljim štovanjem i postupaše sa svakim, kako se pristojalo, jer je to bio osobiti njegov dar, da je, ne kršeći nijednoga propisa svojih pravila, znao umiješati u svoj govor i način svoga vladanja ono, što mu se činilo, da zahtijeva dostojanstvo pojedinih ličnosti.[2] Možda bi se te riječi imale tako razumjeti, da se svetac upravo k svojoj braći povratio; ali mi ipak držimo kao vjerojatnije, da se na putu dobro oporavio te kroz više mjeseci propovijedao u sjevernoj Italiji, osobito ako uzmemo u obzir, da je te iste godine osnovao više samostana u Piemontu i Lombardiji. Osim toga nije u njega bio običaj, da prođe kroz jedno mjesto kao putnik, da se poslije nekoliko vremena opet tamo

---

[1] Papini, Storia di S. Franc. sv. I., str. 79. — [2] I. Cel., pag. 47.

povrati kao apostol, nego je odmah putujući propovijedao, kao što vojnik dolazi u rat s nakanom, da se bori.

O pojedinostima toga propovijedanja nemamo nikakovih podataka, nego samo znamo, da je izmjenice navješćivao riječ Božju u Suzi, Turinu, Moncalieru, Astiji i Cortemigliji. Prolazak je njegov kroz te krajeve zabilježen čudom, što ga nalazimo kod Celana. Otišavši naime propovijedati u Pijemontskoj Aleksandriji, primi ga na stan ugledan čovjek i htjede ga iza prekrasne propovijedi dobro počastiti. Taj dobričina nije bio bogat, te je imao samo jednoga pijetla, kojega je punih sedam godina brižno pred svojom kućom hranio. A kad je vidio, koliko se svetac muči i skrbi za spas ljudi, pomisli, da bi dobro učinio, kad bi mu toga obljubljenoga pijetla žrtvovao. Ali je bio mudar, pa ga najprije zapita, da li će jesti, što donese pred njega. Franjo je to propisao u svojim pravilima, pa mu odvrati, da se ni najmanje se protivi njegovu prijedlogu. Pijetao dakle plati glavom, a brižni ga domaćin dade lijepo skuhati, pa kad je sve bilo gotovo, pozove svu obitelj na objed. Dok su već svi bili pri stolu, a nevino veselje vladalo u kući, rupi na vrata jedan od onih zlobnih Belialovih sinova, koji, ne znajući za nikakovo dobro, ne mogu trpjeti, da se drugi smatraju kreposnim i savršenim ljudima. Stupivši unutra, plačnim glasom zamoli u ime Božje milostinju. Franju to veoma ganu u srce, te s privolom kućnoga starješine uzme jedan batak, odreže velik komad kruha i dade prosjaku. Ovomu nije milostinja bila potrebna ali ipak sačuva taj dar, pa kad je sutradan Franju iza propovijedi svijet do nebesa uzveličavao, provuče se među narod i stane na sav glas vikati „Vidite dobro, što je taj Franjo, što vam propovijeda i koga držite za sveca. Evo meso, što mi ga je dao, kad je sinoć bio na gozbi." Ali Bog sam primi Franju u obranu i u onaj čas, dok je on tako govorio, pijetlovo je meso pretvorio

u ribu, te svi jednodušno graknuše proti besramnomu klevetniku, koji se nato pokaja, prizna svoj grijeh, zlu nakanu i čudo, koje ga je u tom smelo. Zatim pred cijelim slušateljstvom zamoli Franju, neka mu oprosti, i od toga časa počne činiti najstrožiju pokoru.[1]

I o njegovu boravku u Lombardiji poznajemo također sam jedan događaj, koji nam još jedamput jasno otkriva veliko štovanje prema svećeničkom staležu i dostojanstvu, Približujući se naime nekomu selu te pokrajine, svijet mu sa župnikom na čelu izađe ususret, jer su već davno čuli za njegovu svetost Među svjetinu se umiješaju i mnogi Katari, jer to držahu najljepšom priliku, da zabune našega sveca i ponize katoličku vjeru. Jedan se dakle od njih približi k Franji i rekne „Dobri čovječe! što ti misliš o pastiru ove župe? On javno živi u grijehu: moramo li ga dakle štovati i vjerovati njegovoj riječi? Svetac shvati dobro, da mu stavljaju zamku, te zapita uprijevši prstom u župnika.“ Je li ono svećenik, o kojem mi govorite? — „Da, to je on,“ odvrate Katari. Sluga Božji pristupi k župniku, klekne preda nj, te prihvativši ga za ruku, povikne „Ja ne znam, da li su ove ruke okaljane grijehom, nego samo to smijem slobodno reći, da njihovo nedostojnost nije moglo umanjiti kreposti i moći svetih sakramenata, makar one i bile oskvrnjene, kako vi to mislite. Bezbrojna su se dobročinstva preko njih izlila na kršćanski svijet, zato ih ljubim, jer sam uvjeren, da štujem Boga, kad štujem onoga, koga je On odabrao sebi za slugu. Rekavši to, cjelivaše s najvećim štovanjem toga misnika u obadvije ruke, a kad to vidješe krivovjernici, odu zastiđeni, jer se uvjeriše, da se djela Božja ne mogu suditi po opačinama ili zaslugama ljudskim.[2]

Ostavivši Franjo Lombardiju, krene na istok i stiže na obale Jadranskoga mora. U Sanseverinu, u

[1] II. Cel.. pag. 187.—8. — [2] Lecoydela Marche, str. 265. — 304.

Markiji Jakinskoj, nađe samostan ubogih sestara, što ga na mjestu, gdje su prije stanovale benediktovke, utemeljiše neke redovnice, poslane onamo od sv. Klare asiške. Ta je kuća bila prva, u kojoj su bile sestre samostana sv. Damjana. Franjo se tu ustavi, da ohrabri sestre na putu savršenosti, te na njihovu prošnju propovijedaše u mjesnoj crkvi. Između mnogobrojnih slušatelja, koji su došli da čuju sveca, osobito je spomena vrijedan glasoviti pjesnik Vilim Davini, koji je živio kao dvorski pjesnik u službi cara Fridrika II., pa si svojom vještinom stekao slavu da je, kao kasnije Petrarka i Tasso, iz carevih ruku primio pjesničku krunu i prozvan bio kraljem pjesnika. On je po sreći došao tamo, da vidi jednu svoju rođakinju. Svetac je upravo govorio o uzvišenosti križa, i svi su se slušatelji na njegovu riječ ganuli do suza. Slušajući Vilim pažljivo, kako Franjo razlaže o tajnama križa, opazi dva ognjena mača, kako se na prsima propovjednikovim svijetle: jedan silazio s glave i vrhom se doticao zemlje, a drugi stajao poprijećke na prsima. Davini oćuti u sebi promjenu, kakove prije nije nikad osjetio. Sluga Božji opazi to veliko ganuće, te ne prestavši govoriti, upravi svoje strjelovite riječi osobito na to tako lijepo pripravljeno srce. Diljem propovijedi odlični je pjesnik sve bolje osjećao, da se na nj spustila ruka Svevišnjega, pa čim Franjo svrši govor, eto ga odmah pred Franju, da se s njim razgovara. Franjo se veoma obradova, jer ga u tom razgovoru konačno predobije. Raspravljahu dugo međusobno o sudovima Božjim i ispraznosti svjetskoj, dok najposlije reče pjesnik „Dosta je, ajdemo na stvar uzmi me od ljudi i povrati previšnjemu Sucu“. Franji se veoma svidi ta krasna odluka i odmah mu sutradan dade haljinu svoga reda, a budući da je prešao iz svjetske buke u mir Kristov, nadjene mu ime Miroslav (Pacifik).[1]

[1] II. Cel.. pag 204. — S. Bon., pag. 335.

Fra Miroslav odmah krene s Franjom u Porcijunkulu. kamo su morali stignuti početkom g. 1215. U toj svetoj samoći kao da se pomladi u duhu i dobi, jer premda prije priučen na sjaj i svečanosti, ne osjeti nikakove teškoće u novom načinu življenja, dapače u tom skrovitom mjestancu počne uživati onó veselje, kakovoga prije nije ni izdaleka poznavao. Što je bolje otkrivao Franjino srce, to mu se sve više divio, zato mu je bio u svem poslušan i svaku točku njegovih pravila najtočnije vršio. Kad je svetac jednog dana propovijedao narodu, opazi Miroslav na njegovu čelu križ u obliku slova T, koji je odsijevao svijetlom bojom paunova perja. Lako je razumjeti, kako je i učitelj cijenio i ljubio tako kreposna učenika, jer je ta pjesnička duša, zvonka kao tuč, a iza Božjega poziva podana svetim idealima, bila upravo po njegovu srcu. Zato kad je poslije nekoliko godina, ne mogavši sam otići u Pariz, morao odabrati jednoga brata, da mjesto njega tamo osnuje samostan njegova reda, pošalje nekadanjega kralja pjesnika u grad, već tada cijelomu svijetu poznata radi njegovog napretka u duhovnom životu.

Sv. utemeljitelj sprovede zimu u poučavanju novaka i upravljanju poslova svoga reda, a u proljeće se stane pripravljati na obično svoje apostolovanje; ali groznica, koja ga je ustavila u Španjolskoj, a ujedno zadovolji svojoj vrućoj želji ganutljivim nadahnućem, koje se često opažalo u srednjem vijeku. Onda se kroz cijeli život čuvala nada, koja se danas u nama porodi istom oko dvadesete godine. Ljudi su u ono doba bili uvjereni, da bi bilo dosta kakovu dobru misao ili koji duboki osjećaj očitovati svijetu, da ga ovaj objeručke prigrli i usvoji. Nakon što je uspostavljen Božji mir, pisali su neki biskupi na jugu i časni abbe Odilon (sv. Odilon) sa svim biskupima i opatima te cijelim svećenstvom u Galiji, tako javili „svim nadbiskupima i biskupima, svećenicima i redovnicima, koji borave u Italiji“, te im preporučivali to novo sredstvo, koje je po nadahnuću božanskoga

milosrđa s neba na zemlju došlo, vruće ih moleći, da i oni uspostave i učvrste mir među ljudima.[1] Tako isto poslije jednoga vijeka pisao je Dante o prevelikoj svojoj boli svim svjetskim poglavarima i javio, da je zemlja, izgubivši Beatricu, izgubila svoje proljeće, a budućnosti naroda da prijeti velika pogibao.[2] Franjo nije imao ništa takova reći. Njegovo su srce napunjale one uvijek stare i uvijek nove istine, koje su temelj kršćanskomu životu, a kao takove vrijede za sve ljude. On ih je jasno poznavao i svom dušom ljubio, pa je htio i drugima predočiti, da živući po njima zavrijede vječni spas. Zato je pisao svim svećenicima, duhovnicima, redovnicima i svjetovnjacima kao ljudima, tako i ženama na cijelom svijetu. Takov je doslovno bio naslov njegove poslanice.

Početak je veoma ganutljiv. „Budući da sam“, veli, „sluga svih ljudi, moram svima služiti i slati im mirisne riječi mojega Gospoda. Videći, da mi nije moguće radi slabosti da vas sam pohodim, odlučio sam vam poslati u ovom listu riječi našega Gospoda Isusa Krista, koji je Riječ Očeva“.

Zatim ukratko navodi tajne našega Otkupitelja gotovo posve evanđeoskim riječima, te ovako nastavlja ‚Svi, kojigod ne čine pokore i nikad ne primaju Tijela i Krvi Isusove, te se naprotiv podaju grijehu i svakojakim manama i ne vrše obećanja, što su ga učinili, nego služe svijetu, tijelu i đavlu, postaju sinovi nečistoga duha, jer njega nasljeduju. Oni vide dobro, poznaju ga, pa ipak čine zlo i gube svoje duše. Čuvajte se dakle, siromašni ljudi! Znajte, da su vas zaveli vaši neprijatelji: tijelo, svijet i đavao. Hvalite se, da dugo uživate prolazna dobra. O kako se u tom žalosno varate! Brzo će doći dan, sat i čas, kojih vi ne poznate, na koje ne mislite, i sve će vam se oduzeti“.

Da pojača te svoje riječi, živo je opisao smrt bogatog čovjeka. Tu je možda točku najpomljivije

[1] Historicus des Gaules. Tome IX. puge 516. — [2] Dante, Vita nnova.

sastavio, jer se jasno vidi, da se je posve oduševio da riše prizor, što mu ga je njegova mašta predočivala.

„Tijelo“, veli, „oslabi, smrt se približuje; roditelji i prijatelji dolaze i govore: Uredi svoje stvari prije nego umreš. Žena, djeca, rođaci i znanci gorko plaču. On to dobro vidi, te kaže slušajući svoje zlo nagnuće: U ruke vaše predajem tijelo svoje, dušu i sve, što imam. Proklet je zaista čovjek, koji u takove ruke stavlja dušu, tijelo i ostalo, jer Gospod veli na usta proroka: Proklet bio, tko u čovjeka postavlja nadu svoju! Pozovu zatim svećenika, koji rekne: Hoćeš li se pokajati i učiniti pokoru za sve svoje grijehe? — Da, odvrati on. — Hoćeš li popraviti svoja pomanjkanja i povratiti tuđe dobro? Ne ću. — Zašto? zapita svećenik. — Jer sam sve predao u ruke svojih roditelja. Tako počne gubiti govor, zanijemi posve i umre u tom nesretnom stanju. Ali znajte dobro: na kojemgod mjestu umre čovjek u smrtnome grijehu ne učinivši zadovoljštine, kad ju je mogao učiniti, toga nesretnika uzme nečisti duh, izguli mu iz tijela dušu tako silovito, da to samo oni mogu pojmiti, koji su to pretrpjeli. Tako mu se oduzme pamet, sva moć, cijelo zvanje i sve, što je mislio da ima. Roditelji i prijatelji, kojima je ostavio svoja dobra, uzmu to, podijele i reknu: Prokleta mu bila duša! mogao je još više privrijediti i mnogo više nama ostaviti. Crvi mu toče tijelo, a đavli muče dušu, i tako je za ovaj kratki život izgubio i tijelo i dušu“.

Pismo se završuje ovim riječima: „Ja, brat Franjo najmanji vaš sluga, koji sam pripravan poljubiti vas u noge, molim vas i zaklinjem ljubavlju, koja je sam Bog, da primite i ostavite sve riječi, što su izašle iz usta našega Gospoda. Neka ih oni, u čije ruke dođu i dobro razumiju, saopće svojoj braći, da se i oni njima okoriste. Tko ih pak bude vršio

i ljubio do konca svojega života, primit će veliku plaću od Oca, Sina i Duha svetoga. Amen“.[1]

Na Duhove god. 1215. htjede Franjo na svaki način predsjedati skupštini. Ali taj veliki napor istroši njegove preporođene sile, pa čim se braća raziđoše na svoja mjesta, odmah bi određeno, da ode u kakovu samoću da se tu malo oporavi u zdravlju, i da si prikupi novih sila. Najprikladnije mu se zato činilo brdo Alvernija, kojega nije još poznavao, premda ga već pred dvije godine dobio u takvoj prilici, koja zaslužuje, da je pripovijedamo.[2] Franjo je putovao ispod tvrđice Montefeltra baš onaj dan, kad su se u njoj spremale velike priprave za tako zvane „viteške igre“. Na velikim se vratima vijala vlastelinska zastava, a na bedemu svirala vojnička trublja. Izvršivši mladi montefeltrijski grof vojničku službu, morao je naskoro biti proglašen za viteza u nazočnosti plemstva iz okolice. Franji su se kroz cijeli život sviđale nesamo crkvene svečanosti, nego i vojničke, osobito ako su se svečano obavljale, stoga reče svojemu drugu „Ajdemo i mi u tvrđicu; znaj unaprijed, da ćemo jednoga od tamošnjih plemića predobiti i na čast duhovnoga viteza uzvisiti“. Pođu dakle tamo i opaze mlada, gizdava grofića montefeltriskoga, koji u vis dignutom glavom, u pratnji sjajnih poslužnika dođe pred sakupljeno plemstvo, te zvonkim glasom zatraži, da ga proglase vilezom. Čim su se propisani obredi svršili, plemstvo se vrati u prostorije za igre i zabave, da se veseli i zabavlja. U to se uspne Franjo na bližnji humak te počne pred vitezovima divnom rječitošću razlagati onu talijansku rečenicu:

[1] Inter opusc. S. Franc. Epist. II. Ad. universos Christi fideles. — [2] Povijest, što sada slijedi, uzeta je iz Fiorettta. Nema dakle najveće vjerovnosti; no ipak je dvije stvari dobro preporućuju: 1. što se u njoj nalazi povjesnička trijeznost, a 2. što i kod savremenih povjesničara opažamo nekih poteza, koji se tu navode.

Tanto e il bene ch' io aspetto,
Ch'ogni pena m' e diletto.

„Dobro, za kojim težim, tako je veliko, da mi je slastan svaki trud, što ga za nj podnosim“. U tom razlaganju, osim drugih dokaza, navede žive primjere apostola, mučenika i ostalih ispovjedaoca, te stane tvrditi nepobitnim razlozima, da su svi ovi rado i s veseljem pretrpjeli sve patnje i progone, samo da postignu kraljevstvo nebesko. Vješto zatim protustavi viteštvo kršćanskih junaka viteštvu, koje samo traži zemaljske slasti i ljudsku slavu. Predmet je dakle bio posve prikladan i veoma ganutljiv, zato su vitezovi i plemići vrlo pozorno slušali, što svetac besjedi i njegove ih se riječi tako silno dojmiše, da im se činilo, kao da slušaju anđela s neba.

Među slušačima bio je jedan od najhrabrijih vitezova iz gibelinske stranke, grof Orlando Kasetinski, vlastelin Chiusia. Još Franjo nije pravo ni dorekao govor, a on izađe iz sredine svojih drugova, približi se k svecu, odvede ga na stranu, i smjerno mu reče „Oče! Dugo je već što čeznem za tim, da se sastanem s tobom i porazgovorim o spasu duše; zato čuj, što ću ti reći“. Franjo isto tako oprezan, kao i revan, blago se smiješeći odvrati. „Rado ću učiniti po tvojoj želji, samo ne sad odmah. Ne ostavljaj prijatelje, nego dovrši s njima priređeno veselje, a poslije dođi, pa ćemo razgovarati, koliko budeš htio. Grof pristane na taj savjet i vrati se u društvo veseljaka. No čim se svršila svečanost, eto ga opet k Franji, s kojim se dugo i posve povjerljivo razgovarao o najvažnijim stvarima; o slavi nebeskoj i o sredstvima, kojima se ona najsigurnije postizava. Grof bijaše kao izvan sebe, pa kad se u svem sporazume, reče svecu „Na jednom je mojem imanju brdo Verna, koje mislim, da je veoma zgodno, da se na njemu duh pobožnosti goji i uspiruje u srcu, koje teži za Bogom. Ako ti se dakle sviđa, rado ga poklanjam tebi i tvojoj braći za spas svoje

duše“.[1] Franjo bez krzmanja prihvati ponudu i otpravi dva učenika, da dobro razgledaju to mjesto. I grof Orlando pođe da nastani te dobre redovnike, a sa sobom povede pedeset ljudi, jer je znao, da će biti mnogo posla. Brdo je strmo i puno ponora, zato se vrlo mučno i teško na nj penjati. Na mnogim su dakle mjestima morali ići na nogama i rukama, dok su se uspeli na vrh, gdje, kako bijaše Orlando obećao, nađu prekrasnu ravnicu okićenu velikim stablima. Divan i čaroban vidik, koji je pukao pred njihovim očima, šarena raznolikost predmeta koji im se u stotinu raznih boja i slika prikazivali, i svakolika priroda razvijena u svem svojem veličanstvu, neizrecivom slašću i zadovoljstvom napuniše njihove duše. Momci se Orlandovi prihvate posla i počnu na brzu ruku graditi stanice i privremenu kapelicu, u kojoj su braća danomice obavljala propisanu službu, te molitvom novi svoj stan posvećivala.

Takova je bila pustinja, kamo je Franjo morao otići. da se oporavi u zdravlju. Ali on je bio tako slab i izmučen, da nije mogao pješke uzaći na brdo. Stoga odu braća u bližnje selo, da najme čovjeka, koji bi ga odveo, i da nabave kakovo kljuse, na kom bi svetac jašio. Seljak taj nije bio stidljiv, te na putu zametne s Franjom govor i prostodušno ga zapita „Jesi li ti onaj Franjo asiški, o kom se toliko govori po svijetu?“ „Da“, odvrati svetac. Na to će opet seljak „Dobro dakle! samo gledaj, da budeš onakav, za kakova te svijet drži, da se ljudi ne prevare u svojoj nadi“. Franjo sav ushićen s tolike iskrenosti, sjaši s kljuseta, baci se ničice pred seljaka, poljubi ga u nogu i zahvali mu na tako krasnoj opomeni. Zatim opet uzjaši i pođe dalje.

[1] Orlando ovaj puta pokloni Alverniu samo usmeno, a pismeno je preda Franjinoj braći njegov sin 9. srpnja 1274. Autentični se akt nalazi u Franj. Bular., sv. IV., str. 156. Tu vidimo, da su se braća nastanila na tom brdu 9. svibnja 1213, da je Orlando bio trećoredac, i da ga je Franjo sam primio u red. —

Ali što su se putnici dalje uspinjali po onim vijugastim klancima, to je put bivao strašniji i tegotniji, a sunce je tako peklo, te su se bojali, da će oba skapati od vrućine. Dok su se tako znojni i izmučeni penjali, iznemogne seljak, padne na tle i poviče „Jaoh, pogiboh, ako mi ne dadu vode, ja ne mogu dalje“. Franji se smili ubogi stradalac, te mu odluči priteći u pomoć. „O čudne dobrote Božje!“ kliče ovdje sv. Bonaventura; „kako milosrdno uslišava skromne želje svojih sluga!“[2] Maleno vrelo, prije posve nepoznato i koje se nije nikad više pokazalo, poteče iz obližnje stijene. Za čas pobrza seljak do toga mjesta, što mu ga svetac pokaza i napije se svježe bistre vode, koja mu je bila veoma slatka.[3]

Ojačani novom snagom upru sve sile i napokon se dohvate vrška brda, koji je bio cilj njihova putovanja. Stignuvši gore, zaborave na sve napore i muke, te radosni zahvale Bogu, koji ih je milostivo krijepio. Franjo sjedne u hlad staroga hrasta i stane motriti divan prizor, koji se onako čarobno razvio pred njegovim očima. Što je dulje gledao, to se većim ushićenjem punila njegova duša. A kako i ne bi? Nad glavom mu sjajno plavetno nebo, naokolo gore prostiru se prašume u veličanstvenom zelenilu, pod nogama steru se prostrane ravne kazentinske livade, a tamo daleko u daljini širi se ubava kortonska dolina, obrubljena prekrasnim peruškim jezerom. Uz to mir i tišina, što vladaju cijelim pogorjem, i samoća, koju ne prekida nikakav žamor osim lahoranja blaga povjetarca, očaraju ga sasvim. U tom trenutku slasnoga uživanja doleti jato ptica, od kojih neke sjednu svecu na glavu, druge mu padnu na ruke i ramena, a sve ga skupa stanu pijevom i lepršanjem svojih krila radosno pozdravljati i pozivati, neka s njima zajedno tu ostane. Zato pun

[2] S. Bon., pag. 362. — [3] II. Cel., pag. 168. — S. Bon., pag. 385.

oduševljenja klikne Franjo svojoj braći „Da, sad vidim, da nam valja ovdje ostati, jer nam se i same ptičice raduju“.

Čuvši grof Orlando, da je Franjo uzašao na Alverniju, pohiti i sam tamo s povećom pratnjom i ponese sa sobom potrebne hrane. Opazivši ga sluga Božji izdaleka, pođe mu ususret i najprije mu se zahvali na lijepome daru, kojim ga je nadario, a onda sprovedu cijeli dan u srdačnom i pobožnom razgovoru. Pod večer istoga dana reče grof braći „Ne ću da ovdje ma u čem oskudijevate, ili da vas nestašica za život priječi, da ovdje ne ostanete, te po želji i volji svojoj provađate život u molitvi i promatranju nebeskih stvari. Hoću, i to vam sad za vazda kažem, da vam se daje iz moje kuće sve, štogod trebate. Veoma bih žalio, da inače uradite“. Tim se rastane i vrati u svoj dvor Chiusi.

Kad grof ode s brda, sazove Franjo oko sebe svoju braću i rekne im „Braćo! ne oslanjajte se odviše na velikodušna obećanja Orlandova, da se možebit ne ogriješite o zavjet siromaštva. Ako smo mi pravi siromasi, budimo uvjereni, da nas svijet ne će zaboraviti, nego nam u obilju davati, štogod nam je za život potrebno. Bog je učinio tajni ugovor među nama i narodima; zato treba da dajemo svijetu dobar primjer, a ovaj zato mora svim našim potrebama pritjecati u pomoć.[1] U tom leži savršenstvo, za kojim težimo, i to nam daje sigurno jamstvo, da ćemo postići svoj cilj na zemlji i na nebu“.

Boravak na tom prekrasnom mjestu bio je za slugu Božjega vrelo nebeskih naslada. On si sagradi sobicu pod jednom bukvom nedaleko od stanica ostale braće, i tu je provodio te preugodne dane, promatrajući dražesni prizor, što ga je imao pred očima i vječne istine katoličke vjere. Franjo nije nikad bolje osjećao, da je bio bliže Bogu; nikad mu nije otvorenijim srcem govorio, niti se ikad tako

[1] II. Cel., pag. 183.

predao u ruke njegove. Ali nije zaboravljao ni na ljude, premda je bio dosta od njih udaljen. On je tu postao njihovim odvjetnikom kod Boga, koga je vruće molio, da izlije na zemlju svoje milosrđe i ljubav. U tim bi se prilikama tako podao poletu svoga duha, da ne bi znao, što se oko njega radi; zato mu se svatko mogao približiti i otići od njega, a da on ne bi ništa opazio, jer je srcem, dušom i mišlju bio u nebu.

Franjo je međutim morao rano ostaviti taj samotni život, koji je usprkos divnome njegovom djelovanju bio prava njegova naslada, kako je sam često običavao reći. Opći se sabor morao otvoriti u Rimu u bazilici sv. Ivana Lateranskoga prvom polovicom mjeseca studenoga. Inocencij III., htio je da vijeća s crkvenim učiteljstvom, kako da se obustavi dalnje širenje krivovjerstva, obnovi kršćanski život i svetu zemlju Palestinu istrgne iz nevjerničkih ruku. Na 19. travnja pozove okružnicom sve nadbiskupe, biskupe i predstojnike svih crkvenih država, kao i sve redovničke starješine. Franjo, koji je bio samo đakon i čiji je red bio samo usmeno odobren, nije bio pozvan kao veliki klunski, cistercitski i premonstrateski opati. Ali ipak njegov pokrovitelj asiški biskup, a možda i stožernik Ivan od sv Pavla, htjedoše, da i on bude u Rimu, za vrijeme sabora, budući da je sretno započeo jedan od najvećih preustroja, koji su ikad uvedeni u redovnički život. Taj je preustroj bio veoma strog, pa su se bojali, da ga sabor ne odbije, zato je trebalo, da i on bude tu, da uzmogne lakše odgovarati na pitanja, koja bi mu se mogla staviti. Ali redovničko pitanje ne bijaše predloženo saboru, nego bude samo raspravljano o već postojećim redovima, da im se naloži, neka poput cistercita drže opću skupštinu svake treće godine; osnivanje pak novih redova sabor posve zabrani, da poradi velike različitosti ne uvede nereda u Crkvu.[1] Ta se-

[1] Kanon XII. i XIII.

zabrana odmah oživotvori na redu sv. Dominika, koji je prvi put podastro vijeću stožernika pravila za svoj red. Inocencij III. morao mu je usprkos svojoj dobroj volji naložiti, da se vrati u Languedok i odabere jedno od starih pravila, koje mu se najbolje svidi za novu njegovu vojsku. Za Franju je bilo posve drugačije, jer budući da je papa po savjetu sv. zbora već odobrio njegova pravila, to se zabrana sabora nije nikako mogla protezati na njegov red, zato se o njem nije ništa ni raspravljalo.

Vrijedno je ovdje ubilježiti doživljaj sv. Franje u Rimu. Spomenusmo, da im je sv. Dominik bio u vječnom gradu radi poslova svoga reda. Do onda nije on poznavao Franje, niti Franjo njega. Ali Bog, koji je za spas onoga doba podigao te dvije odabrane posude, nije htio, da oni ostanu i dalje jedan drugome nepoznati, a budući da nije nitko imao na pameti, da ih združi, primi Njegova Providnost na se tu zadaću. Moleći sv. Dominik neke noći u hramu sv. Petra, prikaže mu se Isus srdita lica držeći u rukama tri ognjene sulice, kojima je na sve strane mahao htijući time kazati, da će kazniti svijet. U to pristupi Preblažena njegova Majka i zamoli ga, neka oprosti nevoljnicima, a da ga ublaži, prikaže mu dva siromaha, te mu reče „Evo ti dvojice vjernih sluga, koji će iznova vjeru i evanđeosku krepost posvuda raširiti“. Dominik se uvjeri, da je jedan od one dvojice on sam, nu tko je onaj drugi do njega, toga nije mogao razabrati, ali je ličnost dobro zapamtio.

Drugoga dana, kad je izlazio iz crkve, opazi među prosjacima čovjeka odjevena u redovničko ruho, te uočivši ga spozna, da je to glavom onaj, kojega je prošle noći vidio kraj sebe pred Isusom. Zato mu se približi, prijateljski ga poljubi i reče „Ti si moj drug, jer te sam Bog šalje k meni i hoće da se združimo. Ajde da zajedno radimo za slavu Njegovu; ostanemo li združeni, nitko nas ne će nad-

vladati.[1] Pripovijedi mu zatim viđenje, što mu se prošle noći prikazalo u crkvi i u tili se čas oba srca stope u jedno. Ljubav i usko prijateljstvo dvojice ugodnika Božjih poprimiše i njihova duhovna djeca. „Poljubac je Dominikov i Franjin“. veli Lacordaire, „prešao s naraštaja na naraštaj na usnama njihovih potomaka“.

Jedan od glavnih predmeta sabora bijaše priprava križarske vojne, te bi određeno, da vojna krene iz Evrope 1. lipnja 1217. Jedan je dio vojske morao poći kopnom, a drugi je morao krenuti morem iz Mesine i Brindisa. Za prevoz nadali su se dobiti brodovlje državica i gradova Pize i Genove; ali u to doba bijaše među ovim državama rat, a poslanici ih ne mogaše pomiriti Stoga papa odluči da sam glavnom radi o miru, kojega je svatko smatrao potrebnim. Ostavi dakle Rim u svibnju god. 1216. s još nekoliko stožernika, te pođe asiškom dolinom, gdje je Franjo predsjedao općoj skupštini, i ode ravno u Peruđu. Ali ga tu odmah na dolasku stane tresti teška groznica, a iza nekoliko se dana vidjelo, da će njegovo zdravlje, istrošeno prevelikim poslovima, zahtijevati dugu skrb. Jedan njegov rođak, što ga je pratio, stožernik Ugolin, krepak i hrabar još u šestdeset i šestoj godini te brižan za sve, što je išlo u korist Crkve, uhvati tu priliku i odmah krene put Porcijunkule On je već često čuo, kako se pohvalno govori o novom redu, zato ga sada htjede sam svojim očima dobro promotriti. Ali njegov utisak bijaše veći negoli se nadao. Sve, što tu vidje, odisalo je pravom svetošću, a ponajviše ga dirnu u srce redovničko siromaštvo, jer nije znao ni vjerovao, da se ovo može u tolikoj mjeri snositi. Kad razgleda one prosto napravljene sobice, kad vidje one slamnate postelje, koje bi se prije mogle nazvati ležajem nerazboritih životinja negoli mjestom ljudskoga pokoja, nije se mogao uzdržati od suza, te u najvećem začuđenju reče dostojanstvenicima, što su s njim došli „Gle, tu spavaju ta dobra braća. Jaoh! šta će biti od nas, koji živimo u tolikom obilju?“[1] Sve nazočne obuze isto ganutljivo čuvstvo kad promotriše, kako živu sinovi toga siromaha.

[1] Gerard de Frachet, Vie des Freres Precheurs. liv. I., ch. I., naveden od oca Lacordaire — Životopisci sv. Franje nijesu govorili o tom prvom sastanku dvaju svetih utemeljitelja. O tom se u kratko nešto spominje u Kronici XXIV. generala.

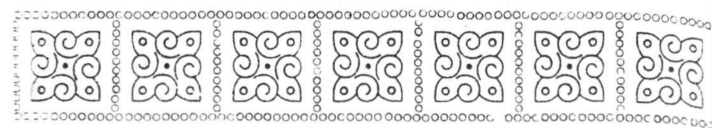
Ali odlični gost ne ostane samo na tom. Prvi službeni pokrovitelj reda, štožernik Ivan od sv. Pavla, umro je u Rimu prije nekoliko mjeseci. Ugolinu se veoma sviđala zadaća, što ju je njegov časni sudrug tako revno vršio, zato izrazi Franji veliku svoju želju za tom službom. „Ja ću“ reče „biti dragovoljno vaš pomoćnik, savjetnik i pokrovitelj.“ Čuvši to Franjo, zahvali od srca Bogu, koji mu je uvijek pomagao u njegovim potrebama. Zahvali također stožerniku i duboko mu se naklonivši rekne „Svim srcem, uzoriti gospodine, pozdravljam u vama oca i pokrovitelja našega reda i hoću, da vas odsada sva moja braća smatraju za takovoga. Vaše će ime imati mjesto u svim našim molitvama.“ Domala ćemo vidjeti, kakove su bile posljedice toga ugovora. Da nije bilo Ivana od sv. Pavla, možda red manje braće ne bi bio ni zasnovan, a bez stožernika Ugolina ne bi se onako raširio niti bi mogao tako lako opstati.[2]

Na povratku u Peruđu otkri Ivan od sv. Pavla Inocenciju III. svoj veliki i duboki utisak. To bijaše za vrloga i zaslužnoga papu na ovoj zemlji zadnje veselje. Bolest se njegova radi neke nesmotrenosti za jedan čas povećala. te taj tako ugledni i odlični čovjek. pravi veleum svoga vremena, umre 17. srpnja 1216. upravljavši Crkvom osamnaest godina. Mi nećemo ovdje ocjenjivati toga velikana, koji s tolikih

[1] II. Cel., pag. 176. — [2] Tres Soc, pag. 56. Hugolin se po Celanovu svjedočanstvu upoznao s Franjom kasnije u Fiorenci. Ali promotrivši dobro pripovijest trojice drugova držimo, da su se ovom zgodom prvi put sastali.

razloga zauzima veliko mjesto u ljetopisima, srednjega vijeka, nego ćemo ostati u našim granicama, te pri tome navesti samo privrženost, što su je životopisci sv. Franje iskazali ovome velikom papi, koji je odobrio njihov red. „Bio je," kažu oni, „čovjek slavan, upućen u svaku naučnu struku, riječit kako se može biti na ovom svijetu, revan za sve, što je pravo ne plašeći se nijedne žrtve, kad bi trebalo štogod učiniti na korist i dobro katoličkoj vjeri.[1]

[1] I. Cel., pag. 27.

GLAVA X.

PORCIJUNKULSKI OPROST.

1216.—1218.

Neki brat, kojega je Franjo ljubio i veoma se u njega pouzdavao, doklegod su zajedno bili, imao je krasno viđenje, dok je bio još u svijetu. Želeći se svim srcem posvetiti Bogu, vidi nekoga dana u duhu, da se svi ljudi onoga doba, izgubivši vid, sabiru oko sv. Marije Porcijunkulske, Tu su dizali oči i ruke prema nebu te plačnim glasom vapili Bogu, da im povrati vid. Bogu se svidješe ti uzdisaji i usliša im poniznu prošnju. Velika svijetlost sađe s neba, rasvijetli im oči i obasu ih sjajem spasa. Kada brat dođe k sebi osjeti, da je još bolje učvršćen u svojoj namjeri, zato odmah iza nekoliko dana ostavi svijet i njegovu raskoš. te stupi u red Manje braće, u kojem ostane kroz cijeli svoj život služeći Bogu u najvećoj poniznosti i pobožnosti.[1]

Taj je lijepi san prekrasno svjedočanstvo, jer nam otkriva, kako su ljudi oslabili u vjeri prije Franjina propovijedanja, te da se to propovijedanje novoga evanđeliste savremenicima činilo pravim uzrokom preustroja, što se uvodio u Crkvi.[2] Uvjerava nas također, da se dobar glas apostola počeo protezati i na kapelicu. u kojoj je on zasnovao svoj red. Kogagod bi pohađala manja braća, svakomu su pripovijedala o sv. Mariji Porcijunkulskoj, i svak bi ih rado slušao. Divio se svatko čudesima, što ih je Bog tvorio; svijet je izdaleka pozdravljao tu crkvu kao kolijevku života. Ali ta je slava još bila samo sjena one slave, što ju je imalo steći to čedno

[1] Tres Soc., pag. 52. — Isp. II. Cel., pag. 151. — [2] Celano, I. c.

svetište. Bog je vazda odabirao neka mjesta, da tu zauvijek postavi svoje ime, neka mu srce i oči tu ostanu kroz sve dane.[1] I Porcijunkula je dakle morala biti uzdignuta na dostojanstvo tih povlaštenih mjesta. Nastojanjem Franjinim i božanskom dobrotom uašega Otkupitelja postane ona vrelom duhovnog čišćenja i nebeskih milosti. Sad ćemo odmah pripovijedati, kako je to bilo.

Koncem mjeseca srpnja sprovede Franjo cijelu noć u molitvi pred žrtvenikom, a u tom dugom razgovoru s Bogom sjeti se i grješnika, kojih tužno stanje napunjavalo ga velikom žaložću. Ispovijedao je ujedno pred svojim Gospodom, da je i on nekada bio u tom stanju, ali da ga je milosrdna njegova dobrota iz njega izbavila, te je vruće prosio istu dobrotu, da se smiluje njegovoj grješnoj braći i vrati ih s krivoga puta. „Jedina je volja Božja“, veli apostol, „naše posvećenje.“ Nije stoga čudno, što je na smjernu prošnju tako poniznog srca odgovorio naš Gospod. Ukaza se naime Franji sa svojom Majkom i mnoštvom anđela i reče „Franjo! Poznam te, da si revan i da se s braćom svojom mnogo briniš za spas duša. Za nagradu dakle, što tako radiš, zaprosi za se, za njih i za proslavu imena moga kakovugod hoćeš milost, ja ti je ne ću uskratiti.“ — „O sveti Bože!“ odvrati Franjo. „Premda sam prah i pepeo, što više najnevoljniji grješnik na zemlji, to se ipak usuđujem u svojoj poniznosti zamoliti Te, da podijeliš ljudskomu rodu ovu milost: dopusti svakomu, koji uniđe u ovu crkvu obilati oprost svih grijeha, koje je skrušeno ispovijedio i za njih se svesrdno pokajao.“ Okrenuvši se zatim k Mariji, koju je uz Isusa vidio, nastavi „Tebe pak preblaženu Djevicu i braniteljicu cijeloga roda ljudskoga prosim, da se udostojiš svojim možnim zagovorom poduprijeti ovu moju prošnju i moliti za me kod dobrostivoga veličanstva Božjega.“ Anđeoska kraljica sklone se odmah

[1] II. Paralipom., VII., 16.

na Franjinu prošnju i obrativši se Sinu svomu, ovako moli „Svevišnji Bože! Ja ulažem svoj zagovor kod tvoga Božanstva i prosim te, da uslišaš molbu brata Franje.“ Ne mogući Isus ništa uskratiti Majci, pogleda okom punim milinja Franju, pa mu reče „Ono, što tražiš, Franjo, veliko je; ali ti si vrijedan i većih milosti. Pristajem dakle na tvoju prošnju, ali pođi k momu namjesniku, papi Honoriju III. i od njega u moje ime zatraži željeni oprost.“

Jutrom drugoga dana ode Franjo s bratom Maseom u Peruđu, da se pokloni novomu papi, koji bijaše izabran u tom gradu odmah drugi dan iza smrti Inocencija III. Bio to stožernik Cenćio iz odlične saveliske kuće, a uze ime Honorij III. Svatko je hvalio krotku njegovu ćud i veliku pobožnost, a poznavali su ga dobro i kao revna opslužitelja svih crkvenih pravila, te je jamačno stoga gledišta imao više razloga, da se usprotivi Franjinoj prošnji. I zbilja, Crkva je do onda dopuštala potpuni oprost samo za vrijeme križarskih vojna. Nu treba znati još to, da se, po svjedočanstvu učenoga Benedikta XIV., za umor i svakovrsne pogibli nije ni onda dijelio oprost u pravom smislu, nego je to bio samo sud, kojim je Crkva izjavljala, da je svaki križar, koji bi se za vjeru izvrgao u tim vojnama očitoj pogibli života, prikazivao božanskoj pravici potpunu zadovoljštinu za svoje grijehe, ma kakovi oni bili.[1] Crkva je izvan tih prilika imala onda to za načelo, da će samo nepotpuno oproste dijeliti, a i u ovim se je prilično ustručavala, kako nam to jasno svjedoče savremeni ljetopisci. Evo kako glasi jedna odredba četvrtoga lateranskog sabora, u kojem je novoizabrani papa bio jedan od glavnih čimbenika. „Budući da ima dosta nesmotrenosti i pretjeranosti u oprostima, što ih neki biskupi na laku ruku podjeljuju, pa jer se zato crkveni ključevi preziru a pokora slabi, određujemo, da na dan posvete bazilika, makar taj sveti čin oba-

[1] Lit. encycl., an. 1751.

vljalo i više biskupa, dopušteni oprost ne smije biti veći od jedne godine . . . Želi bi dapače, da se uvijek ostane ispod te granice, jer je u toj stvari takova mudra mjera rimskih biskupa, koji međutim imaju potpunu vlast".[1] Iz toga se vidi, da je Franjina prošnja morala u tako važnoj stvari promijeniti crkvenu stegu, koja je postala obveznim zakonom. A kakav je on mogao navesti razlog za tu promjenu? Sv. Marija Porcijunkulska nije bila ni bazilika ni prava crkva, nego prosta kapelica, koju je, istina, Bog proslavio, ali nije još imala osobite slave. Još je dakle samo živa Franjina želja za spasom ljudi mogla potaknuti papu, da udovolji njegovoj molbi. Ali što bi on, da namjesnik Kristov mimoiđe odredbu sabora. Istina, Franjo će tvrditi, da je dobio od nevidljivoga crkvenoga poglavice, što sada moli od vidljivoga; ali hoće li vrijediti ta njegova tvrdnja? To je dakle bila najveća teškoća, koju je sluga Božji dobro predviđao. Nu on ne klonu duhom, niti se dade prestrašiti tom mišlju, jer ga je poslao Onaj, koji upravlja ljudskom voljom i srcem.

Čim stiže u Peruđu, ode odmah stožerniku Ugolinu koji mu je u Porcijunkuli zasvjedočio i obećao svoju pomoć. Ovaj pak poče vršiti svoju zadaću pokrovitelja i zagovornika, te ga odvede k papi, pred kojim Franjo stane bez ikakova pripravljanja govoriti o stvari, radi koje je došao. „Sveti Oče!" reče posve prostodušno. „Pred neko vrijeme obnovio sam u tvojoj državi crkvicu, posvećenu na čast Majci Isusovoj. Sada molim tvoju svetost, da je obdari obilatim oprostom, a da se ne mora zato dati nikakova milostinja". — „Ne mora se dati milostinja?" začudi se papa. To nije običaj rimske Crkve; jer nije prikladno, da se dijeli takova milost, nego tko želi oprost, treba da ga zasluži kojim dobrim djelom. A kaži mi, na koliko ipak godina tražiš ovaj oprost?" Onda svetac živahnim glasom prozbori „Svetosti! Neka ti

[1] Conc. Lateran., can. 62.

bude ugodno udijeliti ga ne obzirom na godine, nego na duše." — „Na koji način tražiš ti to za duše?" zapita papa. Na što će mu Franjo „Radi velikih milosti, kojima je Bog obasuo crkvicu Porcijunkulu, želim, da dozvolom tvoje svetosti dobije na nebu i na zemlji oproštenje krivnje i kazne tkogod se skrušenim srcem, kako je potrebno, pred misnikom ispovjedi i uniđe u ovu crkvu." Na to će papa „Ali to je velika i sasvim neobična stvar. Rimska stolica ne dijeli takovih oprosta." — „Ja to ne tražim", odgovori mu Franjo „u ime svoje, nego u ime našega Gospoda Isusa, koji me za to k tebi poslao." Tada mu potanko ispripovjedi, kako se pred žrtvenikom molio, kako mu se ukazao Isus i dopustio mu rečeni oprost. Papa sve to veoma pažljivo sasluša, a na koncu mu reče „Kad je to tako, onda i ja pristajem. Ja hoću, da imaš taj oprost, ja hoću, neka bude tako u ime Gospodnje." Kad nazočni stožernici čuju te papine riječi, stanu ga nagovarati, da opozove, što je Franji obećao, te primjetiše, da će to biti vrlo štetno za poklonstva, što ih vjernici poduzimlju u Rim i u Svetu Zemlju. No Honorije im odvrati „Ne možemo opozvati, što jednom dozvolismo; niti moramo raščinjati ono, što je već učinjeno. Onda stožernici umole papu, neka bar stegne na neko vrijeme taj oprost, na što papa pristane, te obrativši se k Franji, rekne „Mi ti dopuštamo oprost, što ga tražiš, i hoćemo, da on valja zauvijek, ali samo da se može dobiti u roku jednoga naravnoga dana, t. j. od prve večernje do u večer slijedećega dana." Franji se učini to vrijeme posve kratko, ali bojeći se, da i toga ne izgubi, duboko se nakloni i htjede da ode. Kad je Honorij opazio, da svetac odlazi, zovnu ga natrag i smješeći se reče „Oprosti čovječe! Kamo ideš, a još nemaš u ruci nikakova dokaza, da si dobio tu milost?" Na to će Franjo Sveti Oče! Tvoja mi je riječ dovoljna. Ovaj je oprost djelo Božje, zato će se on pobrinuti, da ga razglasi. Meni ne treba drugi bilježnik nego Isus, druga povelja nego Marija, drugi svjedoci nego

anđeli.“ Još je samo trebalo odrediti dan, kad će se taj „veliki asiški oprost“ svima otvoriti. Bila je po svoj prilici blizu svetkovina sv Petra u okovima. Papi se, a i Franji učini, da je to za oprost najprikladnija svetkovina, da se grješnici oslobode okova svojih grijeha. Zato i bje određeno, da se može oprost dobiti od večeri toga blagdana do sutra na večer.[1]

Franjo je dakle dobio sve, što je prosio, osim što mu nije pošlo za rukom, da oprost traje duže vremena, negoli bi određeno. Nu ipak je bio veoma zadovoljan. Pohiti dakle kući, da tu dobru vijest saopći svojoj braći, koja ju prime s neizrecivim veseljem. Zato jednodušno zahvale Bogu i čestitahu jedan drugome na tako krasnome uspjehu. Sad se dakle posve obistinilo, kako se Bog htio njima poslužiti, da oživi u dušama zaumrlu vjeru i razmakne granice, što ih je do onda stavljao svojemu milosrđu. A vrelo je tomu bila njihova čedna kapelica, mila Porcijunkula, koja je nečuvenom povlasticom postala stjecištem naroda. Ona dakle poče blistati takovom svijetlošću, kakova se rijetko opazila kod kojega drugog svetišta. Sad se braća stanu međusobno pitati, kako će se ta blaga vijest javiti svijetu. Gore vidjesmo iz odredbe sabora lateranskoga, da su se u ono doba oprosti dijelili najviše prigodom posvete

[1] Nije ni jedan povjesničar sv. Franje govorio o porcijunkulskom oprostu; a ima dosta razloga, koji tumače tu njihovu šutnju. Bojali su se naime, da navijestivši oprost, koji se može lako dobiti, ne naškode tegotnom oprostu spojenim s križarskim vojnama. Mjesto savremenih svjedočanstva imamo o njem tri isprave iz kasnijega doba: 1. svjedočanstvo fra Benedikta Arec-koga, što ga god. 3277. objelodani bilježnik Ivan Konkluziast; 2. pismo Teobalda Offreduccia, biskupa asiškoga, iz godine 1310.; 3. list asiškoga biskupa Konrada iz godine 1335. Te se tri isprave drže za vjerodostojne; ali nemaju iste vrijednosti, jer su im pisci iz kasnijeg doba. Mi smo se najviše držali bolandista, jer smatramo njihovo djelo najkritičnijim, zato neka nikome nije neobično, što u svojoj povijesti ništa ne spominjemo o porcijunkulskom trnju i ružama.

crkava. Ista se misao prikaza i našim dobrim redovnicima. Trebalo je dakle svečano posvetiti Porcijunkulu, te za vrijeme toga obreda, kad se sav narod skupi, proglasiti veliku milost, koju je naš mili Gospod i njegov namjesnik na zemlji podijelio svijetu. Svi su bili uvjereni, da će to biti nova slava za sv. Mariju. Ali da se ostvari ta želja, nastane dosta velika teškoća. Običaj je naime bio, da se posvećuju bazilike i katedralke Hoće li se dakle moći ta povlastica i za njihovu zasebnu kapeltcu, koje nije još nikakav izvanjski sjaj resio ni preporučivao? Unatoč tomu ipak bijaše određeno, da će zatražiti tu milost, te se već Franjo počeo spremati u Peruđu k papi, kad čuje, da je papa pred nekoliko dana otišao u Rim. Skupština miholjska bila je blizu, zato sluga Božji nije mogao poći odmah za sv. Ocem u vječni grad. A i kad se ta skupština svršila, opet neki nama nepoznati uzroci zapriječiše njegov odlazak, te istom zadnjih dana prosinca krene na put. Sobom povede Petra Katanskoga,[1] Bernarda Kvintavalskoga i Anđela Tankredskoga. Ovaj put mu molba ne naiđe na nikakav veliki otpor. Sv. Otac, koji mu je u Peruđi podijelio takovu milost, kakove nije nikad nitko od njega dobio, nije se ni u Rimu mogao pokazati neprijaznim i neumoljivim u toj manjoj i manje važnoj stvari, zato opet sve ispane po Franjinoj želji.

Franju stigne u Rimu još jedna sreća, kojoj se nije ni nadao, a to bijaše novi sastanak sa sv. Dominikom. Odlični utemeljitelj braće propovjedalaca došao je u vječni grad nekoliko sedmica prije njega da očituje novome papi, kako je po savjetu Inocencija III. odabrao za svoj red pravila sv. Augustina

[1] Vrijedno je ovdje zabilježiti nazočnost Petra Katanskoga, jer pošto je pouzdano, da je on pratio Franju, onda nam je lako opredijeliti vrijeme, kad je podijeljen porcijunkulski oprost. Petar je umro 10. ožujka 1221. Honorij se pak iza kako je bio izabran za namjesnika Kristova, pa do toga vremena nije povratio u Peruđu. Porcijunkulski je dakle oprost dopušten u početku njegova papinstva naime god. 1216.

Honorij bijaše poprimio mnijenje i obećanja svojega predšasnika, te 22. prosinca upravi „na svoga predragog Dominika“ pismo, u kojem svečano priznaje i odobrava novi red. Dvojica svetih utemeljitelja dobiše, što su prosili. Stožernik, koji je za jednoga i drugoga uspješno radio, odmah ih iza tih dobivenih milosti zovne u svoju palaču, da im nešto važna saopći.

Već smo spomenuli, da ga je veoma zanimalo sve, što je promicalo slavu naše sv. vjere. On je bio jedan između prvih, koji su razumjeli, da su bogatstvo i feudalno stanje svećenstva uzrok, što su mnogi Crkvu mrzili i prezirali, pa je držao, da su novi redovi tomu jedini lijek; zato ih je svim srcem ljubio, jer su dobro odgovarali njegovoj misli. Ali se ujedno bojao, da taj lijek ne bude posve sporo djelovao, ako bude samo primjer davao. Pitao se dakle, da li bi se mogle pospješiti dobre posljedice tih novih redova; a budući da su osobito biskupi onda bili u feudalnom stanju, držao je, da bi veoma koristilo, kad bi se između tih redovnika najvrijedniji na biskupsku čast uzdizali, jer oni radi zavjeta siromaštva ne bi smjeli zalaziti u to po Crkvu ubitačno stanje. O toj je stvari Ugolin već dugo vremena razmatrao, te se htio o njoj i sa svetim utemeljiteljima razgovoriti. Zato im, čim stupiše u njegovu palaču, stavi jasno to pitanje. „Pastiri su,“ reče, „u početku Crkve bili veoma siromašni, te su iz ljubavi, a ne iz želje za bogatstvom služili dušama. Vaša bi dakle braća mogla naslijediti te svete izglede i biti pravi uzor-biskupi. Zašto ih dakle ne bi izabirali za biskupe i druge crkvene dostojanstvenike?“ [1] Svatko će lako opaziti, kako je taj prijedlog bio zavodljiv, ali je dobro odgovarao potrebama onog doba. Nu s druge je strane izvrgavao pogibli započeto djelo nametnuvši dvjem redovima zadaće, koje su ih odaljivale od njihova cilja. To sveti utemeljitelji jasno shvate, zato se pogledaše, pozivajući tim jedan drugoga, neka protuslovi Ugolinovu prijedlogu, stoga reče Dominik „Gospodine! Moja su braća određena, da propovijedaju riječ Božju. Velika je zaista to zadaća, koju ako dobro shvaćaju, ne će jamačno nikakove druge primiti na svoj vrat.“ [1] Naklonivši se i Franjo stožerniku, reče „Gospodine! Moji se učenici zato zovu manji, da nikada ne teže za velikom čašću. Oni su pozvani, da nasljeduju izglede poniznosti, što nam ih je Isus ostavio. Ako hoćete dakle, da budu korisni Crkvi, ostavite ih na njihovu mjestu, kojega ako se ikada pokušaju osloboditi, slobodno im to zabranite, jer se bojim, da se ne bi u velikom dostojanstvu uzoholili i obogatili, te zaboravili na poniznost i ubošt vo.“ Sad stožernik uvidi, da bi se time mogao doista upropastiti red, kad bi se prerano odvratio od svoje zadaće, zahvali Bogu, što je veća mudrost od njegove zapriječila tu kobnu posljedicu.

Na izlasku od stožernika nastave sv. utemeljitelji međusobni razgovor. Oni su se veoma dobro razumjeli, jer ih je Bog vodio gotovo istim putem. Opažali su jedan kod drugoga istu ljubav k Bogu, istu požrtvovnost prema Crkvi. Zato su rado i s najvećom nasladom raspravljali o svim tim predmetima. A kojiput bi raspreli razgovor i o njihovu preustroju i siromaštvu; ali glede ovoga, premda su bili složni u glavnom, ipak se domalo opazi razlika u govoru.

Dominik je prije deset godina čuo svoga svetog biskupa don Diega de Azevedo, kako govori papinim poslanicima, koji ga bijahu pohodili sa sjajno opremljenim konjima, slugama i u prekrasnom odijelu. „Ne treba, braćo moja, da tako činite. Ja mislim, da nije moguće riječju obratiti one, koji se oslanjaju na dobar primjer. Oni pod krinkom siromaštva i anđeoske strogosti zavode nevine duše pružajući im sasvim protivan primjer; slabo ćete ih ganuti u srce, a možda ćete ih još više učvrstiti u njihovu zlu. Po-

[1] II. Cel., pag. 227.

[1] Ibidem.

bijajte dakle primjer primjerom, a protustavljajte pravu vjeru lažnoj svetosti. Lažna se poniznost svladava samo pravom i istinitom pobožnošću."[1] Te su riječi postale njegovim pravilom, te je odmah kao pravi vojnik odbacio sve, što je smetalo njegovu djelovanju, pa su ga viđali, kako pješke ide od sela do sela, od grada do grada, katkada bos, a uvijek u pokrpanoj haljini, proseći putem potrebnu hranu. Nasljedujući tako život svetih apostola, bio je uvjeren, da će postignuti svoj cilj, steći si odličnih kreposti i veliki upliv kod ljudi.

Dominik nije dalje išao. Njega su više okolnosti dovele do siromaštva, negoli prava njegova želja za njim. A kad skupi oko sebe braću, naredi im, neka rade po njegovu primjeru. Osim toga rado je primao posjede, koje bi mu tko ponudio. Već i u samoj papinskoj pečatnici bijaše određeno, „da dobra, što ih on steče,[2] kao i ona, što su mu mogla nadoći dozvolom papa, darežljivošću vladara i knezova, te poklonom vjernika, ostaju stalna u rukama njegovim i svih njegovih nasljednika." Sveti utemeljitelj nije mislio, da se na novim nesigurnostima može osnovati red, koji se po obećanju Spasiteljevu morao iz dana u dan sve više povećavati.

Ali je Franjo sasvim drugačije sudio. On je siromaštvo držao za krepost, koju je naš Gospod i njegova Majka najviše cijenila, dakle kraljicom svih njegovih kreposti. I braća su po njegovu primjeru morala osobito ljubiti siromaštvo. Mi smo već vidjeli, kolika je u Franje bila ta ljubav, da se zauvijek zaručio sa siromaštvom; zato je do vijekova morala biti pravilom svetosti sve manje braće. Užgan takovim osjećajima, govorio je Franjo iz svega srca, kadgod

[1] Jourdain de Saxe, Vie de saint Dominique, ch. I, No· 16. Opazit će čitatelj, kako te riječi dobro potvrđuju, što smo rekli o Albigezima: kojim su naime načinom privlačivali ljude na svoju stranu. — [2] Ti su posjedi izbrojeni u pečatnici, gdje se spominje i samostan sv. Romana sa svim zemljištima, što mu pripadaju, crkva Gospe Provilske i sve, što je okolo nje, Kasanelova zemlja, i t. d.

bi bilo pitanje o miloj njegovoj gospoji, pa i Dominiku dobro protumači veliko blago, što ga ona u sebi skriva.

Pravednikovo srce lako prihvati sve, što može unaprijediti slavu Božju i korisno je za duhovni život, pa se i Dominik nakloni pred tim objavljenjem uzvišenijega staleža od onoga, o kojem je on snovao. Zato reče Franji Dragi brate! Veoma bi mi bilo drago, da se naša dva reda sliju u jedan pa da imademo u crkvi ista pravila, po kojima ćemo živjeti." Odvrativši Franjo, da ta dva različita reda odgovaraju različnim težnjama ljudi, ne primjeti Dominik ništa, već pun želje za uzvišenijim siromaštvom negoli je njegovo zamoli Franju, da mu dade ono, što bi najbolje izražavalo siromaštvo, uže, kojim se je pasao. Poniznomu malobraćaninu bilo je teško pristati na tu prošnju, „jer je," reče, „to prevelika čast za tako malenu stvar." Ali Dominik ustraja u molbi, koju je Franjo napokon morao uslišati. Svetac pripasa svoja bedra tim užetom, koje je s počitanjem nosio pod haljinom kroz cijeli svoj život.[1] Poljubivši se napokon sveti utemeljitelji i preporučivši se jedan drugome u molitve, krene svaki svojim putem. Dominik je bio kao izvan sebe od radosti, te je govorio svojim saputnicima „Zaisto bi svi redovnici morali nasljedovati onoga svetoga čovjeka, jer je savršena njegova svetost."[2]

Domalo i Franjo ostavi vječni grad i pohiti u Umbriju, da pripravi, što je potrebno za posvetu Porcijunkule. Nesamo da je Honorij to dozvolio, nego je još želio, da se taj sveti čin obavi što sjajnije; zato i odredi sedmoricu susjednih biskupa, da obave te obrede, a Franjo im osobno odnese taj poziv. Ti su pohodi, koje je on obično propovijedanjem prekidao, zahtijevali dugo vremena. Duhovi godine 1217.

[1] Iz toga znamenitog događaja potekla je pobožnost, koja se rasprostranila po cijeloj Crkvi. Poslije tri stoljeća uzdiže je franjevac Siksto V. na bratovštinu konopca sv. Franje. — [2] II. Cel., pag. 229.

bijahu blizu, kad svetac krenu put Asiza. On je dulјinu puta običavao zasladiti dugom šutnjom, a kojiput i kojekakvim maštanjem, često punim nadnaravnoga duha. Zato možemo s nekima sadašnjim povjesničarima vjerovati, da je ovom prilikom upravio na svoga druga Petra Katanskoga one znamenite riječi, kojim životopisci ne opredjeljuju vremena: „Ja ne bih držao, da sam malobraćanin, kad ne bih bio u onom stanju što ću ga sad opisati Mi idemo na skupštinu, na kojoj ću ja vršiti zadaću ministra, a uz to ću još propovijedati i opominjati. Uzmimo, da iza skupštine reknu braća „Ovaj nam se neznalica više ne sviđa, ne ćemo da nam više bude starješina, jer ne zna ništa sam kazati ni činiti. Uzmimo još, da mi iza toga svuku odijelo i istjeraju me van; istinu ti kažem, kad sve to ne bih veselo pretrpio ne izgubivši ni za jedan cigli čas volje za savršenstvom, ne bih bio vrijedan zvati se malobraćanin.“ Zatim otkri načelo, koje mu je nadahnjivalo te osjećaje. „Časte nas,“ reče, „ponizuju, hvale, uzvisuju i strmoglavljuju. Ponizni su podložnici najmirniji i najsigurniji, da ne će pogriješiti.“ [1]

Skupština, za koju se Franjo tako brižno pripravljao i sve za nju tako pomnjivo priređivao, znamenita je u ljetopisima reda. Tu su skovane dvije naredbe, koje nam svjedoče, da se još onda umnožao broj samostana.[2] Najprije se odredi, da se Italija podijeli na više država, koje će imati posebnu upravu, premda uvijek ovisnu o majci Porciunkuli. Takovih je država moralo biti deset, a svakom je upravljao po jedan brat, koji je nosio naslov ministra, a ne starješine. Franjo imenova za Umbriju Petra Katanskoga, brata Iliju za Toskanu, brata Benedikta Arekoga za Markiju Jakinsku, brata Ivana Strakijskoga za Lombardiju, brata Augustina spremi u pokrajinu Labur, a brata Danijela u Kalabriju. Nije nam poznato, tko je izabran provincijalom u Apuliji, toj istom osnovanoj državi.

[1] II. Cel., pag 226. — [2] Chron. XXIV. Generala.

Druga nam naredba toga sastanka još jasnije pokazuje divni napredak i veliku njegovu nadu. Bijaše naime naloženo odličnijoj braći, da idu u daleke pokrajine propovijedati uboštvo i ako bi bilo moguće, osnivati samostane kod glavnih katoličkih naroda. Bernardo Kvintavalski morade dakle seliti u Španjolsku, a u Njemačku Ivan Penski, koji je, kako doznajemo iz jedne kronike, imao sobom povesti još šezdesetoricu braće.[1] Franjo pridrža sebi Francusku, jer je osobito ljubio tu pokrajinu radi osobitoga njezina štovanja prema presv. Euharistiji.[2]

Nema sumje, da je Franjo do 2. kolovoza, kad se imala posvetiti Porcijunkula, zadržao u Asizu svu braću, koja su došla na skupštinu. Sveti je utemeljitelj htio, da cijela njegova obitelj bude nazočna na taj tako znameniti dan. Već po sebi se veličanstveni obredi postanu još veličanstvenijim radi vanjske sjajnosti. Biskupi iz Peruđe, Todija, Spoleta, Folinja, Nocere i Gubija dođu na Franjin poziv i pridruže se asiškomu biskupu, koji je imao obaviti sv. Obrede. Tko bi mogao opisati ganuće braće, kad je nakon dugih molitava sv. ulje teklo niz žrtvenik i stijene njihove premile kapelice? Sad su držali, da je Bog bliže njih i da je zauvijek s njima svoj savez sklopio i potvrdio, zato veselo opetovahu u svojim srcima riječi, koje je Izrael pjevao za posvete jeruzulemskoga hrama „Hvalite Gospoda, jer je dobar, jer je uvijeke milosrđe njegovo“. Poslije dovršenih obreda i sv. Mise ode Franjo u pratnji svih sedam biskupa do propovjedaonice, koja je bila smještena pred crkvom. Njih opkoli svjetina, koja je došla iz Asiza i okolice. Franjo im izreče dugu besjedu, iz koje je odsijevala velika njegova gorljivost i zahvalnost. „Lice mu je bilo više anđeosko nego ljudsko“, veli asiški biskup. Na koncu uzme u ruke smotak papira, iz kojega stane čitati. „Sad ću vam kazati, kako svi možete doći u nebo. Javljam vam, da se svima,

[1] Fratris Glasbergeri narratio de origine Ordiscis. Ed. Evers., pag. 13. — [2] I. Cel., pag. 259.

koji ste u sakramentu pokore postigli odriješenje grijeha i skrušenim srcem ovamo došli, opraštaju sve vremenite kazne, što ste ih grijesima zaslužili. Ove milosti mogu biti dionici uvijek i svake godine svi oni, koji će na današnji dan ovako dolaziti s istom nakanom i valjano pripravljeno. Želio sam, da se to ne bi stegnulo samo na taj jedan dan, nego da bi se protegnulo na cijelih osam dana, ali nijesam uspio".

Iza toga proglasa uniđu svi nazočni biskupi, braća i puk redom u crkvu, da se prvi obogate tom velikom milošću. Slijedećih se godina poklonstvo neprestano povećavalo, te je kojiput bivalo oko Porcijunkule nesamo po hiljadu, već po deset i po sto hiljada poklonika, koji su sa svih strana dolazili, da dobiju potpuni oprost svojih grijeha. Viđevalo se dapače, da bi gradovi, koji bi bili u zavadi, u to doba sklapali mir, samo neka im ne bude zapriječeno putovati u Porcijunkulu. Sam Bonifacij VIII. slao je svake godine svoje poslanike, kojima je bila zadaća, da predvode poklonstvo i narodu propovijedaju taj veliki asiški oprost, kojega je Franjo od Boga dobio.[1] Taj je nepobitni događaj imao važnost, koja se nije dobro opazila. Svatko zna, da je Bonifacij VIII. godine 1300. ustanovio u Rimu prvi od onih velikih oprosta, koji se kasnije prozovu jubilejem. Pečatnica, kojom papa cijelome svijetu navješćuje taj oprost poziva se na prijašnje dosta udaljene i nejasne činjenice. Nijesu li rađe povod tomu dala čudesa, što su se zbivala u Asizu i o kojima su opširno pripovijedali njegovi izaslanici? Nije li Bonifacije, taj neumorni i revni muž, samo prenio u crkvu sv. Petra, glavu svih crkava, ono, što je do onda bilo povlastica sv. Franje? To je međutim samo nagađanje, ali je dosta vjerojatno, te svatko lako iz toga uviđa, kako je na cijelu Crkvu utjecao događaj, što ga spomenusmo. Možda svijet još ne zna, što duguje sv.

[1] Pismo biskupa Teobalda iz god. 1310.

Franji. Odlični svečevi drugovi, ojačani tom vanrednom milošću, ostave Porcijunkulu i odu novom revnošću raditi za spas ljudi u mjestima, koja su im bila doznačena. I Franjo odmah iza njihova odlaska krene put Francuske. Stignuvši u Fiorencu, čuje, da je tu stožernik Ugolin kao poslanik sv. stolice,[1] pa sjetivši se milosti, što mu ih je učinio taj zaslužni crkveni dostojanstvenik, smatrao se dužnim, da ga pohodi. I Ugolinu je bilo veoma drago, što se ponovno sastao sa svojim prijateljem, pa ga odmah zapita za uzrok njegovog dolaska.

Franjo mu iskreno ispripovjedi, što je naumio pokušati, misleći da će mu i stožernik taj korak odobriti; ali se ljuto prevari, jer mu taj iskusni muž jasno dokaza, da je drugo stanje jednoga starješine, a drugo prostoga brata, te da je poglavarevo mjesto u središtu, a ne u kraju. Mi smo vidjeli, da je Franjo imao drukčiji pojam o dostojanstvu: držao je za veću dužnost, da daje primjer, nego da upravlja i zapovijeda. Zato i odgovori stožerniku „Ja sam razaslao svoju braću u razne pokrajine, pa će biti ruglo za me, ako ne budem s njima dijelio truda i nepogoda, inače će oni dobri redovnici, koji trpe glad i žeđ imati dosta razloga, da se potuže na me. Čuju li pak, da ja radim kao i oni, sigurno će podvostručiti svoju revnost, pa ću tako i druge moći slati u daleke krajeve". — „Zašto bi", primjeti Ugolin, „išao u inozemstvo? Nije li Italija dosta veliko polje za tvoju djelatnost?" — „Gospodine!" odvrati Franjo, „vi mislite, da je Bog dao Manju braću samo za našu domovinu, a ja vam kažem, da ih je odabrao za dobro i spas cijeloga svijeta; oni će doprijeti do pogana i krivovjeraca i mnoge će duše k Bogu obratiti". — „To je sve istina", odvrati stožernik, „ali uza to ti je dobro poznato, na kakav si otpor nailazio u početku Budi uvjeren, da protivnici nijesu

[1] Breve od 15. siječnja 1217. Isp. Bullar. Rom. Izdanje Cocquel.

još odbacili oružja, stoga je potrebno, da budeš blizu, da svoje djelo uzmogneš što lakše braniti od napadača.[1] Franjo se podvrže savjetu Ugolinovu te više nijedne ne primjeti, nego obeća, da će ostati u domovini, premda nije znao, šta će suprotstaviti zamkama podzemnoga duha. U Francusku pošalje Miroslava, Anđela i Alberta, jer ih je smatrao najvjernijim drugovima.[2]

Stožernik zadrža Franju više dana u svojoj palači. Taj zajednički život poveća njihovo sveto prijateljstvo. Ugolin se nije mogao dosta načuditi velikoj pobožnosti svoga gosta i njegovoj svetoj revnosti, razgrijanoj na ognju, što ga je Isus donio na zemlju,[3] a Franjo je opet bio veoma zadovoljan kod toga zaslužnoga crkvenog dostojanstvenika. Ona još krepka starost, ona neprestana skrb, koja je i na daleko tražila, sokolila i branila one, koji su dobro činili, ona neumorna djelatnost, koja nije poznavala granica, a uvijek umjela sačuvati duševni mir: to sve bijaše osobitim predmetom Franjina udivljenja. Njihova se srca stopiše u jedno za toga zajedničkog boravka. Oba su međutim bez ikakove pometnje i zapreke vršila svoje običajne poslove; stožernik u svojoj kući saslušavao svakoga, tkogod bi ga pohodio i vršio službu crkvenoga poslanika, a ni Franjo nije u ničemu mijenjao svojih običaja; molio se

[1] Taj se razgovor ne nalazi kod svečevih životopisaca. Mi smo ga naveli po Bartolu Pizanskom, knj. II., slič. 6. — [2] Malo znamo o toj misiji, koja bi nas vrlo zanimala. Braća su najprije bila izvrgnuta gladu, zimi i svim drugim nezgodama, što ih nepoznati ljudi mogu trpjeti izvan svoje domovine. U noći bi išli u crkvu na sv. božanski čin, a jutro bi sprovodili pred žrtvenikom, te bi iza toga, ako im nebi nitko donio hrane, išli od vrata do vrata i prosili milostinju; ostali dio dana posluživali bi u bolnicama gubavce, praveći im postelje, perući im rane itd. Videći ljudi, kako ti redovnici sveto živu, mnogi prigrle njihov red i ponude im neke svoje kuće za stan. Benediktovci u Francuskoj kao i u Italiji bijahu najdarežljiviji, jer im pokloniše samostan sv. Germana, da u njem stanuju kao gosti. Tu Anđeo Pizanski bijaše prvi gvardijan. — [3] I. Cel. pag. 62.

Bogu, propovijedao i prosio, a koji put bi i papinu poslaniku donio od vjernika isprošene milostinje. Pripovijeda se, kako je jednoć, baš kad je bilo najviše gosta, na sjajno priređeni stol i on postavio svoju isprošenu hranu. Diljem razgovora neki malo bockavi izrazi smjerali su na te od naroda ubrane ostatke; nu Franjo se ni najmanje ne smuti, nego upravo vatrenim riječima stane dokazivati, da je milostinja anđeoski kruh, te reče gostima, da bi rado, kad bi htjeli, s njima podijelio. Dostojanstvenici, vitezovi i ostali časnici pristanu na njegov prijedlog, te neki odmah pojedu svoj dio, a drugi ga ostave i sačuvaju kao svetu stvar. Biskup se malo zastidi, jer su mu neki od gosta istom prvi put došli, pa se u čudu pitao, kako su tako lako prihvatili Franjinu ponudu. Poslije objeda odvede sveca u sobu, te reče „Zašto prosjačiš? brate moj. Zar ne znaš, da je moja kuća ujedno i tvoja?“ — „Gospodine!“ odvrati Franjo. „Ja mislim, da sam vas upravo tim počastio, što sam u vašem stanu nasljedovao našega Gospoda, koji nam svojim životom preporučuje, da ljubimo svojevoljno siromaštvo. Vjerujte, da nijesam imao druge namjere do li slijediti primjer svoga božanskog Učitelja. U ostalom ja sam uvjeren, da je spasonosnije sjesti za stol opskrbljen milostinjom negoli izabranim i skupocjenim jelima‘. Na to će mu Ugolin „Čini, brate, što znaš da je bolje, jer vidim, da je svagdje Gospod s tobom“.[1]

Za svoga boravka u Fiorenci osnova Franjo na međi Toskane i Umbrije samostan sv. Anđela pantanelskoga, s kojim se u ljepoti nije nijedan drugi mogao porediti. Velika je nesloga vladala u onda moćnoj obitelji Baschi. Tri sina Ugolina Baschia zavade se strašno radi neke stvari, po običaju onoga doba svaki je od njih nastojao, da si steče što više pristaša, bilo rođaka ili podanika. Svatko je predviđao, da će se s te razmirice proliti mnogo

[1] II. Cel., pag. 185.

nevine krvi. Duboko dirnut tom viješću, smatrao je Franjo svojom dužnošću, da izmiri zavađenu braću. Redom dakle ode k svakomu pojedincu, te ih slatkim, blagim i prijateljskim opomenama sklone, da odbace ubojito oružje. Još godine 1742. nalazila se u pismohrani te odlične kuće pismena svjedodžba pomirenja, koja je po Franjinoj želji bila sastavljena. Tu Ugolin Bonkot i Ranieri bratskom ljubavlju uredište stvari, radi kojih su se zavadili i obećaše, da će u buduće živjeti u slozi, koja dolikuje rođenoj braći. Ali ne htjedoše uživati toga ponovljenoga mira, a da ne izraze svoje zahvalnosti onomu, koji im ga pribavio. Imali su u svojim dobrima strmenito zemljište t. zv. Pantanelli, koje sa svih strana okruživala krasna šuma, te se kao po stepenima protezalo do obala Tibera. To divno mjesto, puno mira i tišine, bilo je veoma zgodno za samostanski život. Zato izmirena braća obećaju Franji, da bi rado tu podigli samostan, kad bi samo htio poslati nekoliko svojih učenika, neka u njem živu. Sluga Božji prihvati njihovu ponudu, i domalo se tu sagradi samostan pod imenom sv. Anđela. Na njegova je vrata god. 1278. pokucao najglasovitiji franjevački pjesnik, Jakov Beneditti, poznatiji pod imenom fra Jakovina. On se osobito proslavi prekrasnom pjesmom Stabat Mater, koju je divnom pjesničkom vještinom sastavio.[1]

Iz Toskane krene Franjo u rijetsku dolinu. U Grećiji nađe narod u velikom strahu, koji se svakim danom povećavao. Tu bi ljeti višeput neobična tuča potukla vinograde i žitne usjeve, a kao da to nije dosta, zimi bi čitava jata vukova izlazila iz šume i navaljivala ne samo na marvu, već i na ljude. Taj nevoljni svijet pozdravi Franju kao prijatelja i spasitelja svojega, te opkolivši ga sa svih strana, najsmjernije zamoli, neka se smiluje i pomogne tomu predjelu. „To ću rado učiniti“, odvrati svetac; „ali

[1] Ugolin Baschi bijaše načelnik grada Todija, odakle je porodica Benedetti vukla svoju lozu. Isp. Cénéalegije de la maison de Baschi. Lilie, 1885., in 4.

slušajte, što ću vam kazati. Na čast i slavu svemogućega Boga kažem vam, da ćete se osloboditi te bijede, ako se samo smilujete svojim dušama, ispovjedivši se dobro i učinivši pokoru za svoje grijehe. Ali vam još to velim: ako se iznjevjerite i povratite na svoje opačine, opet će doći na vas srdžba Božja, a bijeda će vam biti mnogo veća, negoli je danas“. Cijeli je grad vjerovao propovjedniku, i s mjesta počeo činiti pokoru. Više se nije čulo govoriti o vucima,[1] grad prestade padati, a što je još čudnije, kad bi padao u okolici i oblak se stao približavati Grećiju, ili bi se, veli sv. Bonaventura, razišao ili vratio na drugu stranu. Tako je po svečevu obećanju trajalo doklegod su žitelji ostali vjerni Gospodu.[2] Franjo je rado boravio među tim narodom, jer se povratio boljemu životu. Braća, koja su imala svoj samostan na gradskim vratima, dobro su sjećala Grećane na njihovo obećanje, a ovi im od svoje strane pritjecali u pomoć njihovim potrebama. Samostan se taj radi svoga siromaštva veoma svidje Franji, a ležao je uz veliku stijenu, gdje je svetac našao krasnu pećinu, koju je pretvorio u sobicu, te kamo je rado zalazio, da razmatra božanske istine, jer mu je bilo potrebno, da se kojiput uže s Bogom sjedini i razgovori s njim kao prijatelj s prijateljem.

Iz Grećija krene Franjo u Asiz, ali ne pravim putem, nego svraćajući se po svom običaju na desno i lijevo, da se odazove pozivu duša i tajnim nadahnućima Providnosti. Općenito je mnijenje povjesničara, da je stigao u Porcijunkulu prije skupštine g 1218. Taj opći sastanak nema u ljetopisima reda velike važnosti.

[1] Možda je otale potakla povijest vuka gubijskoga. jedna pjesma o sv. Franji, pisana koncem XIII. vijeka, pripovijeda navedeni događaj i dodaje:

Unus praecique lupus ipso fertur agente
Factus mansuetus villaeque reconciliatus.

Možda je na temelju toga pisac Fioretlia sastavio svoju pripovijest, jer je bilo lako promijeniti Grecio u Gubio. — [2] II. Cel., pag. 161.

Veći se dio braće razasute po Evropi još borio s teškoćama, što im ih je donosila njihova zadaća. A te su teškoće bile tako velike, da su se samo neki mogli nastaniti u pokrajinama, kamo su bili poslani, dok ih se veći dio odmah iza nekoliko mjeseci počne vraćati. Uzrok njihovu povratku i neuspjehu bilo je to što ih svijet nije poznavao, te što se radi njihova neobičnoga odijela i velikog siromaštva nije mogao nikako pouzdati u njih. Zato se svećenstvo i puk dogovori, da ih protjera iz svoje pokrajine, jer su ih držali za inovjerce. Tako od svih zabačeni, bez ikakove pomoći i obrane, panu u ruke zlikovcima i malodušnicima, te izvrgnuti tako strašnim neprilikama, kojih su se samo bijegom mogli osloboditi i spasiti svoj život[1] Oni, koji se vratiše iz Ugarske i Njemačke, bili su posve duhom klonuli, a glavni uzrok njihovu povratku bio je to, što nijesu poznavali jezika. „Niti mi njih“, govorahu, „razumijemo, niti oni nas; zato nas je svaki prezirao, te nam nije nigdje bilo moguće djelovati na spas ljudi“. Povjesničari kažu, da su s najvećom ogorčenošću pričali svoje doživljaje, te da su posve opravdane bile njihove tužbe.[2]

Franjo je najprije nastojao, da odstrani iz srca svoje braće tu ogorčenost, jer je kao pravi učitelj duhovnoga života dobro znao, kako je ona čovjeku

[1] Tres. Soc., pag. 57. — [2] Prvi redovnici, koji su išli u Njemačku, naučili su samo jednu riječ: ja (da), pa kad su stigli u prvi grad, radi svojega čudnovatoga odijela, svraiiše na se opću pažnju, te ih neki pitali, da li su gladni i žele li gdje prenoćiti, na što oni naprosto odgovcre „Ja„“; pa kad vide, kako se lijepo s njima postupa, odluče, da će na sva pitanja tako odgovarati. Ali kad ih poslije nekoliko dana netko zapita, nijesu li oni krivovjerci i nijesu li došli u Njemačku, da propovijedaju drugu vjeru odgovore opet „Ja“. Sada ih izruže kao protivnike katoličke vjere i zatvore na nekoliko dana u tamnicu, a zatim nemilosrdno istuku i protjeraju iz svoje zemlje. Siromašna se braća vrate odmah u Italiju, pa kad pripovjede svojim drugovima, što su doživjeli, spopane ih takav strah, da su vruće molili Boga, neka ih oslobodi od okrutnosti Teutona. Waddingus, tom. I., pag. 250.

štetna, ako joj se poda i slijedi njezina nadahnuća. „Pazite“, pisao je sv. Pavao židovima, „da ne nikne među vama gorka klica i ne bude vam zaprekom ili za mnoge prigodom grijehu“. Franjo je često opetovao svojoj djeci tu spasonosnu i korisnu opomenu, te ih gledao na svaki način utješiti i u duhu osokoliti. Nu i on je bio žalosniji i ogorčeniji, negoli je to u licu pokazivao. Tako gotovo općeniti neuspjeh dobro ga uvjeri, da on sam ne može braniti svoje braće[1], a ujedno uvidi, da se tako velika zadruga ne može sama uzdržati. Trebalo je dakle, da potraži vanjsku pomoć, koja je bila u uskom odnošaju s crkvenom vlašću. Te su mu se misli dugo vrzle po glavi, te ga, kako to obično biva, ni u snu nijesu ostavljale. Pričini mu se jedne noći, da ima malenu crnu kokoš golubinjih nogu i da je izlegla toliko pilića, da ih nije mogla svojim krilima pokriti; zato su neki obilazili oko svoje majke, pa ne našavši nigdje mjesta, da se zaklone, ostanu vani bez zaštite i pomoći izvrženi svim nepogodama vremena. Kad se probudi, istumači san ovako „Ja sam“, reče, „ona kokoš; niska sam stasa, a od naravi crn; bezazlenošću i čistoćom morao bih biti kao golubica. Po milosrđu pak Božjem imam mnogo djece, a u buduće ću ih imati još više, zato ic ne ću moći sam štititi. Drugo mi dakle ne preostaje, nego ih povjeriti rimskoj Crkvi, neka ih ona svojim širokim krilima pokrije.[2]

Kroz višs dana nije ni na što drugo mislio, nego samo promatrao velike koristi, kojim bi se mogao nadati od tako moćnoga pokroviteljstva, kad bi ga mogao dobiti. Te je koristi, vele povjesničari, samo jasno pojmio i uviđao. U narodu bi nestalo svake zlovolje, kad bi se čulo, da je Crkva primila manju braću pod svoju zaštitu. Belialovi sinovi ne bi više smjeli pustošiti vinograda Gospodnjega. Red ne bi više bio izvržen nepovoljnim napadajima, a braća bi

[1] II. Cel., pag. 154. — [2] II. Cel, pag. 153.

svagdje uživao slobodu u svojem spasonosnom djelovanju.[1] A i po samostane bila je crkvena zaštita veoma korisna, jer premda nije još bilo među njegovom braćom različnih mnijenja o redovničkoj stezi, ipak je pronicavo Franjino oko izdaleka predviđalo neku klicu nesklada u svojoj obitelji, zato je i govorio „Ta će sv. Crkva primiti u obranu naše siromaštvo. te oblaci oholosti ne će moći zamračiti slave naše poniznosti. Odmah će biti strogo kažnjen svaki začetnik nemira. Više se među nama ne će moći prekinuti vez ljubavi".[2] Treća korist činilo mu se, da je poticala iz dvaju prvih „Naša braća", govoraše, „ne će biti nezahvalna, jer će radi te zaštite ostati usko sjedinjena s rimskom Crkvom; slušat će je kao djeca svoga oca i majku; živjet će uvijek pod njezinim nadzorom i bit će prisiljeni, da poslužuju evanđelje u svoj njegovoj čistoći".[3]

Franjo je bio vazda pripravan na svaki dobar posao, pa kad nađe sredstvo za opstanak svojemu djelu, pronađe i način, kako će se poslužiti tim sredstvom. On je znao, da ne može izmoliti, neka papa glavom bude pokrovitelj i upravitelj njegova reda, ali je držao, da koji bi i od stožernika izvrsno ravnao i štitio red manje braće, kad bi mu Honorij ustupio jedan dio svoje vlasti. Svetac je već naumio osobno otići u Rim i predložiti papi tu stvar, kad mu stiže pismo od stožernika Ugolina, na kojega se Franjo obratio, čim je doznao za neuspjeh svoje braće; očitovao mu svoju žalost i zaprosio njegovu punomoć. Stožernik mu odgovori, da je to ozbiljan događaj, te da valja stvar zrelo promotriti. Zato ga i pozva da što prije dođe, te se s njim posavjetuje.[4]

Franjo pođe odmah na put, pa kad stiže u Rim, Ugolin ga odmah pusti preda se. Saslušavši Franju i odobrivši sve njegove misli, rekne, da bi mu se najlakše ispunila želja, kad bi tom prigodom držao

[1] Ibidem. — [2] Ibidem. — [3] Ibidem. — [4] Tres. Soc., pag. 57. —

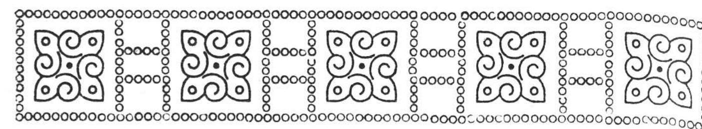
pred papom i sv. zborom govor. Ali će mu na to Franjo „Ja nijesam ništa, niti štogod znam". A pošto stožernik nije odustao od svojega mnijenja, obeća mu svetac, da će u određeni dan propovijedati. Međutim se sveti zbor kardinala skupi i nestrpljivo očekiva, da čuje slugu Božjega. Franjo je pomnjivo sastavio svoj govor i na pamet ga naučio. Ali kad poče besjediti, na jedamput mu sve ispane iz glave, te se nijedne riječi nije mogao sjetiti. Slušaoci se malo uzbune, a Ugolin je tiho molio u svom srcu, da Bog rasvjetli slugu svojega. U to se na veliko začuđenje svih nazočnih oćuti zvonki Franjin glas, te se svatko mogao uvjeriti, da više ne govori on, oego Duh sveti na njegova usta. Vatrenu je svoju riječ pratio kretnjom ruku i cijeloga tijela, kao da je htio u vis poletjeti. Ali to nije nikoga na smijeh pobuđivalo, tako je uzvišeno govorio. Slušatelji ostanu kao izvan sebe, a bilo ih je, koji su od velikoga ganuća i suze lijevali.[1]

Iza propovijedi odvede Ugolin Franju k papi. Ohrabren sluga Božji lijepim dočekom, divnom upravo rječitošću izrazi misao, koja ga je u Rim dovela. „Sveti oče! Nitko ne može bez velika začuđenja pomisliti na preteške poslove, što vam ih zadaje upravljanje Crkvom. Stoga me strah hvata i stidjeti se moram, kad se sjetim, kako mi manja braća povećajemo vaš trud. Kad vidim tolike svete osobe i odlične redovnike, koji ne mogu ni stupiti pred vas, pitam se, da li mi najzadnji i najsiromašniji redovnici, ne pretjeravamo u svojoj smjelosti, kucajući tako često na vrata, gdje se čuva kršćanska krepost i moleći da dođemo pred vas. Molim dakle najsmjernije vašu Svetost, da nam dadete ostijskoga biskupa za pokrovitelja i oca, da se odsada ne povređujući prava vaše Svetosti, uzmognu moja braća na nj obraćati u svim svojim potrebama".[2] Papa mu usliša

[1] I. Cell., pag. 60. et 154. — Tres. Soc., pag. 58 — S. Bon., pag. 383. — [2] Tres. Soc., pag. 58.

molbu, a on pun veselja, što mu se želja ispunila, od srca mu na toj milosti zahvali. Sveti je utemeljitelj kroz cijeli svoj život čvrsto vjerovao, da će ta ustanova stožernika-pokrovitelja uvijek trajati i utjecati na budućnost reda.[1] A tu je svoju volju izrazio u zadnjim svojim pravilima, kad napisa „U ime sv posluha nalažem svim služiteljima, da mole od pape jednoga stožernika sv. rimske Crkve za upravitelja, pokrovitelja i učitelja toga bratinstva, da vazda podložni sv. rimskoj Crkvi i stalni u katoličkoj vjeri, obslužimo siromaštvo i Evanđelje Gospoda našega Isusa Krista, kako smo to čvrsto obećali".

[1] Ta je misao bila tako lijepa, da danas sve redovničke zadruge imaju po jednoga stožernika za pokrovitelja.

GLAVA XI.
DRUGO GLAVNO VIJEĆE REDA.
1219.—1220.

Franjevačka obitelj promatrala je s veseljem veliku revnost stožernika Ugolina u vršenju svoje pokroviteljske dužnosti, koje se rado prihvatio, te nije propustio nijedne prilike, u kojoj bi joj mogao koristiti. Pa tako i sada na Franjinu prošnju obeća, da će osobno predsjedati skupštini, što će biti slijedećih Duhova u Asizu. Taj će dan vazda ostati znamenit u ljetopisima franjevačkoga reda i kititi njihove stranice kroz sva vremena. Ugolin javi svecu iz Rima, da će ponijeti sa sobom papino pismo, koje će se ovjerovljeno predati ministrima raznih samostana, da im bude kao preporuka u pokrajinama, kamo će se slati, da propovijedaju svetu vjeru.

U mnogim su prilikama slali glasonoše, da sazovu braću na vanredne sastanke. Jamačno da se takov način upotrijebio i za skupštinu 1219. Mnoga su braća iz inozemstva već bila u Porcijunkuli, jer iza posvete male kapelice ne odoše odmah na svoja mjesta. Ali koji su bili razasuti po raznim talijanskim državama, nijesu još znali, da će to vijeće biti osobito važno i znamenito. To im se dakle odmah dojavi i naloži, neka ih što više dođe. Franjo je kroz to vrijeme s nazočnom braćom radio oko toga, da uzmogne tolike redovnike što udobnije smjestiti. Već smo prije spomenuli, da je grad Asiz na svoj trošak upravo za taj sastanak podigao zgradu, koja se nije slagala sa svečevim načelima o siromaštvu.[1] Budući

[1] Glava VI. — Sada znamo, da je ta kuća podignuta te iste godine za Franjine odsutnosti, a građani su se odlučili na taj korak, kad su čuli, da će i stožernik doći. Čovjek, koji je

da je još opstojala ta zgrada, odredi Franjo, da će u njoj odsjesti i stanovati stožernik sa svojom pratnjom, a za braću naumi sagraditi u dolini od site i slame mnogo šatora, u koje će ih smjestiti, kada se sakupe. Te četverokutne stanice pobudiše veliku radoznalost u Asižanima i okolišnih stanovnika. Brzo se na sve strane raznese glas, da se nešto neobična pripravlja u Porcijunkuli, a kad se doznalo, da se radi o svečanoj skupštini, narod je radi mnogobrojnih rogožnica (hasura), iz kojih su bili načinjeni šatori, prozva skupštinom rogožnica, te je i povijest poprimila tu riječ.

Ne prođe mnogo vremena, a braća stanu četimice dolaziti: jedni se spuštali s obližnjih brda, a drugi izbijali s jedne i druge strane doline, te se svakomu po pokrajinama odmah označivalo mjesto. Bilo ih u skupinama po trideset, pedeset i po stotinu, a kad su se svi sabrali bilo ih je brojem više od pet hiljada.[2] No ipak je u svemu među njima vladao takav red, da se odmah prvih dana opažao najveći sklad u tolikom mnoštvu. Braća nijesu ni ovdje zanemarila svojih redovničkih dužnosti, nego se molila i obavljala običajne poslove kao i kod svojih kuća. Domala se razglasi, da dolazi i stožernik Ugolin. Braća se postave u dva reda, kako je to već prije bilo određeno, te u ophodu krenu pred crkvenoga dostojanstvenika. Časni osamdeset godišnji starac dođe iz Rima na konju, te odjaši više Porcijunkule, da pokaže braći, kako je, postavši njihov pokrovitelj, postao i njihov drug, te prekrivši stožernički grimiz siromašnom franjevačkom haljinom, bosonog, kao što su i oni bili, sađe u kapelu sv. Ma-

u ime općine zaprijetio, da Franjo ne poruši zgrade, bijaše brat jednoga Manjega brata, a zvao se Barton ili Bartona. Isp. Tom. Eccleston, De adventu Fratrum minorum in Angliam. Lond., 1838. str. 26. — [2] S. Bon., cap. VI., pag. 336. — Th. Eccleston, l. c.

rije anđeoske,[1] gdje se pomoli Bogu i ne htjede prije otpočinuti, dok ne pregleda, kako su braća smještena. On nije ni izdaleka mislio, da će sve to biti tako lijepo uređeno, pa kad razmotri sve te šatore, povikne sav ushićen „Ovo je pravi tabor Gospodnji! Doista je ovo mjesto sveto!".

Sutra, na blagdan Duhova, stožernik Ugolin, zaogrnut biskupskom odorom i uz podvorbu nekoliko braće, zaodjenute najbiranijim crkvenim ruhom, odsluži sv. Misu, kod koje je Franjo posluživao kao đakon i pjevao Evanđelje.[2] Tko bi mogao opisati sveto ganuće, koje obuze srca svih nazočnih? Oni krasni obredi, ona ugodna uspomena, što ju je svetkovina dozivala u pamet, nazočnost Sina Božjega, koji je na glas sluge svojega s neba na zemlju sašao, kako je to na njih snažno utjecalo, te ih vjerom i ufanjem u nadnaravni život uzdizalo! Franjo svojom besjedom, od koje poznamo samo glavne točke, još više poveća taj utisak. „Braćo!", reče svetac, „mi, istina, mnogo obećasmo, ali je i nama još više obećano. Vjerno izvršujmo, na što smo se obvezali, i težimo za onim, što nam se nuđa. Svjetska je slast kratkotrajna, ali muke su u vječnosti bez konca. Mnogo ih je zvanih, ali malo odabranih; svakoga će zapasti nagrada, kakovu je tko zaslužio".[3]

Tako krasnom početku odgovori još ljepši svršetak. Mi smo već prije spomenuli, kako je Franjo priređivao te opće skupštine, te kako je iz svega srca želio, da budu svoj braći prilika duhovnoga napretka. Da se to postigne, trebalo je, da se braća međusobno pomažu; ali je i njih morao tkogod pomagati. Sabranost, zasebna i zajednička molitva, sv. razmatranja, u kojem Duh Božji pridiže i oživljuje oslabljenu volju i hrabri je na dobro: to je bila njihova zadaća, a Franjo im je u svemu prednjačio

[1] Tres. Soc., pag. 56. — I. Cel., pag. 83. — [2] Tres. Soc., pag. 56. — [3] II. Cel, pag. 254. Celano ne spominje, da je Franjo izrekao te riječi na ovom sastanku, dok se u knjizi sličnosti i u Fiorettima to izričito kaže.

*

primjerom, te radi svoje oštroumnosti, privrženosti i pobožnosti bio je upravo stvoren za glavara i upravitelja Svi su se rado na nj obraćali, jer je svojom jakom riječju, velikom dobrotom i svetošću znao svakoga uputiti na dobro, te pridignuti klonulu volju, a smalaksalo srce ohrabriti i raspiriti. On je imao velikoga pomoćnika u stožerniku Ugolinu, kod kojega je krepost s godinama rasla. A i za svu braću bio je čvrsti stup, na koji su se pouzdano mogli osloniti, kako su to lako razabirali iz prekrasnoga govora, što im ga je držao i u kojem im je javno obećao, da će svim svojim silama raditi za njihovo duševno kao i tjelesno dobro.[1]

Stožernik se osobito skrbio za izvanjski ustroj Reda. Zato je dugo razgovarao s glavarima misija i u tom razgovoru dade lijepih savjeta, što ih je crpio iz dugoga iskustva u crkvenim poslovima. Dopustio im je s Franjinom dozvolom, da mogu u buduće radi velike udaljenosti u svojim državama, novacima davati haljinu svoga reda. Zato im svakome dade po jedan primjerak pisma, što ga je njima u prilog dobio od pape, a doslovce je glasilo „Honorije, biskup, slugâ Božjih, svim nadbiskupima, biskupima, opatima, dekanima, arciđakonima i drugim crkvenim starješinama. Budući da se naš dragi sin Franjo, utemeljitelj reda manje braće, i njegovi drugovi odrekli svjetskih isprazností i prigrlili život, koji je odobrila rimska Crkva, te poput apostola putuju po svim pokrajinama i siju riječ Božju, ovim apostolskim listom sve vas molimo i vruće vam preporučujemo, da ga rado primate i za prave katolike držite braću toga reda, da budete prijazni prema njima te iz ljubavi k Bogu i štovanja prema nama, lijepo s njima postupate. Dano 2. lipnja, treće godine našega papinstva“.[2] Tomu pismu vrhovne crkvene glave stožernik priloži još drugih veoma važnih pisama, što ih je dobio od svojih sudrugova sv. zbora.

[1] Tres. Soc., pag. 56. — [2] Waddingus, Annales, tom. I., pag. 301.

Ta velevažna skupština bude uzrokom ganutljivoga prizora. Prije smo vidjeli, da je po Franjinu mnijenju postojao ugovor među vjernicima i manjom braćom. Ovi su morali njima davati dobar primjer savršenosti, a oni opet nabavljati sve, što im je bilo potrebno za život. Franjo je uvijek, a napose u ovoj prilici bio vezan tom ugovoru, te se više brinuo da posveti svoju braću, nego da im pribavi potrebnu hranu. Okolišnji žitelji razumješe, da je morao tako činiti, te rado sami oživotvoriše nadu, što ju je svetac stavio u njih. Već prvih dana ljudi svakoga staleža i razreda, kao svećenici tako i svjetovnjaci iz Asiza, Peruđe, Folinja, dapače i tamo iz dalekoga Spoleta dolazili i nosili im nesamo potrebnoga kruha, nego se još takmili, tko će ih čim još obilnije nadariti. Neki se dapače sjetę, te ponesu sobom ubrusa, čaša i ostale stvari potrebne za toliko mnoštvo.

Bio je tu čovjek, na kojega učini velik utisak tolika darežljivost i velikodušnost pobožnoga svijeta, a to je sv. Dominik, koji također dođe na taj sastanak, da se uvjeri o Franjinom radu, kojemu se nije nikad mogao dosta nadiviti. Bilo je i drugih razloga, koji su ga tamo doveli. On je, vele povjesničari, rado za svoju obitelj prisvajao, štogod bi dobra vidio kod drugih obitelji. Iz početka se taj sv. sluga Božji veoma iznenadio, kad je vidio, kako se Franjo malo brine za tjelesnu opskrbu svoje braće; ali se domala uvjeri, da se sam Gospod za njih brine, te s veseljem primi tu pouku. Ode Franji, baci mu se pred noge, te mu ispovijedi, da je pogriješio ovim riječima. „Sada dobro vidim, kako se Bog zauzima za svoje svete siromahe. Obećajem dakle, da ću odsada služiti Evanđeoskome siromaštvu u potpunoj savršenosti“. Mi rado vjerujemo tom velikom ganuću sveca; ali ćemo ipak osim franjevačkih predaja još iz njegove povijesti navesti nekoliko primjera, koji nam jasno dokazuju, kako je Dominik odmah iza toga sastanka promijenio svoja pravila On je god.

1216. pečatnicom, koja je odobravala njegov red, bio ovlašćen, da može imati posjeda. God. 1217. iza njegova sastanka s Franjom još su mu braća s njegovim dopuštenjem primala dobra za osnutak samostana sv. Jakova u Parizu. Ali se poslije dvije godine (1219.) sve poče mijenjati. Odorik Gallicani ponudi propovjednicima u Bolonji kuću u vrijednosti od kakvih pedeset lira. Darovni spis već je bio sastavljen, ali ga Dominik dade poderati na očigled biskupa, a odmah iza nekoliko dana naredi, da će braća u buduće samo od milostinje živjeti; htjede dapače, da ne smiju više skupljati, nego što im može biti za jedan dan. To je već sasvim po Franjinom duhu. Napokon god. 1220. braća se sastanu na opću skupštinu u gradu Bolonji, te se zauvijek odreknu svih zemljišnih posjeda odredivši, da će im milostinja biti jedini dohodak. Tako krasni napredak u Dominikovom redu treba pripisati drugoj glavnoj franjevačkoj skupštini, kojoj je sv. utemeljitelj propovjedalaca glavom bio nazočan, i poprimio Franjin duh.

Ta skupština uzbudi svojom važnošću i svečanošću maštu savremenika, te su se mnoge legende po svom običaju daleko udaljile od savremene povijesti. U Fiorettima se na primjer veli, da su se mnoga braća usprkos ponovnim Franjinim opomenama, podavala vanrednom trapljenju, te da im je svetac na sastanku zapovijedio, neka donesu pred njega sva oruđa, kojim muče svoje tijelo, i da je tih stvari, osobito gvozdenih pojasa bilo preko pet stotina. Nije li to očita pretjeranost? Je li moguće, makar to bilo i u srednjem vijeku i u najstrožijoj zadruzi, da se je samih prostih bičeva mogla skupiti tolika hrpa? Istina je doduše, da su se mnogi redovnici laćali toga sredstva, da osiguraju pobjedu duha nad tijelom; ali je i to još istinitije, da je sluga Božji pretjeranost strogo zabranjivao, kako nam to jasno svjedoči njegov govor, što ga je jamačno na kojoj skupštini izrekao, iz kojega vadimo samo ovo „Treba vrlo razborito postupati s našim bratom tijelom, ako

hoćemo, da ono ne podigne u nama čitave oluje žalosti. Odstranimo mu slobodno sve, s čega bi se moglo uzrujati, jer će samo pod tom pogodbom rado bdití i mirno ustrajati u molitvi. Inače budite uvjereni, da će nam kojiput reći: Umirem već od glada; tvoje me teške vježbe već umoriše. Nu kad bi se iza primljene hrane opet bunilo, slobodno bi mu mogli reći, da se za lijena konja upotrebljava ostruga, a za osla podbadač“.[1]

Braća se međutim vrate u svoje samostane puni utjehe i duhovnoga veselja. Na skupštini nije bilo važnijih promjena, samo što Ivan Parenti ode u Spanjolsku mjesto Bernarda Kvintavalskoga. Nu osnovano je tom prilikom mnogo novih provincija. Tako je na primjer brat Luka morao ići u Rumeliju i Grčku, brat Egidij u Tunis, a brat Vital i još petorica u Maroko. Napokon bio je znamenit događaj cijeloga reda Franjina izjava da će ići propovijedati katoličku vjeru egipatskome sultanu i povesti sa sobom brata Iluminata.

Već smo vidjeli, da je asiški patrijarha još prije bio pošao, da luč katoličke vjere raširi na istoku, ali ga je nepovoljno vrijeme ustavilo na putu. A kad je sada vidio pred sobom toliku braću iz dalekih krajeva, odluči i on još jedamput pokušati, da izvede svoju osnovu. U tom ga pak upravljanje redom ovaj puta nije toliko priječilo, jer je u stožerniku Ugolinu imao jaka pomoćnika, u koga je odmah stavio svu svoju nadu kao nejako dijete u svoju majku,[2] te je zato mislio, da može bez ikakve pogibli poći da izvede svoju namisao. Ni stožernik se ovaj puta ne usprotivi, da Franjo za neko vrijeme ostavi Evropu i ode pokušati da izvede na istoku onu križarsku vojnu apostolovanja, za kojom je toliko težilo njegovo veliko srce. Sada je cijela svečeva vojska bila dobro uređena, te joj nijedna izvanjska neprijateljska sila nije mogla nauditi; zato i Ugolin

[1] II. Cel., pag. 218. — [2] I. Cel., pag. 61.

nije vidio nikakove zapreke, koja bi mogla zapriječiti namisao sluge Božjega.

Kršćanska je vojska ovaj puta po mudroj ratnoj osnovi pape Inocencija III. zametnula boj u srcu i središtu turskoga carstva, Egiptu. I Franjo se također morao iskrcati u Egiptu, jer je namjeravao otići ravno k sultanu. Svetac stigne tamo bez ikakove neugodnosti na putu. Tada je kršćanskom vojskom upravljao Ivan Brijenski, brat Gvaltijera Brijenskoga, s kojim je Franjo, dok je bio u svijetu, vojevao za ličnu slavu i čast, za kojom je u mladosti svom dušom i srcem težio. Kad se sluga Božji mišlju prenio u one dane, zaista se morao nasmijati i reći svojemu drugu, da je bilo suđeno, te se opet sastanu ali u drugačijem odijelu i s drugom namjerom, negoli su je onda imala obojica.

Jedan očevidac, Jakov Vitrijski, u ono vrijeme biskup u gradu S. Jean d' Acre, svjedoči u svojem pismu na prijatelje u Lotaringiji, kakav je utisak ponizni redovnik učinio na sjajnu vojsku. „K nama", veli spomenuti biskup, „stiže brat Franjo, utemeljitelj reda manje braće, čovjek priprost, ali veoma prijazan te mio Bogu i ljudima. Kad je došao k vojsci, ova je bila pod Damijetom, i odmah ga svi, dapače i sami nevjernici, veoma zavole i počnu častiti".[1] Ali je najnepovoljnije vojska djelovala na sveca. U logoru je bila velika nesloga. Konjanici se i pješaci međusobno svađali predbacivajući jedan drugima, da su strašivice i izdajice, te krivili jedni druge što se ne može doći do stalna uspjeha.[2] Ta nesloga velikom gorkošću napuni Franjino srce, te javno očitova križarima svoj strah.

Kršćani međutim odluče, da će poći u turski logor i svim silama jurišem navaliti na Saracene. Franjo pak upućen višim nadahnućem znao je, da će boj po kršćane zlo ispasti, ako se upuste u borbu s neprijateljem. Stane razmišljati, kako da tu nesreću

[1] Jakov Vitrijski, Hist. occ., cap. 37. — [2] Ibidem.

otkloni od kršćanske vojske. „Brate!" tako će svojemu drugu Iluminatu. „Bog mi je objavio, da će kršćani zlo proći, zametnu li sad bitku s nevjernicima. Kažem li im to, smatrat će me luđakom; a ako ne kažem, ogriješit ću si dušu. Svjetuj me dakle, što da činim?" — „Oče!" odgovori odmah brat, ne tari si glave, što će ljudi reći. Eto, često su te već i prije luđakom nazivali. Boj se Boga više nego ljudi". Osokoljen ovim savjetom ode pod šator vojskovođi i stane ga upućivati što je bolje mogao, neka ne srće u boj, gdje vojsku čeka gotova propast. Ove molbe i prijetnje ostanu bezuspješne. Strast zaslijepi i obmami duhove, te svečeva proricanja držaše za sanjarije. Osvitkom dakle 29. kolovoza 1216 započne boj za velike sunčane žege. Kršćani se borili kao ljuti lavovi, ali im je sreća bila loša, jer nadvladani izgube šest hiljada ljudi koje potučenih, koje u ropstvo odvedenih. „Videći taj strašni poraz", veli sv. Bonaventura, „uvjere se križari kako su teško pogriješili prezrevši mudru opomenu siromaha Kristova, jer katkad pravednikovo oko lakše otkrije istinu, negoli sedmorice vojnika, koji čuvaju stražu po brdinama". Doklegod je bitka trajala, obuzimao je Franju veliki strah u duši, „Gledaj, gledaj", govorio bi svojemu drugu. Svim je srcem sažaljivao poraženu vojsku i oplakivao one, koje je želio spasiti. Povjesničari vele, da je osobitim ganućem govorio o onima, koji su zavedeni velikom svojom gorljivošću, izginuli na bojnom polju.[1]

Neki su radi ove nesreće posve klonuli duhom, a drugi su počeli očajavati, misleći, da li će im ikada poći za rukom, da zemlju Isusovom krvlju posvećenu oslobode ispod vlasti nevjerničke. Samo nije očajavao sluga Božji; dapače, ohrabren tom nesrećom odluči, da djelo radi kojega je onamo

[1] S. Bon., pag. 375. — II. Cel., pag. 128. Celano tvrdi, da je svetac osobito Španjolce oplakivao, jer su se tako srčano borili, da ih je malo ostalo na životu

došao dalje nastavi. Uzdajući se u Boga, odvaži se, da ide ravno u logor sultanov. Badava ga križari odvraćali od te vratolomne odluke predočujući mu, da ga ništa drugo ne čeka, do sigurna smrt. Spominjali mu oglas sultanov, kojim je veliku nagradu obećao onomu, tko mu donese kršćansku glavu. Ali to njega nije smetalo, jer se nije bojao smrti. Htio je prije nego ode na put otići papinu poslaniku, koji se nalazio u kršćanskom logoru, i zamoliti od njega dozvolu.[1] Evo kako jedan savremenik pripovijeda njihov sastanak i razgovor „Dvojica redovnika dođu k vojsci, koja se nalazila pod Damijetom, te zatraže stožernika i reknu mu, da će rado s njegovim dopuštenjem otići k sultanu i poučiti ga u vjeri Isusovoj. Stožernik im odvrati, da im to ne smije dopustiti znajući, da ne bi iznijeli živih glava. Ali oni su ostali jednako ustrajni u svojoj molbi, pa kad je stožernik vidio toliku njihovu zauzetnost reče „Ja ne poznajem vaših misli, ali ako baš hoćete ići, pazite, da vam se srce ne udalji od Boga". Redovnici primjete, da idu k sultanu samo s tom namjerom, da ga obrate. Papin izaslanik im napokon usliša prošnju, a oni ostave kršćansku vojsku i zapute se u Tursku".[2]

Franjo je bio pun nade, te je govorio s okrunjenim prorokom „Makar išao i u sredini smrtne sjene, ne ću se, Gospode, ničesa bojati, jer si ti uza me". Uto pođe malo, i opazi dvije ovčice na livadi, pa razdragan tim pogledom, reče svome drugu „Ufajmo se čvrsto, jer se evo ispunjuju one evanđeoske riječi „Šaljem vas kao ovce među vukove".

[1] Među križarima bila su dva stožernika: Pelagij, kao papin izaslanik, i Petar Courcon, koji je bio tu gotovo za same Francuze. Franjo je Pelagija pitao za savjet. Njega međutim križari nijesu toliko cijenili, jer ga držahu za ohola i nesnošljiva čovjeka. Uostalom te razne osjećaje zirazuje dobro nastavljač Vilhelma Tirskoga, kad veli „Tada na veliku štetu umre stožernik Petar, a Pelagij ostade živ. — [2] Continuat. Guillermi Tyr., apud. D. Martene, Coltect. maxima, tom. V.

I zbilja, tek što odmaknu nekoliko koraka, navali na njih rulja Arapa.[1] Bili su to turski vojnici, koji ih kao grabežljivi vuci spopanu, a kad doznadu, da su došli propovijedati katoličku vjeru, još ih gore zlostavljahu i konačno sapnu u verige. Franjo se u toj neprilici stane na svaki način braniti. On je znao samo jednu arapsku riječ, pa misleći da će ga i ona moći izbaviti i spasiti, rado se s njom u ovoj nevolji posluži. „Soldan, Soldan", vikao vojnicima, koji ga krvnički udarali, veli jedan savremeni ljetopisac, pa razumivši okrutnici, da traži njihova gospodara, prestanu ga tući i odvuku ga preda nj.[2]

Arapi su tadanjega sultana zvali Malec-Camel (savršeni vladar). On je prije godinu naslijedio svoga oca te ako i nije bio savršen u svakoj stvari, bar za turčina nije imao ništa okrutna i nemilosrdna u svom srcu. Kad mu se Franjo i Iluminat prijave, pozdrave se međusobno, a iza toga ih zapita, da li se žele obratiti na tursku vjeru ili su došli u svojstvu izaslanika. Na to oni odvrate, da ne će ni na koji način biti Turci, već da su došli u ime Božje, da mu spase dušu, ako bi im htio vjerovati, jer inače ako umre u svojoj vjeri, da će se za uvijeke izgubiti sa svim svojim sljedbenicima. Sultan primjeti, da ima u njegovu zakonu mnogo dobrih imama (svećenika) i poštenih ljudi, te da ih bez njih ne može saslušati. Redovnici mu na to odgovore „To nam je vrlo drago. Zovnite ih dakle odmah." Sultan učini po njihovoj želji, pa kad imami stignu pod šator, zapitaše svoga vladara, zašto ih je zvao. Ovaj im potanko ispripovijedi, što su mu kazali redovnici, a oni će mu na to „Veličanstvo! Ti si čuvar zakona i vjere. Ako je dakle hoćeš sačuvati čistu, nalažemo ti u ime Muhameda, koji nam ju je ostavio, da te ljude osudiš na smrt. Mi ne možemo priznati njihove vjere, jer nam to zakon zabranjuje, stoga ti nalažemo, da im dadeš

[1] S. Bon., pag. 367. — [2] Chron. fratris Jordani, ap. Analect., tom. I. p. 4.

odsjeći glave." Iza toga ostave vladara i redovnike. A iza njihova odlaska rekne sultan braći „Gospodo! Naložili su mi moji svećenici od strane Muhamedove i u ime zakona, da Vam odsiječem glave; ali ja toga ne ću učiniti, jer bi vas tim zlo nagradio za srčanost, s kojom ste svoj život izvrgli pogibli, samo da spasite moju dušu."[1]

U daljnjem razgovoru im rado obeća velikih posjeda, ako više dana ostanu kod njega. „Dobro," odvrati sluga božji, „ostat ću kod tebe, kako želiš, nu pod uvjet, da se ti i tvoj narod obratite k Isusu. Budeš li krzmao prigrliti Evanđelje i ostaneš li nadalje u svom sljepilu, trpjet ćeš na drugom svijetu vječne muke," pa kao da ga je sasvim svladao, dometne „Tvoji se svećenici nijesu htjeli sa mnom razgovarati; moguće da bi voljeli, kad bi im se činom pokazala prava istina Daj dakle zapovijedi, neka se s mjesta ovdje naloži vatra, u koju ćemo zaći ja i tvoji svećenici, neka se vidi, „čija je vjera prava, čija li kriva." — „Ja ne vjerujem," odvrati sultan, „da će se naći ma i jedan od mojih svećenika, koji bi imao srca i volje, da pokuša plamen i muke za obranu svoje vjere." To pak reče zato, jer je opazio. da se jedan, i to baš najugledniji od njih, s mjesta povukao u kut, čim je razumio o čemu se radi.[2] Međutim svetac stalan u svojoj odluci, nastavi „Ako mi obrečeš, da ćeš sa svojim narodom primiti vjeru Kristovu, evo kako me vidiš, pripravan sam odmah skočiti u vatru. Postradam li, znaj, da sam grješnik, te me Bog moj ne sluša; izađem li neozleđen, tada vjeruj, da je Isus jedini pravi Bog i Spasitelj ljudi." Sultan nije znao, šta s njim biva, jer se osjećao u nazočnosti one neustrašivosti, one iskrenosti, kakove do onda još ni u kom nije našao, i koja svakomu ulijeva u srce veliko štovanje, te bi drage volje re-

[1] Continuat. Guillelmi Tyr. ibidem. — [2] Sv. Bonaventura zove toga imama „virum authenticum et longaevum." Mi smo u cijelom ovom paragrafu ustopice slijedili sv. naučitelja.

kao, što su poslije trideset godina rekli njegovi istovjernici sv. Ljudevitu, da još nije vidio tako neustrašiva i odvažna kršćanina. Ali slab kao i svaki silnik, bojeći se, da mu se ne pobuni narod, ne usudi se pristati na tu ognjenu kušnju.

Videći Franjo, da ne može ništa učiniti, pun tuge i žalosti ostavi turski logor i pođe dalje. Ali ga domala dostignu sultanove sluge i ponude mu bogate darove, što mu ih vladar po njima spremio. Nu ovaj, težeći jedino za spasom duša, te uvidjevši, da se sultana ne dojima istina, prezirno otkloni sve zlato i dragocjenosti rekavši glasno, da sve to ne cijeni više, nego obično blago. Za čudo, Malec-Camela to ne samo da ne uvrijedi, nego ga dapače potakne, da još većma štuje i divi se svecu, pa premda nije htio ili nije smio prigrliti sv. Evanđelja, zamoli ga ipak, da primi taj dar, te ga podijeli bar siromasima ili crkvama za spas njegove duše. Ali Franjo ustraja u svojoj odluci, te je tim više odbijao taj novčani dar, što u srcu sultanovu nije opažao ni klice, koja bi se mogla razviti i dovesti ga do prave pobožnosti.[1] Odluči se dakle povratiti u kršćanski logor, jer mu se pokus dvostruko izjalovi: nije naime obratio nevjernoga naroda, niti prolio svoje krvi za vjeru. Njega je Bog čuvao za drugo mučeništvo i drugu slavu. „O zaista blažena čovjeka," kliče sv. Bonaventura, „koji izbjegavši razbojnikovu maču, nije zato prestao biti sličan žrtvovanome božanskom Jaganjcu! O uistinu sveta čovjeka, koji premda ne pade pod progoniteljevim mačem, ipak primi vijenac mučeništva!"

Franjo ostane s križarima do zauzeća Damijeta, koje se dogodi 5. studenoga. Svojim putovanjem k Malec-Camelu steče kod križara još veću ljubav i štovanje; zato su ga s veseljem primali i s nasladom slušali kamogod bi došao, dapače mu se naskoro neki prijave, da ih primi u svoj red. Kakvi su bili ti

[1] Pondus fugiebat et in animo soldani verae pietatis non videbat radicem. S. Bon., pag. 369.

novi prijavnici i koliko ih je bilo na broj, razabiremo iz pisma Jakova Vitrijskoga, što ga koncem g. 1219. otpravi svojim znancima u Lotaringiji. „Otac Rajner, prior sv. Mihovila, stupio je u red manje braće. Ovaj se red brzo raširio po svijetu, jer je imao savršeni lik prvobitne Crkve, te je u svemu išao za apostolskim življenjem. Glavar te braće jest Franjo, čovjek tako prijazan, da ga svi, dapače i nevjernici uvelike štuju. Došavši k nama, pokazuje se revan i gorljiv, tako da se ne boji otići i u vojsku naših neprijatelja, te propovijedati Turcima riječ Božju. U tom, istina, nije dobro uspio, ali ga je na njegovu polasku sultan, egipatski car, zamolio, neka se moli za nj Bogu, da mu udijeli milost, da uzmogne prigrliti vjeru, koja je Gospodu najmilija. Colin, Englez, naš klerik, i druga dva naša druga, Mihovil i Mato, kojemu sam bio povjerio da se brine za moju crkvu, stupili su također u tu zadrugu, a ne znam, da li ću to moći zapriječiti i Henriku i mnogim drugima. Što se tiče mene, koji sam radi toga gubitka u tijelu slab, a u srcu žalostan, nadam se u miru i pokoju svršiti svoj život.“ [1] Vidi se dakle, da je Franjo i onda, kad mu sve nije išlo za rukom, imao dosta velik uspjeh u svom pothvatu. On je bio sličan pravim slugama Božjim, koji se poput sv. Pavla u svojoj slabosti smatraju najmoćnijim.

Uostalom on je to tako osjećao, te je kroz cijeli svoj život bio uvjeren, da je otvorio stazu, koju su morala slijediti njegova djeca. O tom nam je ostavio svjedočanstvo u dvjema svojim pravilima, koja još stoje. U njima se naime nalazi poglavlje: O onima, koji idu među Turke, a u prvom pravilu to poglavlje doslovce ovako govori: „Gospod je rekao: Šaljem vas kao ovce među vukove. Budite dakle mudri kao zmije, a bezazleni kao golubovi. Stoga ako bi koji brat htio po nadahnuću Božjem ići među Turke i druge nevjernike, neka zatraži dozvolu od državnika služitelja, koji je ne će uskratiti nijednomu, kogagod

[1] Jacobus Vitr., Epist. ad familiares Lotharingiae.

vidi sposobna za tu službu. Vjerovjesnici će moći na dva načina živjeti među tuđincima. Prvi je način, da izbjegavaju svako prepiranje, svađu i nesklad, da za ljubav Bogu budu podložni svakome ljudskom stvoru, te slobodno priznaju da su katolici. Drugi je način ovaj: da navješćuju riječ Božju, kad vide, da to Gospod od njih zahtijeva. Propovijedat će pak svemogućega Boga Oca, Sina i Duha svetoga, stvoritelja sviju, Isusa Krista, spasitelja i otkupitelja, krst, kršćanstvo, i t. d. Ma na kojem mjestu oni bili, vazda će imati na pameti, da su predali svoje tijelo u ruke Isusove, te da se iz ljubavi prema njemu moraju izvrgavati vidljivim i nevidljivim neprijateljima, jer je on sam rekao: „Tko izgubi svoju dušu radi mene, sačuvat će je za život vječni.“ [1]

Vrijedno je ovdje spomenuti, da opstoji u redu posve vjerojatna predaja, kako je Franjo prije povratka u Europu posjetio Siriju i sveta mjesta. Velika njegova pobožnost prema našemu Gospodu dobro potvrđuje tu predaju. A ako uzmemo u obzir, da je sluga Božji na drugome glavnom vijeću odredio i poslao u te krajeve nekoliko braće pod fra Lukinim ravnanjem, ne ćemo ni najmanje sumnjati o istinitosti te predaje. Ali jer za to nemamo nikakovoga dokaza, to ostavljamo čitatelju na volju, neka je rasuđuje, kako hoće.

Poslije sedamnaest godina, za te je iste misije u Siriji križarima zapovijedao Ivan Brijenski, taj sretni plemić, koji je, boreći se, vele kronike, bolje nego Hektor, Roland i srčani Juda Makabejac,[2] postao kralj jeruzalemski i carigradski. On primi franjevačku haljinu iz ruku Benedikta Aretskoga, koji je bio nasli-

[1] Glava XVI. Dolje ćemo vidjeti poglavlje drugih pravila. — [2] Filip Monskes, koga navodi Ducange, Histoire de Villehardouin, str. 224. Govorilo se o njem, da je bio čudo vitezova, te je jedan učenjak u čast njegovu spjevao u latinskome i francuskom jeziku prekrasnu pjesmu, koja je svagdje bila dobro poznata, a Salimbene tvrdi, da ju je više puta čitao. Chronica, pag. 16.

jedio fra Luku, pa možemo za sigurno držati, da ga je po dovršenoj vojničkoj službi na taj odlični korak potakla živo sačuvana uspomena na Franju, koji je samom silom svoje svetosti ublažio poglavara strašnih neprijatelja kršćanskoga imena.

Međutim domalo ostavi Franjo Palestinu, te morem krene u Italiju, kamo je morao stignuti početkom proljeća godine 1220. Nema sumnje, da se iskrcao u Mlecima. Sv. Bonaventura pripovijeda, kako je, putujući uz močvaru pokraj toga grada, naišao na veliko mnoštvo ptica, koje su svojim prekrasnim pjevanjem to mjesto pretvarale u nebesko milinje, zato sav ushićen reče svome drugu „Naše sestrice ptice svojim glasom hvale našega Stvoritelja; ajdemo dakle i mi među njih i dajmo hvalu našemu Gospodu." Ptice se ne preplaše, već nastave tako divno cijukati da se Franjo i drug mu nijesu mogli naslušati. „Sestrice moje ptičice," prozbori sluga Božji, „prestanite cijukati, dok mi svršimo svoju molitvu." Ptice poslušaju i zamuknu sve dotle, dok ih svetac ne ovlasti, da pjevaju.[1]

Još jedan znamenit događaj pada u to vrijeme njegova prolaska kroz te predjele. Nekoga dana zateče ga noć na posve ružnu mjestu. S jedne se strane pružala rijeka Pad, uz koju je putovao, a s druge žuborili mali potočići, što su presijecali dolinu i činili put veoma pogibeljnim. „Na nezgodnu smo mjestu," rekne mu drug; „moli dakle Boga, neka nas odavle izbavi."

„Brate moj!" odvrati Franjo „ako se svidi njegovoj dobroti, lako će rasvijetliti ove tmine." Rekavši to, opkoli ih veliko svijetlo, te su jasno vidjeli ne samo put, kojim su išli, nego još i daleko okolo sebe, premda je ostali dio predjela bio prekrit gustom tamom. Tako oni mirno slijediše nebesku svjetiljku, hvaleći Gospoda.[2]

[1] S. Bon., pag. 361. — To se zbilo na jednom od onih otoka, što tvore bare, a zovu se pustim otocima. I danas tu opstoji samostan pod imenom sv. Franje od Pustare. — [2] S. Bon., pag. 343.

Putnici napokon stignu u Veronu, gdje se ustave i počinu nekoliko dana, a potom krenu put mudre Bolonje, kako se onda običavalo reći. Vrući egipatski predjeli i dugo putovanje bilo je istrošilo Franjine tjelesne sile: želudac mu posve oslabio te se jedva držao na nogama, kad je stupio na talijansko tlo. Trebalo mu je dakle pomoći i najmiti životinju, da stigne svomu cilju. Drug njegov išao je pješke a to je bio Leonard asiški, čovjek pobožan i odlična roda. I on se na putu veoma umorio, te stao u sebi misliti „Nije pravo, da ja, koji sam iz odlične porodice, idem pješke a on da jaši." Dok je Leonard bio sav uronjen u toj misli, Franjo živo skoči na zemlju i rekne „Ne, brate moj, ne pristoji se, da ja jašim, a ti da ideš pješke, jer si prije bio odličniji i moćniji od mene." Leonard se zacrveni od stida, videći da sluga Božji poznaje i tajne njegove misli. Zato mu se baci pred noge i zamoli oproštenje za taj grijeh oholosti.[1]

Malo da nije Franjo prošao kraj Bolonje i ne svratio se u nju, jer je bio čuo na putu, da su braća podigla bogatih zgrada oko čedne kuće, što ju je Pepoli poklonio Bernardu Kvintavalskomu. Približujući se varoši, neki mu čovjek nehotice još više poveća tu žalost, govoreći mu o kući njegove braće. Te riječi strogi ljubitelj siromaštva uze tako, kao da svijet njegovu braću drži vlasnicima te zgrade; zato da ne bude dionik njihova grijeha radi prekršenoga siromaštva, izjavi, da će potražiti konak na drugom kojem mjestu.[2]

Ukor ovake vrsti ne učini se Franji dovoljnim, nego zapovijedi svojemu drugu, da ode u bogati samostan te svima u ime sv. posluha strogo zapovijedi, neka izađu iz njega. Braća ne progovore ni riječi, nego s mjesta poslušaju sveca iznesu dapače i same bolesnike, koje privremeno smjeste na ulici. „Onaj, što piše ovu povijest" veli Celano „bijaše među tima bolesnicima, te ga skinu s kreveta i polože na

[1] II. Cel., pag. 156. — [2] II. Cel., pag 175.

put kao i ostale." Razumije se po sebi kakovu je bunu prouzrokovao tako strogi postupak. Srećom stožernik Ugolin, koji se skoro svagdje nalazio jer je bio glavni diplomat pape Honorija, bio je u tom gradu pa kad je dočuo što se zbilo, dotrča k Franji i teško ga umiri. Ali mu to ne pođe za rukom, doklegod mu jasno ne dokaza, da kuća ne pripada braći, nego njemu. Dotle se Franjo nije dao umiriti, jer bi se govoraše, uništilo cijelo njegovo djelo, kad bi se razglasilo, da braća mogu biti posjednici. Kad se pak uvjerio da rečena kuća nije vlastništvo njegovih sinova dozvoli im da se slobodno u nju povrate. I on sam tamo s njima pođe, te tom prilikom propovjedaše jedamput u gradu.[1]

Kad se bilo čulo, da će svetac doći, u narodu zavlada veliko veselje. Nitko ga nije do onda poznavao ni vidio, ali si je svojim dobrim glasom bio kod građana pripravio dobar doček. Narod je čuo, da se govori o čudotvorcu, te je ovaj puta htio proslaviti neustrašivoga vjerovjesnika, koji, pokušavši sam križarsku vojnu, kod neprijatelja naše vjere steče takav ugled, da se i sam njihov kralj pred njim poklonio i ganuo na njegovu jaku riječ. Osobito je školska mladež bila gorljiva za preustroj, kojemu je Franjo dao svoje ime. Sveučilišni učitelji a na čelu im učeni tumač Pandekta,[2] Ivan Pepoli, učine još više nego njihovi učenici: govorili su naime, da će taj preustroj misli i djela ljudska

[1] II. Cel., pag. 175. — Čini se, da je Franjo istom poslije nekoga vremena ispunio obećanje. Videci Ugolin, da je u tijelu posve iznemogao, predloži mu, da učini s njim duhovne vježbe u Camaldoliu kod djece sv. Romualda. Svetac rado na to pristane, te ta dva prijatelja ostanu blizu mjesec dana u toj svetoj samoći, baveći se jedino pobožnim razgovorima i razmatranjem nebeskih stvari. Stožernik je stanovao na ulazu u samoću, u jednoj sobici koja se i danas vidi, a Franjo u onoj, gdje je sv. Romuald sprovodio svoj život. Sad se zove sobicom sv. Franje, te samo kamaldolski prior u njoj stanuje. — [2] Zbirka odluka starih rimskih pravnika sakupljena po nalogu cara Justinijana, koji joj poda krepost zakona (6 p. prev.)

na bolje okrenuti, te lako obnoviti Crkvu i Italiju. Zato jednodušno sav grad izađe Franji ususret, pa kad ga izdaleka opaze, zaore ponovni usklici, te ga usred neizrecivoga veselja odvedu na glavni trg, gdje je imao propovijedati. Jedan očevidac ovako opisuje utisak, što ga je na sve nazočne učinila nesamo riječ, kojom se u svijetu isticao svetac, nego i sama mu vanjština. To svjedočanstvo navodimo po Sigoniusu, učenom povjesničaru bolonjskih biskupa, a glasi doslovce ovako: „Ja Toma građanin grada Spalatra i arciđakon istoimene crkve, bivši đakon u Bolonji, slušao sam na dan Velike Gospojine god. 1220. sv. Franju, kad je na velikom trgu javno govorio mnogobrojnoj svjetini. Govorio je pak o dobrim i zlim anđelima i o ljudima i to tolikom snagom, da su se svi čudili, kako može tako divno govoriti čovjek priprost, za kakova ga svi držali. U govoru nije se držao reda običnih propovijednika, nego je po načinu pučkih govornika nizao misli jednu za drugom i tako jednostavno, da ga je najpriprostiji lako shvaćao. On je sve svoje misli svodio na jednu glavnu, o kojoj je nakanio govoriti, a ta je: neka svi živu u međusobnom miru, neka jedan drugoga ne mrzi, niti se osvećuje svojim neprijateljima. Odijelo mu je bilo od gruba sukna, stegnuto užetom oko bedara; tijela je bio slaba, a lica blijeda. Nu Bog je dao njegovim riječima toliko snage, da su se mnogi plemići, koji su do onda živjeli u neprijateljstvu dapače se proganjali do krvi, javno i na očigled svemu narodu izmirili. Odanost i štovanje prema svecu bijaše tako općenito i veliko, da su se mnogi smatrali sretnima, ako su se samo ruba njegove haljine mogli dotaknuti.[1]

To sveto veselje u tom od Boga blagoslovljenom apostolovanju pridonese, da je Franjo zaboravljao na svoje žalosti i tjelesnu slabost. Ono je ovaj puta bilo okrunjeno događajem, koji je osobitim začuđe-

[1] Sigonius, De episcop. Bonon., lib. II., ad an. 1230.

njem i dobrim izgledom napunio cijelu Bolonju. Učitelj naime Pepoli očitova svoju namjeru, da se odreče svoje učiteljske stolice i svijeta. Beskorisno je bilo sve, što su kušali njegovi prijatelji i gradsko poglavarstvo, naime da ga odvrate od te nakane i sklonu, neka ostane, kako govorahu, u svojoj slavi. Božja milost, koju je pažljivo oko moglo od nekoliko godina jasno opaziti, bijaše vrlo jaka. Pepoli dakle usprkos svim opiranjima ode k Franji, te ponizno zaprosi, neka ga primi u broj svojih učenika. Sluga mu Božji usliša molbu s osobitim štovanjem i dopuštenjem srdačnom ljubavlju, koju je znao pokazati u takovim prilikama, i iz svojih mu ruku dade haljinu svoga reda. S njegovim dopuštenjem ostane novi brat u samostanu, koji mu je prije nekoga vremena bio poklonio, a sad ga morao proslaviti svojim vrlinama. Njegov je redovnički život trajao kratko vrijeme, jer se općenito drži, da je kao svetac umro odmah godine 1229., tri godine iza onoga, kojega je za njegova života, a i poslije smrti neizmjerno cijenio i vele štovao.

Franjo je s Pepolijem primio u red još dvojicu mladih učenika: Pellegrina Falernskoga i Rikera Modenskoga, a iza toga odmah krenuo u Porcijunkulu da pripravi, što je potrebno za skupštinu, koja se imala držati o Miholju. Stoga se i ne ustavi dugo u Fiorenci nego samo pohodi samostan, što ga je prošle godine u Monte Coelio bila utemeljila gospoja iz odlične porodice Ubaldini. Mala je obitelj bila puna gorljivosti, ali se osjećala posve neiskusnom, pa je željela imati za predsjednicu redovnicu, koja je sisala novi duh na njegovu vrelu. Zato sve sestre te obitelji jednoglasno zamole Franju, neka im de sestru, koju je Klara odgojila u sv. Damjanu. Svecu se ta želja učini pravednom, pa čim dođe u Asiz, to mu je bila prva briga, da udovolji njihovoj prošnji. Odabra dakle Klarinu sestru Agnezu, koju je usprkos mladosti (imala je istom dvadeset i dvije godine) smatrao sposobnom za tu tešku

službu. Dvije te sestre, kojima je Franjo očitovao svoju nakanu, prekinu bez ikakove tužbe slatki vez, koji ih je tako usko spajao. Ali iz pisma, što ga Agneza pisa iz Fiorene odmah poslije nekoliko dana kako je otišla, lako razabiremo, kolika im je žrtva dana. Mi doslovce navodimo to pismo, jer odiše onim prijateljstvom, onom ljubavlju, što no se samo u samostanima može naći.

Mojoj časnoj majci, mojoj učiteljici u Isukrstu ljubeznoj Klari i cijeloj njezinoj obitelji, Agneza, ponizna službenica Isusova.

„Stvorene stvari nikad dugo ne ostaju u istomu stanju. Kad čovjek misli, da je na vrhuncu sreće, onda je u jazu jada. Znaj dakle, mila majko, da ima na dnu moga srca velika tuga i neizmjerna žalost. Kako trpim što sam rastavljena od tebe, kod koje sam se nadala živjeti i umrijeti! Ja ne znam, kad će svršiti ova započeta kušnja. Ona je od onih stvari, koje se neprestano razvijaju, a nikad im se konac ne vidi; ona je poput one velike sjene, što no uvijek raste. Ja sam mislila, da će one, koje su se istom krvlju, vjerom i žrtvom sjedinile, imati na zemlji isti život i umrijeti istom smrću, da će isti grob u se primiti istu krv i iste zavjete; ali sada vidim, da sam se prevarila, evo sada sama, zapuštena; velika je žalost u duši mojoj.

„Oplakujte me, preslatke sestre! plačite nadamnom i molite Boga, da učini, te i vi ovako trpite. Znajte, da nema bola slična mojem; ovo je muka, koja me na križ prikiva, vatra, koja me neprestano prži i proždire. Pomozite me svojim pobožnim molitvama, da mi Bog udijeli jakost, te uzmognem odoljeti. Majko moja! što ću učiniti? što ću reći ja, koja se uzdam, da ne ću više nikada vidjeti tebe ni svojih drugarica? Oh! da mogu izraziti, što osjećam! Da ti mogu u ovom pismu otvoriti svoje srce! Malakše duša moja pod teretom tuge. Jaučem i plačem; tražim utjehe, ali je ne mogu da nađem. Bol na bol

tovarim, te ne mogu trpjeti misli, da te ne ću više nikada vidjeti. Nitko ovdje ne može razumjeti moje žalosti.

„Samo me jedna stvar veseli, radi koje možete i vi svoje veselje mojemu pridružiti, a to je velika sloga, što vlada u ovom samostanu. Sve su mi sestre obećale posluh, štovanje i podložnost, te se sve vruće preporučuju Bogu i vama. Mislite na nas i smatrajte nas za kćeri i sestre, koje će biti uvijek pripravne slijediti vaše savjete i vršiti vaše naloge. Zamoli, draga sestro, fra Iliju od moje strane, neka nas češće pohađa i tješi. S Bogom."[1]

[1] Waddingus, tom. II. pag. 15.

GLAVA XII.
MAROČKI MUČENICI.
1220.—1221.

Istom iza petnaest mjeseci povrati se Franjo u svoju milu Porcijunkulu. Što se dakle zbilo za to vrijeme njegove nenazočnosti? Otkako se iskrcao u Mlecima, doznao je nešto od drugih, a nešto svojim vlastitim očima vidio, da njegov red u Italiji na veliko zadovoljstvo naroda divno napreduje, ali do onda još nije ništa bio čuo o vjerovjesnicima, što ih je po drugiput poslao u katoličke zemlje. Sad mu se pak velikom utjehom napuni srce, kad doznade, da u tom novom pokusu nijesu našli nikakove nesavladive poteškoće, koja ih je za prvoga pokusa u bijeg natjerala. Poučeni bo prvim neuspjehom, pribavili su bili sve, što im je potrebno, da postignu željnu svrhu; a uz to ih je i velika skrb stožernika Ugolina svakud pratila i puteve im izravnjivala.

Tako se na primjer vrli prelat višeput zauzimao, da u Francuskoj uguši kolebanja, što su se bila počela opažati. Papa Honorije na njegov vlastiti zahtjeh upravi novi list na sve nadbiskupe, biskupe, opate i prelate svih država, u kom im saopćuje, da su novi vjerovjesnici pod zaštitom sv. Stolice. „Već smo vam pisali," veli papa, da svu našu dragu manju braću smatrate pravim poslanicima Božjim. Ali jer smo čuli, da mnogi od vas sumnjaju o članovima toga reda, da im unatoč našemu pismu, koje bi imalo odstraniti svaku sumnju, ne dopuštaju, ni da se nastane u njihovim biskupijama, te budući oni, kako to od vjerodostojnih svjedoka doznajemo,

nijesu učinili ništa, radi čega bi se moglo o njima sumnjati, svima vam ponovno obznanjujemo, da je taj red Crkva odobrila, te da držimo njegove članove za katolike i ljude sveta života. Stoga si smatramo za dužnost, da vas opomenemo i naložimo vam ovim apostolskim pismom, da ih primite u svoje biskupije kao prave redovnike, te ih iz ljubavi k Bogu i počitanja prema nama i drugim preporučite."[1] Vrlo slično pismo bijaše prije nekoga vremena poslano saskomu biskupu i pariškomu nadbiskupu. Oni su po svoj prilici bili lično poznati stožerniku Ugolinu, te ih je ovaj htio osobitoj zaštiti preporučiti. Posve je vjerojatno, da se i za druga kraljevstva kao i za Francusku tako učinilo. Uslijed te preporuke i osobite zaštite. red se manje braće stane širiti po cijeloj Evropi. Istina, taj ja red u udaljenim pokrajinama bio samo klica u zemlji, ali je ona morala naskoro uroditi prekrasnim plodom. Franjo je znao iz iskustva, da je dobro za svako djelo da se počne poniznošću te je htio, da i njegova braća tom krepošću otpočnu svaki posao. Njihovo je međutim apostolovanje već lijepih plodova imalo, te je na tom svim srcem Bogu zahvaljivao.

Samo vjerovjesnici, što su otišli k Maurima u Španjolsku, bijahu loše sreće; ali je ipak Bog toliko proslavio taj neuspjeh, da je to Franju neimjerno razveselilo. Stara naime afrička zemlja bijaše primila božansko sjeme, popivši, kao u vrijeme sv. Ciprijana, krv onih, koji su joj ga bili donijeli. Berardo Karbijski, Petar iz San Geminjana Oton, Adjuto i Akurzij tu primiše mučenički vijenac. Lako je pojmiti Franjino ganuće, kad je čuo tu vijest, jer ono svjedočanstvo ljubavi, što ga je on htio iskazati Gospodu prolićem svoje krvi na istoku, petorica ga njegove braće iskazaše na zapadu upravo u ono vrijeme, kad je on tražio, da steče tu slavu. Naredi

[1] Bullarium Franciscanum, tom. I. pag. 17.

dakle, da mu se često opetuju imena tih junaka i pravih svetaca, a i on ih sam izgovara s najvećim počitanjem, kličući čestoput. „To su naši prvijenci i slavno cvijeće manje braće."[1] Zamoli dakle, da mu se potanko pripovijedi sve, kako su bili mučeni. Lako je bilo zadovoljiti toj njegovoj očinskoj radoznalosti, jer izvješće što ga sastavio lisabonski provincijal manje braće po svjedočanstvu očevidnoga svjedoka, časnika infanta Don Piedra, bijaše nedavno stiglo u Porcijunkulu. Evo šta se nalazilo u tom izvješću, koje je možda Franji čitano.[2]

„Vjerovjesnici su u početku imali velikih teškoća. Na dolasku u Španjolsku Vital tako oboli, da se morao odreći daljega putovanja s braćom, kojim dade za upravitelja fra Berarda, budući je do onda on sam bio glavar. Krenuvši novi vod preko Portugalije, svoju malu četu najprije odvede u Koimbru, gdje ih lijepo primi kraljica Uraka, žena Alfonza II., zatim priđu u Alengver, gdje nađu veliku zaštitu kod Sanke, sestre kraljeve. Iz toga grada krenu put Seville, koja je tada stenjala pod okrutnim gospodstvom nevjernih Maura. Tu kroz osam dana ostanu sakriveni u kući nekoga kršćanina. kao da su htjeli upoznati položaj mjesta ili rađe molitvom se pripraviti na rat. Kad dakle osjete, da je Bog s njima, pokušaju odvažan čin: odu naime u neku džamiju, gdje se Turci bili sabrali na molitvu. Opazivši ovi te ljude u čudnom odijelu, pomisle, da su luđaci, te ih neprijateljski istjeraju. Protjerani odatle naši vjerovjesnici krenu u drugu veću džamiju, ali ih ni tu ljepše ne prime, te pomisle, da taj neuspjeh dolazi

[1] Inter opusc. B. Francisci, 2. benedicto. — [2] Cf. Act. SS., tom. II., ad 16. jan. — Posve je vjerojatno, da je to izvješće čitano Franji. Jordan Gianski, veli u svojoj kronici, da su pisci umetnuli nekoliko riječi u pohvalu sv. utemeljitelja, pa kad je to ovaj čuo, da se je veoma iznenadio i ražalostio, te zapovijedio, neka se u buduće ne čita više to izvješće. „Treba," reče svetac, „da se čovjek ponosi onim, što sâm trpi, a ne što su drugi pretrpjeli." Analecta Franciscana, tom. I., pag. 3.

odatle, što nijesu štogod većega pokušali; zato reknu „Ajdemo k poglavaru, jer ako se on obrati, ne će nam biti teško druge pobijediti." Odoše dakle u palaču i predstave se kao poslanici Kralja svih kraljeva i stanu smjelo osuđivati zakon Muhamedov. Iznenađen i razjaren kralj s tolike njihove smjelosti, naredi svojim slugama, da ih protjeraju i odsijeku im glave; ali na molbu svojega sina opozove tu osudu i samo ih zatvori u tamnicu. Neustrašljivi se međutim vjerovjesnici uspnu na vrh kule, što je služila za tamnicu, te odatle kao s propovjedaonice navješćivahu vjeru Isusovu narodu, koji je putem prolazio. Čuvši to Maur, razumije, da oni ništa ne drže do njegove zapovijedi, zato ih opet zovne preda se i obećava im silno bogatstvo, ako se odreku svoje vjere te pristanu uz njegovu; ali je sve to bilo uzalud. Zato kralj naloži, da se odvedu u Maroko s još nekoliko kršćana

Progon taj ispade upravo po želji ovih vjerovjesnika, jer je već bilo došlo vrijeme, da usade križ u nevjerničkoj zemlji. Kad se ukrcaju u lađu, pruži im se nenadana sreća, iz koje su lako mogli zaključiti, da ih je Bog vodio k dobrom uspjehu. Brat Alfonza Portugalskoga infant Piedro bio je došao da traži utočište u Miramolinovu dvoru radi neke razmirice, što ju imao s kraljem. On radi svojega slavnoga imena i velike srčanosti naskoro predobi za se sva srca, te ga kralj postavi na čelo svojoj vojsci. Vjeran kršćanskomu duhu svojih pređa, ne poboja se, da javno primi vjerovjesnike, kojim obeća svoju pomoć, ali pod pogodbom, da i oni od svoje strane budu oprezni i umjereni u svojoj gorljivosti, jer će si inače prouzročiti opću mržnju i dopasti teške tamnice. Nu tko da uzdrži žednoga jelena, da ne trči k vrelu i žeđu si ugasi? Tko će utrnuti u srcu apostola čeznuće, kojim gori, da se žrtvuje za svetu stvar? Pa tako i oni ne mogli odoljeti poletu svojega srca, nego odmah sutradan izađu iz palače infantove i stanu po ulicama propovijedati Isusa

Krista. Jednoga dana Berardo, koji je najbolje arapski znao, s povišega mjesta stane govoriti ljudima o pravoj vjeri i lažnim krivoboškim naucima, kad je slučajno tuda prolazio kralj maurski, da posjeti grobove svojih pređa. Ali Berardo ne prekine svoga govora, kao što bi to Turčin učinio. Videći kralj gomilu sakupljena naroda, postâne časak, da čuje, o čem se govori. A kad razumje, da Berardo govori proti Muhamedu i njegovu nauku, odmah zapovijedi, neka se ti stranci pohvataju i otprate odakle su i došli. Infanta Piedra više ražalosti negoli iznenadi ta kraljeva naredba. Međutim on ne zapusti redovnike, nego im dade vođu, da ih odprati do u Ceutu, gdje su se morali ukrcati. Na putu im ipak posluži sreća, te umakoše vodiču i vrate se natrag u grad Maroko. Tu se brzo doznade za njihov povratak, pa videći Miramolin, da je prekršena njegova zapovijed, naloži svojim slugama, da ove luđake bace u najdolnje tamnice, te im kroz dvadeset dana ne dadu nikakove hrane. Zatim ih opet puste na slobodu, jer kroz to vrijeme snađu taj grad mnoga zla, a sve su to neki pripisivali nepravednom utamničenju naših redovnika. Ali šta će nevjerni kralj od njih učiniti poslije toga oslobodjenja?

Infant Pijedro izbavi Miramolina iz te neprilike. On je naime morao naskoro ratovati s buntovnicima, zato zatraži, da ih povede sa sobom kao duhovnike za kršćanske vojnike, koji su sačinjavali jedan odjel vojske. Kralj usliši njegovu prošnju. Ti su ratovi bivali kao i danas. Pobjeda nije stajala velikih žrtava, ali je na putu bivalo svakojakih pogibli. Vojska je morala na povratku udariti preko pustare, te vojnici već puna tri dana nijesu našli nikakove oaze, niti kakova zdenca. Ljudi već skapali od žeđe. U to Berardo kao drugi Mojsija udari štapom po suhoj zemlji, i na čudo svih nazočnih provrije voda, kojom si svi žeđu ugase, a na polasku napune mješine za ostali dio puta. Svi lijepo zahvale slugi Božjemu. a i sami su Mauri čudotvorcu ljubili noge.

To nenadano počitanje napuni vjerovjesnike velikom nadom. Kad dođu u Maroko nije bilo moguće suzdržati njihove gorljivosti, te propovijedahu nesamo sabranom puku, već i kralju, koga bi čekali na putu, kuda bi morao proći. Ste odvažnosti moradoše i glave izgubiti. Videći naime kralj, da ga se ne boje, naredi svome slugi, imenom Albozaidi, da ih dade pogubiti. Ovaj je međutim bio svjedok čuda u pustari, te je mislio, da bi osuđenike, kad bi im se produljio život, mogao izmiriti s kraljem Zato unatoč dobivenom nalogu, samo ih zatvori u tamnicu. Poslije nekoliko dana stane ih opominjati, neka se pametnije vladaju i moliti, da više ne propovijedaju. Ali oni ostadoše čvrsti u svojoj odluci, te mu naprosto odgovore. „Mi moramo propovijedati svoju svetu vjeru, jer nam je to dužnost.“ Na to ih i Albozaida ostavi, a krvnici dođu i povežu ih u lance, prebace konopac oko vrata, te ih uzmu po gradskim ulicama preko kamenja, stakla i razbijenih crijepova vucariti, da su se uda s tijela njihova trgala, a i crijeva se po zemlji vukla. Dovršivši taj grozni ophod, zalijevali su im rane octom i posipali solju, da im još više povećaju muke Ali nijedan ne smalaksa u tim strašnim mukama, dapače se još podsmijevali i u bolima svojim blagoslivljali Boga, kao nekoć tri mladića u gorućoj peći. Jedne noći veliko svijetlo rasvijetli tamnicu, pa opazivši to stražari, pomisle, da se uapšenici spremaju na bijeg, te pohite, da vide, šta se zbiva. A kad tamo, nađu svu petoricu gdje kleče i molitvom Boga u pomoć prizivaju.

Čuvši kralj maurski, što se zbilo, pozove ih preda se po svoj prilici s tom nakanom, da im se smiluje. Ali prve mu riječi bile posve oštre „Vi ste oni bezbožnici, koji se usuđujete prezirati pravu vjeru i huliti na Allahova proroka?“ — „Bože, sačuvaj!“ prihvate oni. „Ne preziremo mi prave vjere, nego nas baš ona bodri, da za nju umremo i sve trpimo. Ali tvoju vjeru i onoga, koji ju je začeo, mrzimo i preziremo iz sve duše.“ Nato se silnik ponešto umiri, te im stane laskati i nuditi ih častima, blagom i svim slastima, koje si samo poželjeti mogu; a napokon mahnuv rukom na stranu, gdje su stajale dobavljene žene u najkrasnijem odijelu reče „Ako se pokorite zakonu Muhamedovu i učinite li, što vam kažem, evo birajte si žene, koje vam poklanjam, a uz njih darivat ću vas blagom, da budete i moćni u mojemu kraljevstvu. Ako li odlučite drukčije i usprotivite se mojoj zapovijedi, znajte, da vas čeka gotova smrt.“ — „Gospodaru!“ odvrate neustrašljivo redovnici. Ne trebamo ni tvojih žena ni časti, što nam ih obećaješ; neka bude tebi sve; jer na svijetu ne tražimo drugo što do Isusa Krista, komu se klanjamo. Slobodno izmisli najgroznije muke, oduzmi nam život, čini s nama, što hoćeš, svega se toga ne plašimo; jer sve muke držimo upravo za ništa prema onim slastima, što ih je Bog priredio u nebu svima, koji mu do kraja vjerno služe.“ Dok su oni ovako besjedili, oči im se krijesile nebeskim žarom, a srce plivalo u anđeoskoj radosti. Videći silnik, da ne može ni milom ni silom ništa opraviti, trgne mač iz korica i redom im odrubi glave. Bilo to 16. siječnja 1220.[1] Njihova tjelesa pograbe nevjernici i iz mržnje su ih po blatu vukli dapače im i neka uda odrezali. Infant Don Piedro sakupi te dragocjene ostatke, sahrani u dva srebrna kovčega, te odlučivši da ne će više općiti s neprijateljima kršćanskoga imena, ukrca se sa svojim blagom i povrati u svoju otadžbinu. Čim sv. ostaci stignu u Koimbru, kralj Alfonz II. izađe im ususret, a dvorjanici i građani iskažu im najveću počast. te ih s najvećim štovanjem i veseljem odnesu u crkvu kanonika sv. Križa.“

[1] Fleurx drži, da je bilo pretjeranosti u vladanju svetih vjerovjesnika, te veli, da ih sv. Ciprijan ne bi priznao mučenicima. Vrli povjesničar razumije sigurno ljubav Božju, ali hoće, da ona gospoduje svojim nagnućima. Veli se međutim: Amor volat, curit; amor modum saepe nescit.

Ne da se opisati, kolikim je ushićenim veseljem Franjo slušao opis muka i grozne smrti tih svojih duhovnih sinova. Odsad je smatrao, da je njegov red ovim krstom krvi potvrđen i posvećen za sva vremena. Pa ne mogavši uzdržati svoga ganuća, okrene se k Portugaliji, pozdravi i blagoslovi alengverski samostan, odakle su braća pošla na mučeništvo, te plačući od radosti, usklikne „O sveta kućo! blagoslovljena zemljo! Ti si u toj muci prikazala Gospodu prekrasno cvijeće grimizne boje i ugodna mirisa. Kućo Božja! Uvijek u tebi stanovali vjerni službenici Sv. Evanđelja; uvijek se odlikovala svetošću naše braće!“[1]

Što bi bio rekao sv. utemeljitelj, da je mogao doznati, kako mu se iz krvi tih mučenika kao iz plodna sjemena rodio u onoj udaljenoj zemlji sin, koji je, zadivivši Italiju svojim krepostima i riječitošću, morao jednoga dana braniti njegovu misao i djelo pred samim sv. Ocem papom! To se međutim moralo dogoditi, a u svojim djelima nedokučiva Božja providnost već je bila počela priređivati mirisni cvijet za Franjin red. Među kanonicima sv. Križa bio je jedan iz odlične bouillonske porodice.[2] Tada je imao istom dvadeset i pet godina, a ime mu bilo Ferdinand, što u arapskom jeziku znači radost vjere. Gorljiv i pohlepan za savršenošću i pohlepan za savršenošću i žrtvom, bio je jedan između onih, koji su iskazivali najveće počitanje sv. ostacima sahranjenim u crkvi njegova reda. „Pred tim sv. ostacima bijaše sličan lavu, kojega krv razdražuje.“ Njegovo se srce ražalosti, te je drhtao pred uvredom nanešenom Kristu i pred ubistvom njegovih sluga. Ferdinand je bio kao izvan sebe.

[1] Int op. B. Francisci. Bendictio 2. — [2] Otac mu se zvao Martin Bouillon. Drži se, da je bio iz porodice hrabroga vođe prve križarske vojne, Gotfrida Bouilonskoga. Po svoj se prilici koji član te porodice nalazio među vitezovima, koji su pratili Henrika Bourgonjskoga, kad je išao da osvoji Portugaliju.

Duša mu je plamtjela željom, da i on prolije krv za svoju svetu vjeru, zato bi često uskliknuo „Oh!, kad bih i ja mogao biti dionik vijenca ovih mučenika! Dao dragi Bog, te i ja jedan dan iz ljubavi prema njegovu Sinu klečeći primim krvnički udarac!“[1]

Te mu se misli danju i noću motale po pameti, jer ga je upravo ushitilo junaštvo maročkih mučenika. Napokon mu nije više bilo moguće zadržati ni sakriti te tajne u svojemu srcu. Manja braća su na domaku grada imala samotno mjesto, zvano sv. Anto od Maslina. Ono je bilo pod zaštitom pustinjačkoga prvaka, a ležalo usred krasnoga maslinika nekoga franjevačkoga prijatelja. Istina, oni nijesu bili najučeniji, ali im se u srcu nalazilo ono, što je najljepše u znanostima, sveta naime poniznost, koju su jasno u svim svojim djelima pokazivali.[2] Došavši jedan dan u kanoničku kuću da zaprose milostinju, Ferdinand im otvori svoje srce i očituje misli, rekavši: „Kad bih ja postao vašim bratom, bi li me poslali u tursku zemlju, da i ja poput vaših mučenika prolijem svoju krv za vjeru?“ To je morala biti jedna točka Franjinih pravila, a još je i onda bila izrična njegova volja, da njegova braća mogu uvijek ići propovijedati nevjernicima sv. Evanđelje. Zato redovnici otkriju Ferdinandu tu volju svojega utemeljitelja.Na što će on: „Ako je to tako, donesite mi, čim prije uzmožete haljinu vašega reda, jer ju svim srcem želim.“ Te riječi velikim veseljem napune siromašnu manju braću, jer su dobro poznavali njegove kreposti; zato odmah sutradan dođu i donesu mu haljinu, kako su to bili obećali. Ferdinand je obuče bez ikakova obreda i vanjskoga sjaja u jednom kutu kanoničkoga stana, te ostavivši dosadašnje svoje drugove i njihov red, pođe u novu svoju obitelj. Tu ostane nekoliko mjeseci, promijeni ime i nazva se Anto, prouči pravila i položi zevjete.[3]

[1] Legen. S. Ant. saeculo XIII. concinnata. Bononiae, 1883., pag. 5. — [2] Ibidem, pag. 6. — [3] Ibidem, pag. 7.

Iza toga se oprosti sa svojom otadžbinom i krene put Afrike, gdje ga, kako je to čvrsto držao, čekala odlična borba.

Nemalo u isto vrijeme, kad je Anto putovao. u Afriku, Franjo je predsijedao miholjskoj skupštini Tri zaključka nejednake važnosti učiniše tu skupštinu dosta znamenitom.

1. Neka se mala promjena učini među glavarima misija i provincijalima. Tako na primjer primiše ostavku brata Luke, provincijala rumenlijskoga, a na njegovo mjesto spreme Benedikta Areckoga, koji je dotada obnašao tu čast u Markiji Jakinskoj. Upraviteljem pak te države bi imenovan neki brat, kojega Celano radi njegova odličnoga roda zove gospodinom Pavlom;

2. Braći se priopći pismo pape Honorija, izdano u Viterbu 22. rujna 1220., i na sve priore ili gvardijane manje braće. Ovi do onda nijesu imali pravih novicijata, nego kad bi tko htio, onda bi i stupio u red, a mogao je u svako doba istupiti, kad bi mislio, da može na drugom mjestu naći bolji stalež ili bi imao kakav drugi uzrok. Papino pismo učini tomu kraj, a glasilo je doslovce ovako „Gotovo je u svim redovničkim zadrugama pametno ustanovljeno, da se oni, koji žele opsluživati redovničke dužnosti, najprije za neko određeno vrijeme prokušaju. Tim su htjeli zatvoriti vrata istupanju, ne davajući mjesta nesmotrenim koracima Stoga vam ovim listom nalažemo, da odsada ne primate u svoj red nijednoga brata, doklegod ne bude prokušan kroz jednu godinu, koja kad se dovrši, hoćemo, da više nijedan ne može izaći iz reda, a ako bi koji izašao, nalažemo vam, da ga više ne držite kod sebe."[1] Vidi se, kako je duh prave uredbe sa svih strana prožimao Franjino djelo.

[1] Bullarium Franciscanum, t. I, pag. 21. Opazila se ta riječ prior, upotrebljena u istom smislu kao i gvardijan. Ali Franjo nije toga priznao. Rimska kancelarija nije još poznavala njegove misli.

3. Franjo se na veliko iznenađenje svih u jednoj kapitularnoj sjednici odreče službe vrhovnoga starješine. „Ja sam," reče svojoj braći, „od ovoga časa za vas mrtav. Evo vam brat Petar Katanski; njega ćemo odsada svi slušati." Te odmah klekne preda nj i obeća mu posluh i počitanje. Sva su braća stajala kao izvan sebe i lijevala suze žalosnice. „Izgubismo," govorahu dobroga oca i ostadosmo zauvijek sirote!" Dignuvši se Franjo i opazivši to opće ganuće, sklopi ruke i digne oči k nebu te rekne: „O preslatki Gospode! Preporučam ti ovu obitelj, koju si mi do danas povjerio. Znaš, da ja njom radi slabosti svoje ne mogu više ravnati, zato je predajem ministrima u ruke. Ako se kad po nesreći zbude, da se koji od braće sunovrati u propast budi s nemara, budi sa zla primjera ili možda s pretjerane strogosti ovih novih glavara, neka ovi znadu, da će tebi na sudnji dan teško odgovarati."[1]

Ništa ga nije moglo sklonuti, da opozove tu odluku. Međutim ipak privoli, da će, dok je živ, pridržati prava i naslov vrhovnoga starješine, a njegovi nasljednici da će se samo zvati njegovi namjesnici. Radi toga ugovora događaj, koji se zbio, nije imao velikih izvanjskih učinaka. Petar je Katanski odsada činio svojom vlašću, što je do onda radio ovlašten; i to je bilo nemalo sve. Ali su moralne posljedice bile važnije. Sv. utemeljitelju bijaše dopušteno, da mirne savjesti posveti apostolovanju sile, što su mu još preostale. Otkako se red bio rasprostranio po cijelom svijetu, starješina se morao posvetiti samo upravi reda, te svaki dan odgovarati na važna pitanja, što su mu sa svih strana stizala. Morao je biti u uskom odnošaju s braćom, da upozna, koji su bili za kakovo mjesto, te kojima je s pouzdanjem mogao povjeriti važnije službe. To je zahtijevalo, da on stanuje u mjestu, gdje bi bio najpristupniji svoj braći. Franjo je do toga dana revno vršio tu svoju dužnost,

[1] II. Cel., pag. 225.

te su svi bili s njegovom upravom zadovoljni, a sada je htio, neka se čuva za ono, što mu se činilo, da je pravo njegovo zvanje, što ga je primio od Boga, da naime propovijeda svijetu Sv. Evanđelje.

Drugi uzrok njegove ostavke bijaše, da se vježba u krepostima poniznosti i posluha. On se nije zadovoljio samo tim, vele njegovi povjesničari, što se odrekao vrhovnoga starješinstva, nego je još zamolio, neka mu dadu jednoga gvardijana, kojega će slušati i smatrati svojim starješinom u svim svojim djelima. „Molim te za ljubav Božju," reče Petru Katanskomu, „da odabereš jednoga moga druga, neka bude uza me mjesto tebe i da ga slušam kao samoga tebe, jer poznajem dobro, koliko se blago skriva u posluhu. Kad čovjek primi njegov jaram, nema više u njegovu životu časa, koji bi ostao bez zasluge."[1] Molba mu bi uvažena, te je do svoje smrti imao uza se starješinu, koji je upravljao svim njegovim djelima.

Tu dobivenu slobodu Franjo najprije upotrijebi, da napiše nova pravila. Tri druga vele, da ih je već mnogo bio sastavio i pokušao opslužiti, ne računajući onih, što ih je odmah u početku ispisao i podvrgao odobrenju sv. stolice.[2] Ali mu se od tih nijedna ne svikne, zato ih uništi, te ne dopriješe do nas. Samo su nam poznata ona, što ih je ovom prigodom napisao, pa premda ni ona još nijesu bila konačna, ipak nam pružaju prave osjećaje, kojim je tada bio prožet, zato ne možemo, a da o njima koju ne progovorimo. Sveti utemeljitelj uživao je potpuni mir i veselje, kad ih je pisao. U njima odsijeva prava očinska ljubav prema svojoj djeci, a ujedno se lako opaža i strogi nalog zakonodavca, koji hoće, da se vrše njegove zapovijedi. Nu kraj tih strogih naloga ima mnogo ganutljivih opomena, savjeta i molba, te je vrijedno, da ih navedemo. „Molim," veli svetac u X. poglavlju, „brata, koji oboli, da na tom zahvaljuje Stvoritelju, te neka želi biti u stanju, kakvim ga ob-

[1] Cel., pag. 230. — [2] Tres Soc., pag. 40

dari Gospod t. j. zdrav ili bolestan, jer je pisano u knjizi Očilovanja: Koga ja ljubim, onoga i kaznim. Bog se služi bičem i bolešću, da uzveliča one, koje je preodabrao za vječni život. Ako bi bolesnik pokazivao nestrpljivost, te se srdio na Boga ili na braću, ili ako bi previšom brigom tražio pomoći, da izliječi tijelo, koje će jednom umrijeti i koje je neprijatelj duši, pokazao bi tim, da je uistinu bolestan i puten, te ne bi bio vrijedan, da se zove manjim bratom, jer bi više ljubio tijelo, nego dušu."

U XVII. poglavlju opominje braću, da se čuvaju isprazne slave. „Molim," veli, „za ljubav Božju svu svoju braću propovjednike i radnike, da se u svem pokažu ponizni, neka se ne ponose i ne uzvisuju sami sebe radi dobrih govora, djela i uopće radi dobra, što ga Bog čini preko njih, jer veli Gospod: „Ne veselite se, što su vam i sami dusi podložni." Znajmo dobro, da nemamo u sebi drugoga što, osim svojih mana i grijeha. Više se moramo veseliti, kad nas snađu razne napasti i kad na ovome svijetu za vječni život trpimo svakovrsne duševne i tjelesne nevolje. Čuvajmo se, braćo, oholosti i isprazne slave."

U XXII. poglavlju, kojemu je naslov: Opomena braći, najbolje se zrcali govornički biljeg. Tu nema ništa, iz čega bi se moglo zaključiti, da je to jedan dio samostanskih pravila, nego je to prava homilija, koju je možda izrekao na kojoj glavnoj skupštini. Franjo tu tumači priču o sjemenu, te opominje braću, da za ljubav Božju ne budu ni put utrveni stopama putnika, ni kamenito zemljište, gdje se svaki usjev brzo suši, niti polje, iz kojega se nije istrijebio drač. U zaglavku se služi onim načinom zaklinjanja, koji mu se veoma sviđa. „Zaklinjem," veli, „onom svetom ljubavlju, koja je sami Bog, svu svoju braću ministre kao i ostale, da odstrane sve zapreke i da u drugi red stave skrb za svoj život, da prije svega služe, ljube i štuju Gospoda čistim srcem i dobrom nakanom, jer on sam to od nas iziskuje. Učinimo mu u

svojim srcima stan i svetište: on je svemogući Gospod Bog, koji je rekao: „Sveđer bdijte i molite."

Ta su pravila još stoga znamenita, što je Franjo bio u njima ublažio strogost siromaštva. „Neka nijedan brat," pisa zakonodavac, „ma na kojem mjestu on bio, ne prima novaca ni za knjige, ni za haljine, ni za svoj rad, niti za koju drugu stvar, jer ne moramo cijeniti novca više nego kamenje i prašinu." Ali tomu tako strogo stavljenomu načelu svetac dade iznimku, koje u početku nije trpio, a kasnije ju posve dokinuo. „Može se međutim primiti koji novac za bolesnu braću, kad bi to bila očita potreba." [1]

Otvor, premda posve malen, već bijaše učinjen, te ga domalo neki htjedoše proširiti. Kako je ta napast bila jaka, vidi se iz toga, što joj podleže baš onaj, kojega je Franjo bio odabrao za svoga namjesnika — Petar Katanski, koji s najljepšom nakanom očitova tu zamisao. Jedan naime dan reče svecu „Dragi oče! Ovdje u Porcijunkulu, kao u središte reda, dolaze uvijek mnogi redovnici, te milostinje vjernika ne dostaju za njih i za nas. Je li dakle uputno, da se dobra pridošlih novaka zadrže, te se od toga uzdržajemo?" Na taj neočekivani prijedlog, koji ga rani u srce, odvrati Franjo „Ne dao, sinko, dragi Bog, da se iznevjerimo svojim praviltma." — „Ali, oče! odakle uzeti, da poslužimo nadošlu braću?" Na to će svetac „Kad bi nas zaista pritisla skrajnja oskudica i već ničega ne imali, znaj, da bi mi bilo milije, da skineš sa žrtvenika Marijina sav ures, nego da i u najmanjoj stvarčici povrijediš zavjet siromaštva. Budi uvjeren, da ćemo Mariji veću čast iskazati, ako ispunimo zavjete, što ih položismo, nego da je uresimo najsjajnijim nakitom. Ja sam siguran, da bi Bog poslao koga darežljiva bogataša, koji bi nam udijelio, što bi za neko vrijeme žrtvovali." [2]

Napisavši Franjo pravila, dade ih na pokus, ne misleći još tražiti za njih odobrenja od sv. stolice, a

[1] Glava VIII. — [2] II. Cel., pag. 181.

iza toga nastavi svoje apostolske izlete. On krenu put Markije Jakinske s bratom Pavlom, kojega je bio imenovao služiteljem te države. Znamo, da je propovijedao u Jakinu, ali nam povjesničari nijesu ništa saopćili o posljedicama te misije. Iz Jakina ode u Osim. Na putu u taj grad spazi u polju stado jaraca i koza, a među njima jednu ovčicu, koja je tu mirno pasla. Vidivši je samu, stane i rekne svomu drugu „Vidiš li onu ovčicu, kako mirno pase među onolikim mnoštvom koza i jaraca? Zaisto ti kažem: onako je hodio naš Gospod Isus Krist posred farizeja i poglavica svećeničkih. Za ljubav tomu božanskomu Spasitelju smilujmo se onoj siromašnoj životinji; kupimo je i izbavimo iz onakova društva." Pavao nije dobro razumio Franjina sažaljenja. Odobri doduše njegovu želju, ali nijesu imali ništa do jedne siromašne haljine, što su je nosili na sebi. Pitali se dakle, što bi mogli dati pastiru u zamjenu. U toj neprilici sam Bog priteče u pomoć. Naiđe naime tuda neki trgovac, pa videći da se braća nalaze u stisci, zapita, šta im manjka, kako to i danas Talijani rado čine Oni mu otkriju svoju namisao, a trgovac im rado udijeli potrebiti novac, da ispune odluku. Franjo svim srcem zahvali Bogu, što mu je uslišao želju. Dobivši ovcu, krene s njom veselo putem do grada, gdje posjete mjesnoga biskupa. Ovaj ih lijepo primi; ali kad spazi ovčicu, što je Franjo uza se vodio i toli nježno ljubio, ne bijaše najzadovoljniji. Upoznavši svetac njegove misli, veselo mu pripovijedao kako u njoj nazire živu sliku našega Spasitelja. Riječi njegove duboko dirnu dostojanstvenika, pa dignuvši ruke prema nebu, svim žarom svoga srca zahvali Bogu na tolikoj bezazlenosti pravoga Isusova prijatelja. Ali unatoč tomu ganuću Franjo upozna, da ga ne može svakuda pratiti ta krotka životinjica, pa ostavivši sutradan grad, domisli se, kako bi se što ljepše s njom oprostio. Po savjetu pak svoga druga obeća, da će je odvesti u San Severino, gdje je pred nekoliko godina obratio Isusu brata Pacifika. Časne Klarine kćerke veselo

prime blago, što im bi povjereno, i brinuše se više godina za tu ovčicu, a 1224. otkaše od njezine vune haljinu za svoga blaženoga oca. Dar stiže u Porcijunkulu upravo kad je Franjo zadnjiput u svom životu držao opću skupštinu.[1] Taj nenadani spomen napuni ga nevinim veseljem, te višeput najvećim počitanjem cjelivaše tu haljinu; ali se ne zadovolji samo tim, nego pozva sve nazočne, da se pridruže njegovoj sreći i radosti.

Duhovi su godine 1221. pali na 30. svibnja, a skupština se po običaju držala u Porcijunkuli. To je bilo posljednje glavno vijeće, jer Franjo naredi, da se u buduće ne sakupljaju sva braća, nego samo provincijali, a zagorski i prekomorski provincijali morali su prisustvovati skupštini samo treće godine. Zatim je svaki starješina imao držati skupštinu u svojoj državi, ne više na Duhove i o Miholju, kako je dosele bio običaj, nego samo jedamput i to samo na Miholj. Odsele članovi franjevačke obitelji nijesu mogli misliti na slatke i srdačne sastanke prvih godina. Jamačno je i Franjo jadikovao sa svojom braćom, kad je izdao taj zakon. Ali tako je moralo biti, jer se svaki dan u svim krajevima povećavao broj njegovih duhovnih sinova. Mi smo vidjeli, kako su ti sastanci bili mili ocu i djeci; ali su se sada morali odreći slasti, što su je u tim prilikama uživali.

Najznamenitiji događaj te skupštine bijaše nazočnost onoga, koga mi štujemo pod imenom sv. Ante Padovanskoga. On se tu najmanje opazio, jer nije nikomu bio poznat. Providnost je Božja bila tako upriličila okolnosti, da je Anto upravo tom prigodom morao doći iz Portugalije u središte reda, koji je domalo morao tako proslaviti i u njem svoje ime veoma prodičiti. Mi smo ga ostavili na putu u Afriku, kao u preodređenu zemlju njegova apostolskoga rada i žrtve. Bez ikakove je pogibli bio onamo stigao, ali čim je stupio na afričko tlo, odmah ga uhvatila teška

[1] I. Cel., pag. 64—65.

groznica, da je u proljeće, kad se iza te nemile bolesti pridigao, gorljivi apostol osjećao u sebi još veliku slabost, koje se nije nadao osloboditi. Zato ostavi to podneblje i krene natrag u Evropu, da oporavi slabo zdravlje. Ali dok lađa morem zaplovi, silni vjetar promijeni joj smjer i otisne je k istoku do sicilskih obala, gdje se ustavi kod Tauromine, staroga biskupskoga grada mesinske države. Šta je sada morao činiti naš Anto? Predaja hoće, da je tu odmah počeo propovijedati, te tako svojom riječju ganuo onomjesni narod, da su mnogi stupili u franjevački red. Čuvši zatim, da se njegova braća redovnici odasvuda kupe u Asiz, da se tu u svojoj kolijevci, a pod pažnjom utemeljitelja i prvoga glavara reda, dogovore o upravi i napretku čitave zadruge, to ga veoma uzradova. Pomisao, da će poljubiti svetu desnicu velikoga patrijarke, vidjeti članove svoga reda i pomoliti se u svetoj Mariji Porcijunkulskoj, blažila mu donekle bol za nepostignutim mučeništvom. Kada se ponešto oporavio, negdje poslije Uskrsa god. 1221. krene s bratom Filipom iz Mesine u Asiz, gdje uistinu prisustvova općoj skupštini. Ali gle Božjega čuda! Franjo, taj u svem doista neobični svetac, koji je zavirivao u najskrovitije misli ljudskoga srca, ne upoznade, tko pred njim kleči, ne upoznade toga budućega alem-kamena, koji će kroz vijekove resiti veličanstvenu zgradu njegovog reda. Kako je bio blijed, slab, osamljen, mislilo se, da je bolestan, prost, glup i beskoristan čovjek, i tako, veli prostodušno njegov povjesničar, ostane u rukama vrhovnoga starješine.[1]

Međutim su se Antine misli bile posve promijenile. Afrika mu nije bila više na srcu, te je samo u Italiji htio živjeti. On si sam nije mogao istumačiti te tako velike promjene u sebi.

Kad se sastanak dovršio i redovnici se većinom bili razišli, šetao Anto jedne večeri, samotnim ho-

[1] Vita anonym., ap. Boll., cap. V.

dnikom u manastiru, gdje ga sretne brat Gradijan, provincijal u Romanji, i zapita, da li je svećenik. Na jesni njegov odgovor, nastavi spomenuti starješina „Ja upravo tražim jednoga svećenika, koji bi u samoći mojoj braći sv. misu govorio: bi li dakle ti pošao sa mnom?" — „Drage volje, oče!" ponizno odgovori svetac, i već sutradan otputova na određeno mjesto. Ta je samoća bila blizu Forlia, u Emiliji, a zvala se Montepaolo. Anto, dosada željan truda, rada, dragovoljno eto prima ponudu, da se zakopa u pustoš, da ni čuven ni viđen provađa svoje dane u zabiti pusta, osamljena samostana. Neki laik, koji je tu boravio, bio si sagradio u spilji sobicu, vrlo prikladnu za razmatranje. Čim ju Anto spazi, umiljato zamoli brata, da mu je ustupi. Ovaj mu usliša molbu, te Anto učini od te stanice „svoj Davidov toranj", kako se izrazuju povjesničari, t. j. mjesto samoće i molitve. Tu bi boravio gotovo cijeli dan, dolazeći među braću samo u vrijeme objeda. A višepul bi i velik dio noći sproveo u tom skromnom mjestancu, jer bi nastavio svoju molitvu prije zore, čim bi izmolio jutarnju s ostalom braćom. Koliki je on postao razmatraoc i kakav naučitelj u tom dugom razgovoru s Bogom svijetla i kreposti, to ćemo domalo vidjeti.

Sad moramo odgovoriti na pitanje, koje je sigurno čitatelju u pamet došlo. Bila je u Montepaolo samoća, a mi smo već drugu vidjeli na brdu Alverniji. Nije dakle Franjo tako prigrlio djelatnoga života, da je posve isključio život molitve i razmatranja? Ta je stvar tako jasna, da se ne da pobiti. Još je u početku reda bilo dosta samoća, a to su obično bivali mali samostani u gorama, te su redovito sastojali iz bogomoljnice i nekoliko sobica. Oni su kojiput služili za stalno boravište nekim redovnicima, koji su samo molitvu ljubili. A obično su se tamo svraćala i ona braća, koja bi iza dugoga propovijedanja htjela u miru i pokoju počinuti od velikoga truda i prikupiti novih duševnih i tjelesnih sila za dalnji rad u vino-

gradu Gospodnjem. Franjo nije mogao niti je htio zabranjivati toga duhovnoga pomlađivanja u tišini i molitvi, jer što je sam sebi dopuštao, to je i drugim preporučivao kao najspasonosnije djelo. Bio je dapače sastavio i posebna pravila za te samovoljne pustinjake. Evo u kratko, što se u njima sadržavalo. Po četvorica su braće išla u te kuće, što su služile za sabranost i molitvu, te bi odmah na dolasku dvojica primila na se dužnost majka, a druga dvojica ulogu sinova. Majke su bivale Marte u samoći, te pazile na djecu, hranile ih isprošenom milostinjom i branile od svih pogibli; a djeca morala nasljedovati mirno i pažljivo uz Isusa sjedeću Mariju. Imala su posebnu sobicu, molila sv. božanski čin u vrijeme crkvom propisano, a ostali dio dana posvećivala razmatranju vječnih istina. Poslije nekoliko vremena izmijenili bi uloge: majke bi naime postale djecom, a ova majkama. [1] Tko ne vidi strogoga i prijaznoga Franjina duha u toj smjesi djelatnosti i pokoja, razmatranja i ljubavi?

Čitatelju je još moralo oko zapeti o ime sv. Ante i sv. Pavla, dano dvjema pustinjama, u kojim je redom boravio brat Anto. Jasno se dakle vidi, da je Franjo želio i upravo htio, da njegova braća nasljeduju stope prvih pustinjačkih otaca. Ovi su bez sumnje čitali njegove životopise, „gdje se sve nalazi: različitost, ganutljivost, uzvišenost i bezazlenost ljudi, nevinih kao djeca a jakih poput gorostasa."[2] Dobro su oni razumjeli te uzore i rado se stavljali pod njihovu zaštitu u vrijeme, kad bi živjeli po njihovu načinu. U peruškom se muzeju nalazi lijepa slika, koja prikazuje tri osobe. Po srijedi je sv. Anto pustinjak, u visokim godinama i o štapu, koji se završuje križem, a na ovom visi zvonce. Njemu je ob desnu i

[1] Papini je objelodanio vjerodostojni tekst tih pravila pod ovim imenom: Regula pro fratribus volentibus stare in eremis Storia di S. Francesco, tom. II., pag. 148. — [2] Montalembert, Moines d' Occident, tom. I., p. 57.

lijevu sv. Franjo i sv. Anto Padovanski, koji ga ljubazno gledaju i kao učenici pred učiteljem ponizno slušaju njegove zapovijedi. Doista se Franjina misao ne bi mogla bolje predočiti, te bez straha možemo reći, da je slikar taj dan potpuno poimao njegovo srce i dušu.

KAZALO.

Glava III.

Strana

Njegovo zvanje.

Glava IV.

Prvi Franjini učenici.

Strana

Glava V.

Potvrda pravila.

Glava VI.

Franjin život s braćom.

Glava VII.

Drugi red.

Glava VIII.

Franjino propovijedanje u Italiji.

Glava IX.

Sv. poslanstva u inozemstvu.

Glava X.

Porcijunkulski oprost.

Glava XI.

Drugo glavno vijeće reda.

Glava XII.

Maročki mučenici.